

شیخ موسلمحمد دین سعدی شیرازی

تَوَلِّسْتَان

منتدی افق
النقاف

www.iqra.attamentada.com

و مرگیرانی:

رهکی نه حمدهد هه ناری

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

مصلحت

۴۹ ۵ ذی القعدة ۱۴۲۳

۱۶ ۱۷ أكتوبر ۲۰۱۲

گولستان

شیخ موسڵحەدین سەعدی شیرازی

گۆلستان

وەرگیرانی:

زەکی ئەحمەد هەناری

پیداچوونەوهی:

غەریب پشدهری

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوهی ئاراس

هەولێر - هەرێمی کوردستانی عێراق

هه‌موو مافیک هاتووته پاراستن ©
دهزگای چاپ و بڵاوکردنه‌وه‌ی ئاراس
شه‌قامی گولان - هه‌ولێر
هه‌ریمی کوردستانی عێراق
هه‌گبە‌ی نه‌لیکترۆنی aras@araspess.com
وارگە‌ی نینتەرنیت www.araspublishers.com
تەله‌فۆن: 00964 (0) 66 224 49 35
دهزگای ئاراس له ٢٨ تشرین (٢) ١٩٩٨ هاتووته دامه‌زران

شیخ موسڵحه‌دین سه‌عدی شیرازی
گولستان
وه‌رگیرانی: زمکی نه‌حمه‌د هه‌ناری
پێداچوونه‌وه‌ی: غه‌ریب پشه‌ده‌ری
کتیبه‌ی ئاراس ژماره: ١٢٤٨
چاپی یه‌که‌م ٢٠١٢
تیڕیز: ٦٠٠ دانه
چاپخانه‌ی ئاراس - هه‌ولێر
ژماره‌ی سپاردن له به‌ڕێوه‌به‌رایه‌تیی گه‌شتیی کتێبخانه گه‌شتیه‌کان ١٨٧-٢٠١٢
نه‌خشانده‌نی ناوه‌وه: زیاد تاریق
رازانده‌نه‌وه‌ی به‌رگ: ئاراس نه‌که‌رم
هه‌له‌گری: شه‌رزاد فه‌قی ئیسماعیل. تریسه‌که نه‌حمه‌د

ژینک:
ژماره‌ی پێوانه‌ییی ناوده‌وله‌تیی کتیب
ISBN: 978-9966-487-15-7

ناساندن

سه‌عدی دانه‌ری په‌رتووک^۱

سه‌عدی ناوی "موشه‌رف کوری شیخ موسلحه‌دین"؛ له شاری شیراز پایه‌ته‌ختی هه‌رتمی (فارس)ی ئه‌وکاته، له سالی (۵۸۹ه‌)ی کۆچیدا هاتووته دنیاوه؛ بۆیه هه‌ر به "شیرازی" بانگ کراوه.

هۆزی باوکی وەک هۆزی دایکی له بنه‌ماله‌یه‌کی ئایینی و زانستی بووه. ناوبراویش هه‌ر له‌سه‌ر رێچکه‌ی هۆزمکه‌ی خۆی پۆیش‌تووه و زانسته‌ سه‌ره‌تاییه‌کانی له باوکی و ئه‌وانه‌ی وەک باوکیه‌وه‌ فێر بووه.

سه‌عدی، یادی نه‌و تالی و سوێری و هه‌ناسه‌ساردییانه‌ی هه‌تیوی، که هه‌ر له‌ منداڵیه‌وه‌ چیش‌تبووی هه‌رگیز لێ جیا نه‌ده‌بووه‌وه.

"موسلحه‌دین"ی باوکی که له‌لای (ئه‌تا به‌گ سه‌عدی کوری زه‌نگی سلفری) فه‌رمانه‌روای فارسدا کاروباری بۆ هه‌لده‌سووراند، مرد.

پاش مردنی "موسلحه‌دین" فه‌رمانه‌روا بآلی باوکیه‌تی به‌سه‌ر (سه‌عدی)دا گرت و له‌سه‌ر ئه‌رکی خۆی بۆ په‌ره‌پێدان و دوا‌ییه‌تیانی خوێندن، سه‌عدی نارده‌ سوخته‌خانه‌ی "نیزامیه" له‌ به‌غدايه‌.

دوا‌ی ته‌واوکردنی خوێندن، "سه‌عدی" که‌پایه‌وه‌ "شیراز"ی؛ پاشان هه‌نده‌ی پێ

۱. ئه‌و سه‌رچاوانه‌ی که ئه‌م ناساندنه‌ی لێ وه‌رگیراوه، ئه‌مانه‌ن:

أ- کۆواری (تراث الانسانية)- المجلد الثاني - ۱۰- سنة ۱۹۶۴. ب - المنجد.

ج - فره‌هنگی نه‌و، دانه‌ر: حسن عمید.

d. The Gulistan _ OR _Rose GARDEN of SA' DI _ TRASLATED BY EDWARD REHATSEK

ه- الروضة او "گلستان سعدي الشيرازي": ترجمه د. محمد موسی هندای الى العربية.

و- ئینسیکلۆپیدی ئینگلیزی. ز- دائره‌ المعارف الاسلامیه.

نه چوو بۆ گهشت و گهرانی (شیراز)ی به جۆ هیشتهوه.

له سالی (٦٢٢)ی کۆچیدا له بهر ئالۆزی و پهشیویی خۆی و تیکچوونی ههریمی فارس و مردنی فهرمانهوای چاودێری "سهعدی کورپی زهنگی" شیرازی به جۆ هیشت و هااته دهڕۆی. - پێ دهچۆ دایکیشی ههر پێش ئهم چوونه دهرهوهی مردبۆ. - بۆ ماوهی ٢٠ سال دهستی به گهشت و گهرانی کرد.

لهو ماوهیهدا عێراق و حیزاز و شام و یهمن و ئاسیای بچووک و ئهفریقیای باکووری به لای رۆژئاوای و کیشوهرانی تری وهک هیند، ئێران، خوراسان و تورکستان و پشتهی جهیحوون به لای رۆژئاوای سهر لێ دا؛ زنی له یهمن و شامدا هیناوه، منداڵکی له یهمندا بووه و مردووه، نهزانراوه هیچ منداڵی تری ههبووی، شار و ولاتانیکی ئیسلامی نهماوه نهیدی.

لهم گهشتهیدا "سهعدی" بهرگی دهرۆشی و گهریدهیی پۆشیوه.

به ئامۆژگار (واعظ) و شاعیر ناسرابوو، به هۆی بلایوونهوهی هۆنراوهکانی له جیهانی ئیسلامدا - به تایبهتی پۆژههلات - به ناوی (سهعدی) که نازناوی - خامه PEN- NAME بوو، ناودار و ناسراو بوو. ئهم نازناوهشی سهبارته به چاکه و ئهمه کداریی خۆی بۆ فهرمانهوای "سهعدی کورپی زهنگی" تا بیهته یادگاریک بۆی، له خۆی ناوه.

له سالی (٦٥٤)ی کۆچیدا گهراپهوه شیراز، که کهوته ناو سالانهوه ههر له شیرازدا مایهوه و کهوته سهر پهیرهویی سۆفیگهریهتی "طریقه التصوف". ههروا نزیکهی ٢٠ سالانی تهمهنی پر بهها و بهنرخه خۆی به ئاین و ئامۆژگاریکردن و شیعر دانانهوه به سهربرد. لهم ماوهیهدا جارجاره نهبی که بۆ حهج چووته مهککه دهنا له شیراز نههاتووتهوه دهڕۆی.

سههرهپای ئهمهش ١٢ سالانی تهمهنی و ژیاویشی له نان و ئاودانی به رێبواراندا تی په پاندووه و یهک له مریدهکانی "شیخ عهبدولقادی گهیلانی"ش، بووه.

ئهم مڕۆیه خوایییه بهرزه بههێزه، ئهم شاعیره گیان سۆزه به پێزه ئهم ئامۆژگاریکاره زانایه دلسۆزه، پاش ئهم ههموو تالی و سهنگهساری و رهنج و ئازار و دیلی و ههناسه ساردیه که بۆ بهرژمهندی و باشه و چاکهی گشتیی

ئادەمیزاد ژيانى خۇي تەرخان كەردىبو، لە سالى (٦٩١)ى كۆچىدا بە دلىكى پى
ئارام و ئاسودە و ھىمەنەو گىيانى پاكى بۇ بارەگاي بەرزى يەزدان - بۇ بەھەشتى
بەرىن، پەروازى ھەرموو، لە تەمەنى "١٠٢" سالىدا لە شىراز كەوتە شىرىن خەوى
ھەمىشەيىيەو.

لەناو باغەكەى خۇيدا كە خۇي داي مەزەندىبو، بە خاك سىپىردا - خوى
ھەرە بەرز و مەزەن بىخاتە ژىر بالى دلسۆزى و بەزمىيى خۇيەو، ئىنشاللا!
ئىستاكى سەعدى لە شىراز، ئارامگايەكى پى درمخت و ئاودارى ھەيە و ھەر
كەسك كە بچىتە شىراز سەرىك لە ئارامگايەكەى ئەدا و سەرى كەورايەتى و
پىزى بۇ نەزم دىمكات و دادەنەوتى.

بە تىكپايى: سەعدى لەخۇيوردەى خۇنەويست ژيانى دوور و درىزى بەم جۆرە
دابەش كراو:

أ- "٣٠" سال لە خویندن.

ب- "٣٠" سال لە گەشت و گەران.

ج- "٣٠" سال لە پەپرووى تەرىقەى سۆفىگەرەتى.

د- "١٢" سالىشى لە نان و ئاوپىدانى پىبواراندا تى پەپاند.

لە شاكارەكانى سەعدى، پەرتووكى "گولستان" و "بۇستان" و گەلىك پەرتووكى
تريەتى، كە ھەمووى لەژىر ناوى "كولليات" ھەك ديوانىك كۆ كراونەتەو؛ ئەم
پەرتووكانەش باشتري و نايابترين شوئەنەوارى وژمىيى فارسىيەتى كە بەجىي
ھىشتەو. بەتايبەتى پەرتووكى "گولستان" و "بۇستان"ى.

گولستان لە سالى (٦٥٦) كۆچىيەو تا سالى (١٣٦٥) كۆچى كە ئەكاتە (٧٠٩)
سال، لە ھەموو كىشورەى ئىسلامدا ئەخويندرا.

ئەوھى ھۆنراوەكانى "گولستان" و "بۇستان"ى لەبەر بوايە و لە جىي خۇيدا، لە
گفتوگوياندا، بىخويندبايەو بە تىگەيشتوو و خويندەوار و ئايندار، ئەژمىردا.

پەرتووكى گولستان و بۇستان بۇ سەر گەلىك زمانى زىندوو ھەرگىر پەراو.
خاومند مېژووى ژيان، ھەروەكو (دەولەت شا) ئەلى، لە ھەرە شاعىرە ناودارەكانى

فارسه و؛ يهك له سى

"سهدى" له ههلبست. فيردهوسى^۱ له چيرۆك و پيداهاهنگوتن و، ئنومرى^۲ له چامه.

ومرگير

كۆ: ۱۹۶۶/۱۲/۷

۱. فيردهوسى = ناوى "ئەبول قاسم"ە، گەرمترین ھۆنەرمانى ئىرانە لە پيداهاهنگوتندا و، چيرۆكە زۆر ناودارمەكى، پەرتووکی "شانامە"ی کە (۶۰,۰۰۰) شپست ھزار خانەيە (بەيت) بە ۳۵ سالت دايناوہ لە سالى ۴۱۶ى كۆچيدا مردووه، لە (طوس) كە شارى خۆيەتى نىژراوہ.

۲. ئنومرى يا ئىبوردي - ناوى "ئەحمەدەدين عەلى كورپى ئىسحاق"ە يەك لە ھۆنەرمانە گەرمكانى ئىرانە؛ لە سەردەمى سولتان "سەجەردا" چامەكانى زۆر ناودار بوون، لە سالى ۵۷۵ى كۆچيدا مردووه.

ومرگير

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

" دییاجه "

دروود بۆ خوای به‌هیز و گهرمه؛ که به‌ندایه‌تی هۆی نزیک‌بوونه‌ویه و له سوپاسیا
ئاسایش و خۆشیی، هر هه‌ناسیکی هه‌لی نه‌کیشی درێژ‌که‌روه‌ی ژینه، که
ئه‌شیده‌یه‌وه هه‌سانه‌وه‌ی گیان و گه‌شه‌ی خۆته. له‌به‌رئه‌وه‌ی هر هه‌ناسیه‌کیش
دوو خۆشیی تکه‌دایه بۆ هر خۆشیییه‌کی سوپاسیک پێویسته.

خانه

له‌مست و ده‌می هی کۆ، کام که‌سێ

دیت.. بێنیتته جێ په‌وای سوپاسی

فه‌رمایشی خوای گهره: "اعملوا آل داود شکراً وقلیل من عبادي الشکور".
واته: "به‌مه‌اله‌ی داود سوپاس بکه‌ن، له به‌نده‌کانی من سوپاسگوزار زۆر که‌من".

پارچه

به‌نده وا چاکه له کۆتایی خۆی

پۆرش بۆ دهرگای خوداوه‌ند بێنێ

ده‌نا بۆ ئه‌وه‌ی شایسته‌ی خوا بێ

هیچ که‌س ناتوانی به‌جێی به‌هێنێ

بارانی رحمه‌تی بێ ئه‌ژمار هه‌موو که‌سیکی گرتووه‌ته‌وه، خوانی هه‌موو چه‌شنه
نیعمه‌ته‌کانی بێ درێخ له هه‌موو جێیه‌کدا راخراوه، په‌رده‌ی نامووسی به‌ندانی به
تاوانی له سنوور به‌ده‌ری نه‌دریوه و بژێوی مووچه خۆرانی به‌سووچ و گونا‌هی
ناشایسته نه‌بریه.

پارچه

ئەي بەخشندە تۆ، لە گەنجی پەنھان
گاور^۱ و تەرسا^۲ رزقیان پێ ئەدەي
دۆستەکانی خۆت چۆن ئەکەي بێ بەش
کە تۆ دوزمنان وا چاوی ئەکەي

بە فەراشی بای وەشتی گوت: "پایەخی زومەر پەردین پایەخی و بە دایانی
هەوری بە هاریشی فەرموو: "کیزانی گياو گۆل لە بێشکەي زەویدا، پەر وەردەبکا".
دەمختان بەرگی نەورۆزی و کەواي ئاوریشمیان پۆشیووە و منداڵانی لق بە هاتنی
وەرز و کژی بە هار کلاوی غونجەیان، لە سەرناو. شیرەي تری بە توانایییە خۆی لە
هەنگوینی تێپەراندووە و ناوکی خورماش بە گۆزەي پیرۆزییە گەورەبوونی، بووێتە
دارخورمایەکی بڵند.

پارچه

هەور و با، مانگ، رۆژ... ئاسمان لە کارن
هەتا کۆنانی پەیدا بکەیت و بە غەفلەت نە یخێ
گشتی سەرگەشتە و ملکە چ فەرمان...
پەواي هەق نییە، ملکە چ نەبی بۆي

وا ئەگێرنەو لە سەر وەري هەبووان و مایەي شانازی ئافەریدە کراوان و
خۆشەویستی جیهانیان و دەستە گۆلی بژاردەي ئادەمیان و چەرخ و فەلەکی دوا
سووری کات و زەمانان، ئەحمەدي هەلبژاردە "مەممەد مۆستەفا" دروودی خواي
لێبێ.

۱. گاور... مەبەست، زەردەشتییە.
۲. تەرسا... مەبەست، مسیحییە.

خانه

تکاکار، ملکه چ، سپاردهی به بهخش
توند و تۆل، رووخوش، قهشنگ و خوش بهش

هۆنراو^۲

به رزی و به ریزی، گیشتنه پایه
به جوانی به کسی خوی، تار^۴ لادایه
گشت خو و پوشتی هه مووی، هه رباشن
بۆ خـ و بۆ نهوی، بکه ن تکایه

هه کاتی به کیک له بهنده گونا هه کارمهانی بهشتی رۆژگار، دهستی پارانیه و
پهشیمانی به ئومیدی وه لامدانهوی به ره قاپی یهزدانی گهره بهرز بکاتهوه و
ئهویش پووی نه داتی و وه لامی نه داتهوه، دوو پاره هانای بۆ به ریتیهوه هاواری لی
بکاتهوه و هه مدیس پووی تی نه کاتهوه ئهوجا به ناورانیه و پارانیه و لالانهوه و
هاواری تیه بهستی، یهزدانی پاک و بهرز، ئهفرمووی: فریشته کانه! له بهنده کهم
شهرمه زار بوومهوه، ته نیا من نه بی کسی تری نییه، ئهوا لیتی خوش بووم، واته
وهرامی داوا کهیم دایهوه، تکایه کهیم که یانده جی... که له تکای زۆر و ناورانیهوی
بهندان شهرم دهمگر و ته ریق دهمهوه.

خانه

بنواره بهخش و نه رمی کردگار
گونه بهنده دهیکات و ئهو شهرمه زار

گۆشه نشینانی کابهی جهلالی ددانیان به تهواو نه پهرستنی خوادا ناوه و
کوتهوویانه "ماعدناک حق عبادتک" ستایش گۆیانی زیویهری جوانی به واقی ورمهوه

۲. ئهه هۆنراوه عهرمبی بوو، بۆیه خستمانه ناو دوو کهوانه له مه بهدوا، هه رچی له ناو دوو

کهوانه دا بوو، عهرمبی بووه. س م که و نه ؟

۴. تاریکی

ئەلەين "ما عرفناك حق معرفتك" واتە.. نەمانناسىيوى ھەك شايستەى ناسينيت.

پارچە

گەر كەستىك باسى ئەو لەمن پرسى
بۆ ناساندنى، سەرسام چ بكا ديار
عاشقان كوشتەى مەشوو قانيانن
نە دەنگ لە كوشتە، ديت و نە ھاوار

خوابەرستىكى خاھن دل سەرى بەيەخەى خۆيدا بەردابووھە و كەوتبوھە دنيای
خۆيەھە و لە دەريای گەران و دۆزىنەھەى راستىيەكاندا نەقۇم بووبوو، كە بیدار
بووھە يەكەك لە ئاوالەكانى ھەروا بەگالتەھە پتي گوت: "لەم باغ و بىستانەى كە
تتيدا بووى چ ديارىيەكى گەورەت بۆ ھىناوينەھە؟" ھەرامى دايەھە: "وام لە دلدا بوو
كە گەيشتمە دارى گول، دامەنى لى پرکەم و بەديارى بۆ ھاودەمانى بىنمەھە، بەلام
ھەركە گەيشتمە دارگول، بۆنى گول وای مەست كردم كە دامەنم لە دەست بەربوو."

خانە

گوتەم با گولەك بېرم لە باغى
ھەركە گولم ديت، مەست بووم لە بۆنى

پارچە

مەلى سەپىدە! عىشق لە پەروانە فەترىيە
كە سووتا و كيانى دا و دەنگى لى نەھات
ئەوانەى لە پتي عىشقاً جانبازان..
لە بى خەبەران، كەشكەك سەلاوات

پارچە

ئەي بەرزەر لە خەيال و ئەندازە و گومان و وەھم
ھەرچى دەريارەت گـوترايى لامـە
مەجلىس تەواو بوو و تەمەن دوايى ھات
ئەقلى ھەموومان لەبارەي تۆو پوچ و کالقامە

لە چاکەي پادشاي ئىسلامدا - خوا ولاتي بەرقەرارکا ياد و بىرھەرييە،
جوانەکانى سەعدى کە کەوتونەتە سەرزاری خەلکى، ناوبانگى وتارەکانى کە بە
پانتايى زەويدا بلۆ بوونەتە و رۆيشتوو و شە دلکيشەکانى کە وەرەمگرن وەک
قاميشى شەکر شيرينىيەکەي دىمخۆن و پارچە نووسراوەکانى وەک پارچە زێر
ھەلەمگرن لە گەرمي و پەوانبێژي خۆيەو نيبە، بەلکە خواھنى جیھان و قوتبى
زەمان و جێنشینی سولەيمان و یاریدەری باوەرداران، شاھەنشای مەزن
تەتەبەکی گەرە "سالاری ھەردوو جیھان" ئەبویەکر کورێ سەعدى زەنگى
خواي لى رازى بى بە چاوى خۆشەويستییەو ئاوپى
لى داوونەو و سەیری کردوو و پەسندى ھەرموو و خۆشى وىستوو، ھەموو
کەسێکی رەش و پووتیش دلایان بۆ خۆشەويستیی ئەم رۆيشتوو کە "الاناس علی
دین ملوکھم" واتە، خەلکى لەسەر ئاینى پاشایەکانى خۆیانن.

چوارینە

لەو کاتەو کە چاوت، لە منى قەلەندەرە
کەرخم لە ناوبانگى ھەتاوا، زۆرتر بەدەرە
کەرچى ھەموو چەشنە عەیبیکم، لە دەورەو لەبەرە
ھەر عەیبیکى کە شا پەسندى بکا، ھونەرە

پارچە

قوربکی بۆن خۆش، پۆژیک لە گەرماو
لەلای دلداریک، کەيشتە دەستم

لېم پرسى كه تۆ، مسكى... عەبىرى؟؟
 كەوا لە بۆنى بۆنخۆشیت، مەستم
 وەرامى داوہ قـــــــوڤەى ھىچ، بۆم
 كاتىك لەگەل گول، دانىشتەم، خستەم
 كەمەلى ھاودەم، كاری تى كردەم
 دەنا ھەر ئەو قوڤەم، بى كەلك و پەستم^۱

خوایا!! موسلمانان بەژيانى درىژى بەرخوردار كەى و تەمەن و پاداشى چاكە و
 بەخشىنىشى دوو چەندان كەیت و پلەى مووچە خۆران و دۆستانی بەرز پاكرى و
 دوژمنانىشى بڤەوتىنى بۆ خاترى نایەتى قورئانى خوایا!! ولات و مەملەكەتى لە
 مەترسییان دوورخەیتەووە بە دوورى كەیت و منداڵەكانى بپارىژى.

ھۆنراوہ

جیھان بەوہوہ خوشە، ھەر خوش بى
 خوا پالېشتى بى و ئالای پېرۆزى
 برالە كە دەپوئى، ئەوہ... رېگەكەى
 لە چاكەى تۆمە، دارى ناو كۆزى

یەزدانى بەرز و پاك و بىباک، ئەم ولاتى شىرازە بە پروەتى فەرماندارى
 دادپەرورەوہ و بە ھىمەتى زانایانى كارايەوہ تا رۆژى قىامەتى بى ترس و لە
 خوشیدا بپارىژى.

پارچە

نازانى كە من لە ولاتى غوربەت
 بۆچ ژینى دنیا، خستە درەنگى؟
 لە تەنگەى توركا^۲، چوومە دەر كە دیم
 جیھان ئالۆزبوو، ھەروەك مووى زەنگى

۱. پەستم: كەمترەم.

۲. تەنگەى توركان: دەرەندى توركان

ههـمـوو ئادهمی زاد بوون و به لام
 وهک گورگی خوینخۆر، به تیژی چهنگی
 که کهرامه وه، ولات هیمنه، دیم
 پلنگان بهریان داوه، خوی پلهنگی
 له ژوو که سیکن، فریشته دیمه
 له دهر لهشکرن، شیرانی جهنگی
 بهم جۆره دهووی، پیشین بوو که دیم
 جیهان پر ئاشووب، په شیو بوو، تهنگی
 وابوو سهردهمی، پاشای دادپهروهر
 "ئهتابهگ بهکر کوپ سهعدی زهنگی"

پارچه

هه‌ریمی پارس له غه‌م و ئازار، نییه باکی
 تا له ژێر چاوه‌دێری تۆ دابێ، ئه‌ی سایه‌ی خودا!!
 ئیمڕۆ له هه‌موو پووی زه‌ویدا، که‌س نییه بێ
 چه‌شنی ئاستانه‌یی دهرگه‌ت، که خه‌لک لێی بێ په‌زا
 پاسی دلی بیماران له‌سه‌ر تۆیه و سوپاسیش
 له‌سه‌ر ئیمه و لای خودای جیهان - ئافه‌رین سزا
 خودایا!! خاکی پارس، له ئاشووب بپاریزی
 هه‌تا کو خاک خاکه و ئاویش هه‌ر ئاو، ما

هۆي دانانى پىرتووكمكه

شەپك، بۇ رۆزانى رابوردوى خۆم بىر دىمكردەو و غەم لە تەمەنى بەفەرچووى
خۆم ئەخوارد، بەردى بناغەى خانىچكۆلى دىلم بە ئەلماسى فرمىسكى چا و كۆن
ئەكرد، ئەو ھەلبەستانەى مناسبى ھالى خۆم ئەوتن:

دوو تاكى

ھەردەم لە تەمەن، پشووئىكمان ئەروا
وھك ورد ئەبەو، ھەندەمان نەما
ئەى ئەوھى پەنجات رۆيى و ھەر نووستى
كەر بەر پىنج رۆژە، پى راگەى؛ ھەستى!!
شەرمەزار ئەمە، كە رۆيى بى كار
كە تەبلى رۆيىن لىبرا، ئەبى بار
خەوى شىرىنى، سەبەينى رۆيىن
بە رى راناگا، پىادەى خەوشىرىن
ھەركەس ھات خانووى، نوپى كرد بىيات
رۆيشت، بەكى تر بۇ ناو خانوو ھات
ھەروا ئەم خانووى، بەسەر نەبرد كەس
ئەوھى مایەو، بۇ خۆشى و ھەوس
مەبە بە دۆستى يارى بى برىار
قەت بە دۆست ناشى، بەدى سەمكار
مايەى ژىنى پىاو، رەنگە بە راستى
تا لە سەر خۆيە، بە تەندروستى

گهر بېه سترې، که نه کړیته وه
 دل له ژین بهرده، به خوشیته وه
 یان بکړیته وه، هیچ شت نه بیه سستی
 بلې له ژینې، با بشوا ده سستی
 چوار خووی نژ بهیک، سرکیش ناهه موار
 چنډ رڼو به خوشی، نه ژین له یه کبار
 گهر سر بکړوئ، یه کیچک لهم چواره^۱
 گیان دهر نه چي، له لهش ناچاره
 بیگو مان یه کیچک، دانابې پر ژیر
 نه دل نه خاته سر دنیا، نه بیر
 چاک و خراب نه بی، هر بمری کاکه
 خنی لهو کسه سی، بردی گوی چاکه
 چاکه سی خوت پتش خوت، بڼ گور بنیره
 دواي خوت کس چاکت، ناهینته تیره
 تهمان وک به فره، هتاوی هاوین
 دمی تویندیته وه و کوتایی دئ ژین
 دهستکورتی نهار، که نه چیه بازار!
 ترسم لهویه، پر نه کله دهسمار^۲
 نهوهی دهستچینی، خوی نه خوا کامرځ
 کاتی پروینه، مه گهر گول کا، کو

۱. نهم چوار شتانه: خاک و ناو و هوا و ناگره.

۲. دهسمار: دهسمال - غریب -.

بهندهکمی سہعدی، بیہ و لہبرکہ

ئوہ ږځگایہ و مہرد بہ گوزہرکہ

پاش وردبونهوم لہم بارہیوہ وام بہباش و بہرژہومند زانی بہتہنیا لہ
گۆشہیہک دانیشم و لہ ہاودہم و ئاوال و دۆستانم بیستیموہ و دہفتہر لہ وتی
پہرت و بلآو و بی جی پاک کہ موہ و لیرہ بہ دواوہ وتی لہوچر نہ لیم.

خانہ

زمان بہستہ، لہ کونجیکی دانیشم لال و کەر

لہو کہسہ چاکترہ، کہ زمانی لہست ئہچیتہ دہر

تا یہکیک لہ ہاوشینہکانی نیو کہ ژاوہو دیوہخانیتم، لیم وژورکہوت و ویک
جاران کہوتہ گہجفہ و دہمتہقی و قسسی خویش، من وہ لایم ہرنہدایوہ. سہرم
لہ سہر ئہژنۆی خواہرستیہ ہلنہگرت. بہ دلکی شکاوہوہ سہیرکی کرد و گوتی:

پارچہ

کاتی دہتوانی، پر بہ دہم بدوتی

بدوتی برالہ بہلوتف و خویشی

سبہینئ ئہجہل، کہ پیکی ہنارد

ناچاری زمان، بستئ دہرکیشی

یہکی لہ ئاوالہکانم پتی گوت: سہعدی بریاری گۆشہگیری و بیدہنگی داوہ و
دہیوئی و ئارہزوویہتی، ئوہندہ ماوہی ژیانی ئاوا بہ خاموشی و کزی و بیدہنگی
بہسہر بہرئ.

جا تۆش، گہر ئہتوئی و لہ تواناتدایہ، ئو ږځگایہی ئو بگرہ و پتیدا راہبرہ و
پہیرہوی ئو بکہ.

وہ لایم دایہوو گوتی: سویند بہوہی دنیای داناوہ و بہقورئانی پیروژ دہم
ناکہ موہ و ہنگاوئک نانیم، چونکہ ئازاردانی دلی دۆستان کیلی و نہزانی و
کہودہنیہ و کہفارہتی سویندیش سانایہ.

بیروپای هۆشمه‌ندان پێچه‌وانه‌ی ڕێی راست و شکانی په‌یمانی ئاقل‌مه‌ندان؛
شمشیری عه‌لی له‌ کالان و زمان له‌ زاری سه‌عه‌یدا راوه‌ستی.

پارچه

زمان له‌ زاری هۆشیارا، چیه؟
کلیلی گه‌نجی، خاوه‌ن هونه‌ره
له‌ دیو ده‌رگاوه، چووزانی که‌ستیک...
که‌وه‌ر فرۆشه‌ یا شووشه‌ گه‌ره^۱

پارچه

که‌رچی بێده‌نگی له‌ پێش دانا‌یان، مانای ئه‌ده‌به
کاتی پێویستی ده‌بی بۆ گوتن، گورج تیکۆشی
عه‌قل له‌ دوو شت تووپییه، هه‌ر دووش...
بێده‌نگی، کاتی گوتن و گوتنیش، کاتی خامۆشی
به‌کورتیه‌که‌ی نه‌توانی خۆم راگرم و زمان له‌ دواندیا بگێرمه‌وه و به‌ پیاوه‌تیم
نه‌زانی خۆم مات که‌م و ڕوو له‌ گه‌فتوگۆی وه‌رگێرم. چونکه‌ یاری هاوبه‌ر و
دۆستیکێ راست بوو.

خانه

که‌ ویستت له‌ گه‌ل که‌سێ بجه‌نگی به‌ توانا و به‌هێز
به‌ناچاری بۆی، وه‌ره‌ مه‌یدانی، یا بکه‌ گوریز
به‌ناچاری که‌وتمه‌وه‌ دواندنی، بۆ را‌بواردن و گه‌شت و سه‌یرانی چوینه‌وه
ده‌ری، به‌هار ده‌رو ده‌شتی کردبووه‌ به‌هه‌شت، سه‌رما ده‌قی شکابوو و کاتی
فه‌رمان و ده‌وله‌تمه‌داری گۆل بوو.

۱. شووشه‌ فرۆشه.

خانه

کراسی سه‌وز، له‌بەر درمختان
وهک جلی جه‌ژنه، له‌بەر خوشبه‌ختان

پارچه

سه‌ری ئۆردیبه‌ه‌شت، مانگی جه‌لالی
بولبولی گۆینده، له‌ به‌رزی لکان
له‌سه‌ر گۆلی سوور، خوناوی سوورتاف
وهک ناره‌ق له‌ رووی، شه‌رمی جوان

وا ریک کهوت، شه‌ویک له‌ نیتو باغ و بیتستان، له‌ گه‌ل یه‌ک له‌ دۆستان نووستین،
جیگه‌یه‌کی خۆش و خوڕپه‌م، درمخته‌کانی دلکیش و به‌ره‌م، وه‌ک بلیی به‌ورده
مینا خاگه‌که‌ی داڕژراوه، ه‌یشوو ه‌تری به‌دار مێویدا شۆڕ بووته‌وه.

پارچه

(باغیکه‌ ئاوی جوگای شیرینه
شابالی شیعری، مه‌لانی مه‌وزوون)
ئه‌و پر له‌لاله‌ی، ره‌نگاو ره‌نگینه
ئه‌م پر له‌ میوه‌ی، باشی گوناگون
(با) له‌ ژێر سایه‌ی، درمخته‌کانی
رایخست رایه‌خی، رازاوه‌ی گولگوون

به‌یانی که‌ بیرێ گه‌رانه‌وه له‌ ناخمه‌دا تاوی سه‌ند، دیم دامه‌نی پر له‌ گۆل و
ره‌یحان و سونبول و ده‌میران کردوو و ئاره‌زووی گه‌رانه‌وه‌ی شار ده‌کا.
پیم گوت: گۆلی گۆلزار ه‌روه‌ک ده‌زانی به‌قای بۆ نییه و نه‌ په‌یمانی گۆلستانیش
وفای بۆ ه‌یه.. دانایان گوتووین: "ه‌رچی زۆر نه‌مێنێته‌وه شایانی دل
پێوه‌بوونی نییه".

گوتی: چار چییه؟ گوتم: "بۆ ته‌ماشای ته‌ماشاکاران و خۆشکردنی دلان و

که‌شانه‌هی پروان، نه‌توانم په‌رتوکه‌کی "گولستان" دانیم که نه بای پایز دهستی
 به‌لق و پوپ و که‌لا و گولی رابگا و نه سوورانی که‌ردوون بتوانی خوشی به‌هاری
 لی بکاته ماته‌می پایز.

دوو تاکي

سه‌به‌ته‌یک گول، چ که‌لکت دم‌گری
 له گولستانی من، تو ببه په‌ری
 گول هم‌موو مانی پینج روژ و شمه
 هم گولستانه، هم‌میشه که‌شه

که نه‌مهم گوت... دامن و کوشه گوله‌کی به‌ردا و دامنی گرتم و گوتی:
 "پیاو که گفתי دا به جیی نه‌هینی." وا ریکه‌وت له‌و روژانه‌دا هیندیکم له باسی
 خوش‌گوزهرانی و شتوازی قسه و گفتوگووه نووسیبوو که نه‌گه‌ر باش به‌کار
 به‌ینریت ره‌وانیژی و زمان پاراوی پی په‌ره دهستی.

هیشتا گولی نیو گولزار که‌میکی مابوو، که په‌رتوکی گولستان ته‌واو بوو.
 نه‌وکاته‌ش کو‌تایی دیت و ته‌واو ده‌بی که له دهرگای بارمگای جیه‌انپه‌نا و، سایه‌ی
 په‌روهردگار و لوتفی په‌رتووی کردگار، شای زهمان و که‌نجینه‌ی نه‌مان (په‌نا
 به‌هاوکاری ئاسمان دراو، زالبووی سه‌ر دوژمنان، بازووی ده‌ولت تیکشکین،
 چرای پرشنگداری میللت، جوانه پیاوی نیو پیاوان، شانازی ئیسلامان "سه‌عدی
 کوپی نه‌تابه‌کی مه‌زن، شاه‌نشای که‌وره، خاوه‌ن که‌ردمنی میلله‌تان، که‌وره‌ی
 پاشایانی عه‌رب و عه‌جه‌مان، سو‌لتانی ته‌ر و وشکانی، میراتگری مولکی
 سوله‌یمان، سه‌رکه‌وتووی دنیاو دین "نه‌بویه‌کری کوپی سه‌عدی کوپی زه‌نگی"
 یه‌زدان به‌خت و ئیق‌بالئ هه‌ردووکیان به‌رده‌وام و مه‌زنایه‌تییان دووچه‌ندان بکا و
 سه‌ره‌نجامیان به هم‌موو چاکه‌یکه‌ک بگه‌ینه‌ی له رووی لوتف و به‌نازی خوشه‌ویستی
 پاشایه‌تییه‌وه ته‌ماشای بکات و سه‌ری پیدا بفه‌رموویت.

پارچه

گر ئاورټک له شا، جوانی کربابیه
نهبووه توحفای چین، نه‌قشی نهرژنگی^۱
نوم‌بدم وایه، بی‌زاری نه‌دا
گولستانیکه، نه‌ک جیی دلته‌نگی
باخوسوس کرا، دیباچه‌یی بیرۆز
به‌ناوی "سه‌عدی بو به‌کری زه‌نگی"
له‌گهرمی خوو و په‌وشتی فرمانبره‌وای دادپه‌روه
فرمانبره‌وا "فه‌خره‌ددین" خوا هه‌ر به‌به‌رزی به‌به‌لتیه‌وه

کیژی بووکی بیرى من له‌به‌ر ناشیرینییه‌ی سه‌رشۆره و چاوی نا‌ئومیدییه‌ی
له‌به‌ر شه‌رمینییه‌ی له‌سه‌ر پشته‌ی پیتی هه‌لنا‌به‌رت و له‌ناو ده‌سته‌ی پیاوانی خوادا
ئاراسته‌ نابێ، مه‌گه‌ر ملوانکه‌ی نه‌خشینی قیوولی شازاده‌ی گه‌وره و زانای
دادپه‌روه‌ر و خاوه‌ن هه‌یزو ده‌سه‌لات و راوێژکه‌ری راوێژی ولات و په‌نای بیگانان و
دالده‌مه‌ری هه‌زاران و فه‌ریاد په‌سی ئیسلام و موسلمانان و جی متمانه‌ی پاشایان
و سولتانانه‌وه "نهبویه‌ک کورپی نه‌بونه‌سر" هوه‌ی بکریته‌ گه‌ردهن. خوا ته‌مه‌نی درێژ
و په‌وه‌تی گه‌وره‌تر و سینه‌ی خاویزن و پاداشی دوو هه‌نده‌ بکا.

خانه

هه‌ر که‌س له‌ سایه‌ی ئه‌و، خۆشه‌ویسته
گوناه‌ی تاعه‌ت، دوزمه‌نی دۆسته

بۆ هه‌ریه‌ک له‌ نۆکه‌ران و ده‌سته‌ی خزمه‌تکاران ئیشیکێ داناهه‌ که له‌ جێبه‌جێ
کردنی لایه‌نیکه‌ی ئه‌م ئیشه‌دا یه‌کیک سسته‌ی و شل و په‌یتی کرد لێیان به‌تۆزیه‌وه
کله و گازنده‌یان لێ بکری، ته‌نیا ده‌سته‌ی ده‌رویشان نه‌بێ، که سوپاسی نیعمه‌تی

۱. نهرژنگ: نه‌رته‌نگ: په‌رتووکیکێ (مانی)یه که که‌لیک نه‌خش و نیگاری تیدا بووه
به‌هۆی ئه‌مه‌وه داوای پێغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کرد.

گه ورنیان له سهر پښوېسته داوای چاکه یان بۆ بکهن.
به جیگه یاندنی نهم جوړه خزمه ته له پاشه مله وه باشته نه که له پوو. چونکه له
پوو په رماییه وه دووره.

پارچه

پشته کوړه که ی ناسمان له خوشییان، قیت بڼوه
له م کاته ی دایکی زما نه، پښه له ی و مکه توی ه یتاوه
حیکمه یتکی خالیسه بۆ، لوتفی په روه ردگار
نهم به نده یی بۆ خزمه تی، قهومی خوی که داناوه
نوه که سه به ختیاره، به ناوړکی باش ژیا
به یادی باشی دوا ی خو ټیوه زیندووه و به ناوه
مه یی تۆ نه گه ر بکهن یا نه کهن، نه هلی فه زل
پښوېستی به جوانکار نییه، پووی جوان و پازاوه

پۆرش ھېنانەوۋە لە كۆتاكردنى خزمەت

ۋ

ھۆي ھەلبزاردنى گۆشەنشىنى

بەكۆتاھىنان و كەمتەرخەمى لە درىژمىيدان و بەردەوامىي خزمەتى لە بارمگاي پاشايەتيدا بۆ ئەو دەرگەرپتەو كە دەستەيەك لە زانا و دانايانى ھىندستان لەبارەي زانايى و ھونەرورەي "بوزەر جومەھر" ھو ئەدوان، لە دواييدا تەنيا ئەم عەيبە نەبۆ كە گران گۆيە و زۆر بە درەنگەو قسان دەكات و گۆتگر دەبۆ زۆر چاوەروان بۆ، دەنا ھېچ شتىكى تريان لى نەديتەو، كە "بوزەر جومەھر" گۆيى لەمە بوو گۆيى: "ورد بوونەو و پراوەستان لەسەر ئەوئى چ بۆلیم، باشتەرە لە پەشيمانبوونەوئى كە بۆچ گۆتم"

دوو تاكى

قسەزانىكى جىھان زۆر ديتوو
باش بەراوردى ئەكا، دەم و دوو
بۆ رامان مەدە، تۆ لە وتن.. دەم
ئەتۆ چاك بۆ، با درەنگ بۆ، چ غەم؟
بەبەروردبە، ئەوجا بكە قسە
ئەوئەندە مەلۆ، پیت بۆلین بەسە
ئادەمى بەو لە چوارپۆ جىايە
چاك بۆ بەو زمانەي، لە دەمىدايە

چۆن لەبەرچاوى گەرە پياوانى دەرگاي پاشادا، كە جىي كۆبوونەوئى خاوەن

١. دەم و دوو: قسە و قسە كردن: گفتگو

دلان و ناومند و مهلبهندی زانایانه سینگی خۆم رهپیش دهکهم و پالاهانهتیی
 دهنۆنم و له سنووری ئەدەب ئەچمه دهرهوه چونکه ئەمه سەرکەشییه و کهم هینانه
 بۆ بازایی گهوههرفرۆشان و لهوێشدا ئهوکهمه دهنکه جۆیهکی ناهینیی، چرا لهبهر
 ههتاوی رووناکی نییه و منارهی بلند له دامینیی کتیی ئهلوهندا نهوی دیاره.

دوو تاکی

ئهووی لهبق شهڕ، بهرزۆکا گهرهمن
 دوزمن لهسههلا، هیرشی بۆ نههمن
 "سهعدی" کهسیکه، کهوتوو و ئازاده^۱
 هیچ کس نایهت، جهنگی ئوفتاده^۲
 یهکهه تیرامان، ئینجاکی گوتار
 بناغه پیشدان، پاشینی دیوار
 پیشهم گولچنیه، نهک له گولستان
 دلدارم گهرچی، دوورم له کهنعان.

به لوقمانی دانایان گوت: "دانایی له کتیه فیر بوویت؟
 گوتی: "له کوێران، که ههتا جی پتیهک نهوێژنهوه، پێ دانانن؟"
 "هاتنه دهرهوه، پیش چوو نه ژوورهوه"

نیو هۆنراوه

پیاوهتیت تاکی کهوه، ئینجا ژن بیتنه

پارچه

گهرچی ئازایه، کهلهشیر له جهنگ
 جی ئەکا له پیش، بازی ناسن جهنگ

۱. پیرتکی بهخسراو.

۲. کهوتوو.

پشيله شيرى، مهيدانى مشكه
مشكيش شيريكه، بۆ شيرى پلنگ

به پشتيوانى خو و رهوشتي باش و بهر فراوانى گوران، كه چاو له
كه موكوورپى ژردهستان و بهر دهستان دهيشن و بۆ بلاو كړنه وى تاوانى
بجووكان تى ناكوشن، چهند وشه يكم به كورتى له وشى بى هاوتا و ناياب و
چيركه هلبهست و سرگوزمشته و رهوشتي پاشايانى پيشوو، تيدا پيچايه و
به شيكيشم له تهمنى گرانبه هاى خوم تيدا بهخت كړد، كه بووه مايه
ريڅخستنى په رتووكى "گولستان" - پشت به خوا.

پارچه

نهمينى ساله ها، نهم ريڅوپيڅكه
كه كړدى خاكى نيمه، وا له لايى
مه بهستم شوينه واريكه، دواى خوم بمينى
كه نابينم ژيان هه يبي، به قايسى
مه گهر پياوړكى خوا، رڅڅى به پر محمت
بكا، بۆ كارى دهر وېشان دوعايسى

ورد بوونه له ريڅوپيڅكى په رتووكه كه و پاكوړنه وى بهر و بهر دهر گه كانى و
كور تكدنه وى و ته كانى په سند گران، تا بووه نهم "گولستان" ه پر سوود و به كه لك
و پر ناوازه و بووه باغيكي چروپى و مك باغى به ههشت.
ههشت دهر گه تيدا كرايه و، هر بڅيهش وا كورت كرايه و، تا بيزارى و
وهره زى لى نه كه وېته و...

په نا به خوا بۆ دوايى پيڅينانى

دوو تاکی

ئو دهمی ئیمه که یه کجار خوش بوو
(کۆچی) شش سهه و په نجاو شش بوو
نامۆزگاریه مه بستممان، لهوا^۱
ئیمه هر ئهروین، سا په نا به خوا

دەرگهی یه کهم: له رهوشتی پاشایان
دەرگهی دووهم: له خو و رهوشتی دهرۆیشان.
دەرگهی سێیهه: له کهورمیی قه نیات (قه ناعهت) هوه.
دەرگهی چوارهم: له سوودمهکانی بیدمگی (خامۆشی).
دەرگهی پینجهه: له نهوین و لاوینی.
دەرگهی شه شههه: له بی تینی و پیری.
دەرگهی هه وهه: له سوودی بهختوکردن (پهروهرده)
دەرگهی هه شتهه: له شیوازی هه لسوکهوتی زیانهوه.

۱. لهوا: له ودا.

دەرگهی یه کهم

له رهوشتی پاشایان

۱- سه‌رگوزمشته

بیستم پاشایه‌ک ئاماژه‌ی به کوشتنی دیلیک کرد، دیلی بی دهرتان له
نائومیدیاندا بهو زمانه‌ی دهیزانی جنیوی پی به پاشا دا و نه‌فرهتی لی کرد،
کو تراوه:

خانه

هر که سی دهستی له گیانی بشوا
به زمانی دادی، چی له دلیدا

هونراو

(که نائومید بوو مرقوف، نه‌وسا دریتز ده‌بی زمانی
وهک پشیلهی تنگه‌تاو، هتیش نه‌باته سه‌ر سه‌گ)

خانه

که نائومیدیک نه‌ی ما، پتی فیرار
دهست بۆ شیر ده‌با، بدا په‌لامار

پاشا پرسى، نه‌مه چی نه‌لی، یه‌کیک له شالیار (وهزیر) ه باشه‌کانی وه‌لامی
دایه‌وه:

که‌وره‌م!! نه‌لی: "والکاظمین الغیظ، والعافین عن الناس، والله یحب المحسنین"
واته: "نه‌وانه‌ی رقی خو‌یان نه‌خونه‌وه و خه‌لکی ده‌بخشن خوا پیاوچا‌کانی خو‌ش

دهوین و لیتیان دهبوورئ.

پاشا دلی نهرم بوو و بهزمیپی پئدا هاتهوه و چاوی له کوشتنی پوښی.
وهزیرمکی تر دژی ئهو وهزیرمیان بوو کوتی: "بق هاوره که زانی ئیمه، جوان نییه
له راستی بهولاره له رووی پاشایاندا، هیچی تر بلین، ئهمه جنیوی به پاشا دا و
ناماقوولی کرد؛ پاشا بهم وتهیه کرژ بوو و کوتی:
"درۆی نهومان زۆر لا پسندتره، لهو راستییهی که تق کوت، چونکه درۆیهکی
ئهو رووی له کهک و ئاسایشه و راستییهکی ئهم روو له ناپاکی".
دانایان کوتوویانه: "درۆی کهک ئامیز، زۆر چاکتره له راستییهکی فیتنه
ئهنکیز."

خانه

ئهو کهمی که شا، بهقسای ئمکا.. ئهم
حیفه هر باشه نکی، ههموو دهم
ئهم وته خوڤهش لهسر تاقی ههوانی "فهرمیدوون" نووسرا بووهوه:

دوو تاکی

جیهان نامینی، براله بق هیچ کس
به پهروهرگار دل بهسته به و بهس
بهمولکی دنیا، تق مهسته پشت
زۆر کهمی ومک تقی، پتگیاند و کوشت
که بانگی روین ئه دا.. گیانی پاک
ومک یهکه، مردن لهسر تهخت یا خاک

۲- سه رگوزمهسته

یهکیک له پاشایانی خوراسان، سولتان مهحمودی سهبوکتهگینی پاش مردنی
بهسهه سالان، له خهردا دیت که ههموو ئەندامهکانی لهشی داپزابوو و بووبوو

خاک، تهنیا چاوهکانی نهبی که ههروا له قوڵتی چاویدا نهکه ران و نهیانروانی.
 هه موو دانایان له لیکدانهوهی ئەم خهونه، سه رسام مان، تهنیا دهرویشیک نهبی،
 لیکدانهوهی ئەم خهونهی زانی و گوئی: "ئیسستاش چاوی لهوه نهگێڕی که
 مولکهکانی بهدمست کهسانی ترموهیه.

ههلبهست

ناوداران گهلیک، نێژران له ژێرخاک
 نیشانهی بوونیان، له گۆڕی نهما
 ئەم لاشه پیره، که سپێرا به خاک
 خاک وههای خوارد، ئیسکیشی نهما
 بهعهده ناوی نهوشیروان ماوه
 له میژه "نۆشی - رهوان"^۱ی نهما
 خێر بکه و تهمن، به ههله بژمیره
 پێش نهوهی بلێن، فلانی نهما

۳- سههگوزهشته

بیسستم پاشازادهیهک که بالا کورت و بچکۆله بوو، براههکانی هه موو بالا بهرز و
 جوان و لێوهشاوه بوون، جارتکیان پاشا به پووگرژی و به سووکی سهیری کرد.
 کۆپه به هۆش و گۆش و وریا بوو، تیگهی و گوئی:
 باوکه کورته بنهیهکی ژیر و مهند باشتره له نهزانی بهژن و بالا بلهند، وانیه
 هه رکهستیک که به بالا درێژتره بهنرخیش چاکتره، که "الشاة نظيفة والفيل جيفة"
 واته: بهرخ پاکه و دمخوری و فیل مرداره و ناخوری.

هۆنراو

(له هه موو کتێبی دنیا به بچووکتر، تووره^۲)
 که چی لای خودا پایه بهرز و پڕ نووره)

۱. (نۆشی - رهوان): گیانی شیرین.

۲. توور = چپای طور

پارچه

نەوت بېستووو!!! لەپێکی دانا
وتی... بە شیتێ، گۆشتن و قەلەو
ئەسپی عەرەبی، هەرچەند (لە)یش بێ
لە پەوکە کەرێک، هەر چاترە ئەو

پارچه

هەتاکوو مـرـقـ نەیتە دووان
عەیب و هونەری ونە و کەس نەزان
گومان وا مەبە، دارستان چۆلە
رەنگە پلنگیک خۆی، لێدابی پەنھان

لەو کاتەدا بێستم دوژمنیکی دژوار پووی لە پاشا کرد، کە لەشکری هەردوولا
پوویان تێک کرد و بۆیک هاتنەدەر و پزیزان بەست، یەکەم کەس کە ئەسپی بەرەو
مەیدانی لینگ دا، ئەو کۆپە بوو و ئەیگوت:

پارچه

من لەوانە نیم، پشت دەم پۆژی جەنگ
منم ئەبینی، سەر بە خۆین و خاک
جەنگاوەر وازی، ئەکا بە گیانی
پشتدان پۆژی جەنگ، مەرگە بۆ لاو چاک.

ئەگێرپنەو کە سوپای دوژمن بێ ئەژمار بوو و ئەوانیش کەم، کۆمەلێک لەوانە
وێستیان هەلێن، کۆپە دەنگی دان و گوتی: "مێران!! تیکۆشن تا کراسی ژنان نەپۆشن"
سوارەکان بە تانەو تەشەرەکانی ئەو غیرەمتیان بزووئەو و بە یەکجار هەلمەتیان بردە
سەر دوژمن، بێستمەو کە هەر ئەو پۆژە بەسەر دوژمندا سەرکەوتن.

پاشا ئەملاولای کۆپەیی ماچ کرد و لە پۆخە خۆی دانا و تا دەهات پێشچاوتری
ئەخست، هەتا کردیە جێنشیننی دواى خۆی.

برایەکانی حەسودبیان پێ برد، ژەهریان بۆ لە خواردنی کرد، خوشکی لە
ژوورێوەرا چاوی لێ بوو و پەنجەرمکانی پێک دادا، کۆپە بە زیرمکیی خۆی تێ
گەشت و دەستی لە خواردنەکه کێشایەوه و گوتی: "هەرگیز نابێ هونەرداران
بمرن و بێ هونەران جێیان بگرنەوه."

خانە

کەس نایەتە ژێر، سایەیی کوندەبۆ

هوماش لە جیهان، بیبیری پەلوپۆ

باوکەکه لەم کارمیان ئاگەدار بوو،وە، برایەکانی بانگ کردن؛ گۆی راکێشانیکى
جانانەیی کردن، پاشان بۆ هەر یەکێکیانی لەلایەکی ولاتیەوه بەشێک بۆ دانان هەتا
فیتنە دامرکا و کێشمەکێش خامۆش بوو و گوتراوه:
"دە دەرویش لە ژێر کلیمیکدا ئەترنجین، دوو پاشا لە ولاتیکدا ناگونجین."

پارچە

نیوہ نانی گەریخوا، پیاوی خودا

ئەیداتە دەرویشیک، نیوہکەى تری

حەوت هەرتەم داگیر بکا، پاشایەک

گرتنی یەکی دی، دەیدا لەسەری

٤- سەرگوزەشتە

تاقمە دزێکی عارەبان لەسەر کێوێک خۆیان گرتبوو،وە و پێی کاروانیان گرتبوو،
دانیشتوانی ولات ترسیان لێ نیشتبوو و لەشکری پاشاش خۆی بۆ نەدەگرتن و
پێیان نەدەوترا، چونکە دەجێتەکی قایم و قوللەى کێوێکیدا بوون و کردبوویانە پەنا
و بنەگەى خۆیان.

دانا و زانایانی ولات، بۆ دوور خستنه‌وه‌ی شه‌ری ئه‌مانه کهوتنه پاوێژ و
پاوێژکارییه، که ئه‌گه‌ر ئه‌م تاقمه‌ ناوا له‌سه‌ر ئه‌م باره‌یان بمیننه‌وه،
به‌ربه‌رمکانتیان ناکرێ.

دوو تاکی

دارێک له جێیه‌ک، تازه بنیژدێ
به‌تاکه‌که‌سیک، سووک هه‌ل ئه‌کیشرێ
هه‌روا به‌م جۆره، لێی گه‌ڕتی ماوه‌ک
هه‌لناکیشریتۆ، به‌تۆ و به‌فه‌له‌ک
ده‌کرێ سهرچاوێک، بیه‌ری به‌یله‌یک
که‌ پڕ بوو ناگری، به‌ری به‌ فیله‌یک

واپان بریاردا لێیان بخه‌فتن و چاوه‌دیریان بکه‌ن تا هه‌لیک هه‌لده‌که‌وێ و بۆ
په‌لامار و جه‌رده‌یییه له‌ شاخی دینه خوارێ و جێیه‌که‌یان چۆل ده‌که‌ن و بۆ ئه‌مه‌ش
چهند پیاوێکی به‌کار و جه‌نگ دینه بنێردرێ و له‌ که‌لێن و که‌له‌به‌ری نیو شاخیدا
خۆ بشارنه‌وه. شه‌و که‌ دزمکه‌ان له‌ تالان و بڕۆیه گه‌رانه‌وه و که‌لوپه‌ل و ماله‌ی
تالانیان دانا و چه‌کیان له‌ خۆ دارنی، هه‌روا به‌شیک له‌ شه‌وێ تێپه‌ریبوو، یه‌که‌مین
دوژمن که‌ په‌لاماری دان و هێرشێ برینه‌ سه‌رێ، خه‌و بوو.

خانه

پووی پۆژ بزر بوو، که‌ونه تاریکی
یونسێ قووت دا، نه‌هه‌نگ به‌ چاکی

مه‌ردانی پاله‌وان له‌ حه‌شارگاکانیا نه‌وه ده‌ره‌په‌ینه ده‌ری و هه‌ستان قۆل و
باسکی یه‌که‌ یه‌که‌ی دزمکه‌انیان به‌ست، به‌یانی هه‌موو له‌ ده‌رگای پاشادا وه‌ستان،
پاشا فه‌رمانی به‌کوشتنی هه‌ر هه‌موویان دا.
وا پێک که‌وت لایه‌کیان له‌ناودا بوو که‌ تازه ده‌هات پێده‌گه‌یشته، تازه خه‌تی

له فهرمووده هااتوه "ئهوهی له دایک دهبی، له سه سروشستی سادهی خۆی له دایک دهبی، پاشان دایک و باوکی دهیکه به جوو یا به تهرسا^۱ یا به گاوری^۲.

کوپی نوح که بووه، دۆستی بهدکاران

پیغه مبه ریتهی، هۆزمکهی ون کرد

سهگی یارانێ ئهشکهوت، چهند پۆژی

له گهڵ پیاوچاکان، ناویانگی دهرکرد

ئه مهی گوت و کۆمه لێک له هاو ده مهکانی پاشا، پشتیان گرت، تا پاشا له خۆینی ئهوهیانی چاویۆشی کرد و گوتی: "وا به خشییم هه رچهنده که لێکی کش له مه دا نابینم"

۵- چوارینه

دهزانی که زال چی گوت به رۆسته م

نابی بژمیری، دوزمنت به که م

دیومه جۆگه لهی سه رچاوهی زۆر چووک

حوشتری بردووه، که بووه به چه م

له ئه نجامدا کوپه یان زۆر به ناز و خۆشییه وه په ره رده کرد و بۆ فێرکردنی پیویستییهکانی دیوانی پاشا، مامۆستایان بۆ دانا، تا وای لێ هات بووه جێ په سنډی هه مووان.

رۆژێک وه زیر له باره ی کوپه که وه که مێک بۆ پاشا دوا و گوتی:

"که په ره رده ی زانایانی وه رگرتووه و نه زانیی کۆنی له سروشتییدا دهرچووه و خوی هۆشمه ندانی گرتووه، پاشا به م وته یه گرژیه وه و گوتی:

۱. تهرسا: دیان، مه سیجی.

۲. گاوری: مه جووسی.

پارچه

(بهشیری ئیمه گهوره بووی
کۆ پیتی گوتی، گورگ زادهی
سروش تیک بناغهی بهدبی
به کس لهو رتیعی لا نادهی)

خانه

عاقیبت ئهبتوه گورگ، گورگ زاده
با لای ئانمییانیش گهوره بووی و ئامانه

دوو سال بهسهر ئهم کاره دا تپه پری، دهسته یهک دز و درۆزنی گه پرمکۆ
پتومندیان له گه لا پهیدا کرد و به ئینیان له گه ل بهست له هه لیکدا وهزیر و ههردوو
کورمه کیان کوشت، سامان و داراییه کی بی ئه ژماریشیان برد و چوون له
ئمشکه وتی دزان له جیی بابی لێ دانیشته وه و کهوته وه پاو و پروتکردن و
یاغی بوونی، پاشا په نجهی په شتمانیهی به ددان گهست و گوتی:

پارچه

شمشیری چاک له ئاسنی خراب، ناکرۆ به کس
ناکس به پهرومرده نابته کس، ئهی دانایان
باران که له نهرمی سروشتیدا خیلافیک نییه
له باغان گول دهروتنی و دپک له شورمه زاران

پارچه

زهویی شۆره، دهغل و دانی لێ نابۆ
مه دۆزینه لهوێ، بهری پهنجی خۆت
چاکه له گه ل خراباندا بکهی، وهه یه
وهک خراپه له گه ل چاکان بکهی، خۆت.

۵- سەرگوزەشتە

سەرھەنگ زادەمەكم لە دەرگای سەرای "ئۆغلەمیش" دا دیت، كە زیرەكى و ژیری و
هۆش و گۆش و تیگەیشتنی لەباسکردنێ بەدەر بوو ھەر لە منداڵییەو گەورەیی لە
ناوچەوانی و تیشكى زیرەکییەى لە پووانرا دیاربوو.

خانە

لە بالائی، سەرى... ترووسكى هۆشمەندى
دەرھوشیتەر، ستیریى بلەندى

بە كورتى: كەوتە بەرچاو و دلى پاشا، دیمەنى جوان و ڕەوشتى بەرزى یەكیان
كەرتبوو و ئاوتەى یەكترى بوون، دانایان كوتووێانە:
"دەولەمەندى بە دلە نەك بە مال، گەورەمیش بە ئەقلە نەك بە سال."

خانە

مندالێك كەوا، لە ژیرییا پیرە
لەلای هۆشیاران، گەورەى بە بیرە

كوپانى - ڕمگەزى لەسەر پلە و پایەكەى پێى ھەل كالاڤ و بەناھەقیان تاوانبار
كرد و بۆ كۆشتنى، زۆریان ھەولێ بێھوودە دا.

نیو ھۆنراو

دوژمن چى دەكا، كە یار دڵسۆز بێ.

پاشا لێى پرسى: "ھۆى دوژمنایەتیی ئەمانە چییە لە گەل تۆدا؟

گوێ: "لەسایەى سەرى پاشاوە - خوا بەرقەرارى كا - ھەمووم پازى كردوون
تەنیا ھەسوودمەكان نەبێ، كە بەنەمانى خۆشى و دارایی من نەبێ دلیان داناکەوێ
و پازى نابن. خۆشى و شادی دەولەتى پاشا ھەر پایەداربێ.

پارچه

ئەتوانم دلى كـس، نەدەم ئازار
چى لە ھەسوودكەم، خۆى دىل رەنجوورە
بمرە! رزگار بە لەم ئىشە، ھەسوود
بە مەرگ نەبى، دەرپازىت دوورە

پارچه

دەغەزدار بە دىل، ئەكا ئارەزوو
بەختەوەر نەبى، ھىچ پاىە و ماىە
شەمشەمەكوپەرە، كە رۆژ نابىنى
گوناهى تىشكى خۆر، لە چ داىە
كەر راستىت دەوى، ھەزار چاوى وا
كوپەر بى چاكتەرە، نەك رۆژ نەبواىە

٦- سەرگوزەشتە

لە پاشايەكى عەجەم دەگىرنەو، كە دەستدرىژى دەكردە سەر مالى و مولكى
مىللەت و زۆرى و ستمىكى ئەستوورى بەسەر خەلكىدا سەپاندبوو و زۆر مەردوم
ئازار بوو. خەلكە كە لە بىدەرەتانیان گىانیان بىزار بووبوو و لە تاوان رى
غەرباىەتیبەیان گرت و ھەلاتن، كە مىللەت لە كەمىبەى دا و ھىچى واى نەماىەو
دەرامەتى مېرىش لە كورتیبەى دا و كەم بوو، خەزىنە بەتال بوو و دوژمنانىشى
لە ھەموو لایەكەو تىنیان بۆ ھىنا.

پارچه

ئەوھى لەشكرى بوى، رۆژى جەنگ
دەبى سەخى بى، رۆژانى ناشتى

گەر له گهڵ به ندمت باش نه بى، ئه پوا
به خۆشى... دوژمن، ملکه چه گشتى

جارتك له مهجليسى ئه ودا په پتووکی "شانامه" يان له باره ی نه مانى کيشوهرى
"دهئاك = زوحاك" و سه رده مى فهرميدوونه وه ئه خوینده وه، وه زير له پاشای
پرسى:

"که فهرميدوون گهنج و لاو و که سوکار و نوکەر و خزمتکاری نه بوون، ئه دى
چۆنى فهرمانپرواييى کيشوهر گرتە دست"، گوئى: خه لکيکى زۆر لايه نگير و
پشتگيرى بوون، يارمه تيان دا و هاريکاريان کرد و پاشايه تىي که و ته دست."
وه زير گوئى: "که ورم! له بهرئه وه ی پال و پکدان و لاک خريوونه وه ی خه لکى و که ل
و ده وروبه ر مايه ی پاشايه تى و هۆى به رده وامييه نه دى ئه وه تۆ بۆچى بلآوه به و
خه لکه و که لى ئه م ولاته ئه که ی، مه گەر بيرى پاشايه تىکردنيت نيه؟

خانه

واچاکه له شکر، تۆ به گيان بگرى
شا، که سه روه ره، به هۆى له شکرى

پاشا گوئى: جا ئه وه چيه که سوپا و ميلله ت کۆ ده کاته وه؟ گوئى: ده بى پاشا
به خشنده بى، هه تا لى کۆبينه وه، هه روه ها ئه بى دلسۆز و ميهره بان بى، تا له
سايه ی ده و له تيدا به دلنبايى و ئاسووده ييه وه دانيشن و تۆ له م دووانه هيچ
يه کيکيان ت نيه.

دوو تاکى

سته م نابيته، پيشه ی سولتاني
له گورگ نايه، پيشه ی شوانى

پاشايه ک، به ناي زۆر^۱ دامه زرينى
بناغه ی مولکى، خۆى ئه پووخيئى

۱. به ناي زۆر: زولم و زۆرى و سته م .

پاشا ناموژگار یی که می و مزیری را وژکاری به دل نه بو، به و قسه یی پرو گرژ بو و خستیه زیندانیه، هیندهی پی نه چوو که کورانی مامی له بهرامبری راست بوونه و داوای کیشومر و فرمانروایه تیی باوکیان کردهوه، نهو هۆز و تیره و خیلانیه که له بهر زۆرداری و ستهم و دهستدریژییهش په رت و بلآو و چارس و بیزار بوو بوونه و یاریدهی نهوانه یان دا که راست بوو بوونه، تا کیشومری له دهست هاتهوه ده ری و بووهوه به هی نه مان.

پارچه

گه ر شا له گه ل گه ل ناپه وایی کا
دۆستی دۆژمنه، له تهنگانه دا
دلسۆزی گه ل به، بیتباک له دۆژمن
گه ل سوپای شایه، لهو کاتانه دا

۷- سه رگوزمشته

شایه ک له گه ل کورپه عه جه مێکی له ناو که شتییه دا، دانیشتبوو کورپه ده ریای نه دیتبوو، فیری ناو که شتی و سه ر سووپه ی ده ریایه نه بوو بوو، گریان و هاوار و داد و برقی لی هه ستا، هه موو له شی که وته له رزین، چه ندی لاواندیه وه دله خۆشی دایه وه که لکی نه گرت و ئارام نه بووه وه، ژیا نی له پاشا تال کرد، چاره ی نه ما، نه یدمه زانی چی لی بکا.

دانایه ک هه ر لهو که شتییه دا بوو که نهوانیشی تیدا بوون، به پاشای گوت:
"ئه گه ر بفرمووی من به پرێگایه ک ئه مه بیده نگ ئه کم."
پاشا گوتی: "ئه مه لوتفیکێ که ره مه".

دانا فرمووی: "کورپه که باوژنه زه ریاه! چه ند جارێک انقووم بوو، خۆی به دواوه ی که شتییه که وه گرته وه، که ماوه یه ک تیه پری و هینایانه وه ناو که شتییه که دانیش و له گریان و هاوهارا که ورت و ژیر بووه وه.

پاشا نه مه ی به لاوه خۆش بوو و گوتی: "ئه مه چ حیکمه تیکێ تیدا بوو؟ حه کیم گوتی: "یه که م ترسی نقووم بوونی نه دیتبوو و نرخ ی سه لامه تییه ناو که شتییه که ی

نه‌زانی، که‌سیک نرخی دوايي شتيک ده‌زانی که دووچاري نازار و پهنجي نه‌
شته هاتيکت.

پارچه

ناني جوت له زار، خوش نييه کاکه
کسي دلداري من، لاي تو جوانه
لاي حوري به‌هشت نه‌عرف^۱ دوزمه
لاي دوزمخيان جي رت‌دارانه

خانه

نه‌وي که ياري له باومش گرتووه، دياره جياوازه
له‌گه‌ل نه‌و که‌سي که چاوهرواني، ياري دلخوازه

۸- سرگوزشته

به هوزمزيان گوت، چ سووچ و تاوانيکت له وهزيرمکاني باوکت ديت، که
هموويانت خسته زيندانه‌وه، گوتي: "هيچم لي نه‌ديون به‌لام سه‌يرم کرد منيان له
دلدا نييه و پروايان به فرمانره‌وايي و سرده‌مي من نييه... ترسام له‌وي، که له
ترسي گياني خويان له ناوم به‌رن، له‌بر نه‌مه نه‌م کارشم هر له‌سر و ته‌ي
دانايان کرد که گوتويانه.

پارچه

له‌وه بترسي، که ليت ده‌ترسي
با له شه‌ريشا، له‌وه به‌پزتربي
ناييني کتک که هات تووره بوو
ده‌رديني چاوي پلنگ يا شيربي

۱. نه‌عرف: شوينتيکه له نيوان به‌هشت و دوزمخدا، لاي به‌هشتي نزمتره له‌لاي
دوزمخي، ياني لاي دوزمخي به‌زتره له‌لاي به‌هشتي... غريب -

مار بۆیە بە پێی، شووانەوه ئەدا

نەك بەردی دەستی بەسەری فێربێ

۹- سەرگوزەشتە

یەكێك لە پاشایانی عەرەب لەبەر پیرییه دەینالاند و بە ئازار بوو، ئومێدی لە زیان
بریبوو، لە ناکاو سواریك هات، مۆژدەى دایە و گوتى: "لەسایەى سەرى پاشاوه
(فلانە) قەلاتمان گرت و هەموو دوژمنەکانیشمان بە دیل گرت و ئیستاش هەموو
سوپا و دانیشتوانى ئەو ولاتە ملکه‌چى فرمانتانن.

پاشا هەناسەپه‌كى ساردی هەلکیشا و گوتى: "ئەم مۆدەیه‌ بۆ من نییه‌، بۆ
دوژمنانى منە که‌ دواى من دەبنە میراتگر و ولاتیان دمه‌کوێتە دەست.

پارچه

ئومێدم نەما، تەمەن تێپه‌ری

بەو هیوایه‌وه‌ که‌ لە دڵما بوو

هیوا هاته‌ جێ، بەلام سەد ئەفسووس

ئەو کاته‌ى خۆرى تەمەن ئاوا بوو

پارچه

دەستى کاته‌ و لە تەپلى سەفەرى دا

ئەى چاوهم‌کان بکه‌ن مائىئاوایى، لە سەر

ئێوه‌ش... لەپى دەست و شان و قۆل و بازوو...

هەموو لێکدى بکه‌ن مائىئاوایى یه‌کسەر

تەمەنو تێپه‌راند، بەلام بە نادانى

من که‌ نەمکرد، ئێوه‌ بکه‌ن هەزەر

۱۰- سەرگوزەشتە

لە ژوورسەرى ئارامگای "یەحیا پێغه‌مبەر" سلاوى خواى لى بێ - لە مزگه‌وتى
(دیمه‌شق) دا گۆشه‌نشین بووم، یه‌كێك لە پاشا عەرهبه‌کان که‌ زۆر به‌بێ ئینسافى

ناسرابوو، هاته زیارهتی و نوژی کرد و له خوای خواست.

خانه

دهرویش و دارا، بهندهی ئەم خاک و دهرن
خۆ ئەوانەیی که هه‌بووتریشن، نیازمه‌ندته‌رن

ئەو کاته پرووی کرده من و گوتی: "به‌هەقی هیممەتی دەرۆیشان که ئێره
جێیه‌تی و جێی راستی کرده‌وه‌یانه، به دڵ منتان له بیربیت و ئاوپی خێرم لی
بده‌نه‌وه، چونکه من له دۆژمنکی دژوار ده‌ترسم و له‌به‌ری هه‌راسانم". پێم گوت
"تۆ بۆ خۆت به‌زه‌ییت به‌ره‌شپرووتی خۆتدا بیته‌وه، تا له دۆژمنی خۆت هه‌راسان
نه‌بی".

هه‌لبه‌ست

به‌هێزی بازوو به‌ تینی په‌نجه
گونا‌هه ده‌ستی هه‌زار بشکینی
ناترسی ئەوهی خێر ناکا به‌ که‌س؟
که‌ که‌وت یارمه‌تی له‌ که‌س، نه‌بینی^١
ئوهی خراپه‌ی چاند، به‌ هیوای چاکه
خه‌یاڵ پلاوه، مێشکی نایه‌تینی
تۆ گویت هه‌ل ب‌خه‌ بۆ دادی خه‌لکی
ده‌نا دادپه‌روه‌ر، دادی ئەس‌تینی

دوو تاکی

مروّف ئەندامی، له‌شی یه‌ک‌ترن
له‌ دروست‌بوونا، له‌ یه‌ک جه‌وه‌رن

١. نه‌بینی: نه‌بینی.. به‌شیوه‌زاری کۆیه "نه‌بینی" نووسراوه.

ئەندامىك رۆژى، كە كەوتە ئازار
 ئەندامانى تر، نايان بى قەرار
 تۆكە لە ئىشى، ئىدى^۱ بى غەمى
 ناشى ناويشت، بنىن ئادەمى؟

۱۱- سەرگوزەشتە

دەرۆشنىكى دوعا قبول لە بەغدادا پەيدا بوو، "حەججى كورى يوسف" يان ئاگادار
 كرد، بانگى كرد و پىتى گوت: "دوعاىكى باشم بۆ بگە"
 دەرۆش گوتى:
 "خوايە: گيانى لى بستىنە"، گوتى: "لە رىي خوا! ئەمە چۆن دوعاىگە؟" گوتى:
 "ئەگەر تۆ بمرى، خەلكى لە ئازارى دەستى تۆ و تۆش لە گوناھان رزگارت
 دەبى."

دوو تاكى

ئەي زەبر دەستى، ژىر دەستەي ئازار
 تاكەي بمىنى، وا گەرمە بازار
 بەكەلكى چىت دى، حوكمى زۆردارى
 مەرىنت چاترە، لە خەلك ئازارى

۱۲- سەرگوزەشتە

يەكەك لەپاشا زۆردارە بى ئىنسافەكان، لە خواپەرستىكى پرسى: "كام عىبادەتە
 لە ھەمووان باشتەرە؟" گوتى: "بۆ تۆ، نووستنى نيوەرۆ، تا ئازارى كەس نەدەي."

پارچە

زۆردارىكەم دىت، نيوەرۆان دەنووست
 گوتم چاكتەرە، بنوئ ئەم فیتنە

۱. ئىدى: كەسانى دى، مەرقى دى، خەلكى دى.

خهوی باشتیره، نهو له بیداری
مه‌رگی وا چاتره، سه‌دجار له ژینه

۱۳- سه‌رگوزمشته

بیستم پاشایه‌ک، له رابواردینیدا شه‌وی کردبووه رۆژ و له‌وپه‌ری مه‌ستیدا ده‌یگوت:

خانه

له‌م کاته‌م خۆشتر قه‌ت ده‌ست ناکه‌وئ
په‌کم به‌خێرو شه‌ر و غه‌می هیچ، که‌سێ ناکه‌وئ.
ده‌رویشیک که به‌ رووتی، له‌ ده‌رێ له‌به‌ر سه‌رمایه‌ نووستبوو، نه‌می گوئ لێ بوو.

خانه

ئه‌ی نه‌وه‌ی هیچ که‌س پایه‌ی ئه‌یقبالی وکه‌و تۆ نابێ
گریمان دلت خۆشه‌ و بێ غه‌می، باشه‌ ئه‌ی غه‌می ئه‌مه‌شت نابێ؟
پاشا پێی خۆش بوو، پرتسکه‌یه‌کی هه‌زار دیناری له‌ په‌نجه‌ره‌وه‌ بۆ شۆڕ کرده‌وه
و گوئی: "ها!! کۆشت بگه‌روه‌".
ده‌رویش گوئی: "کۆشی چی؟ خۆ من کراسم له‌ به‌ردا نییه‌، پاشا زیاتری به‌زه‌یی
پیدا هاته‌وه‌، ده‌سته‌ جلیگیشی خسته‌ پال پرتسکه‌که‌ و بۆ ده‌رویشی نارد.
ده‌رویش هه‌ر زوو و به‌ ماوه‌یه‌کی که‌م هه‌موو نه‌و پارهی‌ی بێ‌ره‌و به‌ویدا دا و
خواردی و نه‌وجا هاته‌وه‌.

خانه

ئارام ناگرێ مال، له‌ ده‌ستی سه‌خی پیاو
وه‌ک سه‌بر له‌ دلی عاشق و وه‌ک له‌ بیژنگ ناو
که‌ پاشا دلی ئه‌م قسه‌یه‌ی نه‌گرت هه‌ر تیشیان که‌یاند که‌ فلانه‌ ده‌رویش هه‌روا
راوه‌ستاوه‌، پاشا گرژ و مرچ و مۆن هه‌لکه‌را، لێره‌دا زیره‌ک و دانا و تیگه‌یشتوان

گوتوویانه، خۆت له توندوتیژی پاشایان بپاریتزه، جاری وایه به سلاویک دهرهنجین
و جاری واشه به جنیویک دهسته جلیک ئه بهخشن.

نیعمهتی پاشای، لی بیی حهرام
ئهوهی که دهرهت له دهست دا تهمام
تا جیی قسانت، پێشدا نهبینی
قهدری قسهی خۆت ههروا نهچوینی

پاشا گوتی: ئهم گه دایه بی پەر وایه مال بهفیرۆدهره که ئهم ههموو بهخششی
بهه ماوه کهمه چواند، دهرکهن. کهنج و خهزینهی ولاتی مالی ههزارانه، نهک
خۆراکی برای شهیتانانه.

شیته ئهوهی رۆژی رووناک، مۆم داگیرسیتی
شو که هات به زوویی، رۆن له چرایدا نامیتی

یهکیک له وهزیره راویژکارهکان گوتی: "ئهی پاشای سه رهووی زهوی وام پێ
چاکه، ئهم چهشنه کهسانه هه تهنیا بای بژیویی خۆیانیان به جیا جیا بۆ
بهردریتهوه و بیاندریتی، تا له بهریتوهچوونیاندا دهستبلاوییه نهکهن. بهلام که
فهرمووت دهری کهن و هیچی مهدهنی و لێشی توپه بوویت، ئهوه کاری خاوهن
هیمهتان نییه که یهکیک به خۆت هیوادارکهیت و دوایهش بی هیوا و ناوهمیدی
خۆتی کهی و دلی بشکینی.

خانه

دهرگای سهخا مهکهوه، له تهماغار
که کردتهوه، داخستنهوهی، دهیته دژوار

خانه

مهلهته جیهک، که لێی بی چینه
ناچیه جیهک، بیهته چینه.

پارچه

که سئ نهیدیوه، تینووی پتی هجئ
کۆزیلکهی بگرن، له رۆخ ئاوی سوور^۱
له کوئ ههلقوئ، سهرچاوهی شیرین
لئی کۆ دهفتهوه، مرق و مهل و موور

۱۴- سهرگوزهشته

یهکیک له پاشایانی پیشین، که متهرخمی و سستی له کاروباری ولاتدا نهکرد،
لهگهڵ سوپا و قۆشه و سهربازمهکانیدا، توندوتیژ بوو، دوزمنیکی سهرسهختی لئ
یاغی بوو. سوپا و قۆشهنی ههمووی پشتیان کردهوهو پروویان له ههلاتنی نا.

دوو تاکی

مالێ له سوپا، درێخ بزانی
دهست نادهنه چهک، شپیره کوپانی
شپیره کوپ چ بکا له رۆژی جهنگا
که دهست به تال بئ، له نانی ژيانی

لهگهڵ یهکیک لهوانهی که غهدریان له پاشا کرد، دۆست بووم، گلهییم لئ کرد و
کوتم "سپلهیی و ههق ناشوناسی و بئ ئەمهکییه که هه به ورده گۆپانیکی کهم له
گهورهکهی خۆی هه لگه پتهوه و هه موو نه بهخششانهی کۆنی ساله های سالی له
بیر بجیتهوه و وه لایانهوه بنئ، گوئی: "بهخشه و بیانوو کهم لئ قبول که،
ئهسپه کهم بئ ئالیک و جۆ بوو و زینه کهشی له په هندا بوو. پاشایهک به زێر رۆدی
لهگهڵ سوپاکهیدا بکات، سوپاکهیی به گیان، چاوتیری و گیانبازی بۆ ناکا.

۱. سوور: سووتر، شۆرمک.

خانه

زیر بده سهرباز، تا گیان بهخت کا
له گه لیان رژی بی، هه لدین و ده رۆن

هۆنراو

(که تیر بوو پالەوان، هه لمەت نه باتن
زگ برسیش نهکا، مه شقی هه لاتن)

١٥- سه رگوزه شته

یه کیک له وهزیره دهرکراو مکان، هاته ریزی کۆری دهر ویشانهوه، پیت و فرهی
هاو دهمی نهوان کاری تی کرد. دلی گه شایه وه و دهر وونی رووناک بووه وه.
پاشا جاریکی تر خسته وه سه ر کارمه کی و ناشتی کرده وه، فره مووی:
با بجیته وه سه ر کارمه کی، به لام نهو نه یوسته وهو کوتی: "تاریکی باشته ره له
خاریکی"

چوارینه

که سی له کونجی بیدمگی دانیشته
ده به ستی دهمی به دگق و سه گی هار
کاغه ز دهر پیتی و قه له م ده شکینی
له ده ست و دهمی به دگق بوو پرگار

به گوێ رهشیان^١ کوت: "به چ هۆیه که به دواکهوتنی شیرت بق خۆت هه لێژارد؟"
کوتی:

"هه تا بهرماوهی نیچیرمه کی بخۆم و له شه ری نوژمنانیش له پهنای هه لمەتی ویدا بژیم."
کوتیان: "ئێستا که کهوتوو به ژێر سایه و سیبهری نهو و پارێزگارییه وی و

١. گوێ رهش: درندهیه که بق بهرماوه خواردن، هه ر به دوا ی شیرموهیه / مامقستا زمکی.
- گوێ رهش: مام رتویه که ی خۆمانه / غه رب پشه ری.

سویاسی نیعمه‌تی ئهوت به ده‌مدا هات، ئه‌دی بۆ چی لای نزیکتەر نابییه‌وه؟ هه‌تا
بتخاته ناو ده‌سته‌ودایه‌ره تایبه‌تییه‌کانی خۆیه‌وه و له نوکهره راست و پاکه‌کانی
خۆییت بزمیترئ..

گوتهی: "له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ی له توندوتیژی و په‌لاماری ئه‌و د‌ل‌نیا نیم"

خانه

ئه‌گه‌ر سه‌ر سه‌ر سال، مه‌جوسی هه‌لبکا ئاگر

ئ‌س‌ووتی هه‌ر که جاری، تیی که‌وی ئاخر

ه‌یندیک جاران وا ریک ئه‌که‌وی که هاو‌د‌مانی پاشا، زێریان پێ ئه‌ب‌رێ و ه‌ینده
جارانیس سه‌ریان ئه‌ب‌درێ. دانایان گوته‌ویانه: "له‌ گ‌ذرانی سروشتی پاشایان،
ده‌بی زۆر وریابی، که کاتیک به‌ سلۆیک ئه‌ره‌نجین و گاویک به‌ جنتویک ده‌سته
جلیک ئه‌به‌خشن".

گوته‌راوه: "زۆر پوو‌خ‌خ‌شی، ه‌ونه‌ره بۆ هاو‌دم و هاو‌پازان و که‌مو‌کو‌وری و
ناپه‌سندییه بۆ که‌کیم و دانایان"

خانه

نرخ و پێزی خ‌وت.. هه‌رده‌م بزانه

وازی و گ‌الته بۆ، هاو‌دم جوانه

١٦- سه‌رگوزه‌شته

یه‌کیک له براده‌مه‌کانم سه‌کالای نا‌ه‌مواری رۆژگاری له‌ لا کردم و گوتهی:

"خ‌یزانم زۆره و خ‌واردنیش که‌م، توانای باری هه‌ژاریم نییه، زۆر جاران د‌یت‌ه
سه‌رم ب‌پ‌و‌م و ب‌گ‌وازمه‌وه ولاتیکی تر هه‌تا به‌ هه‌ر ج‌ۆر‌ت‌کی بووه ب‌زیه‌م و که‌س
ئاگای له‌ چاکه و خ‌راپه‌م نه‌بی."

خانه

زۆر برسی نووست و کەس پیتی نەحەسیا

زۆر مردووش، مرد و کەس بۆی نەگريا

زۆر لە تانە و تەشەری ناحەزان دەرستم، کە پاشەملە پێم پێ بکەن و هەول و تەقە لاو
ماندوو بوونەکانم لە حاند خاوەنمدا بە بێ مروەتی و ناپیاوی دانین و بلین:

پارچە

سەیرکە ئەر ناپیاو، کە هەرگیز

نایەوێ بپینێ، پەوی خۆشەختی

لەش حەسانووە و سەرسووکێ ئەوێ

ژن و مەالی جێ هێشت، لە پۆژی سەختی

لە ژمارە زانیندا هەروەک دەرزانن، شتێک دەرزانم، جا ئەگەر بە پشت و پەنای
ئێوەو، کارێکم لای پاشا دەست بکەوتایە، دڵم دادەکەوت و ئاسوودە دەبوو و تا
دەشمردم لە سوپاسی ئێوە دەرندەمچووم، گوتم: "برادەر! خزمەتی پاشایان دوو
لایەنی هەیە... ئومێدی نان و مەترسیی گیان و پێچەوانەی بیروپرای
ئاقلمەندانیشە، کە بە ئومێدی نان بکەوێ مەترسیی گیان.

پارچە

بۆ مەالی دەروێش، هیچ کەستێک نایە..

بۆ بەهێنە، باجی زەوی و باغ

بە تالی و سوێری، بەشت پازی بە

یا جگەرگۆشت، دانێ لە پیش زاغ

خانه

پاستییە جێگای، رمزای خودایە

نەمدی کەس ون بێ، لە پاستە پایە

دانايان گوتوويانه، چوار کس له چوار کس نه ترس، باجر له سولتان، دز له پاسهوان، تاوانبار له ناماژمکار، سوزاني له داروغه.
 نهوې له حيساباندا پاکه، له لټيچينهوې بې باکه.

پارچه

پهل کيشي مهکه، زياد له نيشت
 به پايه بهر زيت، دوژمن دل تهنگه
 تو پاک به و باکت له هيچ کس نه بې
 کراسي پيسه، کوته ژير ستهنگه

گوتم: "به سهرهاتي ئو پټوييه، گونجاوي حالي تويه، که ديتيان هروا به دم
 راگردن و هلاتنئوه دمکوت و هلدستايهوه، به کيک پټي گوت، نهو چ قومواوه،
 وا هينده دهرستې؟ گوتي:

"بيستوومه حوشران دهگرن بق بټگارې، پټيان گوت: "هې بې ميشک تو و
 حوشر کوچا مهربا؟ ئيوه چيتان پيک دهچې؟ گوتي: "وس به، نهگه ناحهز و
 دوو زمانان له رق و کينهيهکهوه گوتيان، نهوش بټچووه حوشره و تووش بووم،
 کي غمي پرگاري منيهتي؟ تا ترياک له بهغداوه دهگاته جي، مارانگاز نهمرې.

تو وک دهلټي فزل و ثايني له خواترسان و دلنبايت هيه، بهلام حهسوودان و
 ناحهز و دوژمنان له بوسه و کهناردا خويان مات داوه، نهگه قسه جوان و پهنده
 بهنرخهکاني تويان به پيچهوانهوه بق پاشا گيرايهوه، دهتواني چي بکي و
 بهريهکاني پاشات پي دهکري؟

لهبر نهو وای به باش دهزانم، پاسي ساماني قهناعتي خوت بکيت و واز له
 سهرداري بټني، که دانايان گوتوويانه:

خانه

دهريا پريهتي له گهوههر و بې نهژماره
 گه سلهامهتېشت دهوې، سلهامهتي له کهناره

که هاواله کم نهم وتی بیست، داما و پرووی کرژ بوو و دهستی کرد به وتی
 پهنجووری، که نهمه چ نهقلیکه؟ و چ کارگه یاندنه جی و تیگه یشتن و هوشیکه؟
 وتی دانایان، راست و پهوان و دروست دهرچوو که گوتوو یانه: دۆستان له
 تنگاویده به هانا نه گهن و له سهر خوانی نانخواردنی دوژمنان و هک دۆستان خو
 رادمنین و خویان دهردهخن و خویانت پیشان دهمن.

پارچه

به دۆست دایمنی، ئهوی له خویشیت
 لی ئهوا لافی، برایی و خویش ویستی
 دۆست ئهو کسه یه، ئهگری دهستی دۆست
 له تنگاندها، کاتی تنگه دهستی

دیتم گۆرا و به نامۆزگارییه کم دلتهنگ بوو، چوومه لای خاوهن دیوان، به
 ناسیاوییه تیکی که له مهویدشهوه بوومان، بارودوخ و لیو هشاو مییی ویم تی گه یاند،
 توانا و باشییه ویم خسته پروو، پاش ماو میه ک کاریکی ها که زایییان دایه و زوری
 نه برد که پاکی سروشت و جوانی و ریکی کارهکانیان پهسند کرد، له و هس تپه پری
 و پله و پاییه کی بهر زتری و هرگرت.

ئهستیره ی بهختی تا دههات له بهر زیدا بوو، تا که ییه مهرا مهکانی و
 نارمه زو مهکانی هاتنه دی و بوو به یه کی که له نزیکهکانی پاشا و پهنجه ی ناماژه ی بق
 دریز دهرکراو بووه جیتی باوه و متمانه، به خوشحالی وی زور شادمان بووم و گوتم:

خانه

گوئی مهده مانندو هتیت و دل به غم مه به
 که سه رچاوه ی ئاوی ژیان، له تاریکی دایه

هۆنراو

(دلی کۆسکهوته، پر نهکی به غم
 خوا لوتفی بهزی، زۆره نهوکه کم)

خانه

له سووړې گاردوون دوش دامه‌مینه
سهر تالیش بڼ، بهری شیرینه

له وکاتدا وا ړنک، کهوت من له‌گه‌ل تاقمه دوش و برادرانیکدا چوومه
سردانی مه‌ککه، که گه‌راموه، دوو فرسه‌خم به پیرموه هات، هرکه چاوم پتی
کهوت، پرتشان حال و له‌سر دیمه‌نی دهروشانم دیت.
گوتم: "چونی؟" گوته: "هرومکو گوته، دست‌هو تاقمیک پیم هه‌لکالان و
ناراستیان دهریاره گوتم. پاشا، خوا هر پایداری کا بق دهرخستنی راستی و
روونکردنه‌وی نهم ناراستی‌ش هیچی نه‌فرموو و برادرانی کون و دستانه‌ی
نهم‌کداریش له وته‌ی راست و وشه‌ی هق بیده‌نگ بوون و دستانه‌ی کونیان له
بیر برده‌وه.

پارچه

نابینی له‌لای خاوه‌ن چی و پایه
مه‌رایي کاران، دست له‌بان سهرن
که حالی گورا و تیپه‌ری پژی
پتی نه‌و خه‌لکه‌یه، ها له بان سهرن

به‌کورتی، گرفتار و دووچاری که‌لیک سزایان بووم، تا له‌م حفته‌یه‌دا موژده‌ی
ساغی و سه‌لامه‌تیه حاجیان هات، له به‌ندی گرانیان دهریان و رزگار کردم و
مولک و مالی میراتییان دامه‌وه، گوتم: "ناموزگاری منت وهرنه‌گرت که گوتم
خرمه‌تی پاشایان وکو سه‌فهری نیو دهریایه به ترس و به که‌لکیشه، یا که‌نجت پتی
نه‌بری، یا شه‌پول گیانت له‌به‌ر نه‌بری.

خانه

یا به‌هر دوو دست، دور له کوش نه‌کا
یا شه‌پول رژتی، نه‌و به‌مردویی فراموش نه‌کا

به باشم نه زانی له مه زیاتر، برینی مام دهر ویشی به سهره نووکی نه شته ری
سهره نشتان برهوشینم و خوی پی داکم، نم کارم بهم دوو دیره، کورت کردهوه:

پارچه

دهست و پیت هریوو، نه خرینه ناو کۆت
که گویت نه دایه، پندی پیاوان
نه گهر خق بهری، پیوه دان ناگری
نه نگوست مه خه ناو، کونه دوویشکان

۱۷- سهرگوزمشته

چهند که سیکم هاوړی بوون، رهنګ و پرویان جوان و دهر وونیان ناراسته و پی
راسته کرابوو، په کیک له گهړه پیاوان بیروپاوه ریکی گهړه و باشی بهو دهست و
تاقمه هه بوو، مووچه و بهراتیکی باشی بق بریوونه وه، تا په کیکیان کرده ویه کی
وای لی دهر کهوت، که ریکی حالی دهر ویشان نه بوو، گهړه پیاوه که باوهری پتیا
تیکچوو و بازای بی په واج کردن.

ویستم به فیلیک هر نه بی مووچه و بهراته که بیان رزگار کهم چوومه لای
دهر کهوان، پی نه دامی و قسه ی ناخوشیشیان پی کوتم، گویم نه دایه و لیم نه کرت،
چونکه قسه زانان گوته ویا نه:

پارچه

له دهر گای میرو وزیر و سولتان
مه ده... پیش نه وهی، یاریدمت بدهن
دهر کهوان و سهگ، غه ریپیکیان دیت
نم یاخه ی نه گری، نه وهی تر دامه ن

که نزیکه کانی نهو گهړه پیاوه، به حالی منیان زانی، ریزیکی زوریان کرت و
جیه کی بهر زتر و هه ورا زتریان پیشان دام، دانیستم، به لام من به ملکه چیه وه
چووم له جیگاهه کی خوارتر و نرمتره وه دانیستم.

خانه

لیکهرئ! که نوکهریکی کهمیشم
با له ریزه‌ی نوکهراندا، دانیشم

گوته: ئه‌للا، ئه‌للا! کهی جی و کاتی ئه‌م قسه‌یه‌یه؟

خانه

گر له بان سه‌روچاوم، دانیشی
نازت هه‌لده‌مگرم، چونکه نازکیشی

به کورتیه‌که‌ی، دانیشتم و ده‌ستم به قسان کرد و له هه‌موو دهرگایه‌کم دا تا
هاتمه‌وه سه‌ر وته‌ی هه‌لخلیسکانی برادهران و گوتم:

پارچه

چ سه‌ووچیکی دیوه، خاوهن به‌خششی پتیشوو؟
که به‌نده‌ی له پتیش چاوان، وا که‌م و خواره
ئو خودایه مه‌زنه، به که‌وره‌یی خۆی
سه‌ووچ و گونا‌هیش ده‌بینی و نانیش هه‌ر به‌رقه‌راره

فه‌رمانه‌وا ئه‌م وته‌یه‌ی له‌لا په‌سند بوو و فه‌رمووی: "به ده‌ستووری جاران
سه‌ووچه و به‌راتی برادهران بدریته‌وه، قه‌ره‌بووی ئو ره‌ژانه‌شیان بۆ بکریته‌وه که
لێیان برابوو" سه‌واسی به‌خششیم کرد و خاکی به‌رپیتیم ماچ کرد و داوای
لێبووردنی ئو ده‌م چه‌وتیه‌ی خۆم کرد، ده‌سته‌جی، هاتمه‌ دهره‌وه و گوتم:

پارچه

که کابه بوو به‌ رووکه، بۆ نیازان
بۆ دیدنه‌یه‌ی ده‌چن خه‌لکی، چهند فرسه‌نگ
تۆ ده‌بی له‌سه‌ر خۆبی، له‌گه‌ڵ خه‌لکی وه‌ک مه‌
که که‌س ناهاوی، بۆ داری بی به‌ر سه‌نگ

۱۸- سەرگوزەشته

شازادەمەك سامانتيكى زۆر و فراوانى له باوكييهوه بهميرات بۆ بهجى ما، بانگى
سهخاوهتى دا و دەرگای بهخشینی كردهوه و بى درتغ بهخششى بهسەر گهل و
سوپادا باراند:

پارچه

بۆ نـخـۆشـى نـايـه، له دارى سـاـده
بهسووتان بۆنى، ئەدا وەك عەنبەر
گهوهييت بوئ، دهبي بيهخشى
هەتا تۆ نهكەى، چۆن لى ئهخۆى بهر

يهكێك له هاوهدمانى بى راويژ، دهستی به ئامۆژگاريکردنى كرد، كه پاشايانى
پيشين ئەم ههموو نيعمهتەيان به ههول و كۆشش پاشهكهوت كردووه و بۆ تهنگانه
و لىقهومان و كهلك و سوود لى ديتنى ههلگرتووه، دهست لهو بزاوته بكېشهوه و
دهستی لى بگرهوه، شهروشهۆر و لىقهومان و پتويستى له پيشه، دۆزمنان له
كهமிندان، ناكړى له كاتى تهنگانه و پتويستيدا، دهستهوهستان راوهستى.

پارچه

ئەگەر سامانى خۆت بهخشى به گشت كەس
ئەوهى بهريهكهوى^۱، دهنكى برنجه
له ههركهس بۆ نهسيانى، دهنكه زىوي
كه كۆ بۆوه ئەوه، سامان و گهنجه

شازاده لهم وتهيه پوو گرژ بوو، له گهل سروشتى ئەودا نههاتهوه پاشان
سهرزهنشتى فهرموو و گوتى: "خوای لهسەر، ئيمهى كردووهته خاوهنى ئەم ولاته،
هەتا بيخۆين و بيهخشين، نهك هەر پاسهوانى بين و چاودېرى بکهين."

۱. بهريهكهوى: بهرى دهكهوى.

خانه

قاروون بای چل خانووی سامان هه‌بوو، چوو به هیلاک
نەوشیره‌وان به‌وه نەمر بوو، که به‌جیی هیشته ناوی چاک

۱۹- سەرگوزەشته

وا ئەگێرنەوه که ئە راوگەیه‌کدا نێچیرێکیان بۆ نەوشیره‌وانی دایه‌مروهر ده‌کێده
که‌باب، خۆتیان پێ نەبوو، نۆکه‌ریکیان نارده‌ گوندیک، خۆیی بیتنی.
نەوشیره‌وان گوتی: "خۆیه‌که بکړه، تا‌کو نه‌یه‌ته شوێن و بێه‌که وێران نه‌ی.
پتیان گوت: به‌وه‌نده خۆیه چ ده‌قه‌ومی؟
گوتی: بنچینه‌ی سته‌م له‌ سهرمه‌تاوه که‌م بووه، هه‌رکەسی هاتووه
هاویشته‌ویه‌تییه‌ سه‌رئ، تا که‌یه‌وته ئەم ئەندازه‌یه‌."

پارچه

ئەگەر له‌ باغی میله‌هتا، پاشا بخوا سیوێکی
نۆکه‌رانی ده‌ردێتن دره‌خت، له‌ په‌م‌گو په‌ش‌ه‌وه
که‌ سولتان به‌نیو هێلکه، سته‌م ببینێ په‌وا
سه‌ربازمه‌کانی هه‌زار مریشک ده‌که‌ن به‌شیشه‌وه

خانه

زه‌مان ناهیلێ، زۆردار به‌مینی
ته‌نیا نه‌فرینی، بۆ جێ ده‌مینی

۲۰- سەرگوزەشته

والیه‌که‌م بیست که‌ هه‌ر ماڵ و خانووی میله‌هتی کاوڵ و وێران ئە‌کرد، تا خه‌زینه‌ی
پاشا ئاوه‌دان و په‌ر کاته‌وه، ئاگای له‌ وته‌ی دانایان نه‌بوو که‌ گوتویه‌انه: "هه‌رکەسی
میله‌هت ئازار بدات، تا دلی پاشا به‌لای خۆیدا راکێشێ، خوای له‌سه‌ر، هه‌ر ئەو

کهل و میلهتهی لهسه زال دهکاتهوه تا دهماری له رۆژگاری ژینی دهرکیشی و
بیپیی.

خانه

به (سپهند)^۱ی ناکا، ناگری داگیرساو
ئهوهی که ئهیکا، ئاهی جهرگ سووتاو
ئهلین شای ههموو درندان شیره و کهترینی گیانهوه رانیش کهره، بهرای ههموو
هۆشیار و ئاقلههاندانیش، کهرتکی بارههه زۆر باشته له شیرتکی پیاوهر.

دوو تاکی

کهری ههژار، کهرچی بی ته میزه
له بهر باریردنی، کهلیک عهزیه
که و گایان، که ههڵ نه گرن بار
چاترن له نهوهی، ئادهمی زۆردار
ئهلین پاشا لایهنتکی سروشتی خراپی ئه وهزیره به دهی بق دهرکهوت، خستیه
ژیر نازار و نهشکه نهوه و زۆر به دهردهسه ریهکی نا ههوارهوه کوشتی.

پارچه

رهزامهندی شا، به دهست ناکهوی
تا بق دلی گه، چاکه نه خوازی
ئهتهوی خودای لهسه، بته خشی؟
به چاکه خه لکی خودا که پازی
وارپک کهوت یه کپک له سه مه دیته کان به لایدا رابرد، سه رنجی دایه
حاله شه مهکی و گوتی:

۱. سپهند: دپککی بیابانه، دووکه لیک زۆری له کاتی سووتاندا لی هه لدهستی، بق برینی
چاو سووتانهوه به کاری دین.

پارچه

نابڼی هرچی تینی قوځل و بازوویکی هېږو
به سه‌لته‌نات بخوا، مالی خه‌لکی به هه‌وس
ده‌توانی هتسکی گه‌وره، به گه‌روودا قووت بدهی
هه‌ناو و زگ نه‌درېځی، هرکه گه‌ییه ناوک و به‌س

۲۱- سه‌رگوزمشته

له مردم نازاريک نه‌گيرمه‌وه، که به‌رديکی به‌سهری ده‌رويشيکدا دا، ده‌رويش ده‌رفتمی
توله‌کردنه‌وی نه‌بوو، به‌رهمکی لای خوی هه‌لگرت، تا رڼژيکیان پاشا له‌و پياوه
مهردوم نازاره تووره‌ بوو و خستیه زيندانه‌وه، ده‌رويش هاته لایه‌وه و به‌رهمکی
به‌سهریدا دایه‌وه، کابرا پتي گوت: تق کييت؟ و نه‌و به‌رهمت بق به‌سهری مندا دا؟
وه‌لامی دایه‌وه: "من فلانم، نه‌م به‌رهمش هر هه‌مان نه‌و به‌رهمیه که فلانه رڼژ تق
به‌سهری منندا دا، گوتی: "ته‌دی نه‌م هه‌موو ماوه دوورو دريژه له‌ کوئی بوويت؟
گوتی: "له‌ پله و پایه‌کعت نه‌ترسام، ئیستا که له‌ زيندانيمدا دیتی، نه‌و هه‌له‌م
قوسته‌موو به‌ ده‌رفتم زانی، که دانایان گوتوویانه:

دوو تاکی

ره‌شورپووتیکت، که دی به‌ختیاره

نه‌وهی هه‌سه‌تی، چله‌وی ئیختیاره

نینځکی دريژ و ئیژت، که نیبه تق

که‌واته به‌ گڙ، به‌داندا مه‌چق

نه‌وهی که له‌گه‌ل بازوو ئاسنی ده‌ست بخاته کار

قوځل و مه‌چه‌کی زیتوینی ناسکی، خوی نه‌دا نازار

راوه‌سته تاکو ده‌ستی نه‌به‌ستی، ده‌ور و زهمانه

نه‌وساکه برق می‌شکی ده‌ریتنه، رڼژی دقستانه.

یه کیخ له پادشایان تووشی نه خوشییه کی کوشنده بوو - واکه هر ناوی نه هیندری - دهستمیه له حکیم و دانایانی یونانی پیکهوه هاتنه سهری و به بریاری هموویان هاتنه سهر ئهوهی که ئه دهرده دهرمانی نییه، مهگر زراوی که سیکه که چهند نیشانهیه که هه ن تیدابن.

پاشا فرموی بیدۆنهوه و پهیدای کهن، کوره جووتیارکیان بهونیشاتانهوهی که حکیمان گوتبوویان دۆزییهوه، باوک و دایکی کوره بانگ کران و بهخشش و بهراتیکی زۆریان له پیش دانان و خوشحالیان کردن و قازیش بریاری دا که رشتنی خوینی نهدام یا تاکیکی میللهت بق سه لامهتی پاشای کاریکی رهوا و راست و دروسته، جهلاد به لایهوه چوو، کوره سهری به رهو ئاسمان بهرز کردوه و پی کهنی پاشا ئی پرسی، له کاتهدا چ وخت و جی پیکهینه؟

کوره گوتی: نازی کوران به سهر دایک و باوکانهوه هیه و داواکاریش بق لای قازی دهریت و داد له پاشا نهخوازنی، ئهوه دایک و باوکم، له بهر مالی دنیایه منیان به جهلاد سپارد قازیش بریاری کوشتنی دام، پاشاش ژیان و بهردهوامی خوی له رشتنی خوینی مندا دهبینیتوه، هیچ پهنایهکی ترم نییه هانای بق بهرم ته نیا خوای له سهران نهی.

خانه

بق لای کۆ بهرم، له دهست تق فریاد

هر له ئاستانهی، تق نهخوازم داد

پاشا بهو قسهیه دلێ تهزی، فرمیسکی له چاوان دابارین و گوتی: مردنی من چاکتره له رشتنی خوینی بی گوناهیکی و. سهروچاوی ماچ کرد و گرتیه باوهشی و سامانیکی بی نهژماریشی پی بهخشی و نازادی کرد و دهلین پاشاش هر لهو رۆژه به دواوه چاک بووهوه و شیفای بق هات.

پارچه

ههروا له بیرمه، که ئه شیعهری کوت

فیلهوانیکی رۆخی دهریای نیل

حالی میرووله، له ژیر پتی تۆدا
وهک حالی تۆیه، له ژیر قاجی فیل

۲۲- سهرگوزهشته

یهکیک له بهندییهکانی "عمرو لهیث"^۱ ههلاتبوو، پیاوان وه دواى كهوتن و هینایانهوه، وهزیریک قینیکی زۆری له بهندهکه ههبوو، هانی کوشتنی دا، تا بهندییهکانی تریش ئەم جۆره رهفتاره رهچاو نهکهن، بهندییهکه لهبهر دهمی عمرو لهیندا سهری خسته سهر زهوی و گوتی:

خانه

ههرچیم بهسهریی، به پهسهندی تۆ، لهلام رهوایه
له بهرامبهری ئەم فرهمانهتا، نیمه داوایه

بهلام لهبهرئهوهی که من پهروهردهی نان و نمک و نیعمهتی ئەم خانهدانەم، نامهوی له پۆزی دوايیدا، خوینی من بتانگرتی، ئەگەر بتەوی بهندهیهکی بی گوناھی وەکو من بکوژی، له پتیهکی رهوا و شرعییهوه بیکۆژه، تا پۆزی دوايی پتیهوی گرفتار نهبی، پاشا گوتی: "جا چۆنی بکهه!" گوتی: "پێم بده ههتا، وهزیر بکوژم، ئەو کاته له سزای گوشتنی ئەودا بمکوژم، ههقه و شرعیشه، پاشا پتی کهنی، به وهزیری گوت: "چی بهباش دهزانی؟ وهزیر وهلامی دایهوه:

"کهورهم! ئەم بی شهرمه له پتی گۆپی باوکتدا ئازاد که، ههتا منیشی نهخستووته بهلایهکهوه، سووچ له منهویه که سوویم له نامۆژگاری و وتی دانایان وهرنهگرتوه که گوتووینانه:

۱. عمرو لهیث: پاشای سهفارییه له سالی (۲۶۵)ی کۆچیدا بوو بهجێنشینی براهیهکی... فارس و کرمان و ئیسفههان و خۆراسان و سیستانیشی گرت، له سالی (۲۷۶)ی کۆچیدا، لهشکری خلیفهی بهغدايی شکاند. له (۲۸۷)ی کۆچیدا لهکهل ئیسماعیل سامانی له نزیک (بەلخ) بهشهر هات، به دیل گیرا، ئیسماعیل ناریدییه بهغدا لای خلیفه. له (۲۸۹) کۆچیدا له زینداندا مرد _ یهحیا و عمر، کورد بوون.

- وهرگیر -

پارچه

له گهل بهرد هاوېژ، بكمې شهړه بهرد
بزانه كه تق سهرې خوت شكان
كه تيرداوېټيه سينگي دوزمنت
ټپوهش له سېرهې، تيرگهلي نهودان

۲۴- سهرگوزمشته

پاشاي زهوزمن^۱ وهزيرتكي هه بوو چاوتير و پووخوش بوو و له چاوپيکه وتناندا
ريزي هه موو كه سيكي دهگرت، پاشه ملهش به چاكه ي ناو ديتان، وا پي دمكه وي
كردارتكي لي روو ددها، كه پاشا لي خوش نايهت، دهگري و دهياخاته زيندانه وه.
كه وړه پياواني پاشا، كه چاكه ي پيشووي ئويان له چاودا بوو و خويان
به قهرداري دهزاني، له كاتي چاوديرياندا نهرمييان له گهلدا دهنواند و سهرزمش و
توندوتيزيان له گهلدا بهر هوا نه دهديت.

پارچه

له گهل دوزمني خوتا ناشتي كه، نه گهر روژي
پاشه ملهش عهبيت بلي، تق له روويدها ته حسين كه
وشه له زاره وه دهر دمچي، كه سي پي مهده نازار
كه تق ناخوشيت ناوي سا، زمان شيرين كه

له وه ي پاشا لي دهويست هه نديكي لي خوش بوو و له جياتي نه وه ي ماشه وه به
زيندان ته ووي كرد و پاك بوو وه، يه كيك له پاشاياني ئو ناوه، به نهيتي
نامه يه كي بق نارد كه پاشاياني لاي ټپوه ريزي كه وړه ي ورك تق نازان، بي
ريزيان له گهلدا كردي، نه گهر برياري دلي كه وړه ي فلاني خوشه ويست - خوا
په ناي بدا - به لاي ئيمه دا بيت، تي دمكوشاين، نه وه ي شايس ته ي دل راكرتنيه تي
دهست به سينگ وه بين و كه وړه پياواني ئهم كيشوهره بق ديداري ئو، به هيو و

۱. زهوزمن: ولاتيکه له نيوان هورات و نيشاپور.

چاوه پروانی وه لامن.

وهزیر لاهه هوشیار بووهوه و بیرری له مهترسی کردهوه، به گورجی وه لامتیکی کورتی، ههروهکو پیتی باش بوو، که نهگه خهبرمهکشی بکهوێته سههردهم و زاران زیانی نهبی، له پشت نامهکهوه نووسییهوه و پهوانهی کردهوه.

یهکیک له دهست و پتیهندهمان که ئاگای لهم سههین و بهینه بوو، به پاشای راگهیاند که فلان، که فرمووته بگیری لهگه پاشای لای تردا، نامه و نامهکاری ههیه، پاشا تووره بوو و فرمانی ساغکردنهوهی راستی و درۆی ئهم ههوالهی فرموو، نامه بهریان گرت و نامه کهیان خوێندوهوه، تیتیدا نووسرابوو: "بیروپاوهی باشی گههوان دهربارهی بنده، کهلیک له باشی و چاکیی بندهی پتره و ناتوانم ئهم داخواییه بهجی بگهیهم، له بهر نهوش که من پهروهدهی نیعمهتی ئهم خانه دانهم، به کهمیک گۆرانی دلی خاوهم نیعمهتی کۆنم، بیوهفایی ناکهم، وهها گوتراوه:

خانه

ئهوهی چاکهت لهگه ئهکا، له ههسوو باریک

بیبه خشه که له تهههیا، ههلهیهک بکا جاریک

پاشا ئهم رهوشته جوان و باشهی ئهوی بهلاوه پهسند بوو، جلویهک و مالتیکی زۆری به پاداش پتی بهخشی، داوای لیبووردنیشی لی کرد که بهههله چوووبوم، که تۆم بهبی تاوان ئازاردا، گوتی:

"گهههم! بنده ئهمه، بهههلهی گههوهی خۆم نازانم، بهلکو ئهمه ویستی خوا بوو که ئازارم پتی بگهیمن، بهلام ئازاریش بی ههه له دهستی تۆوه بی چاکتره، که ههقی نیعمهتی پیشوو و دهستی چاکهت بهسهه ئهم بندهوه ههیه، که دانایان کوتووایانه:

دوو تاکی

هههگیز به ئازار، له کهس مهههههه

لای کهس بۆت نایه، خوخی یا رهههه

دوژمنی و دوستی ههه لای خواوهیه

دلی ههه دوو لای، ها وهلاوهیه

ئەگەر چى لە ژىتى كەوانرا، دى تىر
لە ھاوئىژمى ئەزانن، پىياو ژىر^۱

۲۵- سەرگوزەشتە

لە پاشايەكى عەرمبەوھ بىيىست، كە بەوانەى ناو ديوانىتى كوت: كە مووچە و بەراتى
فلانى - ھەرچەندىكە - بۆى بكن بە دوو ھىندە، چونكە ھەمىشە ھەر لە دەرگاۋە
چاۋەرئى بە ئەنجام گەياندىنى ھەرمانە و، كەچى نۆكەر و بەردەستەكانى تر
ھەمىشە ھەر خەرىكى كالتە و كەمە و جەفەنگانن و خاۋمخاۋەى لە ئىشىدا دەكەن.
خاۋپەرستىك، گوئى لەمە بوو و ھاوار و ئالەى لە دەرۋونەوھ ھەستا، لىيان پىرسى
ئەو چىت دىت؟ گوئى: تايە و پلەى بەندان لەبەر قاپى و دەرگەى خوا، بەم پەنگەى:

ھەلبەست

نۆكەر دوو سبەينان، بىتە خزمەت شا
سىيەم تىتى ئەكا، پرووى لوتف و نىگا
ئومىدماں وايە، پىياۋى خوا پەرەست
نائومىد نەبن، لە دەرگەى ئەلەست

دوو تاكى

گەورەمى لە ملكەچىەتى داىە
ياغىەتى بىبەش بوونى تىداىە
ئەوھى ملكەچى، لە بۆ نووسراۋە
سەرى خزمەتى، ھا لە دەرگاۋە

۲۶- سەرگوزەشتە

لە زۆردارىك ئەگىرنەوھ، كە دارى سووتانىتى بەھەرزان لە ھەژاران دەستاند و
بەزۆرەملى لىتى دەرگىن و ھەر بە زۆرەملەش بە گرانتر دەيداىەوھ دەولەمەندان،
پىياۋىكى خواىى بەلايدا تىپەرى و گوئى:

۱. پىياو ژىر: پىياۋى ژىر.

خانه

ئەو ماری تۆ؟! كۆ بېنى پېوھى نھى
يانە كوندى؟ لە كوێ بنیشییەو كاوی كەى

پارچە

كە دەستت دەروا، بەسەر ئێمەدا
بۆ ئاگا نییە، خودای غەبیزان
زۆرداری مەكە، لە خەلكى زەوى
تا ئالەو فەغان، نەكاتە ئاسمان

زۆرداریكە لەم قەسە دەگیر بوو و پەنجە و گوێ نەدایە ئامۆژگارییەكانى وى
(أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ) - غەرەمى گوناھ گرتى - تا شەوێك ئاگر لە دارەكانى
چێشتخانەكەى بەربوو، هەرچی هەشیبوو سووتا، لە جێى نەرم هێناوە سەر خاكى
كەرم. وا رێكەوت هەمان كەسەكەى بەلادا راورد و گوێى لى بوو كە بە دۆستەكانى
خۆى دەگوت: "نازانم ئەم ئاگرە لە كوێوە بەربوووە مالى من؟ گوتیان: "لە چەرە
دووكلەى دلى هەزارانەوه"

پارچە

دوووبە لە ئاهى، دل برینداران
هەناسەى كەرمى.. خراپە، ئاخىر
تا ئەكۆى دلى كەس، مەكە غەمبار
ئاهێك.. جیهانىك ئەخاتە ئاگر

لەبەر هەيوانى تەلارى كەیخوسرەو^١ ئەم حەكمەتە نووسراو:

١. كەیخوسرەو: یەكێكە لە شایەكانى دەولەتى دووەمى كەیانى.

بارچه

ساله‌های ساله و عومریکی بریز
به‌سەر ئیمه‌دا، خه‌لک نه‌که‌ن گوزهر
ده‌ستاو ده‌ست مولکمان که هاتۆته ده‌ست
واش ده‌چیتته ده‌ست خه‌لک، سەر له‌بهر

٢٧- سەرگوزه‌شته

یه‌کیک له هونهری زۆرانبازییه‌دا، که‌ی‌بووه ئه‌وپه‌ری پایه به‌رزی، سیتسه‌د و شه‌ست
فیلێ له زانیاریی زۆرانبازییه‌دا ده‌زانی و هه‌ر جاره به‌ جۆره هونهریکی تازه‌وه
زۆره‌بانی ده‌گرت تا دلێ له شاگردیکیانی داخوڕیا، سیتسه‌د و په‌نجا و نوۆ فیلێ له
هونهری زۆرانبازییه‌دا فێر کرد و ته‌نیا فیلێکی بۆ خۆی هێشته‌وه و به‌لاوه‌ی نا.

به‌ کورتييه‌که‌ی، کوپه‌که، له هیز و توانا و هونهری زۆرانبازییه‌دا پڕپوو و که‌س
نه‌یده‌توانی به‌رامبه‌ری پراوه‌ستی و پشتی له‌ عه‌ردی بدا، هه‌تا رۆژیکیان له‌لای
پاشای ئه‌و کاتدا ده‌ری بڕی و گوئی:

"ئه‌وه‌ی مامۆستایه‌که‌م به‌سەر منیه‌وه هه‌یه، چاکه‌ی فێرکردن و
په‌روه‌رده‌که‌میه‌تی، ده‌نا به‌هیز و توانا له‌و که‌مترین و له‌ هونهریشدا و مکو ئه‌وم.

پاشا ئه‌م وتانه‌ی زۆر به‌لاوه‌ گران و ناخۆش هات، فه‌رمووی:

"زۆره‌بانی بگرن! جیگایه‌کی پانوڤۆڕ و به‌رین و هه‌راویان رێکخست، وه‌زیر و
پیاوماقوول و که‌وره پیاوانی ده‌ربار و پیاوه مه‌زنه‌کانی هه‌رێمه‌کان، هه‌موو هاتن.

کوپه‌ لاو له مه‌یدانیدا وای پڕدایه مامۆستایه‌که‌ی، که ئه‌گه‌ر کتیی ئاسن بووایه،
له جێیدا هه‌لده‌قه‌ند.

مامۆستا هه‌ستی کرد، که کوپه‌ لاو له‌و به‌تین و باخۆشتره و له هونهرمه‌که‌شیدا،
له‌ که‌ل یا به‌رامبه‌ره، به‌و فیله‌ سه‌یره‌ی که‌ لێی په‌نا دا‌بوو په‌فتاری له‌گه‌ڵ کرد، کوپه‌
نه‌یتوانی ئه‌م فیله‌ له‌ خۆی لادا.

مامۆستا، کوپه‌ی به‌ هه‌ردوو ده‌ستان له‌ زه‌وی به‌رزکرده‌وه و له‌سەر سه‌ری خۆی
سه‌وراندو له‌ عه‌ردی کوتا، قریوه له‌ ته‌ماشایچیان به‌رز بووه‌وه.

پاشا فهرماني دا خه لات و بهخشش و بهراتيكي باش به ماموستا بيهخشرئ و كوپهكهي سهرزمنشت كرد و پمخني ئهوي لي گرت كه له گهل ماموستا و راهينر و مهشقدمهكهيدا، پهنجهي ليك داوه و سهريش نهكهوت. كوپه گوتي: "كه ورم ماموستا بههيز بهسهر مندا سهرنهكهوت، بهلكه من له هونهري زورانبازي، فيليكي بچكولانه مابوو، دريغي فيترکردني لي كردم و فيري نهكردم، ئهوپو بهو فيله بچكولانهيه، دهستي له من ساند و سهركهوت، ماموستا كه گوتي:

"ئهو فيلهم بقوژيكي وا هه لگرتبوو، كه دانايان گوتوويانه ... هينده ري به دوست مهده كه هه موو هيز و توانايهكي تو بزاني، كه دوژمنايهتي كردي پيت بوژي و بتخا.

نهتيستوو ئهوي كه له شاكردي خوئي نازار ديوه، چي گوتوو؟:

خانه

(فيتره تير هاويشتيني دمكه، هه موو روژي)
كه دهستي تيري گرت، هاويشتيهوه (من)

پارچه

يا وهفا نهبووه، لهم جي هانهدا
يا ههر كهس نيه، لهم زه مانهدا
كهس نهبوو فيري، تير نه دازي ليم
كه من نهكات، دواين نيشانه

٢٨- سهرگوزه شته

دمرويشيك به تنيا له گوشه ي چوليكدان دانيشتبوو، پاشايهك به لايدا تپهري، دمرويش كه له كونجي قه ناعه تدا لهو چوله وانييه دا ئه ژيا، سهرى بلند نه كرد و گوئي نه دا به فه رمانپهوا - پاشا - ههستي فه رمانپهوايي و گهره ييي پاشايهتي كرتي، گرژ بوو و گوتي: "ئه م دهسته كو نه پو شان، ههر ده لئي چوار پتن، نرخ و پياوه تيان نيه"

وهزير به لايه وه چوو و کوتی: "هوی دهر ویش فرمانبره وای سر زهوی به لای تۆدا تیپه پری، بۆ هه لئه ستای و دهستت به سنگه وه نه گرت و ئهرکی رهوشت نواندنیت به جی نه گه یاند؟"

وه لامي دايه وه: "به فرمانبره وای بلای! چاوه پری پزلینان له که سیک بکا چاوه پری چاکه و مالی ئه وه، فرمانبره وایان پاسه وانی گه لن، نه که گه ل بۆ به ندایه تی و فرمان هه لگرتنی فرمانبره وایانن."

پارچه

پاشا پاسه وانی هه ژارانه
چهند له خۆشی و گهره می دای
په ز بۆ شوان دروست نه کراوه
شوان بۆ په زه و ده می شوانی چایی

پارچه

رۆژی که سیکت، دیت کامه رانه
یه کێ تر دلگیر، زۆر په ریشانه
که میک بووه سته، تا هه ردوکیان خاک
میشکیان دهخوا، که جی بیرانه
جیاوازی دارا و نه دار نامین
له م برپاره ی که چاره نووسیانه
گهریه کیک گۆرک، هه لبداته وه
نازانی دارا و نه دار کامیانه

فرمانبره وای قسه که ی دهر ویشی پی خۆش بوو، پی کوت: "جیت دهوی بلای" وه لامي دايه وه: "من ئه وه دهوی چاریکی تر نه مه رنجینی". کوتی: "ئامۆژکارییه کم بکه"، کوتی:

خانه

وریابه که ئەو خۆشییهت له دهسته
دهروا ئەو مولکهی، ئیستا له دهسته

۲۹- سەرگۆزەشتە

یهک له وهزیران چوو له "زۆننونی میسری" و هیمهتی لی خواست که رۆژ و شهو
خهریکی خزمهتی فرمانبرهوام، هیواداری چاکهیم و له سزاشی ئەترسیم. "زۆننۆن"
گریا و گوتی: ئەگەر منیش ئەوهنده له خوا ترسابامایه وهک تق له فرمانبرهوا
دهترسی، ئەوه له کۆمهلهی یاران ئەبووم.

پارچه

گەر هیوای پشوو و رهنج ئاسان بایه
پایی دهرویشان، له ئاسمان ئەبوو
گەر وهزیر له خوا، ترسابا، وهکو
له شا ئەترسیت، وهک پهریان ئەبوو

۳۰- سەرگۆزەشتە

پاشایهک فرمانی کوشتنی بی گوناھیکی دا، گوتی ئەی پاشا بهو قینهی که
له منته، ئازاری خۆت مهده، چونکه ئەم سزایه بهیهک ههناسه بهسهرمندا
تیدهپهڕیت، بهلام گوناھی ئەمه بۆ ههتا هتایه داوینت دهگرێ و لیت نابیتهوه.

چوارینه

سووپری دهورانێ، وهک بای بیابان چوو
ناشیرن و جوانی، تال و خۆشیان چوو
زۆردار بیرى چوو، ئەو غهدهی کردی
لهو نابیتهوهو له مهومانان چوو

شا نامۆزگارییه که ی ئهوی به سوودمه ند زانی و له خۆین رشتنێی چاویۆشی کرد.

۳۱- سه رگوزمه شته

وهزیرانی نهوشیره وان که تاوتوێی گرینگیی ولاتیان ده کرد و ههریه که به پیتی زانیی خۆی بیروپای خۆی ده رده بپری، "شا" ش ههروهتر، ئهویش بیروپای خۆی له به رابه ر ئه و کاره وه ده ربپری.

"بوزه ر جو مه ره" لایه نگیری بیر و بۆچوونی "شا" ی کرد، وهزیره کانی تر به دزییه وه لاتیان پرسی، چ شتیکی باشترت له بیروپای "پاشا" دا دیت، که وا له بیروپای چه ندان زانا و دانایانی توت به چاکتر زانی وا لایه نگیریت کرد، گوئی: به پیتی ئه وه ی ئه نجامی کاره که دیار نییه و نازاند ریت و هه مووشتان هه ر له سه ر ئه و رایهن که داخوا کاره که راسته یا هه له یه، بۆیه بیروپا وه رگرتنی شا چاکتره .. هه تا ئه گه ر نیشه که ش به پیچه وانیه راستییه وه بیه پیتش، به هۆی لایه نگیری و په سنی بیروپای شاهه، له مه ترسی گلهیی و گازمه ندان رزگار ئه بین، که گوئیوانه:

دوو تاکی

به دژی بیرری شا، بیرێ ده ربپری
ده ست له خۆینی خۆت، ئه بی هه لگری
ئه گه ر شا به پۆژ بلی، وا شه وه
بلی راست ده که ی مانگ، چارده شه وه

۳۲- سه رگوزمه شته

که پیده مه که، قژی ئه هۆنده وه و ئه یگوت: "من له نه وه ی "عه لی" مه. له گه ل کاروانیکی حیجازی، له شارێک دابه زی گوئی که له هه ج دیمه وه، چامه (قه سیده) یه کی برده ده ربپاری فه رمانپه و و وای پیتشان دا که ئه و بۆ خۆی داینا وه، یه کێک له هاو ده مه کانی فه رمانپه و له و سا له دا له سه فه ری ده ریا ها تبه و وه گوئی: "من ئه و له جه ژنه ی قورباندا، له به سه رمه دا دیوه، چۆنی هه ج کردوه؟"

یه کیک تر گوتی: "من ئەمە ئەناسم، باوکی تەرسایی بوو، لە "مەلایێه"، ئەو
چۆن ئەوێ "عەلی" یە؟ و چامە کەشی کە دەلی خۆی دایناوە، لە دیوانی "ئەنوەری"
دا نووسراوەتەو.

فەرمانڕەوا فەرمانی لێدان و دوورخستنهوێ دا، گوتی:
"ئەم هەموو درۆیەیی بۆ چی کرد؟" گوتی: "ئەو خاوەنی پووی زەمین! قسە یەکم
ماوە لە خزمەتدا بیلێم، ئەگەر راست نەبوو هەر سزایەکم بفرمووی پێم پەوایە"
گوتی: "چییە؟" گوتی:

پارچە

گەر بێگانە یەك ماستی بۆ هێنای
دوو پەرداغی پیر... ئاوهو کەچکێ دۆ
لە من مەپەنجی، کە درۆم لا کردی
جیهانگەر وایە، هەز ئەکا لە درۆ

٣٣- سەرگۆزەشتە

وەزیرێک بەزەیی بە ژێردەستاندا دەهاتەو و هەمیشە بۆ چاکەیان تێ دەکوشتا، و
رێک کەوت وەزیر بەفەرمانی فەرمانڕەوا گیرا، هەموو لە هەموو بۆ بەردان و
زگارکردنی کەوتنە خۆ، ئەوانەیی کە بۆ ئازار و ئەشکەنجە دانیتی داندرا بوون،
نەرمییان لە گەڵدا نواند، گەورە پیاوانیش ستایشی کردار و پیاوھتییه باشەکانیان
کرد تا فەرمانڕەوا چاوی لە هەڵەکانی پۆشی، پیاوچاکێک لەم کارە ئاگادار بوووە و گوتی:

پارچە

تا دلی دۆستان بە دەست بەینی
باغەکی باوکت، بفرۆشی باشە
بۆ نانی، دۆستە باشەکانی خۆت
هەموو ناوماڵت، بسووتی باشە

له گهل به دكاران، هم بكه چاكه
به ناننى زارى سهگ، بدرووى باشه

۳۴- سه رگوزمشته

يه كيك له كورمكاني "هاروونه رهشيد" به توورهييه وه هاته لاي باوكي و گوتي:
"فلانه سه رهنگزاده، جنيوى به دايكم دا... هاروونه رهشيد به گه وه پياواني
دهولتي گوت، سزاي نهم جوړه كه سه چ بي باشه، يه كيك ناماژه ي به كوشتن و
نهي تر به زمان برين و يكي تر به دهست به سر داكرتنى مال و سامان و
شار به دمر كړدى كرد.

هاروون گوتي: "كور! من! گه ورهي له بووردندايه و نه گهر ناشتوانى بيبوورى،
نوا توش جنيو كه ي پي بدموه، به لام له سنوورى توله كړدنه وه تيځه پي دنا
ستم له لايه ن توه نبي و داوا و هق لاي دوژمنته وه.

به پياو ناژميردري، له لاي هوشياران
له فيليكي مهست، مهيدان بخوازي
پياو نهو كه سه يه، گهر راستت نهوي
له توور هبون، قسه ي نه ترازي

دوو تاكي

يه كيك به دخويك، جنيوى پي دا
خوي راگرت، گوتي وهره هي كلول
له وشم زياتر پي بكي، سبه ي..
عبيم نيو هينده ي، خوم نازاني، زول

۳۵- سه رگوزمشته

له گهل كژه ليك گه وه پياو، له كه شتيه كدا دانيشتيووم، له دوامانه وه كه شتيه كي
بچووك نفووم بوو. دوو برا كه وتنه ناو گيژاويكه وه، گه وه پياويكيان به مه له وانتيكي
گوت: "نهو دوو پرايه دهر يته وه بق هر يه كيكيان په نجا دينارت نه دمي".

مه‌له‌وان په‌کيکيانی رزگار کرد و نه‌وی تریان گیانی به‌خوای خوی سپارده‌وه،
 گوتم: "ته‌مهی هر هینده مابوو بویه که‌مته‌رخه‌می و سستیت له پژگارکردنی
 کرد". مه‌له‌وانه‌که پی‌کهنی و گوتمی:

"نه‌مهی تو گوتم راسته، به‌لام من جه‌زم له رزگارکردنی نه‌مهیان زیاتر بوو،
 له‌به‌ر نه‌وهی کاتیک له پتگایه ماندوو بوو بووم، نه‌مهیان سواری حوشره‌مهی خوی
 کردم و له ده‌ست نه‌وه‌شیان قامچیم خواردبوو".

گوتم: "خوای گه‌وره راستی فرمووه (من عمل صالحا فلنفسه ومن اساء فعلیها)
 واته... نه‌وهی چاکه بکا بق خویه‌تی و نه‌وهی خراپه‌ش بکا له‌سه‌ر خویه‌تی"

پارچه

ه‌تا نه‌توانی، که‌س مه‌ده نازار
 چونکه نه‌و پتیت پر له خار نه‌بی
 کاری ه‌زار و ده‌ویش پیک بینه
 توش پوځی دادی، زورت کار نه‌بی

۲۶- سه‌رگوزه‌شته

دوو برا ه‌بوون، په‌کيکيان خزمه‌تی فرمان‌روای نه‌کردو نه‌وهی تریشیان نانی
 قول و بازوو و مه‌چه‌کی خوی نه‌خوارد.

جاریکيان برا ده‌وله‌م‌نده‌مکيان به برا ه‌زاره‌مکي گوت:

"بق‌نايهی خزمه‌ت بکمی تا له ماندوو‌ه‌تی و شه‌که‌تی کارکردنیت رزگار بیی؟"
 گوتمی: "نه‌ی تو بق کار ناکه‌ی تا له خزمه‌تکاری و سووکی و په‌ستیه‌تیت رزگار
 بیی؟ که دانا و ناقلمه‌ندان گوتوویانه:

"نانی جق خواردن و له‌سه‌ر عه‌ردی پروت دانیشتن چاتره له که‌مه‌ره‌ی زیر
 به‌ستن و له خزمه‌ت راوه‌ستان".

خانه

به ده‌ستی ناسنین، قسل بکته ه‌ویر
 نه‌ک به‌سینگیه‌وه بگری، له پیش نه‌میر

پارچه

عومری عزیزت له دوو شتان به سهربرد
هاوین چ بخوم و چ له برکه م زستان
ئهی زگی برسی، به نانن ساز به
تا بق هیچ کهسی، دانه نوینی شان

۳۷- سهرگوزمشته

یه کیک موژدهی بق نوشیرهوانی دادپهروهر هینا که: "خوای گه وره و به هیز و
توانا، فلانه دوژمنتی له ناوا هه لگرت و مرد".
نوشیرهوان کوتی: "هیچت له وهی بیستوو که وازی له من هینابی".

خانه

بق مهرگی دوژمن، نابین شادمان
که ژیا نی ئیمهش، نابیت جاویدان

۳۸- سهرگوزمشته

کۆمه لیک له دانایان له باره گای "کیسرا" له کاریک ئه دوان، بوزهر جومههر بی دهنگ
بوو، کوتیان: "ئه وه بق له م باره یه وه له گه ل ئیمه دا نادویتی و هاو به شی قسان ناکه ی؟"
کوتی: "وهزیران وه کو پزشک کان وان، پزشکیش دهرمان به نه خوش نه بی نادا،
دوای ئه وهی که دیم رای ئیوه راست و دروسته، زانیم قسه کردنم له م باره وه
دانایه تیی تیدا نابی".

پارچه

که ئیشیک پیک هات، بی دهست لیدانم
قسه کردنی تیدا، به جوان نازانم
کویر و چالیکم، که دیت له پیشم
کونا هه ئه گهر، بی دهنگ دانیشم

"هاروونه رهشید" که کیشوهری میسری کهوته دهست، گوتی: "به پیچه وانهی نهو زۆرداره نهکهه که بهکیشوهری میسر له خۆی بایی بوو و داوای خوایهتی کرد، من نهه کیشوهره به ههزانترین نرخ دهممهوه بهندهکانی خۆم و لهوان بهولاهه نایدهمه کهسی تر، قوله زهنگیهکی ههبوو، ناوی "خوسهیب" بوو، کیشوهری میسری به ههزانی پی بهخشی.

وا دهگێر نهوه که زۆر گهژه و کهودهن و بیر تهسک بوو، سالتیکیان دهستهیهک جووتیاری میسری هاتنه لا و سکاایان کرد که پهۆمان له کهناری "رووباری نیل" داچاندبوو و بارانی ناومخت هات و هه مووی نابووت کرد، خوسهیب گوتی: "دهبوايه خوری بجین تا نابووت نهبی، دانایهک نههه بیست و پی کهنی و گوتی:

دوو تاکی

ئه گهر خۆراک، به پیی زانین درابا
له دهستهنگی دهبا، نادان نه مابا

خودا خۆراک نه داته پیای نادان
که واقیان و پنه مینن، هه رچی زانان

دوو تاکی

بهخت و خۆشی کوا به زانینی کاره
هه مووی له سایهی خوای کردگاره

له دنیا زۆرن و له بهر چاوانن
گه یله پیادارا و دانا بی نانن

کیمیا گهر دهری، به دهم رهنجهوه
شیت شاگهشکهیه، به دهست گهنجهوه^۱

۱. گهنج: سامان و دارایی.

۴۰- سەرگوزەشته

كەنیزمىهكى "خوتەن" بىيان بۆ فرمانىرەوايەكى ھىنا، كە لەوپەرى جوانى و ئىسك سووكيدا بوو، ويستى بەمەستى بچىتە لاي، كەنیزمەكە نەيھىشت و خۆى بە دەستىەوہ نەدا، فرمانىرەوا توورە بوو، داي بە قولەپەشكى كە لىوى سەرەوہى لە پەرى لوتى تىپەرىپوو و لىوى ژىرەوہشى بەسەر زگيدا شۆر بووېوہوہ، لە ديمەنى زليپەى "سەخرەى جنى" بىديپايە راى دەکرد، قەترانى لەبن ھەنگليەوہ ھەلدەقولى. خانە

ئەلتى تا قيامەت، ناشيرنى رووانى^۱
لەودا كۆتايە و لە يوسف جوانى

ھەرەمكو گوتراوہ:

پارچە

كەس نىيە ھەك ئەو، ناشيرىن ديمەن
ناشيرىننىيەكەى، پەرت و بۆلە
بۆنى بن ھەنگلى، پەنامان بەخوا
كەلاكە و لەبەر، سوورى ھەتاوہ

قوله رەش لەو كاتەدا ھەوەسى ھەستا، ئارەزووى بەسەردا زال بوو و ئىشى خۆى لەگەل كرد.

بەيانى كە فرمانىرەوا ھۆشيار بووہوہ، داواى كەنیزمەكەكەى كرد، بەلام دەستى نەكەوت، قين گرتى، ھەرمووى قوله و كەنیزمەكە دەست و پى بىستەن و پىكەوھيان لەسەربانى كۆشكىوہ ھەلدەنە كەندىكىوہ. يەككە لە ھەزىرە باشەكان رووى تكاى لە زەوى خشانەد و گوتى: "قولەى بى دەرھتان لەمەدا سووچ و گوناھى چىيە، ئەویش ھەمكو ھەموو بەندە و خزمەتكارەكان چاوەرتى بەخشش و مووچەو بەراتە لە فرمانىرەوا. فرمانىرەوا گوتى: "ئەگەر لەم كارەدا شەوێك راوەستابايە، چ ئەبوو؟" گوتى: "ئەى خاوەنى رووى زەوى، نەتبىستووہ كە گوتراوہ:"

۱. رووانى: دموچا و رووى.

پارچه

تینووی سووتاو که نه گاته سەرچاوهی ئاوی حیات
پیت وانهبی که له فیلی تینوو بترسی
برسی ببینی، مالتیکی پر له خۆراک
باوهرمه که، له پۆزوو و له رهه زان بیرسی.

فرمانبرهوا ئه م وته خوشهی لێ خوش هات و گوتی: "ئهوه قوله م بهتۆ بهخشی،
ئهی چی له کهنیزمه که بکه م؟ وهزیر گوتی: "کهنیزمه کهش به قوله رهشه که
بهخشه، که نیوه خواردهی سهگ هر پهوای سهگه، که گوتراوه:

پارچه

هرگیز تۆ ئهوه مه که دۆستی خۆت
له چوونه جێیهک، تۆ نایکهی په سه ن
تینوو هه ز ناکا، له ئاوی شیرین
که بهرماوه بی، له بهر دم بۆگه ن

پارچه

ئیدی دهستی شا، له کوێ ئه ببینی
تورنجی که وتووی له ناو سه رکه نی
تینوو قهت دلی ناچته ئه و گۆزه ی
لای دم بۆگه نیک، بۆ ئهوی بینی

٤١- سه رگۆزه شته

له ئه سه که ندهریان پرسی، کیشوهری رۆژه لات و رۆژئاوات چۆن گرت؟ خۆ
فرمانبرهوا یانی پێشین، کهنج و دهسه لات و له شکریان له تۆ پتر بوو، که چی ئه و
چه شنه پیرۆزی و سه رکه وتنه یان بۆ پێک نه هات.

کوئی: "بہ پشتیبانی خوائ، ہر کیشوریکی کہ کرتی، نازاری خہ لکہ کہیم نہدا
و نہمرہ نجانندن و ناوی پاشا پیشینیہ کانیشم بہ باشی نہبی، نہ ہیئنا".

خانه

بہ گہوری دانانین، گہورہ پیوان
نہوی بہ سووکی بیئی، ناوی گہورہ پیوان

پارچہ

نہمانہ ہیچن، کہ لیت تیپہ پین..
تہخت و بہخت و نہمر و ناو و گیرودار
ناوی چاکان قت مہوتینہ، ہتا
ناوی چاکہی توش بمینئی، بہر قہرار

دەرگهی دووهم

له باره‌ی خووی دهرویشانه‌وه

۱- سەرگوزمشته

یه‌کێک له‌ گه‌وره‌ پیاوان به‌خواپهرستیکی گوت: "له‌ باره‌ی فلانه‌ خواپهرسته‌وه‌ ده‌لێی چی، که‌ که‌سانی تر به‌ تانه‌ و ته‌شهر و گازنده‌وه‌ نه‌بی ناوێ ناھینن؟" گوتی: "له‌وه‌ی دیاره‌ عه‌یب نابینم و ئه‌وه‌ی دیاریش نییه‌، ئه‌وه‌ غه‌یبه‌زان نیم"

پارچه

هر که‌ستێکت دیت، له‌به‌ریدا بوو کراسی پاکان
لێی ورد به‌رموه‌ و داینی به‌زاهید له‌ ده‌سته‌ی چاکان
ئه‌گەر نه‌تزانێ چی له‌ دهروونیا، خۆی حه‌شارداوه‌
جیت به‌سه‌ریه‌وه‌، وه‌لی که‌ و برۆ له‌گه‌ڵ بیتباکان

۲- سەرگوزمشته

دهرویشێکم دیت سه‌ری له‌ ئاستانه‌ی کابه‌ هه‌له‌ده‌سوی و ده‌یگوت: "ئه‌ی لێبوورده‌ی به‌به‌زه‌یی! تۆ ده‌زانی نادان و سه‌تمکار چییان لێ ده‌وه‌شیتته‌وه‌؟"

پارچه

له‌ که‌مه‌ته‌رخه‌م‌یم پۆزشم بۆ لای تۆوه‌ هه‌یناوه‌
که‌ توانام نییه‌ پرووی به‌ندایه‌تی خۆمت بۆ دهرخه‌م
ئه‌وه‌ی یاغیه‌ بۆ تۆیه‌ی گونا، پروو له‌ تۆ ئه‌که‌ن
که‌چی عاریفان له‌ عیبادمه‌تا داوای لێ خۆشبوون ئه‌که‌ن زۆر و که‌م

خوابپرستان خوابپرستی نهخوانن و بازرگانانیش نرخی کوتال و کهلوپهل، منی
 بهنده بق تکا هاتووم بهبی پرستن و بق دهرۆزه هاتووم نهک بق بازرگانیکردن.
 (أصنع بي ما أنت أهله ولا تفعل بنا ما نحن بأهله)
 واته: نهوم له که لا بکه که شایسته و شایانی تۆیه و نهومان له که لا مه که، که
 شایسته و شایانمانه.

خانه

گهر بمبهخشنی یالیم بگری، سهر و پروم ههر له دهرگایه
 بهنده فرمانیکری نییه، ههر له ژیر فرمانتدایه

پارچه

له دهرگای کابه، سوالکهریکم دی
 دهرگیا و دهرگوت، به دهرنگیکری خوش
 نالیم تاعستم، لی قبول بکه
 گوناوه کانم، رهش کهرهوه تۆش

۳- سهرگوزهشته

(عبدولقادی گهیلانی)^۱ یان دیت - خوی لی رازی بی - که لهناو مالی کابهدا،
 پرووی خوی نابوو سهر بهرده وردمکان و نهناورایهوه و نهیگوت:
 "خوایه! بمبهخشه! نهگهر نازاریشم پی رهوا دهبینی له رۆژی قیامهتیدا به
 کویریم زیندوو بکهره، تا له پرووی پیاوچاکاندا شهرمهزار نهیم."

۱. عبدولقادی گهیلانی: بهکێکه له پیاوانی تهریقته، سالی (۵۶۸) کۆچی، کۆچی
 دوایی کردوو. ئارامگایهکی له بهغدایه.

پارچہ

پوو لہ سہر خاکی کھاساسی، ئەلیم
بہیانان کاتئی یادی تۆم بۆ دئی
ئەیی ئووی ھەرگیز، ناتکەم ھەرامۆش
تۆش جارێک، ئەکەیی لہ بەندە یادی؟

۴- سەرگوزەشتە

دزێک چووہ مالی خواپەرستێک، چەندی گەرا هیچی نەدۆزییەوہ، بە دلتەنگی
گەراپەوہ، خواپەرستەکە بیدار بووہوہ، کلیمەکەیی کە لەسەری نووستبوو و ھینای
فەتدایە سەر ڕێگای دزمکە، تا بە نائۆمیدی و بە دەستی بەتال نەپواتەوہ.

بیستم پیاوانی ڕێگای خودایی
دلی دوژمنیش، ھەرگیز ناکەن تەنگ
کەیی رێک دھکەوئ، بەی پایە بگەیی؟
کە وەل^۱ دۆستانیش، ھەتە سەری جەنگ
خۆشەویستی دلپاکان چ لہ پوو و چ پاشەملە، ئەک وەکو ئەوانەیی پاشەملە عەیبەت
لئ ئەگەرن و لہ بەرھەوێووشدا بۆت ئەمرن.

خانە

لہ پوودا دەلێی، مەری ھێمنە
لہ دواوہش، گورگی ھاری پیاوێر

خانە

ھەرکەسێ عەیبی، کەسێکی ھینا
بێگومان ھی تۆش، ئەباتە ئەولا

۱. وەل: لہ گەل

۵- سەرگوزەشته

چەند كەس يېڭى گەپ ئېيتىپ، كە بۇ گەپ ئېيتىپ كەتتە، كە ھاۋىيەشى خۇشى و
ناخۇشى و رەنج و ئاسودەيى يەكتەر بىن، ويستم بىمە ئاۋەلىيان بەلام پىڭيان
نەكردم و گوتىم: "ئەمە لە بەخشش و خويى دەرويشان دوورە كە روو لە ئاۋەلىيە بى
ئاۋايان وەگىپن و لە خۇشى و كەلك و سوود وەرگرتنى بىبەشى كەن.
خۇ من ئەمەندە لە خۇم پادەبىنم كە لە خزمەت كەردنى، دوست و ئاۋالاندا چالاک
بىم، نەبەمە بارى گران بەسەر دلانەۋە

خانە

(ئەگەر لە ولاغى سوار نەبىم
هەلگىرى سەرجىل و بارى نەبىم)

يەككىك لەۋان گوتى: "لەۋەي كە بىستت دىگىرمەبە، لەم چەند رۆژانەدا دىزىك لە
شىۋەي دەرويشان ھاتە لامان و خۇي زۆر بەناشنا پىشان دا، لەبەرئەۋەي
دەرويشانىش سەلامەتى ھالىيان ھەيە، ھىچ گومانىكى خراپيان پى نەبرد و بە
ئاۋالەتى و ھاۋىيە خۇيانيان قبول كەرد.

خانە

خەلگى چووزانن، كراس كىي تىايە
نووسەر ئەزانى، نامە چى تىايە

دوۋ تاكى

دىمەنى ھالى زاهىدان دەلقە^۱
ئەمەندە بەسە، كە قىل لە خەلقە
تق تى بىكۆشە، چىت ويست لەبەر كە
ئالايەك ھەلدەم تاجى لەسەر كە

۱. دەلقە: كراسىكى پىناۋىي پەنگاۋپەنگە، دەرويش لەبەرى دەكەن.

نارهزوو وههوس، بنی بهلاوه

نهوهک بهتهرکی، کراس و کهواوه

پیاو با قهلفانی، ئارمووش بیوشی

چهکی دهست ناپیاو، له شه به پووشی

روژیک تا ئیوارێ پۆشتبووین، شهوێ لهبن دیواری قهلاتیکیدا نووستین، دزی
نامهرد مهسینهی ناوالیکی هه لگرت و گوايه نهچیته سهر او، کهچی به خو و به
تالانییهوه لێی دا و پۆیی.

خانه

خوابه رست خه رقهی^۱ کرده بهر

کراسی کابهی کرده، جله کهر

هر هینده له چاوی دهر وێشان ون بوو، به قوللهیهک هه لگه را، خورجینیکی
دزی، تا روژ هه لات نه دزه دل و میشک تاریکه نه اندازهیهک پێ پۆشتبوو.
هاورپێانی بی گوناخه ویان به سهر دا هاتبوو و نوستبوون، که بهیانی ههستان
هه موویانیان هینانه نێو قهلاوه و خرا نه زیندانهوه، لهو پۆژموه وامان بریار دا که
ناواله تیبه کهس نه کهین و پێگای ته نیایی بگرین و هر "السلامة في الوحدة" مان
نه گوتهوه.

پارچه

له هۆزێ یه کێک بکا ناپیاوی

کهوره و بچووکیان، نامینێ پیزی

نابینی گایهک که زه پێکی کرد

گونا بهار دمه کێن، گای گوند به پیزی

گوتم: "سوپاس و دروود بۆ خوای کهوره و بی هاوتا و توانا که له که لک وهر گرتنی

۱. خه رقه: مه بهست جلویه رگی دهر وێشانهیه.

نیو دهر ویشان بیبش نه مامهوه، هر چنده له ئاواله تییه شیان دوور که وتمه وه،
به لام بهو که لکه به هرمدار بووم، من به دریزایی ته منم نهم ئاموژگارییه به کار
دههینم.

دوو تاکي

که دیتت پیستی، له ناو مه جلیستی
نه رهنجی دلی، هوشیار بی کسی
نه گهر کانیهک، پرکهی له گولاو
سهکی تی کهوی، گشت نه بی گلاو

۶- سه رگوزه شته

زاهیدیک میوانی پاشایهکی بوو، که دانیشتنه سه ر نانخواردنی له وندهی که متر
خوارد که پتی دهخورا، که بق نوژکردنیش ههستان، نوژی له جاران زیاتر کرد
که دهکردن تا گومانی چاکهی زودتری بی بهرن.

خانه

کاکي ئه عرابی، ئه ترسم نه گهی به مالی کابه
چونکه ئه و پتییه که پتیدا ئه پوی بق تورکستانه

هه رکه زاهید هاته وه مالی خویان، داوای خواردنی کرد، بیخوا.

کورپکی زیرمکی هه بوو گوتی: "باوکه ئهی تق له داوهتی پاشادا نانت
نه خواردوه؟ گوتی: "له بهرچاوی ئه وان شتیکی وام نه خوارد و زوو دهستم
کیشایه وه. کورمکهی گوتی: "کهواته نوژمه کشت بگیرم وه، چونکه شتیکی وات
نه کردوه به که لک بیت".

پارچه

هونه ر ئه خه یته سه رله پی دهست و
له بن باغه لی عه یب دانه پوشتی

به پاره‌ی قه‌لب، چؤناو چؤن ده‌کریئ
شتی ده‌گمهنی، بکری و بفرۆشی

۷- سەرگۆزه‌شته

له یادمه که له سهرده‌می منالیمدا، خواپهرستیم نه‌کرد. شه‌وانه نه‌نه‌نووستم و له خزمه‌ت باوکمدا هه‌ڵده‌ستامه‌وه، شه‌وتکیان له خزمه‌ت باوکمدا دانیشتبووم و به‌ درێژایی نه‌و شه‌وه‌ش چاوی خه‌وم نه‌نابوو هه‌ سهریه‌ک، قورئانی پیرۆزیشم هه‌ر له‌به‌ر ده‌ستدا بوو.

ده‌سته‌یه‌ک له‌ پۆخ ئێمه‌وه نووستبوون به‌ باوکم گوته‌:
"یه‌کیک له‌مانه‌ سهرێکی به‌رز نه‌کرده‌وه هه‌ر دوو پکات نوێژ بکا، خه‌وی بێ ئاگایی نه‌مانه‌ی وا برده‌وه‌ته‌وه نه‌لێی مردوون."
گوته‌ی: "ئه‌ی گیانی بابا! نه‌گه‌ر تۆش نووستبای باشتر بوو، له‌وه‌ی ئاوا بکه‌ویه تاوانی پاشه‌مله باسکردنیان."

پارچه

مودده‌می ته‌نیا هه‌ر خۆی نه‌بینئ
به‌سه‌ر عه‌یبه‌ی خۆی، په‌رده‌ی داداوه
نه‌گه‌ر خوا چاوئ، دیتنی پێ بدا
که‌مه‌تر نابینئ، له‌ خۆی به‌و لاوه

۸- سەرگۆزه‌شته

له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌کدا به‌ گه‌وره‌یه‌کیاندا هه‌لگوت و زۆریان باسی ئاکاری چاکه‌ و خوو و په‌وشته‌ باشه‌کانی کرد و زۆریان هه‌ڵنایه‌وه، دوا‌ی ماوه‌یه‌ک پامان و دامان سه‌ری به‌رز کرده‌وه و گوته‌ی: "من هه‌ر ئه‌وهم که‌ خۆم نه‌زانم!!"

خانه

بهسم ئازارده، به چاکی ژماری
دهرمهوت زانیم، ئهی ناخی تاری^۱

پارچه

له پیش جاواندا، کەسێکی جوانم
له شەرمی پیسی، دەروونم سەر شۆپ
خەلکی به جوانی تاوس، هەلئەلێن
خۆشی شەرمەزار، له ناشیرینی قاچەکانی، زۆر

۹- سەرگۆزەشتە

یەکیەک له پیاوچاکەکانی لبنان له ولاتی رۆژئاوا دا جیتی دیار و بەخاوەن
(کەرامەت)^۲ ناودار و ناسرابوو، هاتە مزگەوتی شام، لەسەر رۆخی قۆلەتینی
تارەتان ئەرۆشت، له ناکاو پێی خزی و کەوتە ناو قۆلەتینهکەوه، بەرەنج و
ماندوو بوونیکی زۆر، تا هاتەوه دەری و رزگاری بوو.

که له نوێژی بووهوه یەکیەک له ئاوه‌لانی پێی گوت: "من گریه‌کم له دلدايه" پیر
گوتی: "ئەو گریه‌ چیه؟" گوتی: "له یادمه که رۆژی تق له‌سەر دەریای رۆژئاوا
ئەروێشتی و پیت تەر نەدەبوو و ئەمڕۆش له بەژنه ئاوێکی دا هینده‌ی نەما‌بوو
بخنکی، حیکمەت له‌مه‌دا چیه؟ پیر له‌مه‌دا ماومیه‌ک کەوتە پامان و پاش
دامانیکی زۆر سەری بەرز کردەوه و گوتی: "نەتبیس‌توووه گۆره‌ی جیهان
"موحه‌مه‌دل موسته‌فا" - دروودی خۆی لی بێ - ئەفەرمووێ که (لي مع الله
وقت لايسعني فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل) واتە، من له‌گەڵ خوادا کاتیکم هه‌یه
که تێیدا ناپرێتمه‌ سەر فریشتە له‌ خوانزیک و پیغه‌مبەرە نێردراوه‌کانیش - و
نهیغه‌رموووه بەرده‌وام (على الدوام) کاته‌که‌شی وابوو که له "جویرائیل" جیا

۱. تاری: تاریک.

۲. قۆلەتین: هەوزی ئاوێ

نەدەببوو، کاتەکی تریشی لەگەڵ "خەفسە" و "زەینەب" دا بەسەر ئەبرد "مشاهدة
الابرار بين التجلي والاستتار" یانی "دیدنیی چاکان بۆ خوا، ها لە نێوان دەرکەوتن
و دەرناکەوتن" خۆی دەرەمخات و خۆی ون دەکا.

خانە

رووی خۆت ئەنوێنی و پارێزیش ئەکەم
بازاری خۆت و گەڕی من خۆش ئەکەم

هۆنراو

کە ئەوێ خۆشم ئەوێ و ئەیبینم
وام لێ بەسەر دێ، بزرکەم پێگام
ناگر هەلنەکا و ئاوی پیا ئەکا
بۆیە دەمبینی، سووتام و خنکام

دوو تاکی

لە کوڕ و نەووی کرد، یەکێ پرسیار
کە ئێی دەروون پوون، ئێی پیری هوشیار
بۆنی کراسیت، لە میسرێوه کرد
بۆ ریت بۆ چالی، کەنعانی نەبرد؟
گوئی: "حالی مە، برووسکەم دنیاوە
دەمێکی ونە و دەمێک پەیداوە
جاری لە ئاسمان، جێگا نشینم
جار هەیه پشستی، پتی خۆم نابینم
گەر دەرویش لەسەر، یەک حال بمابا
دەبواوە ئاگای، لەولاش^۱ بربابا

۱. لەولاش: مەبەست روژی قیامەتە.

۱۰- سەرگوزەشتە

له مزگەوتی (به‌عەبەگ) چەند وشەیه‌کی ئامۆزگاریم به هەندێ کەسانی ژاکاو و دڵ مەردە دەمگوتەوه که پێیان به عەلەمی وێنە به ماناکردن نەبەردبوو، سەیرم کرد پشوووم بێر ناکا و ئاگرم له داری تەریان بەر نابێ و نایگرێ، زۆرم غەم لەپەرۆه‌وه کردنی ئێستەران و ئاوێنە دانان له بەرامبەر کوێران خوارد، به‌لام دەرگا و دەرۆزەه‌ی مانا و مەبەستان هەر لەسەر پشت بوو و کرابوووه و زنجیره‌ی قسانیش هەر بەردهوام بوو و تا ئێ جێیه‌ی که ئەمگوت "نحن أقرب الیه من حبل الوريد" ئێمه له شادەماری ملی لێ نزیکتەرین.

پارچه

دۆست له گیانم، نزیکتەرە له من
سەیریش ئەمەیه، که من له‌ دوورم
چبکەم؟ نازانم، به‌کێ بڵێم یار
ئێ له تەک منه و من له‌ مەهجوورم

من شەپابی ئەم وتار و قسە و وشانە مەست و نیوه بادیه‌کی ئێ و تارەشم
هەروا به‌ دەستەوه بوو که پەروندیک - رێبواریک - به‌لای کۆڕ و دانیشتنەکه‌دا
تێپەڕی و دوا سووری کۆڕه‌که زۆری کار تێ کرد.

نەعره‌ته‌یه‌کی وای لێ دا، که ئەوانی تریش له‌گەڵ ئەودا وەجۆش و خروۆش
هاتنەوه و خاو و خلیچه‌کانی کۆڕه‌که‌شی وروژاندنەوه، گوتم: (سویحانە‌للا)
دووره ئاگادارەکان نزیك و نزیك و ئاماده بێ هۆش و گۆشه‌کانیش دوور.

پارچه

که تێ نەگه‌یی، له‌قسەکان گۆی دێری
هێز له‌ وەبێژ، داوا مەکه‌ تۆ
مەیدانی پانی، ئارەزووبێنە
تا لێدا پیاوی، وەبێژ له‌ گۆ

۱۱- سەرگوزەشته

شەویەک لە بیابانی مەککە، لەبەر بێ خەوی پێی پۆشستەم ئەما، سەرم نایەو و
بەحوشتر موانەکم گوت: "وازم لێ بێتە!"

پارچە

دەبێ پێی پیادە، پیاویکی هەژار...
چۆن بێ کە حوشتەر، لە پێ بێ بێزار
تا لاواز ئەبێ، لەشی قەلەویک
لاوازی ئەمری، لە سەختی دژوار

گوتی: برادەر!، کابەت لەپێشە و دز لە پاش، ئەگەر برۆی گیان دەریاز ئەکەم و
ئەگەریش بنووی ئەمری، ئەتبیستوووە کە گوتراوە:

خاڵە

لە ژێر داری موغەیلان، خۆشە خەوی بیابان
لە شەوی پۆینیدا، ئەبێ وازبێنی لە گیان

۱۲- سەرگوزەشته

خوابەرستیەکم لە کەناری زەریادا دیت، برینی پلنگی پێوە بوو و بە هیچ
داوودەرمانێک چاک نەدەبوو و چارە نەدەکرا و بەو ئازار و دەردەشەووە هەر
سوپاسی خۆی گەر و بە توانای ئەکرد، لێیان پرسی: "ئەو سوپاسی چی
ئەکەم؟"

گوتی: "سوپاسی ئەو کە بە دەردی گرفتارم نەک بە گوناھێ."

پارچە

کەر بە کوشتەم دا یاری شیرینم
وا مەزانی من، غەمی گیانم بێ

دملیم چ گوناھیک، له من رووی داوه
دل شکاوه لیم؟، دمک نه مانم بئ

۱۳- سرگزشته

درویشیک پتوېستېیه کی هاته پېش، کلیمیکي له مالې دوستیکي خوی دزی،
دادور فەرمووی: "دەبئ دەستی بېردرئ، خاوەن کلیمه که، تکای کرد و کوتی ئەوه
کهردەنیم ئازاد کرد.

دادور کوتی: "بەتکای تۆ واز له شرع ناهینم" وەلامی دایهوه:
"راست دهمەرمووی، بەلام هەر کەسێک شتیک له مالې وەقف بدزئ، دەستبرینی
لەسەر نییه، چونکه "الوقف لا یملك" و وەقفیش به خاوەن ناکرئ و هەرچییه کیش له
مولکی درویشانه وەقفی خاوەن پتوېستانه.

دادور ئەم قەسەیهی پەسند کرد و دەستی لئ هەلگرت و زۆریشی سەرزەنشتی
دزەه کرد که جئ نه مابوو دزیهی لئ بکەه ته نیا له مالې دوستیکي وانه بئ؟، وەلامی
دایهوه: "گەرهم، نه تەبێستوو که چیهان کوتوو؟ له مالې دوستان بدزە و له
دەرگای دوژمنان مەدە".

خانه

له تەنگانەدا هەرگیز خۆ مەخە، ژێر باری غەمئ
پێستی دوژمنان بگروو^۱ و بۆ دوستی بکە پێستینه^۲

۱۴- سرگزشته

پاشایەک له خواپەرستیکي پرسی: ئاخۆ هیچت له ئیمهوه وهبیر دیتهوه؟ وەلامی
دایهوه: "بەلئ، هەر کاتیکي که خواي گهره و به توانام له بیر بجیتهوه، تۆم دیتهوه
یاد"

۱. بگروو: کەولی که، پێستی لئ بکەوه.

۲. پێستینه: فەروو.

خانه

خوا، يه کټی دهرکا له دهرگانهی خوئی، هر ټاکه یه تی بیرو به وټدا
گهر ئاوریشی لی بداته وه، نایه لی بروا بیرو به وټدا

۱۵- سرگوزه شته

یه کټیک له پیاوچاکان، له خه ونټیدا، پاشایه کی له بهه شته و خواپه رستیکی له
دۆزمخدا دیت، پرسى: هوی به رزی پله و پایه ی نه وه و نزمی نه مه یان چیه؟ که من
به پیچه وانهی نه مه وم چاوه پی نه کرد. دهنګیک هات، که نه پاشایه به لایه نگرینه
دهرویشان له بهه شته و نه خواپه رسته ش به لایه نگرى و نزیک بوونه وهی له
پاشایان له دۆزمخه.

پارچه

دهلق و ته زبیتح و پنکت^۱، بق چی یه؟
که خوت له کاری خراب، دوور نه گری
پیوستیت نیه، کلوی خوری له سرکه ی برا
وهک دهرویشان به و کلوی شارهیار بکهره سهری

۱۶- سرگوزه شته

دهرویشیک به سهری پرووت و پی پی به تی، له گه ل کاروانتکی حیجازدا، له کووفه هاته
دهر و بوو به هاوړتی ئیمه، نواریمی به ناز و خه راما ن نه رژی و ئیگوت:

پارچه

نه له حوشتی سوارم، نه وهک نه له ژیر بارم
نه خاوه نی په عیه ت و نه غولامی شه هریارم
نه غم و په ریشانیم، هیه نه رهنج و ئازار
پشووی ئاسووده نه دم، نه ژیم به جوانی به هار

۱. پنک: بهرگی پینه دار.

حوشتر سوارێک پێی گوت: دەرۆش! ئەو ئەچییە کوێ، بگەرێوه! لە سەختی و ناخۆشییەکاندا ئەمری^۱. گوێی ئەدایە، هەمی پێیان کرد، بەرەو بیابانی. که گەشتینە "نەخلەمی مەحمود"^۱ی، کابرای دەولەمەند ئەچەلی گەشتە سەری، دەرۆش گەشتە پشت سەری و گوئی:

"من لە سەختی و ناخۆشییەکاندا نەمردم، تۆ لە سەر پشتمی حوشترەکت مردی".

خانه

لەسەر نەخۆشی، کەسێک ئەگریا بە درێژایی شەو
بەیانێ نەخۆش چاک بۆوه و مرد نەو

پارچه

زۆر ئەسپی خۆشڕەو، لەپێ بەجی ما
کەچی کەری شەل، گەییە مەزلگا
زۆرمان تەندروست، لە ژێر خاک ناستن
کەچی بریندار، نەمرد و ژیا

۱۷- سەرگوزەشتە

پاشایەک خواپەرستیکی ئەزانی بانگ کرد، خواپەرست بیری کردەوه که دەرمانێک بخۆم تا لەرولواوای بێم، بەلکه پاشا بیروباوەری لەبارەم زیاتر بێ. وا ئەگێرێنەوه، دەرمانەکی خوارد، دەرمانەکه ژەهرێکی کوشنده بوو، مرد.

پارچه

ئەوێ وەک فستەق، بەکاکلەم زانی
کەچی وەک پیاز، بەرگ لەسەر بەرگە
ئەو خواپەرستە، روو ئەکاتە خەلک
لە نوێژا پشتمی، ئەکاتە رووگە^۱

۱. قوناغیکە لە نێوان کووفە و مەککەدا.

دوو تاکي

تا عمرو و بهکرو زهید بپه رستی
دوستي مهخوازه، له کار و همستی
که بهنده خوای خوی، خواست بق پرکاری
دهی هر نهویش، بناسی بهکجاری

۱۸- سرگوزشته

کاروانیکیان له ناو خاکی یوناندا پروت کرد، کوتال و مالیکي بی نهزاریان برد،
بازرگانهکان دهستیان کرد به گریان و زاری، خواو پیغه مبهریان نه هیئانه
تکاکاری، سوودی نه بوو و که لکی نه گرت.

خانه

هرکاتنی سرکهوت، ږنگری بهدکار
کوئی لی نیبه کاروان، چند بکا

هاوار "لوقمان" ی حکیم له گال کاروانه که بوو، په کیک له کاروانچیبهکان پی
گوت: "چند وشه په کیان له حکمت و ناموزگاریبه کانت بق بلی، به لکونه و خواجه
و دهست له ماله که مان هله گرن، چونکه جی داخ و که سرتکی زوره نه کوتال و
ماله به موفت پروا".

"لوقمان" گوتی: "حیفه وشه ی حکمت به مانه بگوتی".

پارچه

که ناسنیک ژنگی، لی دا و پزاندی
هرگیز لاناچی، به زاخاوی ژنگ
بق دل رهش، وه عز دادان بی سووده
میخی ناسنین، ناچته خوار له سینگ

دوو تاکی

له رۆژی خوځشی، لیکهوتی رۆژگار، قهت لهبیرمه که
که دلدانهوی ههژاران رۆژی، به لاهه گـ پـ
گهر بپنهوایه، هات به دزییهوه، شتی لی خواستی
بیدهیه دهنه، زۆرداریک دیت و نهیبا بی قیره

۱۹- سه رگوزمشته

هه رچه ندىک پیری مهن "ئه بول فهره ج شه مسه دین کۆپی جوزی" - خوی لی پازی
بیت - فهرمووی، که واز له گوتهی بپنم و گوشه نشین و تهیا بم، به لام لاهتی و
سه رمتای هه رزمکاریه تاویان لی سه ندبووم و مهستی هه ز و ئاره زووش هوشمی
فراندبوو، ناچار به پتچه وانهی بریاری په روه رده کاری^۱ خۆم ههنگاوم دهنه و له
تیکه لی و گوئی راداشتن و سه روود گوتهی و تیکه لاهوونم له گه ل دهر و تشان به شی
خۆم و مه رده گرت و که ئامۆزگاریه کانی پیریشم و بهیر ده هاتنه وه ده مگوت:

خانه

گهر قازی له گه ل، مه دانیشته با دهستی باده دا
دارۆغش نه گهر می بخواته وه، سه رخۆش به رده دا
ههتا شه وێک له کۆپ و دانیشته نێک نزیک بوومه وه و گۆیندیه کم له ناویاندا دیت.

خانه

وهک ده ماری گیان دهریتهی، نه غمه ی ناسازی
له ئاوازی باوک مرده ناخۆشته ره، دهنگ و ئاوازی
تاوێک په نهجی هاوهم و دانیشته و له ناو گوئی و جارتیک له سه ر لیوان بوو، که
یانی بی دهنگ به، وهک عه رب ده لێن:

۱. مه بهستی ئه بول فهرمه ج.

هۆنراو

به دهنگى گـوتنى خـوش زور دل خـوشين
به لام به دهنگى تۆي وا دهنگ ناخوش، بیدهنگ بی خوشين

خانه

له گوڤگرتن لیت، کەس نابیه^۱، خوشی
مەگەر ئەو کاتەى دەپۆی، خاموشی

دوو تاکی

کە تیی هەلکرد و بەرز دهنگی هەلدا
به خانه خویم گوت، له ڤیگای خودا

پەمق بخە گویم، هاواره له خۆم
یا دەرگا بکەوه، بچمه دەر برۆم

به کورتی، دلی دەر و تشانم ڤاگرت و شهو مکه به ئازار و ناخوشییه کی زۆرهوه
که یانده رۆژ و گوتم:

پارچه

بانگدەر بانگی دا، بانگی له ناکاو
نازانێ چەندی به سه رچوو ه شو
دریژایی شو له مژۆلم^۱ پیرسه
که نه چۆته ناو هەر دووچاوم خو

به یانی بۆ پیرۆزییه میژهرم له سه ر داگرت و دینار ڤکیشم له بهر پشتیندی هینایه
دەر و له پیش گۆیندهم دانا و له باوهشیم گرت و زۆریشم سوپاس کرد.

۱. نابیه: نابیستی

دۆستان ئەم رەفتارەى منیان بە پێچهوانەى خوو و پەوشت ھاتە بەرچاو و بەبێ
ئەقلیم پێئەكەنین، یەكێكیان لەناو ئەواندا زمانى تەشەر و گازمەندانى دەرکیشا و
دەستى بە تانووتان کرد.

كە ئەم ھەلسوكەوت و رەفتارەت وەكو بلیمەتان نەبوو كە خەرقەى داىە
گۆیندەپەكەى وا، كە لە ھەموو تەمەنیدا درھەمێكى لەناو لەپیدا نەبوو.

دوو تاكى

لێرە بەو لاو، گۆیندەى ھەزار

كەس لە ھیچ جێیەك، نەپێوھەك یەك جار

كاتێك كە دەنگى، لە زار ھەلسەتا

مووی لەشى ھەمووان، راستبۆوھ و ھەستا

مەلى ھەيوانى، لە ترسان فەرى

میشكى مەى برد و گەرووی خۆى دەر

گوتم: "وا چاكە زمانى تەشەر و گازمەندان كورت كەپەوھە و داى بخەى، چونكە من
گەوراپەتەى ئەو پیاوھەم بۆ دەرکەوت، گوتم: "ئادەى لە چۆنپەتەى ئەمەم ئاگادار
بکەو! تا منیش بەو جۆرە خۆمى لى نەزىك بکەمەوھە و بچم داواى لێبووردنى لى
بکەم".

گوتم: "بەھۆى ئەوھى كە پیری گەورەم كەلێك جارانی فەرموو كە واز لە گوتم و
گۆرانپیان بێنم و زۆریشى ئامۆزگارى چاك و بەرز و بەنرخ كردووم، كەچى گوتم
نەداىە، ھەتا ئەم شەو چارەنووسى پیرۆز و بەخت و ئیقبالى بلندەم بۆ ئەم جێگایەى
رێنۆتەى كردم و لەسەر دەستى ئەم گۆیندەپە تۆبەم كرد، كە جارىكەى تر ھەتا ماوم
نەزىكى ریزی سرووبیژ و گۆیندان نەكەوم.

پارچه

ئاوازی خوښ، له دهمی وېک غونچه و لټوی شیرین
هه لستې یا هه لنه ستې، دل هر ئه فریتې
به لام مقامی عوش شاق و نه هاو مندو حیجاز
له گهرووی گۆینده ی دزیودا^۱، جوانی ناهیتې

۲۰- سهرگوزمشته

به "لوقمان" ی حکیمیان گوت: "خوو و رهوشتی باش له کټ فیربووی" گوتی: "له
به دخوو و به دپهوشتان، چونکه هر چییه کی له وانه و هم په سند نه کرد، خوږم لټ
پاراست و لټی دوورکه و تمه وه"

پارچه

به گالتو هوش نه گهر وشه یه ک کوتره
په نډیکې هر لټ وهر نه گری، خاوین هوش
به لام سهر دهر کی حکیمه ت لای نه زانې
که والا که ی به گالتی دیته بهر گوش

۲۱- سهرگوزمشته

نه گیر نه وه خوا په رستیک هه موو شهوئ (۱۰) ده له گه نی خوار دنی نه خوارد و تا
به پانیشی به نوژ کردنیوه رانه بوارد، پیاوچا کیک نه می بیسته وه و گوتی: نه گهر
نیو تانی خوارد با و نووستا به لیک له وه با شتر بوو.

پارچه

دروون له خوار دنی خوږاک خالی که
تا نووری عیرفان، ببینی نه و دم

بۆيە دەروونت خاالییه له حیکمەت هاکا خواردنت هاتهوه ناو دەم

۲۲- سەرگوزەشته

پیاویکی رێ لێ ونبوو بە بەخشایشی خوا چرای پێی سەرکەوتنی دیت و هاته ریزی
پیاوچاکانهوه و له پیرۆزی و پاکیی گیانی دەرویشانهوه، رهوشته نابەجێ و
نایەسندمکاني هەموو بەچاکه گۆران. وازی له هەوا و هەوس هێنا و دەستی لێ
هەلگرتن، بەلام زمانی تانه و تەشەر لێدەهانی هەر بە دواوه و لەسەر درێژ بوو، که هەر
لەسەر خو و رهوشتی جارانه و باوهریان بە وازهێنانی له جیهان و تۆبەکەیی نەکرد.

خانه

بە عوز و تۆبە له عەزابی خوا، پزگارت ئەبێ
بەلام ناتوانی، له زمانی خەلکی خوا ببی رزگار

بەزمانیان نهوێرا و تاقەتی پێیان نەشکا و سکاڵای ئەم هەلوێستەیانێی برده لای
پیری تەریقەت و گوێی: "تازاری زمانی خەلکی هەراسان و دلگیری کردووم".
پیر گریا و گوێی: "چاکه و سوپاسی ئەم خۆشییە چون ئەدمیتەوه، که لهوه
چاکتری، که گومانە پێ ئەبن"

پارچه

چەند دەلێن بڵێن، بەدکار و حەسوود
عەبیهی من، که من کەسیکم هەزار
جاریک بۆ باسی خراپەکانم، لێک کۆئەبنەوه
جاریک بۆ پشتهی خوێنم، ئەکەن کار
باش بی و خراپەت، بڵێن باشتره
نەهەک خراپ بی و بە چاکیت کەن دیار

بەلام که بۆچوونی باشی خەلکی دەرەق بەمن گەییووته ئەوپەری و من هەر له
کەموکورتییەدام، پەوايه بیر بکەمهوه و نەخۆش بکەوم.

خانه

ئەمەى ئەمزانى، گەر بمکردايە
ئەبوو مە زاهید، پاک رهوشت مایە

هۆنراوه

(خۆم شار دۆتەوه، له چاوی جیران
به دزی و ئاشکرام، خودایه حال زان)

پارچه

له بهر خهلك دهرگا، له خۆم دائه خه م
تا دیار نه بێ، عه ییم لای کهسان
دهرگا پێوه دان بێ که لکه ... چون خوا
زانای گشت کاره، ئاشکرا و پنهان

۲۳- سه رگوزمه شته

گله ییم برده بهر یهک له پیران، که فلان به خراپه یی گه واهی له سه ر من داوه، گو تی:
"تۆ به چا که شه رمه زاری بکه وه"

هه لبه ست

تۆ رهوشت باش به، هه تا دوزمه نت
بۆ به دگۆ یی تۆ، نه می ئنی ما وه
که بوربوت دهنگی، راسته وخۆ دهرچوو
که ی به ده ست مو تریب، گو یی راکیشرا وه

۲۴- سه رگوزمه شته

له یه کیک له پیرانی شامیان پرسی: ته سه ووفی راسته قینه چییه؟
گو تی: "له مه وپیش ده سته یهک بوون به دیمه ن په رت و بلا و له جیهاندا و
به مه به ستیش کرد و کۆ و ئەمڕۆش که سانیکن به ئاشکرا کرد و کۆ و له ناوه مه شدا
په رت و بلا و".

پارچه

هردهمهو دلت بق شوینی بروا
له تهنیایی ژین، خوشی نابینی
که هتبوو کشت و بازرگانی و مال
دلت لای خوا بی، گۆشه نشینی

۲۵- سهرگوزمشته

له بیرمه شوێک به درێژایی شهو، له کاروانێکدا شهو پۆیم کردبوو و به رهه بیانی
له پۆخ بیه لانیکهوه نووستم، شهیدا (عاشق) ێک که له م سهفه رهدا، هاوێتمان
بوو، هاواریکی کرد و پتی بیابانی گرت به رو پشوویک رانهوستا.
که پۆژ بووهوه پتم گوت: "ئهوه چیت بوو؟" وه لای دایهوه:
"دیتم بولبولان له سهه درمختان و کهو له سهه کیوان و بۆق له ناو ئاوان و
کیانله بهران له ناو بیه لانااندا کهوتبوونه ناله و هاوهوار: وام به بیردا هات، که
پیاوهتی نییه هه موو ئه مانه له تهزیحاتی هینانی ناوی خوادابن و منیش له خو و
فراموشیدا."

پارچه

دوینى بولبولێک، ئه یخویند به یانی
لێ سهندم ئوقره و تین و بیر و هۆش
یهک له دۆستانی گیانیم له گهڵ بوو
سۆزه که ی منی، په ریه هۆش و گۆش
پتی گۆتم: لای خه لکی ئه مه پروون نییه
مه ل دوعاگۆ بی و منیکیش خامۆش

۲۶- سهرگوزمشته

جاریک له سهفه ری حجازدا له گهڵ تاقمه لایکی هاوهم و هاوکار بووم، کاتیان

به ورده گوټنى به سۆزهوه بهرې ئه کرد و ههلبهستى ئهوين و دلداريان
ئهخويندهوه.

خوابه رستىگمان لهگهډا بوو، كه دژى حالى دهر وېشان و بى ئاگا له دهر و
ئيشيان بوو، كه گهيشينه "نه خلهى بهنى هيلال" مندا لىكى قوله پمشكه مان له ناو
خيله عارهبانهوه لى پيدا بوو، كه تى هه لکرد و دهنك و ئاوازي تىرا ههډا، مهل و
بالندهى له ههوا هينانه خوار، حوشتى خوابه رسته كه م ديت كه وته سهماو
ههلبه پكئى و خوا په رستهى ههډا و پى بيا باني گرتنه بهر، گوتم:
"ئه پير!! - سروودى ئه مندا له، ههستى چوار پى هه ژاند كه چى تو هه روا
نه گوزاى و تهكانىكى پى نه دايت و نهى بزواندى"

ههلبهست

ئهزانى چى بۆ گوتم، ئه بولبوله سهرى
قهت پيت نالين ئادهمى، گهر له عهشق بى خهبرى
حوشتر به شيعرى عارهبان، كهوتوته بهزم و سهما
گهر تو شوڤيكت نه بى، وا دياره جانه وهرى

ههتراو

(كه رهشهباهات بهسهر ولا تا
دار خوار ئهبيتق، نهكو بهردى پهق)

دوو تاكى

به زيكرى هه رچى دهيبينى له جۆشه
دللك ئهيزانى، خاوهن هوش و گۆشه
نه هه ر بولبول له بۆ گول خوينهوانه
له ويردى ئهوا، هه ر دركيك زمانه

٢٧- سه رگوزهشته

يهكيك له پاشا عهربهكان، كه تهمهنى بهرهو كوټايى هات جينشينى نه بوو، راى

سپارد که یه کهم که سیک له بهر به یاندا له دهر وازهی شارهوه هاته ژوورئ، تاجی پاشایه تیی بکنه سهری و کاروباری ههلسوورانننی کیشوهری باوینه بهر دهست و بهری.

وا ریک کهوت، یه کهمین که سیک که هاته ژووردهوه، دهرۆزه که ریک (سوالکهر) بوو که له هه موو ته مه نیا پاروو پارووی به دهرۆزه پهیدا نه کرد و پینه له سهر پینهی له جلو بهر که شر و ورمکانی نه دا.

که وره پیاوانی دهو لهت و پیاوماقوولانی دهر بار راسپارد مهکی پاشایان به جئ که یاند، کیلی شووره و قه لات و گه نجینانیا دایه دهستی، ماوهیه کی پاشایه تی کرد، فرماندارانی دهو لهت، سهری سهر پچییان له پرودا هه لبری، پاشایانی دهو رو به ریش، له هه موو لایه که وه که و تنه دوزمنایه تی بهی و بۆ بهر بهر مهکانیکردنیشی له شکریان ناماده و ته یار کرد و هه ندئ له فرمانهروایانی دهو رو بهری خوشیان که و تنه یاغیبوون و سهر پچیکردنی. سوپا و گهل پیکدا هاتن، و لات زۆر لایه نی لیرو له وئ لئ بووه وه و له دهست دهسه لات دهر چوون. دهر ویشی دهرۆزه که بهر پرودا و کارمه ساته هه می شه دلگیر و دل بریندار و پهرت بوو.

تا یه کی که له کۆنه دۆسته کانی که ئاوالی سهر دهمی دهر ویشیهی بوو و له سه فهرئ ده که راپه وه و له و جئ و پله و پایه دا دیت پئی گووت: "سوپاس بۆ خوای که و ره و به توانا، که بهخت و ئیقبا لی بلندت یا وهرت بوو و گو لهت له درک و درکت له پئی هاته دهر که یه شتیه نه م پله و پایه، "ان مع العسر یسرا" واته له گهل هه ته نگانیکدا خوشیه که ههیه"

خانه

کول تاوێک گهشه و تاوێک په پووته

دار تاوێک پۆشته و تاوێکی پووته

وه لامي دابهوه: ئه ی برادهری ئازیز! سهرمه خو شیم لئ بکه نهک پیرۆزیایی، نه و کاته ی که نه تدیتم دهرۆزم دم کرد هه ر غه می نانیکم بوو، نه و پۆکه ش غه می دنیا یه کم به کۆله و مهیه."

دوو تاکی

ئەگەر دنیا نەبێ، بۆی دەردمەندین
ئەگەر هەشبوو، ئەوا پێی پایەبەندین
بەلا کوا لەو خراپتر، لەم جیهانە
لە بۆ دڵ هەر دوولای، هەر دەرد و ژانە

پارچە

گەر ئارەزووتە، سامان بخوازی
هەر قەناعەتە، سامان و خوشی
ساماندار هە تا چۆک^۱ زۆر بێخشی
تا چاکەیی ئەوت، نەکەوتە هوشی
لە پیاوی گەورەم، زۆر جار بیستوو
لە چاکەیی دارا^۲، باشتەرە دەرویشی

خانە

گەر بارام بکا، نیچیرئ بریان
نابێتە قاچی کوللەیی میروولان

۲۸- سەرگوزەشتە

ئەبو هورەیرە - رمزای خوای لێ بێ - هەموو رۆژێ دەچوووە خزمەت پێغەمبەر -
دروودی خوای لێ بێ - پۆژێکیان فەرمووی: ئەی ئەبا هورەیرە "یا أباهريرة زني
غبا تزدد حيا" کەم کەمەم سەر لێدە، تا خوشەوێستیت زیاتر بێ.

۱. چۆک: ئەژنۆ

۲. دارا: ساماندار

به‌خاوه‌ن دل‌تکیان گوت: ئه‌مه‌تا خۆر به‌و جوانیه‌شییه‌وه که هه‌یه، که‌چی نه‌مان
 بیستوو‌ه تا ئیستا که‌سیک عاشقی بیت و دل‌داری له‌که‌لدا بکا. گوتی: له‌به‌رئه‌وه‌یه
 هه‌موو زۆڤی له‌ به‌رچاوانه، ئه‌دی ئه‌وه‌ نییه که زستانان دیار نییه چه‌ند
 خوشه‌ویسته.

پارچه

سەردانی خەلکی، نابیتە عەییە
 ئه‌وه‌نده نه‌بی، که بیت بل‌ین به‌س
 ئه‌گه‌ر تۆ بۆ خۆت، خۆت سەرزەشت که‌ی
 هه‌رگیز سەرزەشت، نابیسی له‌ که‌س

۲۹- سەرگوزەشتە

که‌وره‌ پیاویک (با) ی (پێچیکێ) به‌سکیدا هات، پتی رانه‌گیرا به‌ ناچاری لێی
 به‌ره‌للا بوو، گوتی: "ئە‌ی دۆستان! ئه‌وه‌ی که کردم به‌ده‌ست خۆم نه‌بوو و لێم
 ناگیرئ و ئاسووده‌یییه‌کیش به‌من که‌یشته، ئێوه‌ش به‌ که‌وره‌یی خۆتان ئه‌و
 پۆزشم لێ قبول بفرموون.

دوو تاکی

سک زیندانی بایه، ئه‌ی پیاوی ژیر
 پیاوی ژیر، (با) له‌ زیندانا، ناکا گیر
 له‌ (با) که‌رئ، که‌ر له‌ سکتا جوولا
 با دهرچئ چونکه، بۆ دل باریکه به‌لا

خانه

میوانی پرووترش، که ویستی پروا
 وازی لێ بینه، لێی مه‌گره‌ رێگا

۳۰- سەرگوزەشتە^۱

يەككە دۆستىكى ھەبوو كە لە ديوانى شادا ئىشى دىمكرد ماومىيەكى زۆر تىپەرى،
رېك نەكەوت پاشا بىبىنى، يەككە پتى گوت: "فلانت لەمىژە نەديوە". ۋەلامى
دايوە: "كە من خۆم نامەوئى بىبىنم".

ۋا رېك كەوت يەككە لە خزمانى ئەو لەوئى بوو، گوتى "چ گوناھىكى كردووە، كە
ئاۋا لە دىتنتى ساردى؟" ۋەلامى دايەو: "گوناھى نەكردووە، بەلام دۆستى ديوان
كاتىك ئەبىنرى كە لەسەر ئىشەكەى لابرا ۋ بىكارە بو".

پارچە

لە سايەى پاىە و بوون و گىر و دار
لە ئاشنا و پۆشنا، ئەبن بى خەبەر
پۆئى داماوى و لە كار دەركران
دەردى دل دىن، بۆ لای دۆست يەكسەر

۳۱- سەرگوزەشتە

جارتكى لەناو دۆست و ھاودەمەكانمدا لە "دىمەشق" ئى، دلەنگىيەكم بەسەرداھات،
رووم لە بىبابانى "قودس" ئى كرد و خووم بە گيانلەبەرانەو گرت، كاتىك بوومە
دىلى فەرەنگان، لە ھەلگەندنى خەندەمكى تەراپلوسى لەگەل جوولەكاندا بىگارىيان
پى ئەكردم، يەككە لە سەردارانى "حەلەب" كە ناسياوى پىشەنەمان پىكەو ھەبوو
و بەوئدا تىپەرى ۋە منى ناسىيەو، گوتى: "ئەو چىيە ۋ چۆن كەوتوويە ئىرە؟"
گوتم:

پارچە

لە دەست خەلكانىك، چوومە دەشت و كىو
لەوئى ھەر پەنام، بۆ يەزدان ئەبەرد

۱. ئەم سەرگوزەشتە جى گۆرگى پى لەگەل سەرگوزەشتەى (۲۸) دا پى كراو كە
نازانم چۆناو چۆنە ۋ بۆ وای لى ھاتووە. -غەرىب پشەمى-

سهیری چاند نهحسه، چارهنووسی و
سر بیتمه دهرگا و ناومالی نامهرد

خانه

زنجیر له پی بم، له گهل دۆستانا
نهک لای بیتگانان، له ناو بیستانا

بهزهیی پیمدا هاتهوه و به ۱۰ دینارانی کریمهوه و له بهندایه تییه فرهنگانی
رزگار کردم و له گهل خۆیدا بردمیهوه (ههلب) و کیژکی ههبوو و له سر سه
دینار مارهیی، لیتی ماره کردم.
پاش ماوهیهک، کیژهی بهدخوو و ناشیرن و دزیتو، دهستی به زماندریژییه کرد و
ژیانی پی تیره و تال کردم.

دوو تاکی

هاوسه ری بهدخوو، له مال پیاوی چاک
ئهیکاته دۆزهخ، له هه مووان تاک تاک
زینهار له ژنی بهدخوو سه زینهار
وقنا ربنا عذاب النار

هه موو جارێک زمانی تانه و ته شه رانی درێژ ده کرد و دهیگوت:
"تق هر ئه وه نیت که باوکم به ۱۰ دینارانی کریمهوه؟ گوتم:
"با، به لێ.. به ۱۰ دینارانی من له بهندایه تییه فرهنگان رزگار کرد و به سه
دینارانی شی کردم بهنده و دیلی دهستی تق.

ههلبهست

پیاویک مه پێکی، له دهمی گورک هینایه دهری
که نهیهشت بیخوا، زووی گهیییه سه ری

شهوڤک کـیریتکی، بهملدا مالان
 گیانی مه‌هکه، کوتی، به نالان
 له چنگی گورگ، دهریازت کـیریم
 خوت بووی به گورگ و له‌ناوت بریم

۳۲- سه‌رگوزمه‌شته

یهک له پاشایان له خواپهرستیکی، که خاو و خیزانیکی زۆری هه‌بوو پرسى: "که
 کاته به‌نرخ و خوشه‌ویسته‌کانی خوت چون به‌سه‌ر ده‌به‌ی؟"
 وه‌لامی دایه‌وه: "شه‌و به‌ناورانه‌وه و به‌یانیش به‌کاری پتویستی و به‌دریژی
 پۆشیش به‌دوای په‌یداکردنی خه‌رجیه‌وه به‌سه‌ر ده‌به‌م".
 پاشا له‌کرۆکی ئاماژمکانی گه‌یشته و فه‌رمووی: "مووچه‌و به‌راتی ژيانی بۆ
 دانین و بۆی بپه‌نه‌وه، تا باری خیزانی له‌سه‌ر دل لایجی".

دوو تاکی

ئه‌ی گـیرۆده‌ی مال و منال
 بـیره‌ویه‌ویدا، په‌رت مه‌که‌ خه‌یال
 گوئ مه‌ده‌ منال، نان و به‌رگ خۆراک
 بژێویان بۆ دیت، له‌لای خودای تاک
 ته‌واوی رۆژی، که‌ ئه‌دمم بریار
 شه‌و نوێژان که‌م، بۆ په‌روه‌ردگار
 که‌ نوێژم دابه‌ست، دیته‌ خه‌یالم
 به‌یانی چ بخۆن، مال و منداالم؟

۳۳- سه‌رگوزمه‌شته

خواپهرستیک له‌بیشه‌لانیکیدا ده‌ژیا و که‌لای دارو درمختانی دمخوارد، پاشا بۆ
 دیدمینییه‌ی چووه‌ لای و پیتی گوت:
 "ته‌که‌ر هه‌ز ده‌که‌یت و به‌چاکی ده‌زانی، وه‌ره‌ شار و له‌وێ جێیه‌کت بۆ ته‌رخان

دمکه م که بۆ تاک بوونهوه و خواپهرستییه دهست بدا و خه لکیش که لک له
 ههناسهی پر پیت و فه رتهوه وهر بگرن و له کرداره چاکه کانهوه پهیرهوی بکهن.^۱
 خواپهرست ئهم قسهیهی پاشای به دل نه بوو و پرووی لی وهرگیرا، په کیک له
 وهزیرانی دهوالت پتی گوت: "وا چاکه دلی پاشا راگری و له بهر دلی نهو بۆ چند
 پوژیکان بیتیه شاری و چۆنیهتی جییه که بزانی، دوايش نه گهر زانیستان
 پووناکاپیتان لیلییه کی لی پهیدا بوو، نهو کاته به نارهنووی خۆتان بکهن.
 وا نه گیر نهوه خواپهرسته هاته شار، خانووی باغی تایبهتی پاشای بۆ
 پازاندراپهوه، جییه کی دل و مکه و نارامبه خشی وک به ههشتی هاته بهرچاو.

دوو تاکی

گولی سوور و مکو، پرووی جوانانه
 سونبولیش نه لیتی، زولفی یارانه
 به لام له ترسی، سه رمای پیریتزن
 گول تیر شیر نه بوو، ههرومکو ییتزن^۱

هۆنراو

(له بان لقه کانهوه، گولناره
 ناگر بهداری شینهوه، دیاره)
 پاشا دهستبه جی که نيزمیه کی پروو وک مانگی درهوشاوه جوانی بۆ هه نارد.

ههلبهست

ئهم چهشنه مانگه، عابید نهکا شیت
 پهیکه ری پهری و جوانی تاوس بیت
 له گه ل دیتنی پهیکه ری جوانیت
 عابید خۆ ناگری و نه کهوته بهریت

۱. ییتزن = ئیزن: ده لێن

هر به و جوړه، پاش ئمه، غولامېکې هرزه کار و جوان و نهرمونيان و
دهگمهنیشی بق به پړی کرد.

پارچه

خه لکې له دهوړی، له تینوان خنکان
خوڅشی ئاوبیره و هر خوڅشی نایدات
چاو له دیتنی، هرگیز تیر نه بوو
وهک تینووی نه شکې، لخواو زتی فورات

خواپهرست کهوته خواردن و خوارندنه و هی خوڅش و له بهرکردنی جلوپهرگی
نهرمونول و گرانبه ها و تام و چیژی میوه ی شیرین و بون خوڅشوه و چاودانه
جوانی غولام و که نیزه کهوه و کهوته خوڅشییه.
ناقلمه ندان کوتوویانه: "زولفی جوانان زنجیری پتی ئه قل و داوی مهلی زیرمه".

خانه

له ریگای عیشقی تۆ دامنا، دل و دین، دانش و سامان
منم ئیمرق مهلی زیرمه، به داوی تۆ گرفتارم
سهره نجام دهولتی کاتی خواپهرسته ی کهوته پریشانیه.

پارچه

کچییه له فقهی و شیخ و موریدان
به هه ناسه ی پاک هاته دنیاوه
که دلی دایه ئه م دنیا ی دوونه
وهکو میتش چه قییه، هه نگوین به پاوه

جاریکی پاشا ئارمزووی سهردانی خواپهرسته ی کرد، که چووه لای دیتی رهنگ
و پرو و دیمه نی جارانی گۆراوه و سوور و سپی هه لگه راوه و قه له ویی پیوه دیاره و
پالی وه سهرینیکی دیباوه داوه و غولامیکی پهری په یکه رینیش به باوه شینیکی

په‌ری تاوستیوه له‌پشت سه‌ریه‌وه راوستاوه.
 به‌سه‌لامه‌تی حالی دلخۆش بوو و دانیشته، قسه و گفتوگۆی بۆ هه‌موو لایه‌کیه‌وه
 هه‌تا و برد تا له دوااییدا گوته: "من له جیهاندا ئەم دوو ده‌سته‌یه... که ده‌سته‌ی
 زانایان و خواپه‌رستانن به دۆست و نزیکي خۆم ئەزانم"
 وه‌زیره‌ فیه‌لسوف و دنیادیده‌که‌ی له‌وێ بوو، گوته: "مه‌رجی دۆستایه‌تی ئەوه‌یه
 که له‌گه‌ڵ هه‌ردوو ده‌سته‌کانیشدا چاکه‌ بفه‌رمووی زۆر بده‌یه زانایان تا هه‌ر
 به‌دوای زانسته‌ی خۆیان‌وه‌ بن و هیچ‌یش نه‌ده‌یه خواپه‌رستان تا واز له‌ خوا
 په‌رستی نه‌هه‌ین.

خانه

بۆ شتی‌ک له‌ دلما، بمینی‌ که‌لین
 ناشیم بۆ ئەوه‌ی، زاهیدم پی‌ بلین

پارچه

خاتوونی دیمه‌ن جوان و پروو شیرین
 خۆش نه‌دا له‌ ته‌ل، دل ئەکا شه‌یدا
 ده‌روێشی خاوه‌ن، ره‌وشتی پی‌رۆز
 له‌ هیچ‌ جێ به‌ سوāl، نان ناکا په‌یدا

پارچه

ئەوه‌ی ره‌وشتی جوانه‌ و بۆ خوايه
 بی‌ نانی وه‌قف و سوāl زاهیده
 په‌نجه‌ی جوانان و بناگوێی دولبه‌ران
 بی‌ زۆر جوانییان بۆ خۆی شاهیده.

خانه

تا دنیام هه‌بی، زیاترم مه‌به‌سته
که‌ر به زاهیدم، نه‌ژمیرن راسته

۳۴- سه‌رگوزه‌شته

ئه‌وه‌ی تای ئهم وته راست ده‌کاته‌وه ئه‌مه‌یه: ده‌گیرنه‌وه پاشایه‌ک کارێکی گرینگی
هاته پیش، گوئی: "ئه‌که‌ر ئهم کاره به ئاره‌زووی من راست بێنێته‌وه، ئه‌وه‌نده
دره‌مه به‌سه‌ر خواپه‌رستاندا ده‌به‌شمه‌وه".

که‌ نیازمه‌کی پێک هات و ئاره‌مه‌تی نه‌ما، جێبه‌جێکردنی په‌یمانه‌کی به
پێویست زانی، کیسه دره‌مه‌مێکی دایه ده‌ست یه‌ک له نو‌که‌رمه‌کانی تا به‌سه‌ر
خواپه‌رستاندا به‌هشیته‌وه.

ده‌لێن نو‌که‌ره‌که‌ی پیاوێکی زیره‌ک و وشیار بوو، به‌ درێژایی پۆژێ گه‌را و
ئێواره گه‌راپه‌وه و کیسه دره‌مه‌که‌ی ماچ کرد و له پیش پاشای دانایه‌وه و گوئی:
"چه‌ندله‌ دواي خواپه‌رستان گه‌رام وچه‌نگم نه‌که‌وتن". پاشا گوئی: "ئه‌وه ده‌لێی
چی؟ هه‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌من بزانه‌م چوارسه‌د خواپه‌رسته هه‌ر له‌م شارهدا هه‌یه" وه‌لامی
دایه‌وه: "ئهی خاوه‌نی زه‌وی! ئه‌وه‌ی خواپه‌رسته زێر و پاره وهرناگرێ و ئه‌وه‌ی زێر
و پاره‌ش وهرده‌گرێ خواپه‌رسته نییه".

پاشا پێ کهنی و به‌ هاوده‌مه‌کانی گوئ: "من چه‌ندم متمانه و باوه‌ر به
خواپه‌رستان هه‌یه، ئهم فیل و ته‌له‌که‌بازه ئه‌مه‌نده‌یان دوژمن و ناحه‌ز و بێ باوه‌ره
پێیان، هه‌قی‌ش به‌وه، که‌ گوتویه‌انه:

خانه

زاهیدی وهرگرێ، دره‌م و دینار
له‌و زاهیده‌ترێ، بکه‌ دۆسته و یار

۳۵- سه‌رگوزه‌شته

له‌ زانایه‌کی پایه به‌رزیان پرسی: له‌باره‌ی نانی وه‌قفه‌وه ده‌لێی چی؟ گوئی:

"تهگر بق دل ئاسوودمیی و ئارامکردنهوی بیر و هۆش بی حه لاله و تهگر هر
تهنیا بق خواردنی وهرگیری حه رامه"

خانه

خاوهن دلان نان، بق پرسستنی دهبنه خه لومت
تهک بچه کونجی، خه لومت دانیشن له بق لهتی نان.

۳۶- سه رگوزمشته

دهرویشیک چوه جیهکی، خاوهن جیهکه دهست و دل والو چاوتیر بوو،
دهستهیهکی خویندهوار و ئه هلی ئه دب لی بوو، هه ریه که قسه یهکی خوش و
دلکهرهوی ئه گتراهوه، دهرویش له بیابانهوه هاتبوو و هیشتا هیچی نه خواردبوو.
یهکیک لهوان به گالتهوه پتی کوت: "تۆش دهبی شتیک بلتی".
دهرویشه که کوتی: "من وهکو ئیوه راویژ و زمانی پاراوم نییه و هیچیشم نه زبه ر
نه کردوه. به دیره شیعیکیک وازم لی بین،
هه موو له هه موو به خۆشییهوه کوتیان: "بلتی" کوتی:

هۆنراو

منی برسی له به رامیه رمه، خوانی نان
و مگ هه رزمکاریکم، له به ر ده رگای گه رماوی ژنان
یاران له دوا پیدا تتی گه یشتن و نانیا ن له پیش دانا، خانه خوێ کوتی: "تاویک
پاوسته! وا که نیزمه که گانم گۆشت بق ده برژین".
دهرویش سه ری هه لبری و کوتی:

خانه

مه لی بوسته، بق گۆشتی برژاو
نانی پروت گۆشته، بق برسیی داماو

۳۷- سرگزشته

مریدیک به پیری خوئی گوت: چبکه له دهست ئهو خه لکمی وه زاله هاتووم، هیندم
دینه دیدهنیه کات و ساتم لی تیکچووه"
پتی گوت: "ئوهی هزاره قهردی بدهیه و ئوهی دهوله مهنیشه داوای شتیکیان
لی بکه، ئیدی نایه نه وه لات".

خانه

ئه کهر سوال کهر، سه ره شکر ی ئیسلام بوایه
ئها کافر له ترسی سوال، رای ده کرد تا بهردهرگای چین

۳۸- سرگزشته

دانایه که به باوکی گوت: "هیچ یه کیک له و قسه دلاویژ و رهنگینانهی په ندبیژان
کارم تی ناکهن، له بهر ئوهی که کردار و گوشتاریان و مکو یه که نییه و یه کتر
ناگر نه وه"

دوو تاکی

خه لکی فیر ده کهن، ته زکی دنیا کهن
بق خوشیان پاره و دهغل و دان داکهن

زانایه که هه، و تهی هه بی و بهس
چی بلی قسه کهی، لی وهرناگری کس

زانا ئهویه، که خراپه نه کا
نه که به خه لک بلی و خوئی ئه وه نه کا

ههرومک قورئان ئه فهرمووی: (أتأمرون الناس بالبر وتنسون أنفسکم)
واته: فرمان به خه لکی ده کهن به چاکه و خوشتان له بیر ده چیته وه.

خانه

زانایهک هر تن پهروهری له خوځی بکا
نوه هر خوځی گومرایه، رابهري کي بکا؟
باوکه کوتی: "کوپا من! هروا لهخوځه و به خيالې پوچی پروت ناکړې پرو له
پهند و پهرومدهی، پهند و ناموژگاری بیژان وهرگيږي و گومرایي وهبال زانایان
بدهی و بهدوای زانایانی بی گوناهدا کهرانیس نهبیته مایه بیبهشبوون له کهلک و
قازانجی زانست و زانیاری، هرومکو نو کوږهري شهړیک کهوتبووه دهقن و قور و
چلپاوږوه و هاواری نهکرد، موسلمانینه!! هر نهبي چرایهک له ړنگاکه مدا داننن!
ژنیکي قسه خوځ بیستی و کوتی: "تو که چرا نابینی، به چرا چ نهبینی؟
هروها نهنجوومهنی پهند و ناموژگارییان و هرک دووکانی بازرگانان وایه، تا
وشکه پارمیهک نهدهیت کووتال وهرناگری، لهویش هتا ناروزو نهکهی خوځی و
شادمانی وهرناگری.

پارچه

کوځی له بهندی زانا بگره، به دل و گیان
دل مده وتهی، پیچهوانه ی کردار
نوه راست نییه، که نههلی لاف و گهزاف دهلی
نووستو چون نووستوی پی نهکړی بیدار؟
پیاو دهبی پهند، بگریته کوځی
گر پهند نووسرا بیته ووش، لهسر دیوار

پارچه

عابیدیک له خانهقاوه، هاته ناو مدهرسه
پهیمانی ناوه لانی، نههلی تهریق شکان
پیم کوت: جیاوازی له نیتوان زانا و عابیدا چیه
نهمانته به باشتر دانا، له نهوان

گوتی: "ئەمانە بەری خۆیان، لە ئاو دەردێن
هەولی ئەوان بۆ پرزگاری خنکاوه، لە خنکان.

۳۹- سەرگوزەشتە

یەکیکی مەست لەسەر چەقی ڕێبە نووستبوو، جلەوی خۆی لە دەست دابوو، خوا
پەرسیتکی بەلادا تێپەری و لەو حالە قێزەونەیی وردبوووه، بەو مەستیەوه سەری
بەرز کردووه و پیتی گوت: "إذ مروا باللغو مروا كراما" واتە - هەركاتیک
گوناھكاریكت دیت کاری خراپی کردووه بەپێژموه بەلایدا تێپەرە.

هۆنراو

(کە گوناھكارت دیت، چاو پۆشه و برۆ
کە پیت دزێوه، وەرە و پیاو بە تۆ)

پارچە

بوو وەرگیرە، عابید لە گوناھكار
بەچاوی بەخشین، لەوی سەیرکە
کەر من بە کردار، ناجەوانمەردم
تۆ وەک جوانمەردان، لە من گوزەرکە

۴۰- سەرگوزەشتە

دەستەیکە لە رەندان بۆ دەروێشتیکی دەریەزین و هەرچی ناشایستەیه پێیان گوت
و پێیان کرد. لە تاوان هانای برده بەر پیری تەریقەت، کە حالێکی ئاواي
بەسەرھاتووه، پیر پیتی گوت:

"گورا من! خەرقەي دەروێشان کراسی رازیبوون و دانیایییه؟؟، هەر کەسێ لەم
بەرگەدا بەرگەي نالەبارییان نەگرێ، نابێ ئەم بەرگە بپۆشی.

خانە

دەریای پان و قوول، بە بەرد لێل نابێ
دانا بپهنجی، هیشتا تەنکاوه

پارچه

گهر توووشی زیان بووی، خۆی بۆ پراگره
که به بووردنیک، له گوناوه ئه بێ پاک
براکه ئه نجام، خاکه چارمنووس!
بیه خاک پیش وهی، بیه وه به خاک

٤١- سه رگوزمه شته

ئه م چیرۆکه یه، ببیه له به غدا
له ئالو پرده، خیلافیکه رووی دا
ئالا له گهردی، پێ و پهنجی بهستن
کوئی به پرده، به گلهیی کردن
من و تو هه ر دووک، له ئیش هاوکارین
بهنده ی بارمگای، یه که فرماندارین
دهمیک له خزمهت، ئاسووده نیمه
وهخت و ناوهختان، له پێ پوهیمه
نه پهنجت دیوه، نه تالی هه سار
نه بیابان و پێ، نه گهرد و غوبار
من بۆ تیکۆشان، پێم له پێشتره
جا بۆچ نزیکیت، له من زۆرتره؟
تو غولامانی، مانگ روو ئه بین
له گه ل کیژانی، بۆن یاسه مینی
منم که وتوووه، دهستی شاگردان
پابه ندی سه فەر، دايم سه رگهردان

گوټی: "من سهرم، لهر ئاستانه
 نهک وهک تق، سهرم وا له ئاسمانه
 ئهوهی گهرهیی بوئ، بی پتی خۆی
 نهکته نزمی و دهرد و غهمی خۆی
 "سهعدی" کهسیکه، پیرتکی کهوتوو
 هیچ کهس نایهته، شهری پهککهوتوو

۴۲- سهرگوزهشته

یهکتیک له خواپهرست و پیاوچاکان، پیاوټکی پالەوان ئاسای رووگرژو دژ و مرچ و
 مۆنی دیت، کهفی له زاری ههڵداوه، پرسى ئههه چیه؟ پټیان گوت، فلانهکهس
 جنټوی پټداوه، وهلامی دایهوه: "ئههه بی هونهره، کټشی هزارهه بهرد ههه
 نهگری و بهرگهی چاوپۆشینی قسهیهک ناگری."

پارچه

واز له لافی هیـز و مهردایهتی بټنه
 ئهوهی خۆ نهگری زۆرکههه، چ پیاو و چ ژن
 گهر له دهستت ههت، دههه شیرین که
 پیاوهتی نییه مست دهی له دههه، یانی بټهنگ بن

پارچه

ههه کهسێ بټت و دهرهستی فیل بی
 پیاوهتی نهبی، ئهوه پیاو نییه
 ئادهمیزاد خۆی، ههویری خاکه
 گهر خاکیی نهبی، ئادهمی نییه

۴۳- سهرگوزمشته

خوو و پهوشتی "اخوان الصفا"^۱ یان له گهورمیهک پرسى، گوتى:
ئهوانه ههمیشه ههز دهکهن ئارمزوو و بهرژمهندیهکانى خه لکى تر بخه نه پیش
ئارمزوو و بهرژمهندیهکانى خۆیانهوه، دانایان گوتوو یانه: "ئهوى ههر غه مى
خۆیه تی و بهخۆیه وه خه ریکه نه براده ره و نه خویش."

خانه

هاورپى ئه گهر په لى کرد، هاورپى تۆ نییه
دل مده بهو که سى، دل به ستهى تۆ نییه

خانه

که سى خۆى نه یی، ئایین و ته قوا
دوور که ویه وه له، خۆشه و یستی وا
له یادمه یه کیک له ناحهزان خرابه ی له م تا که دیره شیعره ی من گرتبوو،
گوتبوو: "خوای مه زن له قورئانی پیروژدا نه فرمتی له لیکتر داپران و فرمانی به
خۆشه و یستی له گه ل خزماندا کردوو و ئهوى تۆش گوت، پیچه وانه و دژی
ئه مه یه."

گوتم: "ناماقوولیت کرد، ئه وه به گویره ی قورئانه". (وإن جاهدك على أن تترك
بما ليس لك به علم فلا تطعهما) واته:
"ئه گهر دایک و باوکت هه ولیان له گه ل دای تا هاوتا و هاو بهش بۆ من دانیتی،
به قسه یان مه که."

خانه

هه زار خویش که بتکاته بیگانه، له خوا
فیدای بیگانه یه کی که، بتکاته ناشنا

۱. اخوان الصفا: برایانی دۆست پاک، کۆمه لیکى نه ینى بوون، به په رتووک بڵاو کردنه وه
که سانیا ن وشیار ئه کرده وه.

پیرەم پێردیکی ناسک، لە بەغدا
 کێژۆلە کەمی خۆی، بە پینەچیەک دا
 پیاووی دڵ وەک بەرد گازیکی لێ دا
 لە لێوی کێژە، هەر خۆین ئەتکا
 سبەبی کە باوکەمی، کچەمی بێ کەسی
 دیت.. چوووە لای زاوا، تا لێی بپرسی
 ئەمێ هیچ و پووج! ئەمە چ دگانه
 تۆ لێوت گەزتوو، یانە هەنبانە؟
 من لەم وتەیم، گالتەم نییە مەبەس
 گالتە لە لایەک، راستی بگرە دەس
 کە خووی بەر جێی گرت، لەناو سڕوشتی
 قەت بەری نادا قیامەتیش هەستی

واها توووە کە زانایەک، کێژیکی تا بلێی ناشیرینی هەبوو، کە باڵق بوو، لە گەڵ ئەو
 هەموو جیا و بارگە و بنەشدا کە هەیبوو، کەس لای لێ نەدم کردووە و
 نەیدەخواست.

خانە

ناشیرین دەبی، ئاوریشم و دیبا
 گەر لە بەری کا، بووکی نا زیبا

سەرەنجام بە ناچاری لە کوێژێکیان ماره کرد، وا دەگێژێنەوه کە لەو کاتەدا

پزیشکیکی چاوان له "سهره‌ندیب" هوه هاتبوو که چاوی کوټر و نابینای روون
نه‌کرده‌وه، به زانایه‌که‌یان گوت:

"بۆ چاوی زاواکه‌ت چاک ناکه‌ینه‌وه؟" گوتی: "ئه‌ترسێم هه‌ر چاوی چاک ببێته‌وه
که‌یژمه‌که‌م ته‌لاق بدا و ده‌ستی لێ هه‌لگرێ".

نیو هۆنراو

مێردی ژنی ناشیرین، کوټر بێ باشه.

٤٦- سه‌رگوزه‌شته

پاشایه‌که‌ به‌ چاوێکی سووکه‌وه ئه‌یروانیه‌ خێلی ده‌روێشان، یه‌کیکیان به‌ زیرمه‌کی
خۆی تێ که‌یشت و گوتی: "ئه‌ی پاشا! ئێمه‌ به‌ سوپا و قۆشه‌ن له‌ تۆ که‌مترین و
به‌ژیان له‌ تۆ به‌خته‌وه‌ر و خۆشته‌ر و له‌ مرده‌نیشدا، وه‌کو یه‌که‌ به‌را به‌رین و له‌
زیندوو بوونه‌وه‌ و هه‌ستانه‌وه‌ی قیامه‌تیشدا - خوابیکا - چاکترین"

دوو تاکی

که‌ر خاوه‌ن موڵکی، ژبای کامه‌ران

ئه‌که‌ر هه‌زاری، پێو یه‌ستی به‌ نان

به‌و جۆزه‌ هه‌ردوو، که‌ هاتنه‌ مرده‌ن

چی ئه‌به‌ن له‌ ژبان، هه‌ر کفن برده‌ن

کاتێ ئه‌جه‌ل هات، بارگه‌و بنه‌ت به‌ست

که‌دایی چاته‌ره‌، نه‌که‌ پاشای سه‌رمه‌ست

دیه‌ن و پوه‌له‌تی ده‌رێشانیش کۆنه‌ که‌راسه‌تکی پیناوی و سه‌رێکی تاشراوه‌ و
راسته‌یه‌که‌ی ناخیشیان، دلێکی زیندوو و گیانه‌تکی مرده‌ویان هه‌یه‌"

پارچه

ئەو كەسەى دەرگا بە خەلكى ئەگرئ
خۆى با ئەدات و ھاتووہ بق شەپئ
دەبئ تئ بگا، يەكجار نەزانە
ئاقلى دەكا، شەقى زەمانە

رئگای دەرۆشان "ياد و سوپاس و خزمەت و ملکہچى و بەخشين و پازیبوون بە
بەش و يەكتايى ناسين و پشت قايمى و خۆ بە دەستەمەدان و بەرگەگرتنە". ھەر
كەسەىكى ئەم ئاكارانەى لئ و دەمرکەوئ بە راستى دەرۆشە با كراسى بە
نرخيشى لەبەردابئ، يا لە ناو كراسى بەنرخدا بئ.

بەلام ھەرزەمگق و نوژنەكەر و ئارەزوو پەرسەت و ھەوس باز ئەگەر رۆژيش
بگەينەيتە شەو و شەو لە خۆشى رابواردندا بکاتەوہ رۆژ لە خەوى غەملەتا و
ھەرچى ھاتە پيشى بيخوا و ھەرچى ھاتە سەر زمانى بيلئ ئەوہ بئ ئاينە، خۆ
ئەگەر لە عەبای لۆكەشدا بئ.

ئەى دەرۆون بەتال لە تەقواى خودا
جامەى پياييت، کردۆتە بەرت
پەردەى ھەوت رەنگيت بە بەر دەرگاوە

لە ژووريش ھەسیر، بۆتە راخەرت

دوو تاكى

چەند گولتەكم ديت، كرابوونە دەستە
لەسەر گومبەزىك، بە گيا بەرەستە
كوتم: "چۆن دەبئ، گياى ناچيز، وا
لە ريزەى گولئ، دانيشئ ھەر وا

پارچہ

نووسراوہ لہسہر، گۆری بہہرام گۆر
دلت والا بی، نہک بازوی بہ زقر
کہ جیہانمان گرت، بہہیز و مہردی
ہیچمان لہگہل خق، نہبرده ناو گۆر

پارچہ

نہساوہ حاتمہی تایی، بہلام ہمیشہ
نہمینئ ناوی بلندی و بہ چاکہ ناو نہبرئ
زہکاتی مال بدہ، لقی بی کہلکی دارمیتوان
تا باغہوان نہبیرئ، نہو زیاتر نہدا ترئ

دەرگهی سټیهم

له‌باره‌ی قنیات "قه‌ناعه‌ت" و دلتیابوون به‌بەش

۱- سرگوزمشته

سوال‌کهرتکی مه‌غریبی له‌کووچه‌ی بازارتکی شاری (حەلب) یدا ئەیگوت: "ئە‌ی خاوەن مآل و سامان و داراییه‌کان! ئە‌گەر ئێ‌وه‌ وێ‌ژدان و ئینسافتان هە‌بوایه‌ و ئێ‌مه‌ش قیناتمان به‌به‌شی خۆمان هە‌بوایه‌، دیارده‌ی سوال‌کردنێ‌ له‌ هە‌موو دنیا‌یدا نه‌ده‌ما".

پارچه

ئە‌ی قه‌ناعه‌ت تۆ، ده‌وله‌مه‌ندم که
له‌ تۆ به‌و لاره‌، کوا خێ‌رو خۆشی
کونج گرتنی سه‌بر، لوقمان دایناوه
که سه‌برت نه‌بێ‌، بێ‌ هۆش و گۆشی

۲- سرگوزمشته

دوو ئە‌میرزاده، له‌ میسرێ‌ هە‌بوون، یه‌کیکیان ئە‌یخوێ‌ند و زانست فێ‌ر ئە‌بوو، ئە‌وه‌ی تریان، سامان و دارایی پێ‌که‌وه‌ ده‌نا و پاشه‌که‌وتی ئە‌کرد، ئە‌و بووه‌ زانای رۆژ و ئە‌مه‌شیان بووه‌ "عه‌زیزی میسر" ئی، پاشان ده‌وله‌مه‌نده‌که‌ به‌ چاوێ‌کی سووک سه‌یری زانایه‌که‌ی ئە‌کرد و گوتی: "ئه‌وه‌تا من که‌یشتمه‌ پاشایه‌تی و تۆش هه‌روا له‌ ده‌ست‌گورتیدا ماویه‌وه‌"، وه‌لامی دایه‌وه‌:

"براله‌! ده‌بێ‌ من هه‌ر سوپاسی چاکه‌ی یه‌زدانی به‌رز و مه‌زن بکه‌م که میراتی پێ‌غه‌مبه‌ران - زانین - م بۆ ماوه‌ته‌وه‌ و تۆش میراتی فیرعه‌ون و ه‌امان- فه‌رمانه‌روایه‌تی میسر".

دوو تاکی

من ئو میرووهمه، یتیم بیا ئه مالن
زهردهواله نیم، له جزووم بنالن
سو پاسی ئه مه، چۆن به یتیمه جی
که هیزی وهم^۱ نییه، کهس لیم برهنجی

۳- سه رگوزه شته

دهرویشیکم دیت، له ئاگری هه ژاریدا ئه سووتا و پینهی له سه ر پینهی خه رقه کهی
ئهدا و بق سه رموتی دلی خۆی ئهدوا.

خانه

به نانی وشک و به رگی دهرویشی
بژی، نهک نازی هیچ کهس بکیشی

یه کیک پتی کوت: "ئه وه بق و دانیشتهوی و چاوه پتی چیت؟ که فلان له م شارهدا
دلێکی چاک و والای ههیه و چاکه و به خشی بق گشته، چاکي خزمهتی نازادانی
کردوه به لادا و به هه موو دلێکه وه هاتوه، ئه کهر چۆنیهتی گوزهرانی تۆش ناوا
وهک هه ی، بزانیته، ئه وه ی پتویست بی، به گوێره ی دلی تۆی دهکا و بق تۆش به هه ل
دهزانی، کوتی: "بی دهنگ به! له هه ژاری و دهستکورتیه دا له برسان مردن
باشتره، نهک له بهر که سیک دهستی دهروژه پان که پته وه".

پارچه

گۆشه نشینی و کراس پینه کردن
چاتره له داوای، کراس له گه وران
راست وهکو یه که، سزای ناو دۆزه خ
بۆوه ی چووه به هه شته، له سایه ی جیران

۱. وم: ئه وم.

٤- سەرگوزەشته

یه‌کێک له پاشایانی عه‌جهم، پزیشکی زانای کارامه و تیگه‌یشتووی ناره‌ خزمه‌ت "په‌غه‌مبه‌ر" - دروودی خوای لی بی - سالتیک له ولاتی عاره‌باندایه‌وه‌، هه‌ر بۆ تاقیکردنه‌وه‌، یه‌کێکی نه‌هاته‌ لا و داوای چاره‌سه‌رییه‌کی نه‌کرد.

پوژیک پزیشه‌که‌ هاته‌ لای په‌غه‌مبه‌ر - دروودی خوای لی بی - و گله‌یی کرد و گوتی: "منیان بۆ چاره‌سه‌رکردنی هاوه‌لان ناردوه‌ و که‌چی له‌م هه‌موو ماوه‌یه‌دا که‌سیکم به‌لاوه‌ نه‌هاتوه‌، تا نه‌و خزمه‌ته‌ی که‌ پیم سپێردراوه‌ به‌ جیی بێتم."

"خۆشه‌ویست - د. خ - فهرمووی: "که‌ ئه‌مانه‌ تیریه‌کن هه‌تا برسییه‌تی ته‌نگاویان نه‌کات، هه‌یج ناخۆن، ئاره‌زووی خواردنیشیان هه‌ر دهمینی که‌ ده‌ست هه‌ل نه‌کرن".

پزیشک گوتی: "هۆی له‌شساغیان ئه‌مه‌یه‌" خاکی به‌رده‌می ماچ کرد و رو‌یشت.

دوو تاکی

پزیشک کاتێ، که‌ دێته‌ گوته‌ر

به‌ نه‌خۆش ئه‌لی، خواردن مه‌خه‌ زار

له‌ بێ ده‌نگییا، روو بدا زیان

له‌ برسییه‌تیدا، با بدا گیان

ئه‌وکاته‌ راسته‌، ئاموژگاری کا

خواردن هه‌نده‌یی، گیان پزگاری کا

٥- سەرگوزەشته

له‌ په‌وشتی ئه‌رده‌شیری بابه‌کانه‌وه‌ هاتوه‌، که‌ له‌ پزیشکی عه‌ره‌یی پرسی: "که‌ خواردن پوژێ چه‌ند ده‌بی بخوژی؟"

گوتی: "کیشی سه‌د دره‌م به‌سه‌".

وه‌لامی دایه‌وه‌: "ئه‌مه‌نده‌ چ هه‌یزو تینیک ئه‌دا؟"

پزیشک گوتی: "ئه‌مه‌نده‌ هه‌لت نه‌کری، له‌مه‌ زیاته‌ر بێ تو هه‌لی نه‌کری".

خانه

خواردن بۆ ژین و زیکر کردنه
نهک و تېبگه‌ی، ژین بۆ خواردنه

۶- سرگوزه‌شته

دوو دهر وێشی خوراسانی نه‌گه‌ران، یه‌کیکیان لاواز و پۆژوودار بوو به‌ دوو شه‌و
ژمیکی نه‌خوارد. نه‌وه‌ی تریان قه‌له‌و و به‌تین و تاقه‌ت بوو، پۆژئی سێ ژمی دمخوارد.
وا پتکه‌وت له‌ دهرگای شارێک، به‌ تاوانی جاسووسییه‌وه‌ گیران و هه‌ردووکیان
پتکه‌وه‌ خراوه‌ زیندانیه‌وه‌ و دهرگای زیندانه‌که‌شیان قوڕ دادا و له‌سه‌ریان قه‌پات کرین.
دوای دوو هه‌فته‌ و هه‌مه‌رکه‌وت که‌ بێ گوناهن، دهرگاکیان له‌سه‌ر کردنه‌وه‌،
دیتیان، قه‌له‌وه‌ به‌تین و تاقه‌ته‌که‌ مردووه‌ و له‌پ و لاوازمکه‌ش گیانی به‌ ساغی
دهرکردووه‌، له‌مه‌دا نه‌وق مان یه‌ک له‌ دانایان گوته‌ی:
”نه‌گه‌ر به‌ پیچه‌وانه‌ی نه‌مه‌وه‌ بووایه‌ جیگای واق ورم‌ان بوو، له‌به‌ر نه‌مه‌ی نه‌وه
زۆر خۆڕ بوو به‌رگه‌ی برسییه‌تی نه‌گه‌رت و له‌ دژواریدا مرد، نه‌مه‌ی تریان خۆکر
بوو، هه‌روه‌کو په‌وستی خۆی، به‌ ئارام بوو و به‌ ساغی مایه‌وه‌.

پارچه

که‌ که‌م خواردنی، بووه‌ خووی که‌سێک
هه‌موو سه‌ختیه‌ک، ئاسان نه‌برئ
ته‌نپه‌روه‌ریکیش، که‌ فیره‌ خۆشییه‌
به‌ته‌نگاوییه‌ک، به‌رناگرئ و نه‌مرئ

خانه

ته‌نوویری زگت، دم به‌ دم داخه‌ی
به‌لای نه‌و پۆژه‌، و سه‌ر خۆت ناخه‌ی

۷- سەرگوزمشته

یهک له دانا یان کورمهکی خۆی له زۆر خواردنی ئەترساند، که پیاو به زۆر خواردن و چلیسی تووشی ئازار و نهخۆشییان ده‌بیت، گوتی: "باوکە برسییهتی پیاو ده‌کوژێ، ئه‌ی نه‌تبیس‌تووێ که خۆش گوشتاران گوتووین، که به چلیسی مردن باشت‌ره له گیان به برسییهتی ئەسپاردن؟"

باوکە که گوتی: "ئه‌وه‌ندەش ئاگادار به که (کلوا واشربوا ولا تسرفوا)

واته - بخۆن و بخۆنه‌وه و زنده‌پرویی‌هش مه‌که‌ن و له ئەندازه مه‌چه‌ نه‌ی"

خانه

نه‌ه‌ینه‌ی بخۆ، له زارت ده‌رچێ

نه واش به‌پتوه، گیانت ده‌رچێ

پارچه

هر که‌سه و بای خۆی، با خواردن بخوا

زنده‌پرویی کا، ئەکه‌وته^۱ ئازار

گر که‌زۆ به‌زۆر، بخۆی زیانه

به درمنگه‌وه نان، که‌زۆیه ئاودار

۸- سەرگوزمشته

به ده‌رده‌دارێکیان گوت: "هه‌زت له چیه‌یه؟" گوتی:

"ئه‌وه‌ی بۆ دلم زه‌هره‌ه‌."

خانه

زگ که به خواردن پرکرا، ئەبیت‌ه هۆی ئازار

ده‌رمان بێ سووده، له‌ش ساغ ناکاته‌وه یه‌ک جار

۱. ئەکه‌وته: ئەکه‌وته

۹- سەرگوزمشته

له شاری (واسیت) بهقالیک چهند دره‌میکی کهوتبوه لای سۆفییان، هه‌موو پۆژی داوای پارمهی لێ ده‌کردنوه و قسه‌ی رهق و ناخۆشیشی پێ ده‌گوتن. برادهران له قسه‌کانی وه زاله هاتبوون و دلشکاو بوون و خۆراکرتن نه‌پێ هیچی تریان له ده‌ست نه‌ده‌هات و له‌وه زیاتر چاره‌ی تریان نه‌بوو.

یه‌کێک له پیاوه‌کان ئه‌مهی بیسته‌وه، پێ که‌نی و گو‌تی: "په‌یمانی خواردن به‌خۆدان هاسانت‌ره، له به‌لێندان به به‌قال بۆ دره‌م".

پارچه

له چاکه‌ی گه‌وران، تا دووربی باشه
نه‌ک له پاشاندا، ببی په‌شیمان
له‌تاو پاروویک گۆشت، بمری چاتره
له دیتنی چاره‌ی، به‌دی قه‌سابان

۱۰- سەرگوزمشته

پاله‌وانیک له جه‌نگی تاتاراندا برینێکی گه‌وره‌ی تی بوو، یه‌کێک پێی گو‌ت: فلانه بازرگان دهرمانێکی زۆر چاکه‌ی هه‌یه، ئه‌گه‌ر بچیه لای له‌وانه‌یه هه‌ندیکت بدات و ئه‌لێن ئه‌و بازرگانه‌ش ئه‌وه‌نده‌ی حاته‌می تایی که به دل‌والایی و سه‌خاومه‌وه به‌ناویانگ بوو، ئه‌ویش هه‌نده به قه‌چۆکی.

خانه

گه‌ر له‌سه‌ر خوانی له جێی نان، هه‌ل به‌هاتایه هه‌تاو
تاقیامه‌ت رۆژی پرووناک، نه‌ی ئه‌دی هیچ که‌س به چاو
پاله‌وانه‌که گو‌تی: "بیدا یا نه‌ی دا، دهرمانی ویم ناوێ، چونکه ئه‌گه‌ر بیدا یا سوودی هه‌یه یا نییه‌تی، هه‌ر داواکردنه‌که له‌و بۆ خۆی مردنێکه و به‌س.

خانه

زیاتر له دوو نان، به منهت بخوازی
پتی قهلهو دهمی و بهگیان لاوازی
داناښان گوتوویانه: "تهگر گریمان ناوی حیاتې به ناوی پروان بفروشن، دانا
نایکړې، مردنی به دهردهداری باشته له ژيانی به سهنګساری".

خانه

تهگر گووژالک بخوی بهدستی، کهسیکی خوش پروو
سهه جار چاکتره له شیرینییه، به دهست ترش پروو

۱۱- سهرگوزمشته

یهکیک له زاناښان خیزانیکې زور و دهرامهتیکې کهمی ههپوو - به یهکیکی له و
کهورانهی که متمانیهکی زوری پتی بوو، گوزهرانی خوی پی گوت، کابرا پرووی له
داواپهکهی وهرکپرا و خوی گرژ کرد و سوالکردنی زاناښانی له دلان کران هات.

پارچه

مهچووه لای کهسی، قهت به پرووگرژی
چوون لپی تال دهکهی، خوشی ژيانی
به رووی خوشهوه، دهم به پیکهین بجو بق ئیشی
هر تهنیا رووخوش، جیبهجی دهکری پتویستییهکانی

دهکپرنهوه، مووچهکهی دوو نهونده بق زیاد کرد و زوری لپه متمان و
دیدهنییهی کهم کردهوه، پاش چند روژتکان سهیری کرد لوتف و
خوشهویستییهکهی جارانی نهماوه کوتی:

خانه

(خواردنیک ملکهچی، بیهینیتته دهست)
مهجهال پر نهی، ریزیش نزم و پهست)

خانه

نانم زیاد بوو، ئاوی پروانم چوو
هه زاری چاتره، له چوونی ئابروو

۱۲- سه‌رگه‌زه‌شته

ده‌رویشیک پتووستییه‌کی هاته پتیش، یه‌کیک پتی گوت: "فلانه‌که‌س سامان و داراییه‌کی بێ ئه‌ندازه‌ی هیه، ئه‌گه‌ر به‌ گرفت و پتووستی تو بزانی، ده‌سته‌جێ بۆت جێبه‌جێ ده‌کات. وه‌لامی دایه‌وه: "نایناسم". پتی گوت: "من چاوساگییه‌ت ده‌که‌م"

ده‌ستی گرت و برديه‌وه مالی ئه‌و که‌سه‌ی.

ده‌رویشه‌که، یه‌کیکی له‌ شۆڤ و نیوچه‌وان گرژ و مۆن و پرووترشی دیت دانیشه‌تووه، گه‌راپه‌وه و هیچی پتی نه‌گوت. یه‌کیک لێی پرسی: "چیت گوت و چیت کرد؟ وه‌لامی دایه‌وه: "به‌خششه‌که‌یم به‌ چاره‌ی خۆی به‌خشییه‌وه"

پارچه

گرفتت مه‌به، به‌رده‌م پیاوی مۆن
له‌به‌ر ناحه‌زیه‌ی، ئه‌که‌ویه‌ ئازار
گریی دلی خۆت، به‌که‌سیک بلی
سه‌ر و پروو خۆش بێ و بزه‌ له‌سه‌ر زار

۱۳- سه‌رگه‌زه‌شته

سالتیکیان وا ڕێکه‌هوت، له "ئه‌سکه‌نده‌رییه" دا گرانییه‌کی وا داکه‌وت مه‌پرسه، به‌جۆرێک جل‌ه‌وی خۆ له‌به‌ر ڤاگرتنی ده‌رویشان له‌ ده‌ست ده‌رچوو و ده‌رگایه‌کانی ئاسمانی به‌ پرووی زه‌ویدا داخران و هاواری دانیشه‌توانی سه‌رعه‌ردی به‌ره‌و رووی خوای ئاسمانان به‌رز بووه‌وه.

پارچه

نه ماوه جانهوری کتوی و مهل و ماسی و میروو
نه گه بییته ئاسمان، هات و هاوار و گریان
سهیره که دووکه لی هه ناسی خه لکی، جهم نابی
تا بییته ههروو فرمیسکی چاو مکانیش بارانی

هه ره لهو ساله دا لووسکه یه که "په رزین بی" که هه ره باسکردنی لادانه له رهوشتی
ئه ده ب و وێل، به تاییه تیش له خزمهتی گهوره پیاواندا و واز لی هینانیشی نا کرێ
چونکه به لای هه ندیکانه وه بی دمه لاتیی، بۆیه هه ره بهم دوو خانانه وازم هینا.

پارچه

ئه گه ر تاتاریک، لووسکه یه که بکوژی
تاتاریک نادرێ له تۆله، به کوشت
تاکسی هه ره ئاوا، وهک پردی به غدا
ئاوی به ژیرا و خه لکی له سه ره پشت

"که میک نیشانه ی زۆریه یه و مشتیکیش نمونه ی خهرواریک" یه کتکی وا، که
شتیکت له باره یه وه بیست، لهو ساله دا مال و سامانیکی زۆری هه بوو و زیر و زیوی
به سه ره هه ژاراند ده به شیییه وه و سفره ی بق پێبواران راخستبوو.
کۆمه له دهرویشیک له بهر ئازاری هه ژاری و نه داریه هاتبوونه گیاندا و
مردنی - باسی سفره و خوانی ئهویان کرده وه و پرسیان پێ کردم، سه رم له
به یاره که یان بادایه وه و گوتم:

پارچه

هیچ کاتێ ناخوا، شیر بهرماوه ی سه گ
له برسا به مرێ، له چیا و بهنده نی
با له و لاوان، با هه ره برسی بی
مه چۆ لای سه پله، نانیکت دهنی

گەر بەرێ و جێ، فەرھیدوونێک بێت
 بێ ھونەر لەگەڵ، ھیچ کەس دامەنێ
 دیبا و ئاوریشم، لەبەر ناکەسان
 وایە، زێر و زیو، بە دیواروہ^۱ نێ

۱۴- سەرگوزەشتە

بە حاتەمی تاییان گوت: "کەست لە خۆت بەھیممەت گەرەتر دیوہ لە دنیا یەدا؟"
 گوتی: "بەلێ! رۆژێکیان چل حوشتەرم بۆ میوانان سەر بریبوو، سەران و گەرە -
 پیاوانی عارەبانم بانگ کردبوون، لە پر بۆ کارێکی چوومە لایەکی بیابانێ، دێک
 (زی) کێشێکم دیت کۆلێکی دێکەزی کۆ کردبوو، پێم گوت، بۆ ناچییە
 میواندارییەتیە حاتەمی؟

ئەوێ زۆر لە میوانان لەسەر سفرە ی وی کۆ بوونەتەوہ
 گوتی:

خانە

ھەر کەسێ، ئیشی خۆی بخوا
 ھەرگیز منەتی، حاتەمی نابا

من ئەوم بەھیممەتتر و بەرچاوتر دیت لە خۆم.

۱۵- سەرگوزەشتە

ئەعرابیەکم لە گوزەری گەرە فرۆشانێ شاری "بەسرا" یەدا دیت،
 سەرگوزەشتەمی خۆی ئەگێرایوہ، گوتی:

"جاریکیان لە بیابانیدا پێم ون کردبوو، نانم پێ نەماوو، خۆم دایە دەست
 مردن، کتوێر کیسە یەکی پر لە مرواریم دۆزیوہ ھەرگیز ئەو خۆشی و شادییە لە
 بێر ناکەم کە وام زانی برێشکەمی گەنمە، ھەر وہا ئەو تالی و ناو میدییەش لە
 بێرناکەم کە زانیم مروارییە.

۱. بە دیواروہ: بە دیواروہ.

پارچه

له بیابانی وشک، له لمی بئی پایان
تینوو له زاریا، دوپ بئی یا سهدهف
مرئی بئی خڅڅاک، که له پئی کهوت
له کهمر بهندیا، زږ بئی یا خهزهف^۱

۱۶- سهرگوزمشته

"مووسا" - سلّوی خوای لئی بی - دهر ویشیکی دیت له پروتیبیان خوی له لمی
گرتیوو، کوتی "مووسا"! دوغام بۆ بکه خوا بایی ژیانی خۆم بداتی، "مووسا" بۆی
پاراپهوه و رویشت، پاش ماوهیهک "مووسا" دهر ویشی دیتوه گرتوویانه و خه لکی
لئی کۆبونوه، مووسا پرسى: "ئهوه چییهتی؟" پتیبیان کوت: "ئهوه مهی
خواردووتهوه و ههرزمییی کردووه و یهککیشی کوشتووه و، ئیستاش ئهوه بۆ
تۆله لئی سهندنهوه و سزادانیان هیناوه.

هۆنراو

پشیلهی ههزار، گهر ههیبووايه بال
چوتله کهی دنیای، نه کرد پایه مال

هۆنراو

بئی دهست که دهستی، هیزى پيدا کرد
هه ل نهستی دهستی، بئی دهست نهکا ورد

"مووسا" - سلّوی خوای لئی بی - دگانی به حیکمهتی خوادا نا و داوای
لیبوردن و لئی خۆشبوونی لهو بوژییهی خوی کرد، خوای گهره فهرموویهتی (ولو
بسط الله الرزق لعباده لبغوا في الارض) واته: ئه گهر خوا رۆزی و بژیوی بۆ
بهندهمانی خوی هه ل پژیی، لهسر زهوی دهست دهکهن به خراپه کارییه.

۱. خهزهف: شیشۆق

هۆنراو

چی ترساندیتی، ئهی له خۆبایی لهو تهلهزگهیه
ههتا له ناوچووی، خۆزگه نه ئه فیری هیچ میروولهیه

ههلبهست

ناکەس که ههیبوو، پایه و زیر و زیو
دهبی زللهیهک، به سهریا مالی
ئهی نه تبیستوو، دانا یهک چی گوت؟
میروو و باشه، هر به بی مالی

دانا

باوک ههنگوینی زۆره، به لام کور (تا) یهتی.

خانه

ئوهی ناتکاته خاوهن سامانی
سوودی تۆ له خۆت، چاتر ئه زانی

۱۷- سه رگوزه شته

عارمیک له بیاباندا له کاتیکی هه ره تینوو هتییه دا ئه یگوت:

هۆنراو

(خۆزگه له پیش مردنما، پۆژی ئه گه یه ئاوات
رووبار دابای له چۆکم و پریم کردبا، گۆزه وات

ههروه ها له بیابانی پانوپی و هه راودا رتبه وار تکی ری و ن دمکا و هیز و توانای لی
دمبری، چهند دره مه یکی له ته که به ندیدا ده بی، گه لیک ئه م لاو لا دمکا سه ر له ریگا
دمرناکا و له تینوو اندا دمه ری، هه ندی که سی به لادا تی ئه پهری، دره مه کانی ده بین
له به ر دمهیدا دانراون و له سه ر زهوییه کهش نوو سه راوه.

پارچہ

گھر ھیبی ھموو، زبیری جھعفھری
پیاوی بی تویشھ، قت نابینئ کام
لھ بیاباندا بق، برسی و ھزارئ
شیلمی کولاو چاترھ، لھ سھد زبوی خام

۱۸- سه‌رگوزده‌شته

هەركیز لەبەر جەمۆری زەمانەم نەنالا ئندووە و لە سووپی دەورانم پوو گرژ نەكردوو، ئێو كاته نەبێ كە پێی خواست بووم و توانای پەیدا كرنی پاپۆشێكم نەبوو. بە دڵتەنگییەوه چوو مەزگەوتی "كووفە" پیاویكەم بێت هەردوو پیتی نییە. زۆر سوپاسی بەخششی یەزدانی مەزەم كرد و لەبەر بێ پێلاویەش ددانم بەخۆمدا گرت.

پارچہ

مامری بریانی، لہر چاوی تیر
لہ گہ لای درخت، کہ متره لہ سرخوان
ٹوہی دہست کورته و بی توانایہ
شیلمی لی دہتہ، مریشکی بریان

۱۹- سه روز گذشته

یەکیەک لە پاشایان لەگەڵ چەند دەست و پیتومندیکی خۆی، لە ڕاوێ و بە چلەمی زستانی و دوور لە شاری، شەویان بەسەردا هات، لە دوورھووە مائە لادیییبەکیان چاو کرد، پاشا گوئی: "با ئەم شەو لە لای ئەو مائە بەسەر ببەین، تا سەرمامان نەبێت" یەکیەک لە ھەزیرمکان گوئی: "بەنابردنە بەر مالی لادیییبەکی کەم لە پلە و بایە بێندی پاشا ناوئەستێتووە، ھەر لێرە چادر ھەڵدەمێن و ئاگر دێکەینووە.

لادییییه که پتی زانی، به‌وهی هه‌یانوو، چیتشتیکی ئاماده کرد و له‌پیش پاشای دانا و خاکی به‌رپیتی ماچ کرد و گوتی: "پله و پایهی پاشا به دابه‌زینی له مالی

لادییییهک نزم نه دهبوووه، به لām نه یانویست پایهی لادییییهکه بهرز بیتتهوه.
 پاشا قسهکهی لی خوش هات، هر بهو شهوه چوو له ماله ویدا دابهزی، زۆر به
 خوشیییهوه لادییییهکه نهو شهوه له خزمهتیدا بوو. بهیانی پاشا خهلات و بهراتیکی
 چاکی کرد.

بیستم لادییییهکه ماومیهک دهست به رکبفی پاشاوه دهپویی و دهیگوت:

پارچه

شان و شکوهی سولتان، هیچی لی کم نهبووه
 که له مالی جووتیاریک، دابهزی بوو بهمیوان
 گۆشهی کالوی جووتیار، نهگاته ناسمانی
 که خوی خسته ژیر سایهی، یهکیکی ومک تۆی سولتان

۲۰- سه‌رگوزمه‌شته

نه‌گیرنه‌وه، سوالکه‌ریک مالیکی زۆری پاشه‌کهوت کردبوو، یه‌کیک له پاشایان پتی
 گوت: "وادیاره مالیکی زۆرت هیه، به به‌شیک لهو ماله بق گرفتیکی که هاتوه‌ته
 پیشی دهستم بگروه، که گرفته‌کش تپه‌پی و نه‌ما، ماله‌کهت نه‌دریتته‌وه.

سوالکه‌ر وه‌لامی دایه‌وه: "نه‌ی گه‌وره‌ی سه‌ر رووی زه‌وی! له پایهی به‌رزی ئیوه
 ناوه‌شیتته‌وه ده‌ستتان به مالی یه‌کیکی ومک منه‌وه گالو (ناوه‌گل) بکن، که دانه
 دانه به سوالکردنیم کۆ کردووه‌ته‌وه" پاشا وه‌لامی دایه‌وه "گۆی مه‌ده ئه‌مه، نه‌یده‌مه
 تاتاران "الخبیثات للخبیثین" واتا: شتی چه‌په‌ل بق چه‌په‌لان.

هۆنراو

(گوتیان پاک نییه، گه‌چی گیراوه)
 گوتمان پتی ده‌گرین، کونی ئاوده‌ستی)

خانه

گەر ئاوی بیرى، گاوریش پاک نهی
جووی^۱ پی ئه شیرین له مهت باک نهی

بیستم که گوئی نه دایه فرمانی پاشا، زور بیانوی هینانه وه، پاشا فرمووی،
بهه رمشو سزاوه چی هه بوو له وهی گوتبووی لیتان ئهستاند.

دوو تاکی

به نهرمی و خوشی، که پیک نه هات کار
سهرت بۆ کوتهک، نزم که ناچار
کئی به خوشی خۆی، مالی نه به خشی
یه کئی تر ئه ییا، بۆ که یف و خوشی

۲۱- سهرگوزه شته

بازرگانیکم دیت باری چل حوشر کوئال و چل بهندهی خزمهتکاری هه بوو، شهوی
له دوورگی "کیش"^۲ منی برده ژوورمه کهی خۆیه وه و به درێژایی شهوی له قسهی
پهرت و بلآو و بی سهر و بهر نه کهوت.

که به لئی فلانه هاو به شم له تورکستانه و هینده کوئاله م له هیندستانه و ئه مه
تا پۆی فلانه زهوییه و فیساره کهس پهیدانی^۳ فلان ماله.

جارتیک ئه یگوت، ئاره زووی چوونی ئه سکه ندریه نه کهم، هه واکهی خوشه،
دوو پاره ئه یگوت: "نا، نا! زه ریای رۆژئاوا په شتیه.

سه عدی! سه فه ریکی ترم له پێشه بمر دبايه، ئیتر ئه وهنده ته مه نهی ماومه له
کونجیکی داده نیشتم، گوتم:

۱. جوو: جووله که.

۲. کیش: دوورگیه که له کهنداوی فارسدا.

۳. پهیدان: ضامن: کهفیل.

"ئەو سەفەرە كامەيە؟" گوتى: "ئەمەيى گۆگىردى فارسى بىمەم بۇ چىن دەلتىن
 نرخىكى باش دىمكا و لەوتو كاسەي چىنى بۇ پۇم و دىبىي پۇمى بۇ ھىند و پۇلاي
 ھىندى بۇ "ھەلەب" و ئاوتىنەي ھەلەبى بۇ يەمەن و كراسى يەمەنى، بۇ فارس
 ئەبەم، دواي ئەمە واز لە سەفەر ئەھىنم، بۇ خۇم لەسەر دووكانى دادەنىشم."
 زۆرى لەو خولىيايانەو گوت، كە ئىدى تواناي گۆگىرتن نەما، گوتى: "ھۇ
 سەعدى! تۆش قسەيەك لەبارەي ئەو شتانەوھى دىتووتن و بىستووتن بىكە! گوتم:

ھەلبەست

بىستووتە رۆژى، كە بازىرگانى
 لە ولاغ بەرىۆو، كەوتە ئەو گۆرە
 گوتى چاوتەنگى، پىاوى نىيادار
 پىر ئەيتەو، بىقنىيات ياخۇ خاكى ئەم گۆرە

۲۲- سەرگوزەشتە

بىستم ساماندارىك، ناوپانگى قرچۆككىيەي وەكو ناوپانگى چاوتىرىيى حاتەمى تايى
 بىلاو بووېوۋو و ناوى دەرکردبوو، ئەو پۇدى و قرچۆككىيەشى وا لە ناخىدا
 چەقىبوو بەئەندازمەك ناننىكى بە گىيانىك نەئەدا و پشلىلى "ئەبو ھورەيرە"ى بە
 پاروويك نەئەلاۋاندەو و ھىسكىكى فرى نەئەدايە بەردەمى سەكى يارانى
 ئەشكەوت (ئەسحابول كەھف) ھو.

بە كورتى - كەسك دەرگاي مالى ئەوى بە كراوھىي نەدىت و سفرەي ناننىشى
 بەراخراوى چاۋ پى ئەكەوت.

خانە

دەرۋىش ھەر بۆنى، چىشتى خۆي ئەكا
 مەل، دواي نان خوارىنى، چىنى كۆي ئەكا

بىستم رىگاي زەرياي پۇژئاۋاي بەرەو مىسر دابوۋە بەرى و ھەواي فىرەونىيەي
 كەوتبوۋە كەللەيەو، بايەكى بە ھىز پىشى بە كەشتىيەكە گرت و دەرپا جۇشا
 "حتى اذا أدرکه الفرق" - واتە، ھەتا نقومبىونى گىيىيە سەرى.

خانه

بۆ شەقلى مەلۇولت چ بکا دل که نەسازى
باى شورتە^۱ ھەموو دەم نایە، بەھەزى کەشتى
دەستى پارانەو و نژاى ھەلبېرى و دەستى بە ھاوار و لالانەوئى بى کەلک کرد
"فإذا ركبوا في الفلك دعوا الله مخلصين له الدين" واتە - ھەر کاتى سواری
کەشتى بوون، ھاواری دلسۆزانه له خواى مەزن دەبەستن و ھاواری دەکەنئى.

خانه

دەستى تکا بى کەلکە، بۆ کەستىكى لىقەوماو
کاتى دوعا بۆ خوابى و کاتى سەخا له باغەل

پارچە

بەزى پرو زىوت، خۆشى بدە خەلکى
خۆشت خۆش بڑى، خىر له خۆ نەديو
ئەو خانووەى ھەتە، ھەر جىتى دەھىلى
خەشتىكى زىر بى و خەشتىكى له زىو
وا دەگىرنەو ئەو پیاوھ کەسوکارىكى ھەژارى زۆرى له ميسردا ھەبوو، پاش
مردنى، ھەموویان بە ماله کەى خەنى و دەولە مەند بوون و کۆنە کراسیان درین و
ئاوریشمى دو میاتیان بە بەرخۆیان برین، ھەر لەو ھەفتە پەشدا، یەکیکم لەوان دیت
سواری ئەسپىكى پەرغە بوو و غولامى کیشى بە غار بە دواو میە، بەخۆم گوت:

پارچە

واى ئەگەر مردوو، ئەگەر پیاوھ
بە تیرە و ھۆزا، ئەسـوور پیاوھ

۱. باى شورتە: شورتە: بایەکە بۆ کەشتى ناو دەریا زۆر چاکە و بە ھەزى ئەو، (باى
موافق) یشى بى دەلین - غەریب پشدرى -

سهندنه‌وی میرات، له دهست واریسان
 گرانتړ نه‌بوو، له مهرکی خزمان
 به‌هوی ناشنایه‌تیه‌کی پیشووه‌وه که هه‌مان‌بوو، که له‌نگوچکیم گرت و گوتم:

خانه

پیاوی باش بی‌خو، خوا بۆ تۆی هه‌نارد
 که ئەم به‌به‌خته، کۆی کردۆ و نه‌یخوارد

۲۳- سه‌رگوزه‌شته

ماسی گریکی له‌ی و لاواز و بی‌تین، ماسیه‌کی گه‌وره و به‌هیزی به‌تۆپمه‌که‌یه‌وه
 بوو، ماسیه‌که‌ی بۆ پانه‌وه‌ستاو دهره‌وستی نه‌هات پاي‌کیش‌يته دهری، ماشه‌که‌ی له
 دهست نه‌ستاند و پوښت، له مه‌دا وای و پرما و گوتی:

پارچه

کوریک چوو، تا ناو له رووبار بیني
 ناوی رووبار هات، کورپی پادا و برد
 داو هه‌موو جارێ، هه‌ر ماسی نه‌گری
 نه‌مجاره ماسی، وا داوم‌که‌ی برد

ماسی گرهمانی تر زۆریان په‌رۆش بوو و زۆریشیان غم لێ خوارد و زۆریشیان
 سه‌ر‌زه‌نش‌ت کرد له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که نی‌چیر‌یک‌ی ناوات بکه‌وت‌ته داوت‌وه و نه‌توانی
 بی‌گری، وه‌لامی داپه‌وه:

"ئهی برادران! چبکه‌م؟ نه‌وه به‌مووچه‌ی من نه‌بوو و بۆ خوشی مووچه‌ی ما‌بوو"
 دانایان گوتوو‌یانه: "پاوچی بی‌پزق و مووچه له‌دیج‌له‌دا ماسی نا‌گری‌ت و
 ماسی بی‌ته‌جه‌لیش له‌وشکا‌یی‌یه‌دا نامری.

خانه

راوکه گشت کاتی، ناگات به نیاز
رهنکه رۆژی پلنگ، بیدری به گاز

۲۴- سەرگوزمشته

بێ دهست و پێیهک، هزار پێیهکی کوشت، بیاوچاکیک به لایدا تێبه‌ری و کوتی:
"که‌وره‌بی هه‌ر بۆ خواجه، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا که‌ هزار پێی هه‌یه، به‌لام چونکه‌ نه‌جه‌لی
هاتوه‌ نه‌یتوانیوه‌ له‌به‌ر بێ دهست و پێیهکی هه‌لی".

دوو تاکی

که‌ له‌ نواوت هات، نوژمنی گیان نه‌ستین
نه‌جه‌ل نه‌به‌ستی، پێی پیاوی به‌تین
که‌ له‌گه‌ڵ نوژمن، ده‌بی یه‌کانگیر
بۆت به‌کار نایه، نه‌ که‌وان نه‌ تیر

۲۵- سەرگوزمشته

که‌وچیکم دیت، جلو به‌رگیکی به‌نرخ له‌به‌ر و نه‌سپێکی تازی (عاره‌بی) له‌ژێر و
کلۆیکی به‌ ئاوریشمی میسری چن‌دراوی له‌سه‌ر، یه‌کیک کوتی: "سه‌عدیا! ئه‌م
دیبایه‌ جوان و به‌نیشانه‌یه، له‌به‌ر ئه‌م ولاغه‌ نه‌زانه‌دا چۆن نه‌بینی؟" گوتم:
"نووسینیکه‌ و ناشیرین به‌ ئاوی زیر نووسراوه".

هۆنراو

که‌ری خۆی پانا، ئاده‌میزاده
به‌ له‌ش گوێلپاره و بۆره‌ی به‌رباده

پارچه

ئەم كەرە ناكړئ، بېټه ئېنسان
هر به كراس، مېزەر، جبهي كولگوونی
چی له بهر دایه، هه مووی كۆومكهی
حه لالی نییه، مه گهر هر خوونی

پارچه

تۆ خه یالت وانه بئ، شهریف پایهی نزم بئ
پایه و پلهی بلندئ، ئەكهوته نزم و كزی
ئەگەر ئاستانهی زیوین، به میخی زێړ داکوترئ
باوه پمه كه جووله كه، شهریف بئ به سهر به رزی

۲۶- سەرگوزدشته

دژنك به سوالكه ريكی گوت: "ئوه شهرم ناكهی بۆ دهنكه جۆیه کی زیو، دهست
له بهر هه موو كه سێك و نه دینكه یهك پان دهكه یته وه!"، گوتی:

خانه

دهستی دهرۆزه، بۆ یهك دهنكه زیو
درژكهی نهك بیپرن، بۆ یهك دانگ و نیو

۲۷- سەرگوزدشته

دهگێر نه وه مست و هشینئ، كه داد و برۆ و هاوار و فیغانی بوو له دهست
ناهه مواریی رۆژگار و دهستی زۆر كورت بوو و له نه دارییان له گیان ییزار بوویوو،
سكالا ی خۆی برده لای باوكی و داوای مۆله تی كرد و گوتی: "حه زم له سه فه رتییه،
به لكه به هیزی بازووه كانم به ئاوات بگهم".

خانه

فەزڵ و ھونەر بۆ مایەن، ھەتا و ھەریان نەخەس
میسک دەبێ بیسوویەو، عوودیش وە سەر ئاگری گەس
باوکە گوتی: "کۆری خۆم، خەیاڵی خاوەن سەرت دەرکە، پیتی قەناعت لە
دامەن ئالاندن مایەمی سەلامەتیە، گەر مەکان فەرمووین: "دەوڵەت بە تیکۆشان
نییە، کەواتە چارە کەم ھەلچوونە".

خانه

کەس ناتوانی بیگری، دامەنی دەوڵەت بە زۆر
کۆششیکری بۆ کەلکە، وەک وەسمە بۆ ئەبرۆی کۆر

خانه

گەر ھەر سەرە مووێکت، دوو سەر ھونەریان ھەبێ
خۆشی لە خۆت نابینی، کە بەختی پەشتان ھەبێ

خانه

چی بکا پیاوی بەھیز، گەر وەرکەرابێ بەختی؟
بەختی بەھیز چاترە، لە قۆل و بازوو و جەختی
کۆرە گوتی: "باوکە! سەفەر سوودی زۆرە، شادی دڵ و دەروون و دیتنی شتی
سەیر و سەمەرە و بیستنی گفتوگۆی نایاب و کۆکردنەوەی پلە و پایە زانین و
ئەدەب و مانی زۆر پەیداکردن و ناسینی برادەران و تاقیکردنەوەی رۆژگار و زۆر
شتی تریش، ھەر وەک رێبوار و گەردەمکانی سەفەر گوتووین:

پارچە

ھەتا لە مال و دووکان دانیشی
ئەو خاوەن کاتێ نابیتە ئینسان

برق دهرکوه بهناو جیهانا و سهیرانی بکه
بهر لهوهی رۆژی، دهرچی له جیهان

باوک که کوتی: "ئه ی رۆله! سوودی سهفر ههروهکو کوت وایه و بی ئهژماره،
بهلام هه بر پینج تیره و چینانه".

یه کهم - بر بازرگانیک که به توانا و بوونی خۆی، غولام و کهنیزه جوانهکانی و
شاگرد ه چاپووک و چالاکهکانی هه رۆژه له شاریک و هه شهوه له جیگایهک و
هه دمه له سهیرانگایهکدا له ناز و خۆشی دنیا بهر خوردار ئه بی".

پارچه

دهوله مهند له دهمشت و کیو، ههست به غه ربی ناکا پرو
له هه جیهک بکا، په شمالی خۆی هه ل ئه دا
ئهوهی که بی موره ده، دهستی به ههچ پاناکا
له نیشتمانی خۆیدا، غه ربه له ناو گه لدا

دوهم - بر زانایهک که به وه شیرین و هیز و توانای وتاره خۆشهکانی و چرو
پری راویژ و بوژی خۆی به چینه هه شوینیک پیشوازی ئه کهن و له هه شوینیک
دانیشی ریزی ئه گرن".

پارچه

هه بوونی پیاوی دانا، وهکو زێترکی ساغه
بر هه جیگایهک بهی، نرخی خۆی بر دانراوه
کهوره زادهیی نهزان، له ناو شاری تی مینی^۱
غه ربه له ولاتی خۆی، بیکهس و نه ناسراوه

سییه م - بر جوان پرویهک که دل و دهروونی یاران له ناخوه هه ز به
دۆستایه تییهی بکا، وهک که گه وران کوتوو یانه:

۱. تی مینی: دهسته و دهستان پاره و دهستی و ههچ نه زانی.

"هەر وا کهمه جوانبیهکه، له مال و سامانی زۆر باشتیره و روخساری جوان
مه‌رهمی دلّه دهردهدارمه‌کانه، ئهو دلانه‌ی دهرکه‌کانیان داخراوه، ئیدی ئه‌وه
دۆستایه‌تییه‌ی به هه‌ل ده‌زانن و بۆ خزمه‌تکردنێی لێی نزیک ده‌بنه‌وه"

پارچه

جوان بۆ هەر جێ بچێ، پێزو پوهت ئه‌بینی
باوک و دایک دهری کهن، به تووچه بوون و لێدان
په‌رتکی تاوسم بیت، له ناو په‌ری قوورئانی
پێم گوت: "که ئهم جیگایه، ناکونجی له‌گه‌ڵ پێزتان"
گوتی: "وس به هەر که‌سیک، که خاوه‌نی جوانی بێ
پێ له هەر جێیه دانی، پێزی ئه‌کرن به‌ دل و گیان

هه‌لبه‌ست

که کوڕ تێیدا بوو، جوانی و که‌شی
باکی نییه باوکی، پێی نه‌دا خو‌شی
که‌وه‌ره و له‌ناو، سه‌ده‌فا دیاره
بۆ دوو‌په‌ی نایاب، گشت که‌س که‌پاره
چاره‌م - بۆ ده‌نگ خو‌شیک که به‌ گه‌رووی داودی ئاو له‌ پێش‌تندا و مه‌ل له
فرینا را‌بگرێ، ئه‌وجا هەر به‌و ده‌نگه‌ی دلی هه‌موو که‌سی راو بکا و یارانی ماقوول
هه‌ز به‌ هاو‌ده‌مییه‌ی بکهن.

هۆنراو

کو‌یم ها له‌ ده‌نگی، گۆرانیه‌کی خو‌ش
کی‌یه‌ وا تاری، هه‌تاو‌مه‌ جو‌ش؟

پارچہ

چہند خوۛشہ دہنگی، بہ سۆز و نالہ
لہ گوئی مہستانی مہی پری پیمان^۱
دہنگی خوۛش چاترہ، لہ روخساری جوان
کہ نئم ہی نہوسہ وئویش ہی گیان
پینجہم - بق پیشہ سازتیک (سہنہ تکار) کہ بہرنجی قؤل و بازووی خوۛی
خؤراکی خوۛی پیدا بکا، تا لہ پیناوی نانتیکا ناوی پرووی نہرؤی، کہ ناقلمہ ندان
کوٹوویانہ:

پارچہ

گر لہ ولاتی خوۛی بچتہ غہریبی
تہنگہ تاو نابی، و سستای پینہ دؤز
پاشا لہ ولاتی، خوۛیدا دامینئی
بہزگی برسی سر دہنیتہوہ، پاشاکہی نیمرؤز^۲
نئم پروونکردنہوانہی دامینئی لہ سہفراندا ہؤی خوۛشگوزہرانی و دل جہمیہ،
نہوہی لہوانہش بیتہش بیت، نہوہ لہ زیاندا بہخہیالی پووجہوہ نہؤی و بہدنیا
دہروا و ہیچ کہسی ناو و نیشانی نازانیت و ناوی نابات و نابیسئی.

پارچہ

نہوہی سوورانی گہردوون بہ دؤی نارہزووی سوورا
بہ پیچہوانہی بہرژہوہندی ئو رینمایئی ئەکا
کوۛتریک کہ ئیدی نہیویست ہیلانہی خوۛی بینیتہوہ
دہستی زہمانہ بہرہو لای، شوینئی دانہو داو ئەیبا

۱. پیمان: پیمانہ: بادہی مہی.

۲. نیمرؤز: ولاتی سیستان.

کوپه گوتی: "ئهی باوکه! چۆن دمتوانم دژی وتهی زانایان بم که گوتووینانه، خۆراک و مووچه ئه گهر چی براوتهوه و دابهش کراوه، به لām پـیـوهندی به هۆی پهیدا کردنیه وه ههیه و بهوهوه به ستراره، به لـی ئه گهر چی ئه ویش دهنستنیشان کراوه، به لām پیویسته خۆت له چوونه ژوورهوهی بهو ناو دهرگایه دا بپاریزی"

پارچه

هه چهنده رۆزی^۱، دیاری کـراوه
ئهبی پهبداي کهی، له دهشت و له دهر
گهرچی بی ئه جهل، ههچ کهس نامری
تۆش نابی بجیه، ناو زاری نه ژدهر^۲

به م جوړه که من که له له که له له فیلی تووړه نه دم و له گهل شیری توندو تیژدا
په نه به بازی ئه که م، وا چاکه برۆم و له وه زیاتریشم تین و تاوی هه لگرتنی باری
هه زاری نییه.

پارچه

که پیاو کهوت، له پله و پایه
غه می نییه دنیا، گشت جیگای ئه وه
دهوله مهند شهوی، نه چته وه جی خۆی
هه زار له کوئی شهو، هات سه رای ئه وه
پیاوی خوا غه ریب، نییه له ههچ جی
بۆ هه ر کوئی بجی، مولکی خوی ئه وه

ئهمهی گوت و ماله ناوایی له باوکی کرد و داوای نزای لی کرد و لی دا پۆی و
هه ر ئه شیگوت:

۱. رۆزی: رۆق

۲. نه ژدهر: نه ژدیهایه که ناگری له زار دیتهدهر

خانه

که به ختی به کام، نه بوو هونه ردار
بچته هر شویتنی، نابیننی ناسیار
تا که یشته لیوار ئاوکی، له تیژ رهویانی گاهه ردی به گاهه ردی دادهدا و هازهی
فرسه خیک به ولا و هتره وه ده پویی.

خانه

ئاوکی سامناکی وا، مراوی نه تۆقیننی
بجوو کترین شه پۆلی، به رداشی راده فریننی
کۆمه له پیاوکی دیتن هه ریه که پاره ی کرتی سوار بوونی که شتی به دهسته وه
دانیشتون و بارگه و بنه ی سه فه ریان ئاماده کردوه، لاوه که دهستی به خشیننی
کورت بوو، زمانی ستایش و پیداهه لگوتننی کردوه، چهندی پارایه وه ولایه وه
هاوه لییان نه کرد و یارمه تییان نه دا. که شتییه وانه که به نامه ردییه که وه به
پیکه نینه وه ئاوپی لیدایه وه و کوتی:

هۆنراو

بئی زێر ناتوانی، له کهس بکه ی زۆر
که زێریشته بوو، پتویست نی به زۆر

هۆنراو

زێرت نه بئی ناتوانی، به زۆر بچییه ده ریا وه
هیزی ده پیاو بئی که لکه، زێری پیاوکی به سه
لاوه که له گالته پیکردنی که شتییه وانه که دلی توند بوو، ویستی تۆله ی لی
بکاته وه، که شتییه که که وه رێ، بانگی که شتییه وانه که ی کردوه و پیتی کوت،
ئه گه ر به و کراسه ی که له به رمه قایل ئه بی هه لمگری قهیدی نییه ئه یدهم،
که شتییه وان چاوی له کراسه که وه بری و که شتییه که ی گتپاریه وه.

خانه

چلیسی ئه‌به‌ستی، چاوی هۆشمه‌ند
تەماح ماسی و مه‌ل، ئه‌خاته ناو به‌ند

که ده‌ستی لاوه‌که گه‌شته به‌خه‌و سه‌رو و پێشی که‌شتیه‌وانی، رایکیشا و زۆر
باشی بێراز کرد و چاکی کوتا، براده‌ره‌مکانی له‌ که‌شتیه‌که هاته‌ن ده‌ری تا
له‌سه‌ری بکه‌نه‌وه، کورمه‌یان زۆر به‌ توورمه‌یه‌کی تونده‌وه دیت، نه‌یانوێرا خۆی
لێده‌ن و هیچ چاره‌یه‌کیان نه‌ما ئه‌وه نه‌بێ که‌ ناشتیان که‌نه‌وه و به‌بێ کرێ سواری
که‌ن و هیچی لێ وهرنه‌گرن.

دوو تاکی

که تووشی شه‌ر بووی، بار قوول به‌ و بێ ده‌نگ
نه‌رمی دای ئه‌خا، ده‌رگای هه‌را و جه‌نگ
شلی که‌ که‌ دیت، تونده‌ی بوو که‌رم
ناپێ تیغی تیژ، ئاوریشه‌می نه‌رم
به‌زمانی شیرین، به‌ نه‌رمی و خۆشی
به‌مووێک ئه‌توانی، فیلێک راکیشی

خۆیان هاویشه‌ سه‌ر ده‌ست و پێی و له‌وه‌ی که‌ کردبوویان پۆزشیان هه‌تایه‌وه –
به‌ دوو پووێیه‌وه – چه‌ند جارتکیان سه‌ر و چاو ماچ کرد و چوونه‌وه ناو
که‌شتیه‌که‌وه و پۆشتن، هه‌تا گه‌شته‌نه‌ دینگه‌ (پایه‌)یه‌ک که‌ له‌ شوێنه‌واری
یۆنانیه‌که‌نه‌وه مابوووه و له‌ ناو ئاوه‌که‌دا قیت چه‌قیوو.

که‌شتیه‌وانه‌که‌ گوتی: "که‌شتیه‌که‌ گرفتێکی هه‌یه، یه‌کێک له‌ ئێوه که‌ له‌ خۆی
را ده‌بینی و له‌ هه‌مووان به‌هێز و تین و تواناتره‌ بجێته‌ سه‌ر ئه‌و دینگه‌یه‌ و
له‌نگه‌ری که‌شتیه‌که‌ بگرێ تا چاکی ئه‌که‌ینه‌وه.

لاوه‌که به‌و راپه‌رموونه‌ی که‌ له‌ نازایه‌تی خۆیدا ده‌یدیت و له‌ که‌له‌ی دابوو گوتی
من ئه‌چم، بیری له‌ دوزمێ دێ ره‌نجێندراوی نه‌کرده‌وه و کاری به‌ گوته‌ی دانایان
نه‌کرد که‌ گوتویه‌نه‌:

”نازارت به هر که سیک گه یاند - نه کهر دواي نه مه به سهد ئامانجیشی بگه یه نی،
له تۆله کردنه وهی ئه و تاکه نازاره ی دُنیا مه به، تیر نه کهرچی له زامیش دیته دهر
به لام ئیشه که ی له دَلدا هر ئه مینئ.

خانه

به گتاش^۱ چند جوانی، گوت به خه یله تاش^۲
دوژمنت که په نجانند، لیتی وریابه باش

پارچه

بترسه له وهی، که لیت دل بهنده
لیت به نازاره و دلی پر له دهر
بهرد مه هاوێژه، قه لاتی هیچ کهس
نه که له قه لوه، به که تیت گری بهرد

که به تی له نگه ری که شتی به که ی له قۆلیه وه پێچا و چوو به سهر دینگه که،
که شتی به وان که به تی له نگه ره که ی له دهست راکیشایه وه و که شتی به که ی ئاژوا.

بپچاره چه به سا، رۆژی دووهم هرچی ناخۆشی و دهردهسهری هه بوو چیشتی،
رۆژی سێهه به خه یاخه ی گرت و خسته ناو ئاو مه که وه، پاش شه و رۆژی که ی دی،
که وه که نارمه وه، نووزمه که ی ژیان تیدا ما بوو، دهستی به خواردنی که لای درمختان
کرد و ره که ی گیا و گۆلانی دهر دینا و ده بخوارد تا که مێک به سه رخق که وه وه، ملی له
بیابانی نا، هر رۆژی تا له تینووان پرزه ی لی برا، که شته سهر چالاو (بیر) لکی،
کۆمه لکی لی کرد بوو بوونه وه و ئاویان به پاره ئه دا لومه که هیچی پی نه بوو، چندی
داوا کرد و نه بوونی و بی دهره تانی خۆی دهر بری، به زمییان پیدای نه هاته وه، ئه و جا
دهستی زۆرداری به ی درێژ کرد و ملی له مله وری نا هر بی سوود بوو، چند
که سیک کوتان، پیاو هکان دهستیان لی ستاند، باشیان لی دا و بریندار بوو.

۱. به گتاش: ناوی به که ی که له پاشایه کانی خوارزمیه به

۲. خه یله تاش: ئه مانه سوپایین، و هه موو له به که تیره و هۆزن.

پارچه

میشووله بفری، به فیل وئەدا
لەسەر ئەو هەموو هیزەیی بێ پایان
مێرووله کاتێ، که یه‌کتر بگرن
هەل ئەدرن پێستی، نەره‌شیری ژیان

بەناچاری بەدوای کاروانیک کەوت و پۆیی، شەو گەشتە شونیتیک که مه‌ترسی
زۆریان له‌ دزان هەبوو، کاروانچیه‌کانی دیتن له‌ ترسان دله‌رزین و خۆیان دابوو
ده‌ست مردنێ.

پێی گوتن: "ناڕمەت مەبن، من یه‌کێکم له‌گەڵ ئێوه‌دام به‌ته‌نیا وه‌لامی سه‌د پیاو
ئەدمه‌وه، با لاوه‌کانی تریش یاریده‌م بدن، کاروانچیه‌کان به‌لاف و گه‌زاف و خۆ
هه‌لکێشانی ئەو پشت ئەستور و به‌هاورپێه‌تیشی شادمان بوون و به‌ نان و
ئاوێکی ده‌سته‌وه‌گرۆیی ئەویان به‌ پێوست زانی.

لاوه‌که ئاگری گه‌ده‌ی هه‌لگیرسابوو و جله‌وی له‌ده‌ست دابوو، چەند پاروویکی به‌
ئارم‌زووه‌وه‌ خوارد و دوای تاویک ئاوی به‌سه‌ردا کرد، هه‌تا دێوی ده‌روونی هێور
بووه‌وه‌ و خه‌و پایفراند و نووست. پیره‌مێردێکی دنیا دیت، له‌گەڵ کاروانه‌که‌دا بوو
گوته‌ی: "هاورپێیان من له‌ دزان زیاتر ترسم له‌و رابه‌ره‌ی ئێوه‌یه"، هه‌روه‌کو
ئەگیرنه‌وه، که ئه‌عرابییه‌ک چەند دره‌مه‌یکی پاشه‌که‌وت کردبوو شه‌و له‌ ترسی
دزان، یه‌کێکی له‌ دۆسته‌کانی خۆی بانگ کرده‌ لای خۆی چونکه به‌ته‌نیا بوو له‌
مالێ، تاكو سامی ته‌نیایی بشکێ و ترسی نه‌مێنێ، دۆسته‌که‌ی چەند شه‌ویکانی
له‌لامایه‌وه، تا به‌ دره‌مه‌کانی زانی، شه‌ویکیان هه‌مووی بردن و پۆیی، ده‌می
به‌یانی ئه‌عرابییه‌که‌یان به‌ پروتی و به‌گریانه‌وه‌ دیت یه‌کێک پێی گوت: "ئوه‌ چیه‌؟
ئەلێی دره‌مه‌که‌انت دز بردوونی؟ گوته‌ی: "ئاوه‌للا! پاسه‌وانه‌که‌یان بردنی"

پارچه

هه‌رگیز له‌ ماری، ئه‌رخه‌یان نابم
چونکه ئه‌زانم، خوو و په‌وشتی

زامی ددانی، کسه سی به دتره
که نایته بهر، دووچاوی دۆستی

هاوړتیان: به چی را دهمانن که نه مهش لهو دزانه نییه؟ و خوی له ئیمه مه لاس
داوه تا کاتی دهرفت په پیداکردن، هاوړتیه کانی خوی ئاگادار دمکاته وه.
وای به باش دهمانم، که هر ئاوا به خه وتوویی جتی بهیلین و برۆین.
کاروانچییه کان په ند و ئاموژگاری پیرمیان پسند کرد، له کورپی که وخته ترسوه،
بارگو و بنه یان پتچاپه وه و باریان کرد و لاهمیان به نووستوویی به جی هیشت.
کاتی که لاه به ئاگا هاته وه هتاوی له شانان ئه دا، سهری بلند کرد، کاروان و
کاروانچییه کانی نه دیتن، هه زاره بی دهرمتانه که لیک که را و سهری خوی هیناو
برد، سهری له رتییه کی دهرنه کرد، به تینووه تی و برسییه تی و بی نه وایی، سهری
خسته وه سهر زهوی و خوی را دهمستی مردنی کرد، ئه یگوت:

خانه

(کی دهمدوینی؟ کاروان تیپه ری
تنیا غریبه، هاو دهمی غریب)

خانه

له گه ل غریبان، یه کییک بهر ئه کا
که نه ی چیشتبئی، تالیی غریبی

له به دبختیانی، ئه و کاته ی که ئه م قسانه ی ده کرد کورپه - پاشه یه ک له دهمه
دهمی راویدا له سوپاو بهر دهمسته کانی دوور که وتبووه وه و هه لبرابوو هات و له بان
سهریه وه راوه ستا و گوئی له م قسانه بوو، لپی ورد بووه وه دیتی، حال و بال و
دیمه نی جوان و په ریشانی زور لانه وازه، لپی پرسى:
"کوئندهری؟ و چونه که وتوویه ئه م جیگایه؟"

به شتیکی له به سهرهاته که ی خوی بۆ گپه رایه وه، شازاده به زمیی به حال و بالی
نابووت و په پووتیدا هاته وه و پاره و خه لاتیکی دایه و یه کیکی له گه لدا نارد، تا

که‌یشته‌وه شار و مه‌له‌که‌ته‌که‌ی خۆی:

باوکه‌که به دیداری کورمه‌که‌ی شاد بووه‌وه و به‌ساغ و سه‌لامه‌تییه‌ی زۆری
سوپاسی خوای کرد، شه‌وی هه‌رچی به‌سه‌ری هاتبوو دهرباره‌ی که‌شتی و
که‌شتیه‌وان و ده‌ستدریژی لادییانی سه‌ر چالومه‌که و ناپیاوی کاروانچییه‌کانی
رینگایه، هه‌مووی بۆ باوکی گێرایه‌وه

باوکه‌که گوتی: "کورپی خۆم! پتم نه‌گوتی له‌ کاتی پۆشیتیتدا که‌ پیاوی
ده‌ستکورت ده‌ستی ئازایه‌تییه‌ی به‌ستراوه و په‌نجی شیرایه‌تییه‌ی شکاوه."

خانه

چهند جوانی گوتوه، ده‌ستکورتی چه‌کدار
ده‌نگی زێر چاتره، له‌ هه‌یـزى زۆردار

کورمه‌که گوتی: "باوکه! تا په‌نج نه‌ده‌ی، گه‌نج نابهی و تا گیانبازی نه‌که‌ی به‌سه‌ر
دوژمندا زال نابى، تا تۆ نه‌وه‌شینی چۆخین هه‌لناگری، نابینی به‌و په‌نجه‌که‌مه‌ی
که‌ داومه‌ چ ئاسووده‌یییه‌که‌م په‌یدا کردوه و به‌و چه‌زه‌ پێوه‌دانیه‌ی که‌ چیشته‌ومه‌ چ
مایه‌یه‌کی شیرینی هه‌نگوین ئاسام ده‌ست که‌وتوه"

خانه

بۆ هه‌موو که‌سێ براوه‌ته‌وه، رزق و خواردنی
به‌مه‌رجی نه‌که‌ی سستی و ته‌مه‌لی، په‌یدا کردنی

خانه

غه‌ه‌واس که‌ر بیرى مه‌ترسی نه‌هه‌نگ...
بکا، قه‌ت دوپپی، ناکه‌وتنه‌ چه‌نگ
"به‌رده‌ناشی بنه‌وه نابزویت، بۆیه‌ باری گران هه‌ل نه‌گرت"

پارچه

چ نهخوا شیرى نه، له بنى نهشكهوتى
يا بازي كهوتوو، هيزى له كوئى بوو
كهو تو ئارمزوى راو كهيت له مالى
دهست و پيت و مك نى جالجالوكتى بوو

باوكه كه گوتى: "كورى خوځم! ئه م جارميا ن فلهك ياوهري و بهخت رتيهري كړدى،
تا گولى له درك و دركى له پيت دهرهينا، شاناديهكت كهيشتى و ناوړى لى دايتوه
و حالى ناهه موار و بارى كهوتوى راست كړديتهوه. ريكهوتى وا به دمگمهن پوو
نهدات و داوهريش لهسره شتى دمگمهنش ناكړئ، زينهار، نهكهويه نهو داوهوه.

خانه

راوچى گشت جارئ، پټوى ناگرئ
رهنه جارېكيش، پلنگ بيدرئ

هروهها، پهكيك له پاشايهكانى پارس - خوا دهست به باليهوه بگرئ -
قاشيكي زور بهنرخى له نهنگوستيله كيدا هه بوو جارتيكان لهگل چهند كهسيكدا
له هاوادم و يارانى خوى به سيران نهچووه مزكهوتى شيراز. فرمووى
نهنگوستيله كيان لهسره گومبهدي "عضد" به نيشاندا كړد، تا هرهكهسيك تيرى
لهناو ئالقمى نهنگوستيله كيدا، نهنگوستيله كه نهبيته هي نهو.

وا ريك كهوت چوار تيره اوږزى نهنگيو له خزمهت پاشادا بوون، تيريان له
كهوان كيشا به لام هيچ كامتيكان نهيان نهنگاوت، تهنيا مندا ليك نهبي لهسهربانى
خانيكي به گه موكالتهوه تيرى به ولاو لاياندا داويشت، شنهباى شه ماتيكي تيرى
مندا له كى برد و به ئالقمى نهنگوستيله كيدا برد، پاشا خهلات و دياريهكي زورى
دايه و نهنگوستيله كيشى پي بهخشي

وا نهگيرنهوه مندا له كه تيروكه وانه كى سووتاند، پتيان كوت:

"نهوه بى وات كړد؟ وه لامى دايهوه تا تامى سره كهوتنى په كه م جارم هره ورك
خوى بميتتهوه".

پارچه

وا دهبی پوژیک، دانای روشن‌بیر
 نه‌توانی بکا، به‌باشی ته‌گ‌بیر
 مندا‌لیکی چووک، پوژئی به‌گالته
 به‌هله‌نه‌دا، له‌ناو‌نامانج‌تیر

۲۸- سرگوزشته

بیستم دهر ویتشیک له‌ئەشکه‌وتیکدا دهرگای دنیا‌یه‌ی له‌سەر خۆی داخستبوو،
 پاشاو‌فرمان‌پروا و سولتان، لای‌ئەو چ‌بایه‌خ و نرخ‌یکیان نه‌ما‌بوو.

پارچه

هەر کەسێ دەستی، کرد به‌سوال‌ک‌رین
 هەر سوال‌‌ئەکا، هەتا‌کو‌مرین
 تەماح‌فرێدە و ببە به‌پاشا
 کەسێ بێ‌تەماح، سەر‌بەرزه‌ و گەردن

یه‌کیک له‌فرمان‌پروایانی ئەو‌هەر‌یمه، داوای له‌دەر‌وتش کرد که هیوام به‌خو
 و خده و ره‌وشتی گه‌وره‌ پیاوان زۆره‌ که‌ بق‌نان‌خواردنیک له‌گه‌ڵ ئیمه‌دا به‌فرموون
 پیکه‌وه‌ ناننیک بخۆین، پیر‌قبوولی کرد، چونکه‌ قبوول‌کردنی هه‌موو داو‌هتیک
 سوننه‌ته. پوژئی دووهم فرمان‌پروا بق‌خۆی چووه‌ پیشوازی خواپه‌رسته‌ی، ئەو‌یش
 له‌به‌ری هه‌ستا و له‌باو‌هشتی گرت و پووی پیشان دا و نزای بق‌کرد.
 که‌فرمان‌پروا پو‌یشته‌وه، یه‌کیک له‌یاران له‌پیری‌پرسی و گوتی: "ئەڕێ ئەو‌پو
 به‌پێچه‌وانه‌ی بیرو‌پرای خۆت گه‌لیکت د‌لسۆزی له‌گه‌ڵ فرمان‌پروایدا نواند"
 وه‌لامی دایه‌وه: "ئە‌ی ئەمه‌ت نه‌بیستوه‌ که‌ گوتوو‌یا‌نه:

خانه

له‌سەر‌خوانی، هەر‌کەس دان‌یشتی
 به‌گشت‌خ‌زمه‌تی، ئەو‌دهبی هه‌ستی

دوو تاکی

کوچکه ئهتوانی، گشت ئهتوانی
نه بی ئاوازی، دهف و چنگ و نی
چاو ئارام ئهگری، له تماشای باغ
بی گول و نهسرین، هل ئهکا دهماغ
گهر سهزینی تووک، دهست نهکوت یهکسه
ئهتوانی بنووی، بهرد خهتیه ژیر سه
یان دولبه نهووی، بق خهوی شه بویت
ئهتوانی دهستت، کهتیه باوهش خوت
به لام ئهم زگه، بی خهیره پیچ پیچ^۱
ئارام ناگری و ناسازی به هیچ

دەرگه‌ی چوارهم

له سوودی خامۆشی "بێدهنگی"

۱- سەرگوزەشته

به یه‌كێك له دۆسته‌كانم گوت: "بۆیه قسه ناکهم، چونکه، زۆر جار ان قسه به چاک و به خراپ نه‌کړی و چاوی دۆژمنانیش خراپه نه‌بێ هیچی تر نابینی" گوتی: "دۆژمن واچاکه، چاکي و باشی هه‌ر نه‌بینی".

هۆنراو

به‌لای پیاوچاکا، رانا‌برئ دۆژمن
مه‌گه‌ر بۆوه‌ی بلێ، زله درۆژن

خانه

هونه‌ر له چاوی دۆژمناندا، عه‌یب‌تکی گه‌وره‌یه
سه‌عه‌دیش کولێکه نایاب، که لای دۆژمنان دپکه

خانه

پرووناکی ئەم جیهانه، تیشکی پرووناکی خۆره
که‌چی ناشیرین شته، به چاوی مشکه کۆره

۲- سەرگوزەشته

لاوتکی ژیر له هونه‌ری زانستدا به‌ختیکی زۆر باش و بیرتکی زرنکی هه‌بوو، هه‌ر جارێکیش که له کۆری زانا‌ياندا دانیشته‌بایه، زمانی قسه‌کردنێی گری ئه‌دا و به‌بێدهنگی داده‌نیشت. جارێکیان باوکی پتی گوت: "کۆری خۆم! تۆش له‌و

شتانه‌وه‌ی که دهیانزانی بۆ قسه‌یه‌ک ناکه‌ی؟ وه‌لامی دایه‌وه: "ئه‌ترستیم پرسیارم
له‌وه‌ی لێ بکه‌ن که نایزانم و شهرمه‌زار بيم"

پارچه

نه‌تبیس‌تووه‌ سۆفیه‌ک، بزماری ئه‌دا
له‌ ژێر پاژنه‌ پیتی، هه‌ر دوو ناڵچه‌ک‌ی
سه‌ریازێک گرتی و دایه‌ پیتشه‌ خۆی
پیتی گوت: "ئه‌بێ پیتی، ئه‌سپم بۆ ناڵ که‌ی"

پارچه

که‌س کاری نییه‌، تا پیاو بێ ده‌نگه
که‌ هاتیه‌ قسه‌، پیت ده‌لێن: به‌لکه‌!

۳- سه‌رگوزمه‌شته

بازرگانی‌ک هه‌زار دیناری زه‌هره‌ کرد، به‌ کورمه‌ک‌ی خۆی گوت: نابێ ئه‌م قسه‌یه‌ لای
هیچ که‌سیک بدرکینی.

گوتی: "باوکه‌ فه‌رمانه‌که‌ت به‌جێیه‌، به‌لام ئه‌مه‌وێ بزانم ئه‌مه‌ چ به‌رژوه‌ندییه‌ک‌ی
تێدایه‌ و باشیه‌یه‌ک‌ی چیه‌؟ گوتی تا نه‌گه‌یه‌یه‌که‌ نه‌بیته‌ دووان: یه‌کیکیان
که‌م‌ایه‌سی مایه‌ و ئه‌وه‌ی تر پێ خۆشبوونی هاوسایه‌.

خانه

ناخۆشی خۆت لای دوژمنان، هه‌رگیز مه‌لێ
با له‌ خۆشییان (لاحول) یکت، له‌ بۆ نه‌لێ

۴- سه‌رگوزمه‌شته

گفتوگۆیه‌ک له‌ نیوان زانایه‌ک‌ی که‌وره‌ و به‌ پوه‌وت و بێ باوه‌رێک‌دا - نه‌فره‌تی خوای
لێ بێ - پوه‌ی دا، به‌ هیچ به‌لگه‌یه‌ک به‌سه‌ریا زāl نه‌بوو و به‌سه‌ریا سه‌رنه‌که‌وت،
تووره‌ بوو و پۆیی.

یهکیک پپی گوت: "تۆ بهم هه موو ئه دب و زانینه وهی که هه ته، له گه ل بئ
ئاینیکی وات پپی نه کرا"

گوتی: "زانیی من، قورئان و فهرمایشته کانی پیغه مبه ر و قسه و په ند و
ئامۆژکاری پیشینه و ئه ویش با وه پی به مانه نییه و گوتیان لی پانا گری، ئه ی
که واته من بیستنی کفری ئه وم به که لکی چی دی"

خانه

ئه وه ی بر وای به قورئان و حه دیس نه بی، به هیچ جوړ
وه لاهه که ی ئه وه یه، وه لامی نه دیته وه که م و زۆر

ه- سه رگوزمه شته

"جالینووس" ی دانا، شیتیکی دیت دهستی له خنخنۆکی زانیه کی ناوه و بی
ریزی پپی دهکا، گوتی: "ئه گه ر ئه مه دانا و زانا بووایه، له گه ل نه زانیکی وادا
نه ئه گه یشته ئه م راده یه، که گوتوو یانه".

دوو تاکی

دوو ژیر نایان بی، رق و کینه و جهنگ
دانا قهت ناکا، له گه ل توو په دهنگ
گه ر جنیویش دا، نادانی بی بیر
له سه رخۆ و به ریز، لی وهر ئه گری ژیر
دوو پیاوی چاکه موو یه که رائه گرن
به نه رمی دلی، دوژمنان ئه که رن
گه ر نادان توو شی، نادان هات جار
زنجیر له به نیان، ئه پچری باری
یهکی جنیوی دا، به یه کی تر
هه لی گرت پپی گوت، ئه ی له من چیت

لهوه خراپتـرم، كه تۆئـمـيزانـي
عهـيـبـي خۆم وهك خۆم، هـرگـيز نازانـي

٦- سەرگوزەشته

"سوپحانی وائیل" یان له دهم و پراویژدا، بێ هاوتا داناوه، لهبەرئهموی به درێژایی
سالێک که قسهی ئەکرد وشهیهکی دووجار له قسهکانیدا دووباره نەدکردمەوه و
ئەگەر هەر وتاریشی هاتبایهوه پیشی ئەوا به وشه و دانانیکی جیاوازترمەوهی
دەگوتەوه و یهکیکیش له دانیشتن و نادابی هاوهمی پاشایانیش ئەمیه.

دوو تاکی

قسه ئەگەرچی، شیرنه و بهتینه
شایستهی قبوول، پەسەند ستینه
که جارێکت گوت، مهیلێوه ههروا
هەر جارێک خۆشه، خواردنی حه‌لوا

٧- سەرگوزەشته

له دانایه‌کم بیهست که ئەگوت، هەرگیز کهس پێی له نه‌زانینی خۆی نه‌ناوه،
مه‌گەر ئەو که‌سه‌ی که که‌سیکی تر له قساندا بێ و هیشتا لێ نه‌بوویته‌وه، ئەو
دهست به قسان بکا.

دوو تاکی

ئهی هۆشیار! قسه، سه‌ری هه‌یه و بن
له‌ناو قساندا، قسه‌که‌ر مه‌بن
که‌ر خاوه‌ن هۆش و به‌یر و فره‌هنگی
ناوێتی تا نه‌یه، کاتی بێ‌ده‌نگی

۸- سەرگوزەشتە

چەند كەسنىڭ لە نىزىكەكانى "سولتان مەحمود" بە "حەسەن مەمەندى" يان گوت:
"ئەوپۇ سولتان لەبارەى ئىشى فلانەوھ چى گوت" گوتى: "ئىشەكە لە ئىومش
شاراوه نىيە، گوتيان: "ئاخر ئەوھى كە بەتۆى ئەللى - كە پشتىوانى تەختى
پاشايەتت و پاوپۇزكارى ھەلسووپانى كاروپارى ولاتى - ديارە بە ھى وەكو
مەمانانى نالى.

گوتى: "لەبەرئەوھى كە ئەزانى بەكەس ناللىم، بۆيە بەمن دەللى، جا كەواتە بۇ
دەپرسن".

خانە

ھەموو قسەيەك، ئى كردن نىيە لەلای پياوى ژىر
ئەوھى نەيتنى شا بللى سەرى، دىننيتە بەر شىر

۹- سەرگوزەشتە

لە كرىنى خانووئىكى دوودل بووم، جوولەكەيەك گوتى: "بىكرە! چونكە من لە
دانىشتوانى كۆنى ئەم كەرەكەم، چۆنيتە ئەم خانووھ - ھەروەكو ھەيە - لە من
بەرسە، ھىچ عەبىيىكى نىيە"
گوتم: "تەنيا عەبەكەى ئەمەيە كە تۆ ئەبىيە دراوسىم".

پارچە

خانووئىك دراوسىتى، يەكى وەك تۆبى
دە درەم زىوى، قەلپ ئەھىنى
بەلام من ئەبىتى، ئومىدەوارىم
كە دواى مەرگى تۆ، ھەزار ئەھىنى

۱۰- سەرگوزەشتە

يەككىك لە شاعىران چووھ لای كەرەھى دزان و ستايشى كرد و پىتى ھەلاگوت.

گهره‌ی دزان فەرمووی: "پروتی کەنەوه" کە بە پروتی دەروزی سەگەلی کەوتنە دوا،
 ویستی بەردیکی هەلگریته‌وه. زەوی سەهۆلبەندان بوو و بۆی هەل نەگیرایەوه،
 کوتی: "ئەم پیاوانە چەند زۆلن، سەگیان بەرداوه و بەردیان بەستوونەوه".
 گهره‌ی دزان لە ژوورته‌ی چاوتیوه بوو و کوتی لای بوو، پێ کەنی و کوتی:
 "ئەم پیاوی دانا! شتیکم لای بخوازه!"
 کوتی: "ئەگەر بەخششیکم ئەدەیت، بەرگەکانی خۆم ئەوتەوه"

نیو هۆنراو

(لەجیاتی بەخششت، بە پۆینی پازین)

خانە

پیاو بە ئومێدە، بۆ چاکە کەسان
 چاکە تۆم ناوی و لایم مەدە زیان

سەرۆکی دزان بەزمی پێدا هاتەوه بەرگەکانی دایەوه و کەواو کەوتیکیشی بۆ
 هاوێشتە سەری و چەند دره‌میکیشی پێ بەخشی.

۱۱- سەرگوزەشتە

ئەستێرناسێک چووه‌وه مالت، پیاویکی بیگانی دیت لەگەڵ ژنەکی دانیشتووه،
 کەوتە جێو پێدانی و زۆری سەرکۆنە کرد و بوو بەهەڵلا و هەنگامە و تیک هەڵدان،
 پیاوچاکیک پێی زانی،

خانە

تۆ چۆن ئەزانی، گەردوون چی تیاپە
 کاتی- ئەزانی، مالت کیتی تیاپە؟!

۱۲- سەرگوزەشتە

خەتیبیکی دەنگ ناخۆش، خۆی زۆر بە دەنگ خۆش ئەزانی هەروا لە خۆشییه‌وه
 دەنگی بەرز نەکردەوه، ئەتگوت قیرە‌ی بۆقیی لە گەرۆیدایە و ئەم ئایەتی "ان انکر

الاصوات لصوت الحمير" هس لهبارهی نهوه هاتووته خواری.

"ههركه دهی زهراند (نهبول فهواريس)

دمشلهقا سهوزی ولاتی فارس"

خهلكی گوندى، لهبرئهوهی كه پزتيكيان بق دادمنا، دهرد و نازار و ناخوشی نهو به لایه بیان له ههناوی خۆيان دهكردهوه و نارمههتيان نهدهكرد، تا بهكيك له خهتيبانی ناوچهكه كه له دلدا خوشی نهدهويست، بهسهردان هاته لای و پتي گوت:

"خهونيكم پتوه ديوى".

گوتی: "خیربى نيشاللا! چیت دیوه؟"

گوتی: "دمخهويما دیت، دهنك و ناوازتيكى پهكجار زۆر خوشت ههبوو و خهلكی ههسو له خۆشيانی و له پيرۆزييه تقوه حسابوونهوه، خهتيبهكه كه ميك داما و گوتی:

"خهونيكي پيرۆزت ديوه، منت له عيبي خۆم وريا كردهوه وا پتي دهچي من دهنك زۆر ناخوش بي و خهلكی ليم كهوتبته تهقه و بيتزار بووين، پهيمان به خۆم نهدم كه هيچي تر خوتبه نهخوتنمهوه.

پارچه

له قسهی دۆستانیک، كهوتومه نازار

رهفتاری خراپم، نهكهن به چاكه

خهوشم به هونهر و كهمال نهبين

به دركم نهلين، گوليكي پاكه

كوا ئه نوژمنه سه رهقه، بي ترس

كه عهيم دهلي و له من بي باكه

۱۲- سهرگوزهشته

پهكيك له مزكهوتي ژنگار ههروا به خۆرايي بانگی نهدا، بانگدانهكي هينده ناخوش بوو خهلكهكه نهفرهتيان لي دهكرد، خاو من مزكهوتهكه سازادهيك بوو داد

پهروهر و راست و خوو و رهوشت بهرز، نهی ئهویست دلی بانگدهرکه برهنجینتی.
 کوتی: "ئهی لاوا! ئهه مزگهوتته دوو بانگدهری کۆنی ههیه، ههریهکهی پینج دینارم
 مووچه بق بریونهوه، ئیستاش وهره ده دینار ئهدهمی بجۆره جیگایهکی تر، لهسهه
 ئههه پیک کهوتن و پۆیی.

پاش ماوهیهک گهپان هاتهوه لای شازاده و کوتی: "گههرهه! غهدرت لی کردم، که
 به ده دینار منت لیتره دوورخستهوه، کهچی ئیستا ئه جیگایهکی لیمه، بیست
 دینارم ئهدهمی، ههر هینده بجمه جیهکی تر و من ناچم."
 شازاده پی کهنی و کوتی: "نهکههی وهری گری، هیندهی پی ناچی به پهنا
 دیناریش مهمنوون ئهبن بتهدهمی"

خانه

به تمشوی له بهرد، کهس ناتاشی گل
 ومک بانگی زبیرت، ههه ئهکهنی دل

۱۴- سههگوزهشته

دهنگ ناخوشیک به دهنگیکی بهرزوه قورئانی ئهخویند، پیاوچاکیک بهلایدا
 تیپهپی و کوتی: "مووچهی مانگانهکهت چهنده؟" کوتی: "هیچ"
 کوتی: "کهواته خۆت بق هینده ماندوو ئهکهیت؟"
 کوتی: "له راهی خوای ئهخوینم"
 کوتی: "ده سا وهره، له راهی خوا مهخوینه."

خانه

ئهگهر خویندنی قورئانی پیروژ، ئاوا ئهزانی
 ئهیهی رهونهقی قورئان خویندن و پی موسوآلمانی

دەرگهی پینجهم

له ئه‌وین و لاوینیدا

۱- سەرگوزه‌شته

به‌هه‌سه‌ن مه‌ه‌ندیان گوت، که سولتان "مه‌حمود" چه‌ندان به‌نده و غولامی جوان و لاوچاکی هه‌ن، که هه‌ریه‌که‌یان نه‌ورمه‌ستیکی جیه‌انن، که‌چی نه‌وه‌ندی که "ئه‌یازی" خۆش ده‌وێ له‌گه‌ڵ هه‌چ یه‌کیک له‌وانه‌ی تر دا ئه‌و پیه‌وه‌ندی و خۆشه‌ویسته‌یی نییه، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا که ئه‌یاز هه‌نده‌ش جوان نییه؟
گوتی: "هه‌رچی چوه‌ ناو دانه‌وه، له‌به‌ر چاوان دیارتره"

هه‌له‌سه‌ت

ئه‌وه‌ی که که‌وته، به‌ر دلی سولتان
خراپه‌کاریشی، هه‌ر باشه و جوان
به‌لام ئه‌وه‌ی شا، به‌لاوه‌ی ئه‌نی
که‌س و کاریشی، پێزی ناده‌نی

۲- سەرگوزه‌شته

ئه‌لێن پیاوێکی مه‌زن به‌نده‌یه‌کی زۆر نایاب و جوانی هه‌بوو و به‌ چاوی خۆشه‌ویستی و ئاینه‌وه سه‌یری ده‌کرد، به‌ یه‌کیک له‌ دۆستانی خۆی گوت: "خۆزگه ئه‌م به‌نده‌یه‌ی من له‌گه‌ڵ ئه‌و هه‌موو جوانیه‌یدا که هه‌یه‌تی، هه‌نده‌ی زمان درێژی و بێ پێزی نه‌کردبایه، وه‌لامی دایه‌وه: "براله: مادام ددان‌ت به‌ دۆستایه‌تییه‌یدا هه‌تا تازه به‌ ته‌مای خزمه‌تی مه‌به، چونکه که ئه‌وین و ئه‌وینداری و خۆشه‌ویستی که‌وته نیه‌وانیه‌وه. خاوه‌ندارییه‌تی و به‌ندایه‌تی، له‌ نیه‌واندا هه‌له‌ده‌گیرێ و نامێنێ.

پارچه

که خودان له گهال، بهنده ی پاری پروی
که وته دهستبازی، به یاری و خهنده
دهبی ئه ویش وهک، خودان پهفتارکا
نازی هه لگرتی، ئه ویش وهک بهنده

خانه

کۆیله هه ر ئه بی، ناو و خشت بیتنی
که نازی به روهر بوو، دهست ئه وهشینتی

۲- سه رگوزه شته

خواپه رستیکم دیت گیرۆده ی داوی خوشه ویستییه ک بوو بوو، نه ئارامیی له بهر
مابوو و نه توانای قسه و گفتوگۆ، تا سه رزنه شت دهکرا سۆزی زیاتر دهبوو و
وازی له خوشه ویستییه که ی هه ر نه هینا و ئه یگوت و ئه یگوته وه:

پارچه

دهست له دامانت، هه رگیز بهر نادهم
گه ر به شیرتکی دم تیژ، بده ی لیم
دوا ی تۆ هیچ به نا و پشتیکم نییه
په نای بۆ بهرم، هه ر بۆلای تۆ دیم

چارێکیان سه رزنه شتم کرد و لیم پرسی: ئه دی ئه قله گه ره که ت چی لی هات؟
که ئاوا نه فسی پیست به سه ردا زال بووه، که وته سه ر دهستان و گوتی:

پارچه

که سولتانی عه شق، پروی کرده جییه ک
بۆ ته قوا هیزی، بازو و نامینتی

کمی ئو بیچاره، دامەن پاک ئەبی؟
تا یەخەمی لە قور و لیتەدا بمی

٤- سەرگوزەشتە

دڵدادمێکە وازی لە گیان هێنا بوو، ئەوێ ئو بە تەمای بوو جێی مەترسی و
گومانی تێدا چوونی تێدا بوو، نەک پاروویەکێ پر بە دەم خۆش و یا مەلێکی نێو
دانه و داو و بەردەست بێ.

خانە

زێر بە یارەو، گەر خۆی نەنوێت
لەبەرچاو خۆل و خاشاک ئەنوێت
جاریکیان بە ناوی ئامۆژگارییەو پێیان راگەیاند کە لەم خەیاڵە مەحالە خۆی
دوور خاتەو، چونکە گەلێک کەسی تریش بەم حەز و ئارەزووەوەی کە تۆ هەتە
کەیل و وهیلان و پیتی دلیان زنجیرە، نالاندی و کوتی:

پارچە

بە دۆستان بلێن، شیرەتم^١ ناوێ
من چاوەروانی، ئارەزووی ئەوم
بەهیزی قۆل و بازو، شەپکەران
دوژمن ئەکوژن، جوانان هاو دەوم
ئەو پیاوێتی و مەرجی مەردایەتی نییە لە ترسی گیان دەست لە
خۆشەویستییه دلبەری گیان هەلگری.

دوو تاکی

هەر غەمی خۆت بێ، بۆ خۆشەویستن
لە عیشق بازیدا، ئەبیە درۆزن

١. شیرەتم: ئامۆژگاری: نەسیحەت

کاتی دەستیش، نهگەیشته یاری
 مەرجی عیشقە بۆی، بمری بە جاری
 ئەگەر دەست بدا، دامەنی ئەگرم
 دەنا ئەجمە بەر، دەرگاکی ئەمرم

دۆستەکانی که ئاویان چاوی پێ دەکەوت، دلایان بە حالی دەسووتا و بەزەییان
 پێدا ئەهاتەوه و پەند و نامۆزگارییان بۆ دا ئەدا و بەزنجیر ئەیان بەستەوه، هەر
 بێ سوود بوو.

خانه

دەردی من هێند سەختە، گوزاڵکی ئەوی
 چاوەنۆکی نەفسی برسێشم، لە من شەکری ئەوی

دوو تاکی

ئەمە دڵبەریک، ئەیکوت بەبی دەنگ
 بە عاشقیکی دڵ دەرجووی لە چەنگ

تا تۆ ریزی خۆت، ناوا رابگری
 ئەمی ریزی من چەند، لەبەرچاوە ئەگری؟

ئەگێر ئەوه ئەو شازادەیی که ئەو بەتەمەیی بوو و چاوی تێوه بریبوو، ناگادار
 کرایەوه که کوڕە لاویکی خوو و پەوشت و زمان شیرین هەمیشە لەم
 سەرمەیدانەیه و وشەیی خۆش و شیرینی لەدەم دەبارێت و سەرگوزەشتەیی سەیر
 سەیریشی لێ ئەبێن، وا دیارە شۆڕێ لە کەللەیدا و سۆزێکی لە جگەردایە وه
 عاشقان دەچێ، شازادە که زانی دلی بەمەوه هەلاوسراوه و لە بەلای ئەوهوه
 ئالۆه، سەری جەلەوتی بەرمو لای ئەوهوه شل کرد و ئازوای، که لاوه هەستی کرد
 شازادە لێی نزیک دەبێتەوه گریا و کوتی:

خانه

نهمی منی کوشت و وا دیسان گه رایوه
نهلای دلی به کوژدای خوی سووتایوه

هرچنده به خوشی و به لوتفوه دواندی و لیتی پرسی، چونی و کویندهری و نیش و
کارت چیه؟! لاه و له بنی دهریای خوشه ویستیدا نقوم بوو بوو، هه ناسی لی برابوو.

خانه

حهوت بهشی^۱ له بهر، بلای به جوانی
هرکه عاشق بووی، بی تی نازانی

شازاده کوتی: "نوه بق نامدوینی؟ حق منیش هی ناو کوژی دهری شانم و نالقه له
کوئی نهوانم، نهوجا سهری له ناو شه پوله کانی خوشه ویستیوه بهرز کردهوه و کوتی:

خانه

سهیره! به بوونت، بوونم بمینی
که هاتیه قسه، قسه بمینی

نهم چند و شانمی کوتن و هاواریکی کرد و گیانی له دهست دا.

یهک تاکی

سهر نییه له کوژدای، له دهرگای چادری یار
سهره له زیندوو که چۆن، گیانی دهرکرد به ساغی

۵- سهرگوزمهشته

کاتیک له (ههرات^۲) چوومه خانه قای پیریکی، دیم لایکی جوان و پرووخوش و
قسه خوش، به تهنیش پیرمهکیوه دانیشتووه، به خۆم کوت: خواجه، خواجه! پیری
چه ماوه بهختی چند لاه، که لایکی ناوای هاودمه....

۱. ههوت بهش: مهبستی ههوت بهشی خویندنی قورنانه به تهجويد.

۲. ههرات: شاریکه له ئهفغانستان و له نزیک سنووری ئيران.

پیر به نهفەسی پاکی خۆی تیگەیی و گوئی: "ناوت چییه؟"
 گوتم "هه‌بیب" م، گوئی: "خەلکی ئەم ولاتە؟" گوتم:
 "نەخێر غەریبم". گوئی: "هه‌بیب! ئێمە ی جووتە ی پیرو لوت چۆن دیت؟" گوتم: "تۆ
 پیری سەنعان و ئەویش شوخی کەنعان".
 پیر بەم گوته‌یه، کهوتە سه‌ما و گۆرانی، گوئی: "بەو خوایه‌که‌م، که ئەم لاه
 به‌راستی و دروستی و به‌خوو و په‌وشته‌که‌ی کوپی منه ئەگەر هه‌زێشت لێیه‌تی
 ئەوا به‌ تۆی ده‌به‌خشم" گوتم: "نەخێر به‌نده‌ی ئاوا، گه‌ره‌ی ئاوا ی بێ چاتره‌"

پارچه

گول وای باشتەر، له‌ ناو چه‌من بێ
 تا وا شاداو و گەش و ده‌گه‌من بێ
 سه‌وزە ئەو ده‌مه، گەش و پاراوه
 که جێی له‌ ده‌م جۆی، ئاو و زه‌مه‌ن بێ
 خۆش روو شایه‌دی، ئەوه‌نده‌ی به‌سه
 لای گه‌رمکه‌ی خۆی، وه‌ک نارمه‌ن بێ

٦- سه‌رگوزه‌شته

یه‌کیک له‌ قوتابیانی تا بلێی جوانیه‌کی بێ ئەندازه جوان بوو و شتیوه و گوفتار و
 په‌فتاریشی تا بلێی رێک. مامۆستا به‌ هه‌ستی مرقۆانه‌ی خۆی سه‌رو سه‌ودایه‌کی
 له‌ گه‌ل جوان پێستیدا هه‌بوو و ئەو سه‌ودا و مامه‌له و سه‌رزه‌نش و
 توندوتیژییه‌شی که له‌ گه‌ل قوتابییه‌کانی تریدا ئەنواند، له‌ گه‌ل ئەمه‌یانی نه‌ده‌کرد و
 نه‌یبوو. کاتیکیش که به‌ جووته و به‌ ته‌نیا ده‌مانه‌وه ئه‌یگوت:

پارچه

هێنده به‌ تۆم ئەو روو به‌هه‌شتی
 که بۆ خۆم خۆم، لا نه‌ماوه بیر
 ناتوانم هه‌رگیز، رووت لێ وه‌رگێرم
 که‌ر رووبه‌رووی خۆم، ببینم دێ تیر

جارتکیان کورپه پتی کوت: هر وک له شتواری خویندنه که مه و چاوت لیمه و
 ناگاداریم دهکسی، پیم خوشه نه که له خو و رهوشتیشمدا نابه جیتی و
 نابه سندیه که هه بو ناگادارم بکه یتوه تا هه ول بدم بیگورم و چاکی بکم، کوتی:
 "کورمه که، نه و ته به له یه کیکی تر بپرسه چونکه من نه و تپروانینه ی که بهرام بهر
 تو همه له هونه زیاتر هیچی تری پی له تو دا نابینم.

پارچه

با چاوی بهدین، کوترایی دابی
 که هونه به عیب، له بهر نه زهره
 له گهل هونه ریک، هفتا عیب هه پی
 دوست نایانبینی، مهر نه هونه ره

۷- سرگزشته

له یادمه شهوتک، که یاری خوشه ویستم هاته ژووره وه، هینده به بی ناگایی
 هستامه سر پی، که چرایه که به سۆرانی (ههقیانی) یه کهم کوژایه وه.

خانه

(روویه که ده رکوت، له کاتی شهوا
 به ده رکوتنی، تاریکی نه ما)
 له بهختی خۆم و پرمام و له بانگم دا خواجه نه خوشیه له کوژمیه؟ دانیشته و
 دهستی به گله بیان کرد و کوتی: "کاتی که منت دیت بق چرایه کهت کوژانده وه؟
 کوتم: "له بهر دوو هه یه کهم پیم وابوو هه تاو هه لاتوو و نه وهی تریش نه چهند
 دیرم به دلدا تپیه پی."

پارچه

که ناشیرینیک، هاته پیش چرا
 هسته بیهینه، دهر له کۆمه لا

کەر شه کەر خهنده و شیرین لیوێک بوو
قۆلی بهرمهده، پف که له چرا

۸- سهرگوزمشته

یهکیک که زۆر ده میک بوو خوشه و یسته که ی نهیدیوو لیتی پرسی: "له کوێ بووی،
زۆرم بیر دهکردی"، گوتی: "زۆر بیرکردن چاتره له بێزاری"

هه لیهست

درهنگ هاتی ئهی، نیگاری سهرمهست
وا زوو دامهنت، بهرنادهم له دهست
دلبهر که درهنگ، درهنگ ئهیبینی
هر بۆ ئهوهیه، که تیر بیبینی

وتهی خوش

دولبهڕێ که له گهڵ هاوا لاندای هاتی بۆ نازاردان و ستهم هاتوه،
له بهر ئهوهی له ئیرهیی و دوژمنایهتییه خالی نییه.

هۆنراو

(له گهڵ ئاوا لاندای که هاتی بۆ لام، سهرم لێ بدهی
ئه گهر به ناوی ئاشتی شهوه بێ، تۆ هر شه پرگهری)

پارچه

که پشووێکی دا، یار له گهڵ ئه غیار
هیندهی نه مابوو، غیهرت بمکوژی
به خهنده گوتی: سه عدی من چرای هه موو جیهکم
له پهروانهم چی، که خه قوی بکوژی

۹- سەرگوزمشته

له یادمه که له رۆژانی پێشین من و برادهرێکم که هیندهمان یهکتر خوێش دهوێست، وهکسو دوو دهنکه بادامی ناو توێکلیک وابووین، له پڕ دابرائیک و لیک دوورکهوتنهوهیهک کهوته نیتوانیوه، بهلام پاش ماوهیهکی کورت که دۆستهکههه هاتهوه، دهستی به گلهیی و گازمندان کرد که بۆ لهو ماوهیهدا تهترێکم نهئاردووته لای، وهلامم دایهوه: "بهلاموه ناخوێش بوو، چاوی تهتر به جوانی پرووی تۆ پرووناک بێتهوه و منیش بێبهش بم".

پارچه

یاری بێرینه، مهکه نسیحت
که تۆیه ناکهم، بهزهبری شمشیر
پیم ناخوێشه کس، تیر تهماشات کا
کهچی ههر دهشلتیم، کس لیت نابێ تیر

۱۰- سەرگوزمشته

زانایهکم دیت، کهوتبووه داوی خوێشهوێستی یهکیکهوه، بهلام پهردهی راز و نههینییهکهی درابوو و ئاشکرا بووبوو، زۆری جهور و جهفا کیشنا و زۆری خوێگرت، جارێکیان بهلای دانهوایی و دلسۆزییهوه پیم گوت: "ئهزانم که له خوێشهوێستی ئهم دولبههدا هیچ ههوایهکی نهفسیت نییه و دووری له ههلهخلیسکان جا بۆیه دهلیم له زانایان ناوهشیتهوه خوێیان بهدناو بکهن و جهور و جهفاو ئازاری بێ ئهدهبان بکیشن. گوتی: "ئهی یار دهستی گلهییته له دامهنی رۆژگاری من بهرده، بۆ خۆم زۆر جار ان لهو بارهوهی که تۆ لێی دهموێتی، ورد بوومهتهوه، بهلام من خۆراگرتم پێ ساناتره له نهدیتنی، دانایان گوتووینه، دل ئازاری و جهورو جهفا کیشان ساناتره، تا چاو له دیتنی خوێشهوێست وهریگێتی".

هه‌لێهه‌ست

ئهو كەسەى دلى، به دولبەر داوه
پیشی له دهستی، یهكی تر ناوه
ئاسكى قهریتهى، له گهرهه‌ن بكری
ناتوانی پتی خۆی، سه‌ربه‌خۆ بگری
كاتی ناتوانی، بی ئه‌و به‌سه‌ر بات
مه‌گه‌ر جه‌فاكا وه‌لی گری و ده‌ریات
پۆژی له دهستی پیم گوت وای زینه‌هار
ئای چه‌ند له‌و رۆژه، كه‌وتمه ئیستیغفار
دۆست له دهست دۆستی، ناکه‌وته ئامان
بۆ هه‌ر چیه‌كه‌ی بوو، دامنا دل و گیان
ئه‌گه‌ر به‌لوتفم، له‌لای خۆی دانى
یاخۆ ده‌رم كا، هه‌ر خۆی ئه‌یزانی

١١- سه‌رگوزه‌شته

له هه‌ره‌تى لاوه‌تیه‌دا، كه زۆر جاران وا رێك ئه‌كه‌وێ و ئه‌یزانی، من له ناخی
دلمه‌وه كه‌زم له لاویك بوو و خۆشم ده‌ویست، چونكه ده‌نگیكى خۆش و
سروشتیكى جوانی وه‌ك مانگی چوارده‌ی هه‌بوو.

خانه

سه‌وزه‌ی كه‌ناری پرومته‌ی، ئاوی حه‌یات ئه‌خواته‌وه
با سه‌یری شه‌كره‌ لێوی كا، ئه‌وه‌ی نه‌بات ئه‌خواته‌وه

واریك كه‌وت به‌ پێچه‌وانه‌ی شه‌قلى خۆیه‌وه، جوولانه‌وه‌یه‌كى ناسروشتم لێ
دیت، په‌سندم نه‌كرد، داوێنى خۆ لێ دوور خستنه‌وێم لێ هه‌لكرد و لێی دوور
كه‌وتمه‌وه، مۆره‌ی میهر و خۆشه‌ویستییه‌كه‌یم كۆ كرده‌وه و گوتم:

خانه

برق به ږنگای، نارمزوی خوتا
حهز به مه^۱ ناکه، له غمی خوتا
کوتم لږ بوو، که دوور کهوتلوه، نه یگوت:

خانه

شمشمه کوټره گهر نه یوست بگا به پروناکی خور
نوه بازای خوری پي ناشکي هرکیز کم و زور
نموي گوت و ليدا ږقي و چوه سفرې و پريشاني کاري تې کړم

هونراو

(سردمي و مسلم له دست چوو، پياو نه زانه شو دمه
قهری خوشی لانيه، پيش وي به لای بې بيته خوار)

خانه

وهره و بمکوژه، که له پيش تودا مردن
خوشتړه، نهک دواي تو، ژيان به سربردن
به لام سوپاس بې گهره يي خوا، دواي ماويهک که گه رايوه گه روه
داووييه کهي گورابوو و جوانيه يوسف ناساکي زياني هينابوو، سټوي چيناگي
وېک به يتي زهره توږي لږ نيشتبوو، بازاري جاراني جوانيه کهي شکابوو،
ويستی له باوهشي بگرم، له تنيشت خوښم دانا و گوتم:

پارچه

نور وژهي هتېوو، جواني و دولبري
دل داده کهي خوت، دوور نه خستهوه

ئەمىرۆكەش ھاتووى، ئاشتى كەيتەو
كە سەر و بۆرت، نا بە پروتەو

دوونى

بەھارت پۇلى، وا رەنگت زەرد بوو
ئاگرى ئىمەش، دامرکا و سەرد بوو
ئەنازى و لەنجەولار ئەكەي؟
يادى دارايى، سالى پار ئەكەي
بېرۇ لاي كەسى، كە كىپارتە
ناز لەسەر وەي كە، داواكار تە

خانە

گوتراو سەوزە لە باغان خۆشە
كەسى ئەزانى، ئەمەي دىتە زار
يانى خەتى سەوز، لە پرووى جوانان
لە دلى عاشقان، زۆرتر ئەكا كار
بەلام باغى تۆ، سۆتكە زارىكە
زىاتر دىتەو، تا بىكەي بزار

پارچە

رېش بەيلىيەو، يا نەي ھىلىيەو
ئەم رۆزە خۆشەي، لاويت ھەر ئەروا
گەر تواناي دەستى، تۆم با لەسەر رېش
نەمدەھىشت رېشت، تاكو قىامت بىتەو ھەروا.

پارچه

پرسیم و گوتم، جوانی پوی تو چی لی هاتوه
میرووله دهوری مانگی ناسمانی گرد و جوشیوه
جوابی دایهوه، نازانم له پوی من چی پوی داوه
دیاره هر لهبر پرسهی جوانیمه، که نهویش ناوا پشی پویشوه

۱۲- سرگوزمشته

له یهکی له موسته عرهبانم پرسهی: "لهبارهی لووسکه و پووسکان چ دهلیتی؟ گوتی:
"باشیان نییه، چونکه تا جوان و ناسکن زویرن، که ناشیرینیش بوون نهرمونیاان"

پارچه

لووسکه نهو دهمهی، جوان و شیرینه
گفتوگوی تال و خووی توندی هیه
که پشی هات و کهوته نیو سالاته
دهمودووی نهرم و دلبنندی هیه

۱۳- سرگوزمشته

له زانایهکیان پرسهی، گریمان یهکیک لهگهل پوومانگیکی له ژووریککی تایبتهی دهرک
داخراودا دانیشی و کهسیش به ناگا نییه و ههموو نووستوون، نفس داوا دهکات و
ههوس زال، ههرموکو عهره نهلیت: (خورما کهیشتوو و بی پاسهوان و بی پهرزین)
هیچ شتیک دهیته لهمپر پیاوکه به ساغی لیتی دهرچیت؟ وهلامی دایهوه: "نهگهر له
مانگ پرویانییش به سهلامتهی دهرچیت له زاری بهدگویان به ساغی دهرناچیت"

هونراو

(پیاو گهر له خراپهکاری نهفسی خوی رزگاریشی بی
له گومانی خراپی دوژمنهکانی، هر نابی دهریان)

خانه

ئەكرى ئىشى خۆت، واز لى بهىنى
ئەى قسەى خەلكى چۆن، به كۆتا دىنى

۱۴- سەرگوزەشتە

تووتىيەكيان لەگەل قەلىكدا لە قەفەزى كۆرد، لە سەيركردنى دىمەنى ناشىرىنى
توورە بووبوو و گوتى: "ئەمە چ سەر و پوويەكى ناشىرىنە و چ دىمەنىكى قىناويە
و چ وئەنەكى نەفرىناوى و پەوشتىكى نالەبارە؟ ئۆھ قەلەى پوورەشى نىوانبى،
خۆزىا دوورى نىوانمان رۆژەلات و رۆژناوا بووايە!"

پارچە

سەر لە بىيانى بەرامبەر بە تۆ، كۆ لە خەمەستى
لەگەل بەيانا خۆشى رۆژمەكى، لى دەبى بەشەو

يەككىكى وەكو خۆت ئىسك گران، بكة هاوشانى
بەلام كەستىكى وەك خۆت ناشىرىن، لە دنيا كوانى

سەيرمەكە ئەمە بوو كە قەلىش لە هاوسىيەتى تووتى، لە گيان بىزار بووبوو و
دامابوو و بە لاهەولە وەلا گوتنەو داد و بېرى بوو لە دەست چەرخى گەردوون و
هەر ئەينالاند و دەستى پەرۆشىيەى پىكدا دەدا و دەيگوت: "ئەمە چ بەدبەختى و
ناوچەوان و ئىقبالىكە و چ سەرەنجامىكى كەم و كاتى و پەنگالەيە؟ ئەمە بوو پلە و
پايە و قەدرى من؟ يان دەبووايە لەگەل قەلىكى تر لەسەر دىوارى باغىك، كەشان
كەشان پىكەو بەخولاباينەو.

خانه

بى چاكان بەسە، ئەوئەندە زىندان
لە تەويلىكدا، بى لەگەل پەندان

چ تاوانىكم كۆدوو كە زىانم لە سزاي ئەمەدا كەوتە دۆستايەتییەكى ئاواى لە
خۆ رازى و نالەبار و كەودەنەو.

پارچه

کەس نەزیک نابێ، لەو بن دیواری
وێنەی تۆی لەسەر، کە نیکار ئەکەن
ئەگەر جیگای تۆ، لە بەهەشتا بێ
خەڵکی دی دۆزەخ، ئیختیار ئەکەن

ئەم پەندەشم بۆیە بە نمونە هێنایەوه هەتا بزانی کە دانایان چەندیان قین لە
نادانایانە، نادانایانیش هێندەیان پق لە دانایانە.

پارچه

زاهیدێک لەناو گەڕی پەندان بوو
لەو ناوێ گوتی، جوانێکی بەلخی^۱
گەر بیزاریشی، پرووتش مەبە
دەنا لە ناومان، تال و بێ نرخی

چوارینە

کۆمەڵێک وەک گۆل و لاله، بەیەک پەیوەستە
تۆش داری وشکی پروای، لە ناویان ئێستە
وێکو بای پەشەبا و وەک سەرمای ناخۆش
وێکو بەفری کەوتوو و وەک شەختەیی بەستە

۱۵- سەرگۆزەشتە

برادەرێکم هەبوو، کە سالاها پێکەوه سەفەرمان کردبوو و نمەکی یەکتەریمان
کردبوو و دوستی گیانی بە گیانی یەکتەری بووین، تاکو لەبەر سوود و قازانجێکی
کەم، دڵی پەنجاندم، دوستایەتییه کەمان ساردی تی کەوت، لەگەڵ ئەوێشدا هەردوو
لامان، دلمان بۆ یەکتەری لێی دەدا، بەهۆی ئەوێش کە بیستم رۆژێک دوو دێری
خوارەوهی لە هەلبەستەکانی من لەناو کۆمەڵێکدا خۆتەندبووێوه.

۱. بەلخی: خەڵکی شاری بەلخ

پارچه

نولبهرم که هاته ژور، به پیکه نینتکی خوش
خوئی زیاتر نهکا بهسهر، زامی کولی پر هیشان
چی نهبوو سهری زولفی، بکه وتبایه دهستی من
وهک مهچهکی پیاوچاکان، له دهست دهستی دهر ویشان

هیندیک له دستان نهک هر له بهر جوانیی شيعرهکان، به لکه له بهر جوانیی
خوو و رهوشتی خۆم گواهییان دابوو و پهسندیان کردبوو ههروه ها نهو دۆستهش
له ناو کۆمه له کهدا به شه ستایش و پيدا هه لگوتنی خۆی خستبووه سهری، زۆری
غهمی دۆستایه تیی کۆنمانی خواردبوو و پیتی له هه لای خۆی نابوو، بهم جوړه
ناشکرا بوو که هه زی له ناشتبوونه وهیه، به گویره ی نه مه نه م چهند دیره
شيعره نه ی خواره وم ناردن و ناشت بووینه وه.

پارچه

هیچ ناخۆشییه کمان، له بهینی نه بوو
دل رهقیت کرد و دژایه تیت کرد دیار
دل دا به تق و گویم نه دایه کهس
نه مزانی وا زوو، به جیم دیتی یار!
ئێستاش گهر ناشتیت، دهوئ بیره وه
خۆشه ویستتری، له جاران چهند جار

پیاوێک ژنه جوانه شوخ و شهنگه که ی مرد، دایکه پیره په ریووته که ی ژنه که ی، له
ماله که دا مایه وه، پیاوه که له هاو ده می پیر ژنه که بیزار و له قسه له که ل کردنیدا
جارس بوو، هه تا کۆمه لیک له ناشنایانی بو پرسه هاتنه لای، یه کیک له وان لیتی
پرسی:

له دووری و لیکدا برانی خۆشه ویسته که ت چۆنی؟ وه لامی دایه وه:

"نه دیتنی ژنی هینده ی دیتنی دایکی ژنی دژوار و گران و ناخۆش نییه".

هه‌لبه‌ست

گول به تالان چوو، دپک مایهوه
که‌نجیان هه‌لگرت، مار جی مایهوه
چاو له‌سه‌ر نووکی، نیتزه ببینی
چاتره له‌وهی، دوزمه‌کانتی که پی ببینی
له هه‌زار دۆستان ده‌بی وازیینی
تا دوزمه‌نیکت به چاو نه‌بینی

۱۷- سه‌رگوزمه‌شته

له یادمه له سه‌رده‌می لاویمدا له رۆژیکی گهرمای ته‌مووزدا به‌شه‌قامیکدا تی
په‌پیم که ده‌مه‌ویست مانگ روویه‌کی ببینم، به‌لام گهرما چ گهرما تفی له زاردا
وشک ده‌کرده‌وه و وپه‌ی گهرماکه‌ی مۆخی ناو هیتسکی نه‌کولاند، به‌هۆی بی
هتیزی مرقۆی بوونمه‌وه، نه‌م نه‌توانی خۆم له‌به‌ر تینی هه‌لپه‌رووکیینی هه‌تاوی
پا‌بگرم.

خۆم خزانده په‌نا دیواریکه‌وه، به‌هیوای نه‌وه‌ی یه‌کێکم له هانا بیت و له‌و
گهرمای هاوینه‌م قوتار کات و بمحه‌سینیه‌وه و گری تینووهمیم به‌قومیک ناو
دامرکینی و له ناکاو سه‌یرم کرد له تاریکی دالانی مالتیکیدا چرایه‌ک هه‌لکرا،
یانی جوانیک که زمان له باسی جوانی نه‌ودا لاله، هه‌روه‌کو سپیده‌ی پاش شه‌وه
زه‌نگیک یان وه‌ک سه‌رچاوه‌یه‌کی ناوی حه‌یات که له نه‌شکه‌وتیکی تاریک و
نووته‌کدا هاژه‌ بکات و سه‌ره‌و ژیر بی، هاته‌ دهر، جامه‌ به‌فراویک به‌ده‌سته‌وه،
شه‌گری تی کردووه و گولوی لی پژاندووه، جا نازانم ناوه‌که‌ی به‌گولوی بۆن
خۆش کردبوو یا چه‌ند دلۆیه ئارمه‌یکی رووی گولینی تکاومه‌ ناو ناوه‌که‌وه.
به‌کورتی ناوه‌که‌م له ده‌ست و په‌نجه‌ جوانه‌که‌ی وهرگرت و خواردمه‌وه و دووباره
ژیانم وه‌به‌ر هاته‌وه.

هۆنراو

تینوووتی دلم، به هیچ ناشکی
با بشخوموه، ناوی ده‌ریایان

پارچه

خۆشی لهو کەسەیی که هەردوو چاوی
ئەبینی پرووی وا، سەرلەبەیانێ
مەستی مەیی، بیدار ئەبی نیووشەو
مەستی ساقی، حەشر سەرلەبەیانێ

۱۸- سەرگوزمشتە

ئەو سالی که (محەمەد خوارەزم شا)^۱ - رحمەتی خواي لى بى - بۆ نیازتکی
خۆی لەگەڵ پاشای (خەتا)^۲ یە ئاشت بوووه، چوو مەزگەوتی گەرەیی (کاشغەر)^۳
و کۆپتکی یە کجار ناسک و جوانم چاوپێ کەوت، که هەروەکو لە سەرگوزمشتاندا
باسیان دەکەن.

۱. محەمەد خوارەزم شا: ناوی (عەلانەدین محەمەد) کۆری (تەکش) هەیکە لە
سولتانەکانی خوارەزمە لە سالی ۵۹۶ی کۆچیدا هاتە سەر تەخت، پاش ماوەیەکی
کەم (سەرەقەند) و (غەزەنە) و چەند جێیەکی تریشی گرت. ملی بە ئەتابەکی
ئازربایجانی کەچ کرد. (ئەبو بکری سەعدی) بە دیل گرت، لە سالی ۶۱۵ی کۆچیدا
چوو سەر بە خەلیفەیی بەغدا یە شۆر کا، بەلام لەرێگادا بیستی که (مەغۆل) بۆ لای (ما
وراء النهرین) تێ کشیون، گەرایەوه خوارەزم. دواي چەندین شەڕ شۆری خۆتەوای
لەگەڵ (مەغۆلەکان) دا لە سالی ۶۱۶ کۆچیدا تێکشکا و هاپدرا، دواي سالتیک
سەرگەردانی ئەوجا مرد.

۲. خەتا: چینی باکور.

۳. کاشغەر: شارێکی تورکستانی چینی.

هه‌لبه‌ست

ئو هه‌موو شوخی و دوله‌رییه، له ماموستا فیر بوو
جه‌فا و ناز و گله‌یی و سته‌مکاری و فیر بوو
که‌سم به‌و جوړه وژنه و په‌وشت و بالا و خووه...
نه‌دیوه، مه‌گه‌ر ئه‌م شپوه، له ناو په‌ریاندا فیریوو

دیی‌اچه‌که‌ی "زمه‌خشه‌ری" له ریزمانی عه‌رمییدا، به‌دسته‌وه بوو و ئه‌یخوینده‌وه
(ضرب زید عمرو) یانی زه‌ید له عه‌مری دا گوتم:
"کوره! خواپه‌زم و خه‌تا ئاشت بوونه‌وه، که‌چی زه‌ید و عه‌مرو هیشتا هه‌ر
شه‌ریانه؟" پێ‌که‌نی و له زیدمی پرسی، وه‌لام دایه‌وه:
"خاکی پاکی شیراز" کوره‌گوته: "له قسه‌کانی سه‌عدی چ ده‌زانی و چیت پتیه؟" گوتم:

هۆنراو

(تووشی نه‌حویه‌ک بووم، هیرشی بق هینام
هه‌روه‌کو زه‌ید، بق سه‌ر عه‌مری
له‌به‌ر جه‌په‌ی کلک، سه‌ر به‌رزق نا‌کا
چۆن ره‌فه‌ه له‌به‌ر، جه‌په‌ خۆی نه‌گری)

که‌میک داما و پاشان گوته: به‌شی زۆری هۆنراوه‌کانی "سه‌عدی" له‌م سه‌ر
زه‌مینه‌دا، به‌ زمانى فارسىیه، ئه‌گه‌ر هه‌ر به‌ فارسى بیلێی بق تیگه‌یه‌شتنێ نزیك و
ناسانتره‌" جا گوتم:

هۆنراو

تا تۆ هه‌وه‌ست، چووه‌ ریزمان
شپوه‌ی ئاقلیه‌م، له دڵدا نه‌مان
ئهی دلی عاشقان به‌ داوی تۆ سه‌ید
ئیمه‌ خه‌ریک تۆین، تۆش به‌ عه‌مرو زه‌ید

به یانییه که ی تر که نیازی سه فرم بوو، پییان گوتبوو که من (سه عدی) بوویم،
بهراکردنه وه هات و پهروشی خوی زۆر به شهرمه وه دهریری و داخی ئه مه ی خوارد
که من بۆ چهند ومخته خۆم ئاشکرا نه کردوه، تا چاکی خزمه تی گهره پیاوانی
لێ کردبایه به لادا، گوتم:

نیو هۆنراو

له گه ل بوونی تۆدا، له من دهنگ نایه که منم
ههروه ها گوتی: "چ ئه بی ئه گهر چهند رۆژێکان بۆ سانه وه له م ولاته دا بمینییه وه
تا له خزمه تته دا به هه رمه مند بین، وه لامم دایه وه: ناتوانم له بهر ئه م رووداوه ی
خواره وه".

هه لبه ست

گه ورمیه کم دی، له ناو کۆساری
له دنیا رازی، به ژووری غاری
گوتم، بۆ نایهن، سه رێک دهن له شار
له دلی دهرکه ن، عه زمی به ندی غار
کوونی: "هه ویه ری زۆری لێن، بلاق
که قوڕ زۆر بوو، فیل ئه خلیسکیته ناو
ئه وه م گوت و سه ر و رووی به کتریمان ماچ کردو خوا حافیزیمان له به کتری
کرد.

دوو تاکی

رووی دژست ماچکردن، که لکی چیه بۆی؟
هه ر له کاتیشدا، بخوازی و برۆی
سیو دوعاخوازی، له یارانی کرد
بۆیه لایه کی سه ووره و لایه ک زهره

هۆنراو

(گەر له رۆژی لیکداپران، نەمرم له غەمان
بەراستم مەگرن له وفای دۆستان)

۱۹- سەرگوزەشته

خەرقە پۆشیک له کاروانیکی حیجازدا، هاوڕیتی ئیمە بوو و یەکێک له ئەمیرە
عەرەبەکان سەر دیناری دایە بیکاتە قوربانی جەردەو پێگری تیرە (خەفاجە)^۱ له
ناکاو له کاروانەکەیان دا و لووس بردیان بازەرگانهکان بە جاریک دەستیان
بەگریان و زاری و هاوهارۆی کرد.

هۆنراو

بناوڕیتیـــــه، یا بکە ی هاوار
دز ناداتهوه، زۆر سا بە هیچ بار

مام دەرویش که هەر لەسەرباری هیوری خۆی مابوووه و نەگۆرا بوو لێم
پرسی، ئەلێ جەردەمکان پارەکی تۆیان نەبردووه؟ وهلامی دایهوه: بآ، بردیان بەلام
من هیندەم ئۆگری پتووه نەگرتبوو، که له کاتی لیکداپرانیدا بۆی بە پەرۆش بم و له
تاوانی نەخۆش کەوم.

خانه

بەهیچ و بەکەس، مەبەستەوه دل
دل هینانەوه، کارێکە موشکیل

وهلام دایهوه، ئەوهی که تۆ گوتت راست بە حالی من ئەچێ، کاتی که لاو بووم،
لهگەل دۆستیکی گیانی لاودا بووم و خۆشەویستییه راستەقینهکهمان بە
ئەندازمەیک گەیشت، که جوانی ئەوم له لا رووگی چاوان بوو و گەورەترین خۆشیی
ژینم دیتنی ئەو بوو.

۱. خەفاجە: تیرە ی بەنی عامیرە

پارچه

رهنګه فریشته یه کی ناسمان، نه کو به مشر
به دیمه نی جوانیه وه نه وی، له سر زه وی دانابې
سویند بهو دښته که له پاش، نهو دښتی حرامه
توخمی ناده مییه کی دیکه ی، وهک تو لی په یا نابې

له ناکاوا پتی بوونی به ناخی گلی نه بوونا پوچوو و دووکه لی جیابوونه وه و
لیکدابرانی، له قوولایی هه ناوییه وه سهری کرد. روزه ها له سر خاکی گډرکه ی
دانیشتم و بهر دموام نهو دوو دیره ی که له دابرانی نهو دا دهمگوتنه وه نه مانه بوون:

پارچه

خوزګه نهو روزه ی که دپکی نه جل، به ژتر پیتا چوو
دهستی ناسمان زوو، شیرتکی له سر سهری من دابا
تا چاوم بیتی تو نا لهم روزه دا، نییای نه ییبا
نهو منم وام له سر گډرکه ت؟ بریا سهری منی ها له بندابا

پارچه

نهو وی که نه ییوو، هیچ نارام و خه و
تا گول و نه سرینی، نه پزاندا یه شه و

وا دهستی که ردوون، گولی پووی وهراند
له سر گډرکه ی، نهو دپکی پوواند

دوای لیکدابران و جیابوونه وم لهو، هاتمه سر نهو وی که نیتر پاشماوه ی
نهو منده ژیانه ی که ماومه، نیدی گلیمی خوشی و نارمزوه کانم له هیچ کوپو
دانیشتنیکاندا پانه یه خمه وه و نزیکي که س نه کهومه وه.

پارچه

سوودی دهریا خوښ دهبوو، گهر ترسی شه پلان نهبا
هاو دهمیی کول خوښ دهبوو، گهر نازاری نهبا خار
دوځ شه و هک تاوس له باغا، بووم و من نازم دهمکرد
وا کهچی ئیمړق له دووری یار، پیچ نه خوم هرومکو مار

۲۰- سرگز هشته

سهربردهی "لهیلا و مهجنوون" و شوق و شیوهی ئهومیان به پاشایهکی عه رب
گوت، که مهجنوون له گهل ئه هه موو زانیاری و پوهانی بیژی و زمانه شیرینهیدا
ئهوهتا ملی له بیابانی ناوه و چولگه ریبه دهکا و جلهوی دهسته لاتی خوی له
دهست داوه.

فهرمانی دا هینایانه بهردهمی، دهستی کرد به سهرزهنشت و سهرکونه کردنی و
لئی پرسی: "چ که موکووی و چ که مایه سیبهکت له گهره بیی گیانی مرؤفایه تیدا
دیوه، وا خووت به جروجانه وهر و درندهی کتیوانه وه گرتووه و وازت له هاو دهمی و
دانیشتنی نئو پیاوان هیناوه؟"
"مهجنوون" وه لای دایه وه:

هونراو

(ئاوه لان لومهم دهکن، بچی بوومه و تلگه ردی
که رۆژی پروی ئهوتان دیت، تیدمگن بۆ چی شیتیم)

پارچه

کاشکی ئهوانه ی، پلاریان داویشته
ئه ی یار! چاو تکیان له پروی تو ئه بری
تا کوه له باتی لیمو، له پروتا
واقیان و پ ئه ما و دهست خو یان ئه بری

بۆ ئەوئەي راستى قىسەكەشم دەرکەوتايە (فذلك الذي لمتني فيه) ئەوئەي تانووتان پىتوھ لى ئەدام.

پاشا بە دليدا ھات كە جوانىي "لەيلا" ببىنى و بزاني چۆنە كە ئاوا بووتە مايەي ئەو بە لا و فيتنەيە؟ فەرمووي بە دوايدا بگەرېن، زۆر ھەوار و جى ھۆيەي ەرمەبان گەرەن تا دۆزىيانەوھ و ھىنايانە لاي پاشا و ئەويش لە شىپوھ و رەنگ و پووي و ديمەني ديارى ورد بووھوھ و زۆر بى بەھا و بە كەمى ھاتە بەرچا، چونكە كەمترين كارمكەر و قەرھواشەكانى ناو مالىي لەو جوانتر و سەرنج پراكىشتەرن. مەجنوون بە بليمەتي خوي تىگەيشت و گوئي: "دەبى لە كەلو پۆزنى چاوي مەجنوونەوھ بنواريپە جواني لەيلايە" تاكو نەيتى جوانى ئەوت بۆ دەرکەوي.

ھۆنراو

گەر ئەو باسەي مېرغوزار، كە چۆتە ناو گوپيانم
كەلەي داران بىستەبای، دەبوونە ھاو گريانم
ئادەي كۆمەلي ياران، بلىن بەم بى ئاگايە
تا تى بگا چى تىايە، ئەو دلى پى لە ژانم

پارچە

ئەوئەي كە ساغە، ئازارى نييە
من ئازارى خۆم، ئەلیمە ھاو نیش
باسى مېش ھەنگوين، بۆ كەسى نابى
كە لە تەمەنيا، لىي نەديپى نیش^۱
تا ھالەت ھەكو، ھالى من نەبى
ھالەت ھەروھكو، داستان دیتە پيش.

۲۱- سەرگوزەشتە

دەگىرەنەوھ، قازىي "ھەمەدان" بە خۆشەويستى كورپكى زۆر جوانى نالەبەندەوھ

۱. نیش: پىومەدان.

سەرخۆش بوو و نالی دلی هه‌میشه له نێو نێلای ئاگریدا دهمتوایه‌وه و هه‌میشه له ئارمژووی دیداری ئه‌ودا چاوه‌ڕوان به‌ دوایه‌وه و به‌گوێره‌ی حالی خۆی ده‌یگوت:

چوارینه

چاوم كه‌وت به‌و سه‌رووه‌ی، راست و جوان و بوله‌ند
دلی له‌ ده‌ست فراندم، خستمی بێ چوون و چه‌ند
ئه‌وچاوه‌ مه‌ستانه‌ی تۆ، دلایان بردم به‌ كه‌مه‌ند
گه‌ر دهمته‌وێ دل به‌كه‌س، نه‌ده‌ی چاوت بكه‌ به‌ند

بیستم كه‌ كۆرپه‌، له‌ كۆڵانه‌یه‌كه‌دا تووشی قازی بوو و هینده‌ی له‌و قسانه‌ش
بیستبووه‌وه و به‌ ئه‌ندازه‌یه‌ك رقی هه‌ستابوو مه‌پرسه‌، به‌ جێئێوانێكی بێ
په‌روایانه‌وه هه‌لمه‌تی بۆ سه‌ر قازی هێنا و ئه‌وه‌ی بێ پرێزیه‌ نه‌ما پێی نه‌كا و
به‌ردێكیشی لێ تاودایه‌، قازی به‌ یه‌كێك له‌ هاوهمه‌ زانایه‌كانی خۆی گوت كه‌
له‌گه‌ڵیان بوو.

خانه

ئا ئه‌و دولبه‌ره‌ جوانه‌ و تووڕه‌بوونی ببینه
گری گرژی سه‌ر ئه‌برۆی چه‌نده‌ جوان و شیرینه

عه‌ره‌ب ئه‌لێن، (ضرب الحبيب زبيب) واته‌: لێدانی خۆشه‌هه‌ست مێوژه - وه‌ك
مێوژ شیرینه -.

خانه

له‌ ده‌ستی تۆوه‌ مستی له‌ دهم دان
خۆشتره‌ له‌ خواردنی به‌ ده‌ستی خۆم نان

هه‌روه‌هاش له‌ بێ شه‌رمیه‌كه‌ی بۆنی لێبووردن ده‌هات هه‌ر به‌م رێیه‌، بێ
شه‌رمی كۆرپه‌كه‌، نیشانه‌ی دلسۆزی ئه‌دا. هه‌روه‌ك پاشایان، گوته‌ی دژواریان به‌
زاردا دیت و بێهه‌ش، ئارمژووی ئاشتی ده‌كهن.

ترئی تازه نه‌گه‌ییو، هیشتاکه تامی ترشه

دوو سئی رۆژ چاوه‌رئ به، شیرین ئه‌بیت و خوشه

قازی ئه‌وهی گوت و هاته‌وه سه‌ر کورسیی دادوهریه‌که‌ی، چهند پیاوی گه‌ره‌ی
له‌ ئه‌نجوومه‌نی دادگادا له‌گه‌لدا بوون و خاکی به‌ریتیان ماچ کرد و گوتیان: "ئه‌گه‌ر
مۆڵه‌ت بفرمووی چهند قسه‌یه‌که‌ له‌ خزمه‌تیا بکه‌ن، هه‌رچنده‌ش بئ ئه‌ده‌بییه و
دوو له‌ خو و خه‌ و په‌وشتیشه، چونکه‌ گه‌رمه‌کان فرموویانه:

خانه

قسه‌ له‌ هه‌موو باسیک، نا‌په‌وايه

هه‌له‌ له‌ گه‌وران گرتن، خه‌تایه

به‌لام له‌به‌ر ئه‌و هه‌موو چاکه و به‌خششانه‌ی گه‌رمه‌یتان که به‌ به‌رده‌ستانی
خۆتانان به‌خشیه، ئه‌گه‌ر کارێکی چاکه‌یان دیت و نه‌یلتن نا‌پاکیه و خیانه‌ت، جا
پێگای راست و دروست ئه‌وه‌یه که پادهمستی هه‌ز و ئاره‌زوو و ویسته‌کانی خۆت
نه‌بی و گلیمی هه‌وه‌س و هه‌زه‌کانتی له‌گه‌ل پانه‌خه‌یت و توخنی نه‌که‌وی، چونکه
پله و پایه‌ی دادوهری مه‌قامێکی به‌رز و پته‌وه و تاوانی ناشیرینی تئ هه‌ل مه‌سوو
و دۆسته‌که‌ت ئه‌وه‌ بوو که دیت و قسه‌ی ئه‌وه‌ بوو که بیستت!"

دوو تاکی

یه‌کئ کردبێتی بئ ئابرووی زۆر

کوئ به‌ ئابرووی که‌س، نادا که‌م و زۆر

زۆر ناوی پاکی، ته‌مه‌ن په‌نجا سال

به‌ به‌دناوییه‌که‌، بووه پایه‌مال

قازی یه‌کسه‌ر ئامۆژگاریی براده‌رانی له‌ ناخی دلێوه‌ په‌سند کرد، ئافه‌رینی
هه‌ست و بی‌ر و لێکدانه‌وه‌ی کردن و گوته‌ی: سه‌رنجی خۆشه‌ویستان له
کاروباره‌کانی مندا زۆر پاسته و وتاریکی بئ وه‌لامه، به‌لام.

خانه

چەندى دەتوانى، ئامۇڭكارىم كە
سا وەرە رەشى لە زەنگى وەكە

يەك تاكى

ھەرگىز يادى تۆم بىرناچى بە ھېچ
مارى كۆزراوم، ئەدەم لوول و پېچ
ئەمەى گوت و چەند كەسىكى بە دوادا نارد و پارەوپوول و زىرتىكى زۆرى دايا
كوتوويانە: ھەر كەسىكى زىرتى زۆرى لە تەرازوۋە، ھىزى زۆرى لە بازوۋە.

ھەلبەست

ئەوھى زىرتى دىت سەر نەوى ئەكا
وەكو تەرازوۋى ئاسنىن شان بىت
بەكورتى شەۋىكى بۆ ھەلگەوت لەگەل كۆرەدا، ھەر ئەۋشەۋە دارقغەى شار
پىيان زانى كە قازى خۆشەۋىستەكەى لەباۋەشتىيە و جامى مەى بە دەستەۋمىيە و لە
خۆشىيا ناخەۋى و ھەروا گۆرانى ئەلى.

ھەلبەست

دەلىكى ئەمشەۋ لەكاتى خۆى، بانگ نادا كەلەشىر
چوون دلداران لە ماچ و مووچ و باۋەش يەك، نەبەون تىر
زىنھار تا چاۋى فېتنە نوۋستوۋە و لە خەۋدايە
ورىابە نەپوا ژيان بە فېرېق و بەبى خېر
تا لە مزگەۋتى جومەۋە، بانگى بەيانى نەبىيەى
يا لە پىش مالى (ئەتابەك) دەھۆلى دەنگ نېر
لىو لەسەر لىۋى، وەك پىلوۋى چاۋى كەلەشىر
لىك ھەلنەبېرى بەدەنگى، بانگى گەۋجى كەلەشىر

قازی لهو حاله دا بوو که په کیک له بهر د هسته کانی هاته ژوورې و گوتی:
 "نوه بق و دانیشتمووی، هسته و هاتا پیی راکردنیت هیه هلې و مهوېسته،
 حسوودان به دژې نوه پالیان ویک داوه و راستییان کوتوه، تا ناگری فیتنه
 که مه به لکه به ناوی فیلکیوه دای مرینییه وه، نو مکا سبهینی که بهرز بووه وه و
 هه لگیرسا دنیا یهک ویران کات و بیسووتینی.

قازی به گرزییه که وه پوانی و گوتی:

پارچه

که شیر چېوکی گیر کرد له نیچیر
 چ سوو ویک نهوا، سهگی یخته نیار
 پروت له پووی دوست که واز بینه هاتا
 دوژمن پشت دهستی خوئی نهجوی بهزار

هر به و شوه پاشایان ناگادار گرد، که له هریم و قهله مروهی تودا نار هوابییه کی
 بهم جوړه پووی داوه، چی نه فرموون؟

پاشا گوتی: "من نهو به په کیک له هره زانایه تا که کان دهمانم و من وای بق
 دمچم پمکه دوژمنه کانی پیلانیان بق نابیته وه، جا من نه قسمیم ناچیته کوړه تا
 به چاوی خوم نه بیینم، که دانایان کوتوویاته.

خانه

بهرق و چوستی دهست بق شیر بردن
 په شیمانیه و پشته دهست گستن

بیستم له بهر به یاندا، پاشا له گال چند کاسیکی تایبه تیدا گه شسته سهر سهری
 قازی، نوهی نه شیاوه دیتی، لاهیا به پتوه و ستاوه و دولبر دانیشتموه و مهی
 پزاوه و په یمانه شکاوه قازی له خوی مه ستیدا، له هریمی بوون و مه ستیدا بی
 ناگایه. پاشا به نهمی و له سهر هخوړییه که وه بیداری کرده وه و گوتی: "هسته پروژ
 هه لاتوه، قازی دهستی گرد و مزه که چیه، پرسی: "پروژ له گام لاره هه لاتوه؟"

پاشا سه‌ری سوږما و وه‌لامی دایه‌وه: "ه‌رومکو جاران له رۆژه‌لاته‌وه". قازی به‌هاوارمه‌و گوتی: "گه‌ره‌یی ه‌ر بۆ خوايه! ه‌يشتا ده‌روازه‌ی په‌شیمانییه دانه‌خراوه و ه‌ر کراوه‌یه، له‌به‌رئه‌وه‌ی فهرمووده‌ی پتغه‌مبه‌ره سه‌لامی خوای لێ بێ - که فهرموویه‌تی:

"لاتغلق باب التوبة على العباد حتى تطلع الشمس من مغربها".
 "واته: ده‌رگای تۆیه و په‌شیمانی له‌سه‌ر به‌نده‌کانی خوا داناخری تا رۆژ له رۆئاواوه ه‌ل نه‌یه‌ت". "أستغفرک اللهم وأتوب الیک": داوای لێ خوشیوون ده‌که‌م خوايه! په‌شیمانی بۆ تۆ ئه‌به‌م، تۆیه.

پارچه

دوو شت ئه‌مخه‌نه سه‌ر گوناکه‌کردن
 به‌ختی خراپ و عه‌ق‌لی نا‌ته‌مام
 سزام ده‌ی حه‌قه، یا عه‌فووم بکه‌ی
 به‌خشین چاک‌تره له ترس و له سام

پاشا وه‌لامی دایه‌وه: "ه‌رومکو نه‌زانی، ده‌بی سزایه‌کی ه‌ره گه‌وره بچێژی، په‌شیمانی سوودی نییه "فلم يك ينفعهم ايمانهم لما رأوا بأسنا" واته - تازه باوه‌ریان چ که‌لکیان ناگرێ، که تۆ له‌ستانده‌وه‌ی ئیمه‌یان دیت.

پارچه

سوودی چیه کاتی، تۆیه‌که‌ی له دزی
 نه‌توانی که‌مه‌ند باوێیه کۆشکان
 به درێژان ب‌لێی باده‌ست له میوه بکیشیته‌وه
 که کورت خۆی ده‌ستی ناگاته لکان

له‌به‌رئه‌وه‌ی تۆ نا‌ره‌واویییه‌کی وات کردووه، پتی پرزگارییه‌ت ب‌راوه، دوا‌ی ئه‌وه‌ی پاشا ئه‌م قسانه‌ی به‌زاریدا هات، پیاوان ده‌ست‌نیشان کران تا به سزای خۆی بگه‌یه‌نن، گوتی: له‌خزمه‌ت پاشادا وته‌که‌م ماوه، پاشا بیستی و پرسى چیه؟ و گوتی:

پارچه

که تو دهست له من هه ل نه ته کینی
پیت وانه بی دهست، له دامنه بهردهم
که له گونا هم چاوپۆشیش ناکرئ
بهو پر محمهی هه ته، ئومیدمه ههردهم

پاشا وهلامی دایه وه: "ئهم ورده کاری و ئهم قسه نهسته قهت بی وینه و نایاب
بوون، به لام پیچه وانه ی ئه قل و هۆش و پتورمه سمه که زانایی و شیرین زمانیتان
ئه ورێ تو له سزا دهریاز بکات، چونکه فرمانم داوه و وای به باش دهرانم له
قه لاتتیهوه سه ره موژ پیرت هه لده نه خواری تا کهسانی تر په ندت لی وهرگرن.
قازی هه ر چیره ی دایه و کوتی: "ئه ی خاوه نی جیهان، من په ره ورده ی به خشی
ئهم خانه واده یه م، هه ر من به ته نیا ئهم تاوانه م له دنیا یه دا نه کردوه، پیاوێکی تر له
قه لاتتیهوه هه لده نه خواره وه، تا من په ند و ئامۆژگاری لی وهرگرم".
پاشا پیکه نین کرتی، له تاوانه که ی خوۆش بوو و به وانه ی که به دوا ی کوشتنی
قازییه وه بوون، کوت:

هۆنراو

هه ر کهس هه لگری عه یبی خۆیه تی
با کهس تانه له عه یبی کهس نه دا

۲۲- سه رگوزه شته

هه لبه ست

لاوێکی داوین پاک و روو جوان
له گه ل جوانیکا به ستبووی په یمان
وام خوینده وه که، له دهریای که وه
پیکه وه که وته نه، گیزاوی که وه

مه‌له‌وان بۆی هات، تا دهستی بگری
 نه‌وه‌ک به‌دهم ئهم، حاله‌وه به‌مری
 کوئی: "له‌ناوه‌ند شه‌پۆلی که‌وره
 لیم که‌ری و دهستی، یارکه‌م بگره"
 که ئهمی نه‌گوت، مه‌ئوس بوو له‌ گیان
 له‌ گیانه‌لادا، وای نه‌کرد به‌یان
 وتی خوشویستی ته‌بیه له‌ بی ژیر
 که له‌ ته‌نگانان، یار نه‌کسا له‌ بیر
 دلداران وایان، کرد زنده‌گانی
 له‌ که‌کار که‌وتوو فیسربه، تا بزانی
 سه‌عدی ئه‌زانی که‌ عه‌شق‌بازی
 هه‌روه‌کو به‌غدا و زمانی تازی^۱
 به‌و دلارامی هه‌ته، دل به‌سته
 ئیتر له‌ دنیا، هه‌مووی چاو به‌سته
 که‌ر له‌یلا و مه‌جنوون بینه‌وه ژیا
 لیره‌ تو‌ماریان نه‌کرد، سه‌ربردیان

۱. ژهانی تازی: زمانی عه‌ره‌یی ره‌وان.

دەرگه‌ی شه‌شه‌م

له بیهیزی و پیری

۱- سه‌رگوزمه‌شته

له‌گه‌ل تا قه‌مه خوینده‌وار بکدا له مزگه‌وتی دیمه‌شقا خه‌ریکی باسیکی بووم، لاوتک هات و پرسى: "له‌ناو ئیمه‌ که‌س هه‌یه زمانى فارسى بزانی؟ زۆربه‌یان په‌نجه‌یان بۆ من درێژ کرد. پیم گوت خیره؟ گوتى: "پیرىکى سه‌د و په‌نجا ساله له سه‌ره‌مه‌رگدايه و به زمانى فارسى شتیک نه‌لێ و تێى ناگه‌ین و نه‌گه‌ر له پێى دلسۆزیه‌وه بیت و تێى بگه‌ی خیره، له‌وانه‌یه وه‌سیه‌تیکى هه‌بێ، که‌ چووم و له سه‌رینگانیى نزیک بوومه‌وه، گوتى:

پارچه

که‌میک پێش گوتم، وچان دهم هه‌ندێ

دریغ که‌ گیرا، لیم پێگای نه‌فس

دریغ! له‌ خوانی هه‌مه‌په‌نگی ژین

که‌میکمان خوارد و ئیدی گوتیان به‌س

مانای نه‌و قسانه‌م به‌ عه‌ره‌بى به‌ شامییان گوت و پتییان سه‌یر بوو، که‌ دواى ئهم هه‌موو ته‌مه‌نه درێژه، هه‌شتاش هه‌ر چاوی له‌ دووی ژيانه. لیم پرسى: به‌م حاله‌وه داخوا چۆنى؟ گوتى چى بلیم؟

پارچه

نه‌تدیوه داخوا که‌ چ ئازاری، نه‌گا به‌ که‌سى

که‌ له‌ دهمى نه‌و که‌سه‌ی دهریژن، به‌زۆر ددانی

نهی دهبی چۆن بی، ئەو کات و ساتە
کە لە بەدەنی دەچیتە دەرئ گیانی پەوانی

پێم گوت بیری مردنی لە دڵت دەرکەو مەهێلە ترست بەسەردا زāl بی،
فەیلەسووفانی یۆنانی گوتوویانە، ئەگەر چی میزاج و تەبیەت پاستیش بیت، جیتی
بەروای مانەوه نین و نەخۆشیش ئەگەر چی کوشندەش بی نیشانەیی مردنی نییە بە
تەواوەتی، لێم پرسی:
"ئەگەر ئەفەرمووی پزیشکیکت بۆ بینم، دەرمانت بکا؟ چاوی هەلبیری و پتی کەنی
و کوتی

دوو تاکی

دەست لە دەست ئەدا، پزیشکیکی ژیر
کە دی وەک کەندوو، کەوتوو یارۆی پیر
خواجە خەریکی، نەخشی هەیوانە
کاتی کە خانوو، کاول و وێرانە
پیرمەیریکی گیان، ئەداو ئەنالی
پیریژن مورووی، لە لەش ئەمالی
کاتی تەلاری میزاج، کەوتە پەمان
نە نووشتە کەلکی ئەگرێ نە دەرمان

٢- سەرگوزەشتە

وا ئەگەر نەوه پیریکی کچیکی گەنجی هێنا بوو و، ژووری بەگول بۆ پارازاندبوو وە
بەتەنیا لەگەڵیدا دانیشتبوو و چاو و دلی پێوه بەستبوو و، بە درێژایی شەو
نەئەنووست و هەر قسەیی نەستەق و خۆشی بۆ ئەکرد، بەو هیوایی دەستەمۆ بیت
و شەرمی بشکی، شەوێکیان پیتی گوت:

"بەختی بلندت یار و چاوی خۆشەختیت پۆشن کە بوویە هاوسەر و هاو دەمی
پیریکی پوخته و جیهاندیته و سەرما و گەرما چێشتوو و لە کوورەیی چاکە و خرابە

دەرچوو و هاوډه مزان و ئاماده يه کي سۆز و به لاین و په يمان به جيهين و دلسۆز و به به زمي و مه شريف خوش.

دوو تاکی

تا کو بتوانم، دلت بېنمه دهست
ئازارېشم دې، ناتکه م ئازوورده
ئه گه وک تووتيش، خوارينت شه کر بئ
به گيانی شیرين، ئه تکه م پهرورده

نه که وتیه دهست لاوتکی له خوږايی و خوږه رست و که الله رفق و دهمدمی هر
دهمی بهرو لایه ک و بهرو خوشییه کهوه پاکا و هر شهوه له جیگه یه کدا
بمینیتهوه و هر روزه یاری بگری.

پارچه

لاوان دل خوشن، پوخساریان جوانه
به لاه له گهل کس، دوست نین هتا سر
چاوهرتی و فدا، مبه له بولبول
هر دم بۆ گولئ، نه خوینئ سهر

به پیچه وانهی پیرانهوه که به گویره ی زانای و دارایی خوینان زیان به سهر
ئهن، نه که به پی نه زانی و خوږه رستی و لاوه تییهوه.

یهک تاکی

له خۆت چاکتر وهبینه، هل وهدهست خه
له گهل یهکی وکو خۆت، ون دمهکی ژین

پیره کوتی، بهم جۆره زۆری له سهر پویشتم، تا گومانم برد که دلی که وتووته
داومهوه و بووته نیچیرم، له پر هه ناستکی ساردی له ناخی دهر وون و قوولایی

سینهی پر دهرديهوه هه‌لکيشا و گوئی:

"ئو هه‌موو قسانه‌ی کردتن، له تاي تهرازووی ئه‌قلی مندا کیش و بایه‌خی ئو تاکه وشه‌یه‌یان نییه، که له ناو تیره و هۆزمه‌کی خۆمندا بیستوو که جوانه ژن تیریکی به ته‌نیشته‌وه بێ چاکتره، نه‌ک پیریک.

هۆنراو

که ژن له دهستی مێرد، بیتی شتیکی..
شۆڤه وه‌ک لێوی پیاوی رۆژوودار
ئه‌لێ ئه‌م پیاوه، مهربووکی پێیه
که نووشته هه‌ر بۆ، نووستوان بێته‌کار

چوارینه

ژنیکی له‌به‌ر پیاوی، ئیسک قورس هه‌ستێ
له‌و ماله‌ نه‌بێ، جه‌نگ و جۆ هه‌ستێ
پیریک له جێی خۆی، راست نه‌بێته‌وه
به داری نه‌بێ، داری چۆن هه‌ستێ؟

به کورتییه‌که‌ی پێک نه‌هاتن و نه‌گونجان و لێک جودا بوونه‌وه که ماوه‌ی (عیده‌ه) ی ژنه‌که ته‌واو بوو له لاویکی توند و پووگرژ و ده‌ست و پێ سپی و به‌دخوو ماره‌ کرا، تا خوا چه‌زکا ئازار و ئه‌شکه‌نجه و لێدان و کوتانی دیت و زۆری په‌نج و ناخۆشی کیشا، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ژنه هه‌ر نه‌یگوت:

"سوپاس بۆ خوا که له‌و ئازاره‌ پر ئێشه‌ی پێشووم رزگار بوو و گه‌یشتمه ئه‌م خۆشیه هه‌میشه‌یه‌یه".

یهک تاکی

له هه موو جهور و هه موو توند خوویی
بارت دهر نه بهم، چونکه شیرین پرووی

پارچه

روخساری جوان و کراسی ناویشم
گولاو و عوود و بۆن خوشی و هه وهس
ئه مانه هه مووی، جوانی ژنانن
جوانی پیاوانیش، پیاوهتییه و بهس

هه لیهست

سووتان له گه ل تۆ، له ناو دۆزمخا
نهک له گه ل یهکی تر بچمه به ههشت
بۆن پیاز له دهمی جوانی خوشتره
نهک گولی له دهست ناشیرین و زهشت

۳- سه رگوزه شته

میسوانی پیاویک بووم له دیار به کر، که زۆر دارا و تهنیا تاقه کوپکی هه بوو
جوانکیله، شهوکیان بۆی گێرامه وه که به درێژایی تهمنی خۆی هه ر تهنیا ئه م
کوپه ی بووه، پیتی گوتم:

(له و دۆله دا درمختیک جی نه زهرگه یه، خه لکی بۆ راز و نیازان ده چنه ئه وێ،
که لیک شه وان له پای ئه و درمخته دا ناو راومه وه، تا ئه م کوپه ی پتی به خشیوم.
بیستم که به فسکه وه کوپه که به ئاواله کانی خۆی گوته وه، ئه گه ر دهمزانی ئه و
درمخته له کوپیه، ده چووم لێی ده پا رامه وه تا باوکم بمه ی.

خواجه: "گه ره دلخۆشه کوپه که م ژیره و کوپه گاه منده ئه کا که باوکم زۆر بلی
و بێ بیره".

پارچه

ساله‌ها به‌سهر تۆدا تېپېږي
بې وهی له گزړې باوکت سهرېک دهی
تۆ بۆ باوکی خۆت، چاکه‌ی چیت بووه
تا له کورمکې خۆت، وا چاوه‌ړی که‌ی

۴- سرگزېشته

رؤژنک به هه‌وای لاهوتیه‌وه له سه‌فه‌رېکدا خېرا رېښتېبوم، دهمو ئېواری له پال
گردیکا لیتی که‌وتم چونکه زور ماندوو بووبوم، پیاوړکی له‌ر و لاوز و پیر که به
دوای کاروانه‌که‌دا نه‌هات که‌یشتی و لیتی پرسیم: "که بۆچی لیتی پاکشام و ئیره
جیتی نووستنی نییه؟!"

وه‌لام دایه‌وه: "چون برقم، پتی رۆینیم نه‌ماوه؟" پیره‌گوته:
"نه‌تېستوه که خاومن دلان گوتوویانه: "رۆین و دانیشن چاتره، له په‌له‌کردن و
په‌که‌وتنی".

پارچه

ئه‌وه‌ی به تاسه‌ی بگه‌يته قوئاغ
پهندي من له گوئی بگره و فېرېه تۆ
ئه‌سپې عاره‌بی، هر دوو لینگ نه‌دا
وستر شه‌و و رۆژ، ئه‌روا له‌سه‌رخو

۵- سرگزېشته

لاوړکی زرینگ و ناسک و چوست و چالاک و دم به پیکه‌نین و زمان شیرینمان
هاو‌دم و هاو‌ړی بوو؟، وا رېک که‌وت ماوه‌یک لیک داپراين، که چاوم پتی که‌وته‌وه
ژنی هېنا‌بوو و مندالی په‌یدا بووبون، به‌لام وا پتی دمچوو په‌گ و رېشه‌ی
خوشییه‌کانی براه و گولی پووی سیس و ژاکاو و هه‌لوه‌ریوه، لیم پرسى:
"چونی و له چ دای؟ وه‌لامی دایه‌وه: "که مندالم بوون، مندالم وه‌ل کرد"

ھۆنراو

(سا جوانى لە كۆيى، پىرى مووى گۆپىم
چەرخەلى دەوران، بەسە بۆ ترسان)

يەك تاكى

كە پىر بووى، مەكە كارى مندا لان
وازی و گالتە و گەپ، تەنیا بۆ لاوان

دوو تاكى

خۆشى لاو لە پىر، مەخوازە ئەمۆ
ئاوێك كە رۆيى، ناچتەو ناو جۆ
كاتى دەغل و دان، گەيشتە درەو
كەرویشكە ناكە، وەكو سەوزەى نەو

پارچە

سەردەمى لاویم لە دەست چوو رۆيى
ئاخ و پەرقش بۆ، رۆژانى دڵگر
هەيزى چەپۆكى، شىرانەم نەما
ئىستا بە پەنیر رازیم، وەك بەر
پىرژێنێك مووى خۆي، رەش كەردبۆو
پىم گوت: داپىرەي، دىرینەي دەور
وا بەفیل مووى خۆت، رەش كەردبۆو
پشتى كووپت چۆن، راست ئەكەي چیتەر

٦- سەرگوزەشته

له نهزانی لاوهتییهمدا رۆژێک بهسەر دایکمه‌دا قیژاند، به‌دڵ شکاوییه‌که‌وه له
کۆشه‌یه‌که‌دا دانیشته، به‌گریانه‌وه گوتی:
"مه‌گەر وردی خۆت له بیر چوووته‌وه، که درستی به‌سەر مندا نه‌که‌ی؟"

خانه

پیریژنێک چهند خۆش، به‌ کورمه‌کی خۆی گوت
که دی پلینگ و فیلیکی کوشتن
کاتی منداڵیت، گهر بێته‌وه یاد
چهند بێ نه‌وا بووی، له باوهشی من
ئه‌و رۆژه نه‌ت کرد، جفا له‌که‌لما
ئێستا شپریپاوی و منیش پیریژن

٧- سەرگوزەشته

کۆپی ده‌وله‌مه‌ندیکی قرچۆک نه‌خۆش که‌وتبوو و خێرخوازان پتیان گوت، یا
خه‌تمێکی قورئان یان قوریانییه‌کی بۆ بکه، ماوه‌یه‌ک داما و گوتی: "خوێندنه‌وه‌ی
قورئانه‌که‌ باشتەر، له‌به‌رئه‌وه‌ی په‌ز دووره، یه‌ک له‌ پیاوچاکان گوتی: "بۆیه‌ خه‌تمی
قورئانی هه‌لبژارد چونکه‌ قورئان له‌سه‌رزاره‌ و زیریش له‌ ناخی گیانه‌".

پارچه

ئه‌گەر نوێژکردن به‌ پاره‌ بووایه
بۆ هه‌ر نوێژێک، شتیکی بده‌رایه
زۆرێک له‌ قوربا، ئه‌چه‌قین وه‌ک که‌ر
سه‌ر ئه‌لحه‌مدیان بۆ، ئه‌خوێندی له‌به‌ر

٨- سەرگوزەشته

له‌ پیرمه‌یریکیان پرسى: "بۆ ئن ناھێنێ؟ وه‌لامی دایه‌وه: "که‌ له‌گه‌ڵ پیریژنان

هه لئاكهم" و پييان كوت: "له بهر ئه وهی هه ته، كه واته كچه جحيله كی بینه" و كوتی:
 "ئه وه من پیریکم و نامه وی له گه ل پیریز نیکیدا نازیم و هه ل ناکهم، ئهی چۆن كچه
 جحيله یه كه له گه ل پیریکى وهك مندا ده زی و هه ل دهكا؟"

پارچه

پیری ههفتا ساله ناگرتی دلداری
 زگماک تو کوپیری، ماچی کهو بخو
 هیز له لای خاتوون، چاکتره نهک زیر
 قیسپیک له سهه من گوشت چاتره لای ئه

۹- سهه گوزه شته

بیسستم له ئه رۆژانه، که پیریکى كۆنه سال
 بهو پیرییه هاتبووه سهزی، که ژن بیتى دواچار
 کیژیکى جوانی هینا، کیژه ناوی کهوهه بوو
 (کهوهه ردا) ی له گشت کس، شار دبووه نادیار
 پیوستی بووک گواستنه وهی، یه که به یه که کردن تهواو
 به لام عهسای پیره ی نووست، هه ر له گوزهی یه کهم جار
 کهوانی کیشتا و نهیدا، له ئامانج که نادر ویت
 به سهووزنی پولا نه بیت، کوتالی کهری باردار
 دهستی به گله پیان کرد، لای دوستان به لگی هینا
 که مال و سامانی من، ئه شوخه دای به خهسار
 له نیکوان ژن و هیکرد دا، ههرا و زهنا به زهنا بوو
 سهزی کیشتا لای قازی، تا "سهه عیدی" هاته گوشتان
 هیچ سهووجی نییه کچه، به سینه تی تاته و تهنه
 چۆن کۆن دهکای بله زنی، دهستی... کهوهه ری هه هوار

دەرگهی حهوتهم

له کاریگهریی پهروهردوه

۱- سهرگوزمشته

وهزیریک کورپکی گیلۆکهی ههبوو ناردییه لای زانایهک تا فتره خوتندنی کات تا دیتهوه سهرخۆ و ناقل دهبی، ماوهیهکی پتوه خهریک بوو هیچ سوودیکی نهبوو، زانایهکه یهکیکی ناردده لای باوکی کورمهکه و رایسپارد که کورمهکی نهک هه ناقل نابیی، منیشی شیت کرد.

پارچه

هیچ مشتومالێک، زاخاوی نادات
ناسنیک ئهسلێ، که بهجهوههر بی
سروشتی هه شتی، باش و بهجی بیت
کاری پهروهردهی، ئهبی لهسهر بی
سهگ به ئاوی حهوت، دهریایان بشۆی
گالوتر ئهبی، که هات و تهپ بی
کههری عیساس، ببهن بۆ (مهککه)
که کهرایهوه، دهبی هههری

۲- سهرگوزمشته

دانایهک ئامۆژگاری منداڵانی دهکرد که ئهی گیانی بابهکان هونهر فیربین، چونکه سامان و دارایی دنیا،یه، پشتی پێ نابهستری و زیر و زیو جیی مهترسییه، چونکه

له وانهیه دزیک به جارتیک بیبا، یا خاوهنهکهی وردهورده بیخوا، بهلام هونه
 سهراومهیهکی ههمیشه خورپنه و سامانیکي ههمیشه بهردهوامه، نهگه
 هونهرمه ندیک دهولت و داراییه کهشی نه میتنی باکی نییه، چونکه هونه هر بق
 خوی سامان و داراییه و له هر شوینیک بی هر پروخته و له هه ورزی
 دانه نیشین و نهوهی هونه ریشی نییه و دهست و پی سپییه، دهبی گوتچکه نانان
 کزکاتهوه و دژواری و ناخوشیان ببینی.

یهک تاکی

مل که چکردن دژواره، دواي مال و سامانداري
 بهناز پهرومردمبوون و جهوری خه لکی و نه داری

پارچه

جارتیک فیتنه یهک، له شام بهریا بوو
 هرکسه و کونجی، خوی بهجی هیل
 جووتیار زاده کان، کهوا زانا بوون
 ههموویان بوونه، وهزیری پاشا
 کورانی گیلی، وهزیرمه کانیش
 بق لای جووتیاران، چوون وهکو گه دا

۳- سه رگوزمشته

زانایه کی گه وره سازاده یه کی دهرس دها و فیره زانیاری دهمکرد و بی پهروا لپی
 نه دا و زور به توندوتیژی له که لیدا دمجوولایه وه و پهفتاری له که لدا نه کرد، تا چیتر
 خوی پی رانه گیراو بهرگه ی نه وهموو نازاره ی نه گرت و بق سکالا چووه لای
 باوکی و چمکی کراسه که ی له سر له شی دهمدمه ندی هه لدا یه وه، باوکی کزه له
 دلپه وه هات و زور توند بوو، ماموستای بانگ کرد و گوتی: "دهبینم نهو جهور و
 جهفا و نازاره ی به کورپه که ی منی ده که یه نی له که ل مندالی نهو خه لکه یدا نایکه ی،
 بق؟ .. وهلامی دایه وه:

وردیوونه و گفتموگۆ و ههلسوکهوت و پهفتاری پهسند به گشتی بۆ ههموو
کهسیک پێویسته، به تایبهتیش بۆ پاشایان، چونکه ههرجی نهوان به دهست و
زمانیاندا بیت ئهوه بهسهه دهموزاری خهڵکهوهیه، به لام کردار و گوشتاری خهڵکه
پهشوروته که ئهوه بایه خهیاڵ نییه.

پارچه

گهر دهروێشی سهه، ناپهسهندی کا
دۆستانی یهک له، سههی نازانن
پاشا گاتهیهک، گهر بۆ به زاریا
ههڕیم به ههڕیم، ئهیهن به فرانن

کهوابوو ئهوه ئیشی مامۆستای شانازمهکانه که له پهرمهوه خوو و پهوشتی
بهرز و جواندا قالیان بکاتهوه (أنتبهم الله نباتا حسنا) واته: خوا زۆر جوانی
پواندوو و پێی کهیانندوو. بۆیه دهبی مامۆستاکان کۆششیکێ زیاتریان له کهلدا
یهکن لهوهی لهگهڵ منالی ههوام و رهشوروقدا ئهیکن.

پارچه

ههر گهسی به منالی، سزا نهدرایی
بهختی باش نابێ، گاتی بوو به پیاو
دازی تهه چۆمت، ئهوی بای بده
وشگ به شاگهر، راست ئهبی تهواو

یهک تاکی

منالیک له دهست، مامۆستای.. نازار
نهیینی، نهخووا جههقاسی وۆزگار

پاشا دهمودویی قسه و پازۆمهکانی مهلای مامۆستای له لا پهسند بوو و پێیان

دلخۆش بوو، خه لات و بهراتيکي باشي پي بهخشي و پله و پايه و جیگای بهرتر
کردهوه.

٤-سه رگوزهسته

مامۆستايهکي سوخته خانهم له ولاتي مه غريبیدا دیت، پرووترش و وتارتال و
به دخوو و مهردوم ئازار و چاو له دهست و خۆ نهگر، له بهر ئهوه موسلمانان ههر له
چاوپيکه وتنیشی بيزار بوون، که قورئانی دمخوتندهوه، قورئانهکهي له بهرچاوی
خه لک نهخست، کۆمه لیکي کوپ و کچی بي گوناوه پاک و بيگهره به دهستهوه
پتوه بوو بوون و گيريان به دهست جههر و جهفاکانيهوه خواردبوو. نه ياندهوترا نه
پي بکهنن و نه بدوين که زلله يهکي له کۆلمهي زيويني يهکيکيان ئه دا و لاقی
بلووريني يهکيکي تری نهخسته فه لاقهوه.

بيستم شتيکي ناخی دهروونی پيسيان له لا ئاشکرا بوو و دهرکهوت، باشيان لی
دا و دهریان کرد، ئهوجا سوخته خانه که يان دايه پياوچاکیک، که پياوکی دیندار و
هيمن و باش و دانا بوو، له کاتي پتويستيا نه بوايه نه ئه دا و نه ده بووه مايهي
ئازاري کهس و مندا له کان ترسی مامۆستاي پتשוويان له سهردا نه ما و خوو و
رهوشي فريشته يی مامۆستاي دووهميان به هه ل زانی، له يهکتر بوون به ديو و
نه رموشي و لي بوورده يی ئه ويان قۆسته وه و خوتنديان له بير کرد و پشتيان تی
کرد، به شي زۆري کاته کانيان به يارييه وه به پي دهکرد و تهخته ي له سهر
نووسينييان ئه شکاند.

پارچه

مامۆستاي مه کتهب، که بوو بي ئازار

مندا له شه ره بهرد، ئه کهن له بازاړ

پاش دوو ههفته وا پتک کهوت، ههر بهو مزگه وته دا تپه پهریم، دووباره
مامۆستا که ي پتشووم چاو پي کهوته وه، که دلخۆشيان دابووه وه و ئاشتيان
کردبووه وه و له جيه که ي خۆيان دامه زانده بووه وه: له دلم گران هات و لاهوله
وه لام له زاري دهر په پي و پرسیم: ئه وه بۆ دووباره شه يتانيان کرده وه مامۆستاي
فريشتان، پيرمه يرد يکي خۆشي دنيا دیته، گوئي لیم بوو و پي کهني و گوئي:

دوو تاکی

پاشایهک کوری ناردە قوتابخانا
تەختی زیویشی، لەبەردەم دانا
بەزێری لیتی نووسی، باشتریی لە لات
لە میهری باوک، جهوری مامۆستات

ه- سەرگۆزەشتە

منداڵی خواپەرستیک داراییهکی زۆری بە میرات بۆ ماپوووه دەستی کرد بە
داوێن پیسی و کاری خراپ و مال و سامان بەفیرۆدان، بە کورتییەکی هیچ
کردهوهیهکی ناشیرین نه‌ما نیکا و هیچ مەیی و شەرابێک نه‌ما نه‌یخواته‌وه،
جاریکیان ئامۆژگاریم کرد و گوتم:

"کوری خۆم! دهرامات ناوی ره‌وانه و خه‌رجکردنیش ئاشیکێ له گه‌ر، واته زۆر
خه‌رجکردن بۆ که‌سیک ده‌ست نه‌دا که دهراماتیکی دیارو بێدراوه‌ی هه‌بێ.

پارچه

که ده‌خلت نییه، خه‌رجیت بگه‌وه
ده‌ریاوان ده‌لتین، سه‌روود پر به‌زاری
ئه‌گه‌ر له کێوان، باران نه‌بارێ
به سالتیک دیجله، وشکه به‌جاری

پێی ئه‌قل و ئه‌دهب بگه‌ر و واز له گه‌لتە و یاری بێنه، که داراییت دواپی هات
ئه‌که‌ویه ناخۆشییان و په‌شیمان ئه‌بێته‌وه، لاوه‌که له‌به‌ر خۆشیی مەیی و نه‌ی
قه‌سه‌کی منی نه‌چوووه گوێی و په‌خنه‌شی له قسه‌که‌م گرت و گوێی: "ناخۆشکردنی
خۆشی و پابواردنی ئێستا، به‌ بێرکردنه‌وه له ناخۆشییه‌کانی سه‌به‌ینی کاری
ئاقله‌ندان نییه."

دوو تاکی

بۆچی خودانی، خوشی و خوش بهختی
بهترس و له‌رزن، له پۆژی سهختی؟!
برۆ رابویره، برالهی دڵ خـوش
نهکهی بۆ سبهی، خۆت بکهی په‌روش
جا باشه چۆن نه‌توانم لێی بگرمه‌وه که من تازه له لوتکهی به‌رزی سه‌خاوته و
دڵ والایی دام و دهستی پیاوه‌تیم راخستوه و ناوی چاکیه‌م که‌وتوه‌ته سه‌ر زار و
زمانی هه‌موو که‌سیکه‌وه.

دوو تاکی

ئه‌وه‌ی ناودار بوو، به‌سه‌خاو که‌رم
نابی گری‌ بدا، له کیسه‌ی دره‌م
ناوی پیاوه‌تی، که‌ه بوو به‌ری‌لۆ
لێی ناشیرینه، ده‌رگای داخراو
سه‌یرم کرد په‌ند و نامۆ‌گاریه‌کانی من وه‌رناگری و گه‌رمی هه‌ناسه‌شم کار له
ئاسنی ساردی ئه‌و ناکا، وازم لێ هێنا و پووم له دۆستایه‌تییه‌ی وه‌رگیرا، په‌یره‌ویم
له‌ گوته‌ی فه‌یله‌سووفان کرد که‌ گوته‌ویانه (بلغ ما عليك فأن لم يقبلوا ما عليك)
یانی: (ئه‌وه‌ی له‌سه‌رته‌ بیگه‌یه‌نه، نه‌گه‌ر لێشیان وه‌رنه‌کرتی و قبوڵیان نه‌بوو، ئه‌وه
تۆ هیچت له‌سه‌ر نییه)

پارچه

بۆی به‌وانه‌ی گۆیت لێ ناگه‌رن
هه‌رچی نه‌یزانی، له‌ خه‌رخوازی و په‌ند
په‌نگه‌ ببینی، زوو پیاوی که‌وج
به‌هه‌ر دوو پێیان، که‌وتۆته‌ ناو به‌ند

دهست له دهست ئه‌دا و ئه‌لێ درێغا

گوێم نه‌دا په‌ندی، پیاوی دانیشمه‌ند

تا پاش ماوه‌یه‌ک ئه‌وه‌ی بۆیم له‌ خه‌یاڵ و له‌ به‌رچاوی خۆم گرتبوو به‌چاوی خۆم
دیتم که پینه‌ی له‌سه‌ر پینه‌ی جله‌کانی ئه‌دا و تیکه‌ تیکه‌ نانی کۆ ئه‌کرده‌وه و دلم
به‌حالی بێ دهره‌تانیه‌ی سووتا، به‌ چاکم نه‌زانی به‌و حاله‌یه‌وه قه‌تماغه زامی
ده‌روونی به‌سه‌ر کۆنه‌کردنێتی بکولێنمه‌وه‌و خۆی وه‌ سه‌رکه‌م، بۆیه به‌خۆم گوت:

دوو تاکی

براده‌ری سه‌پله، له‌وه‌په‌ری مه‌ستی

بیر ناکاته‌وه، له‌ کۆتا ده‌ستی

دار گه‌لای سه‌هوز، ئه‌دا به‌هاران

که زستان داهاات، پرووته وه‌ک چاران

٦- سه‌رگوزه‌شته

پاشایه‌ک کورمه‌کی دایه ده‌ست ئه‌دیبتیک و گوتی: "ئه‌مه کورپی خۆته و په‌روه‌رده‌ی
بکه و پیتی بگه‌یه‌نه، وه‌ک کورمه‌کانی خۆت". وه‌لامی دایه‌وه:
"فه‌رمانبه‌ردار و ملکه‌چم".

چهند سالتیکانی پتوه ماندوو بوو، به‌لام هه‌ول و کۆشش و ماندوو بوونه‌که‌ی بێ
سوود بوو و منداله‌کانی ئه‌دیبه‌که هه‌موو له‌ په‌وانبێژی و وێژه و زمان په‌وانیی
بوونه‌وه.

پاشا سه‌رزهنشتی ئه‌دیبه‌که‌ی کرد و چاوی هه‌ره‌شه‌ی لێ سوور کرده‌وه و پیتی
گوت: "به‌ پیچه‌وانه‌ی قسه‌ی خۆته‌وه‌ت په‌فتار کرد و ناپاکیت کرد" ئه‌دیبه‌که وه‌لامی
دایه‌وه: "با له‌لای پاشا و خودانی سه‌ر زه‌وی، شتیکی شاراهه‌ نه‌بی که: په‌روه‌رده و
فێرکردنه‌که هه‌ریه‌که و بۆ هه‌مووانیش وه‌ک یه‌که به‌لام، سه‌روشت و شه‌قله‌کان
جیاوازن.

پارچه

زږې و زيو همووی، له بهر د پټه دهر
له گشت بهر پټکېشدا ... نښه زيو و زهر
رووناکی سوهیل، بڼ گشت په کسانه
لیره چرم نه کمن، له ولا همنبانه

۷- سرگزېشته

له په کټک له پیرانی ته رېقه تم بیست به مورید پکی دهگوت:
"نومندهی ئا دهمیزاد دلای به مووچه و بهرات و بږتوییه و میه، نومندهی دل به
مووچه و بهرات و بږتوی دهره و (خوا) بوو بووایه، پایهی له پایهی فریشتان بهرتر
دهبوو."

پارچه

لهوکاته دا، خوا له بیرى نه کړدى
که نوتفیه که بویت و نادیار و مه دهوش
کیان و هست و ژیری و شقلی پی دای
جوانی و نوتق و هست و بیروپا و هوش
ده نهنگوستی له بڼ دانای، له سر دهست
دوو قوای بڼ، له سر شانان داوه جوش
همی بی هیممهت، نه وېستا واه دهرانی
له مووچه و رزقی خویت کا فهراموش!!

۸- سرگزېشته

عاره پټکی دهشته کیم دیت به کورمکهی خوئی دهگوت:
(یا بڼی اُنک مسئول یوم القیامة فیما اُلْتسبت، ولا یقال لمن اُلْتسبت) واته: "کورپی

خۆم له قیامهتی لیت دهرسنهوه داخوا له دنیایهدا چیت کردووه، لیت ناپرسنهوه
داخوا سهر بهکتی و کوپی کتی بووی؟

پارچه

کراسی کابه، بۆیه ماچ نهکن
نهک له بهرووی به، نارمووش ناوداربوو
له گهل نازیزیک چهند پوژئی دانیششت
بۆیه وهکو نهو، مهزن و ریزدار بوو

۹- سهرگوزهشته

له نووسراوهی دانا یا نهوه نهگیر نهوه که دوویشک وهکو هه موو گیانله بهر مکانی تر له
دایک نابیت، به لکه ناو هه ناوی دایکیان دمخۆن و زگی دهرن و دینه دهرهوه و نهو
پێستانهیی که له کونی دوویشکیدا دهیترین دیاره هی نهو. جارێک نهو قسهیهه
لای پیاوێکی گهره گیرایهوه کوتی: "دلم دهلی نهو قسهیهه راسته و ههر دهبی
وابی، چونکه به وردیه تیایان رهفتاریان له گهل دایک و باوکیاندا نهوه بووه، بۆیه به
گهرهیهیهیان هینده خۆشهویست و ئیسک سووکن"

پارچه

باوکیک کورمهکی، ناوا دهعاملاند
ئهی جوامیر! له کوئی، بگره نهو پهنده
که سیک بۆ کهسی خۆی وهفای نهبی
نابیتنه دۆستی، سهر لێو به خهنده

پهنده: له دوویشکیان پرسی: بۆ به زستانان نایهیته دهری؟ کوتی: بۆ به هاوینان
هینده به ریزم تا زستانانیش بیهه دهری.

۱۰- سهرگوزهشته

ژنی دهرویشیک سکی پر بوو و له سهر دهستان بوو، دهرویش که له هه موو ته مهنیا

مندالی نه بووېو گوتی: "نه گهر خوی گهره کوریکم بداتی، جگه لهو جلویه رگانهی
له بهرمدايه، هرچی همه به سر دهر ویشانیدا دبه شمهوه".

واریک کهوت کوریکي بوو، زور دلخوش بوو، هر وکو به لټنیشی دابوو،
میوانداریه کی گهره یی بو دهر ویشان کرد.

دوای چند سالتیکان که له سفره یی شامی دمکه پامهوه، به لای شوین و جیی
نهو دقسته دا تپه پیمهوه و له نه حوالیم پرسی، به لام پتیا گوتم کوریکه کی مهی
خواردووه تهوه و به شهر هاتووه و خوینی پشتووه و هلاتووه و، له بهر نهوه
باوکه کی له جیاتی نهو زنجیری له گردهن و پتی له کوت کراوه، وه لام دایهوه:
"خوی نهو به لایه یی له خوی گهره و میهره بان، بق خوی داوا کرد".

پارچه

ژناني سک پر، نهی که سی هقشيار
کاتی مندالېوون، نه گهر بیاني مار
به لای ناقلهوه، لهوه چاکتره
بیاني کوراني، خوار و ناهه موار

۱۱- سرگوزمشته

مندال بووم له باره یی جحیلې بوونیم له گهره یی که پرسی له وه لاما گوتی: "له
کتیباندا وا نووسراوه که جحیلې بوون سی نیشانه یی هیه، یه کهم: پازده سالی،
دووم: شهتانی بوون، سییه م: هاتنی مووی بهر، به لام له راستیدا هر یه که
نیشانه یی هیه و بهس، نهویش نهوه یی که رمزای خوی بهرز و دلوفانی له لا زیاتر
بی له بهشی نهفسی، که سی بهم جوړه نه بی به لای نه هلی ته حقیقه وه به جحیل و
به بالقووی ناژمیرن.

پارچه

به دیمه ن بوته ئینسان، قهرمه که ناو
که چل روژ مایهوه، له ناو مندال دان

ئەگەر بەجىل سال، رېز ئەكا پەيدا
بەراستى نابى، ناوى بىتىن ئىنسان

پارچە

پياۋەتى نەرمى و مېھەر و سەخايە
لات وانەبى بە، ھەيكەلە و نىگار
ھونەر پىۋىستە، تا بىكى و تەنە
لەبەر ھەيوانان، بە نەخش و زەنگار
كە ئىنسان نەبىۋو، گەورمىي و بەخشش
فەرقى جىيە مرق و، نەخشى سەر دىۋار
دنيا خستە دەست، ھىچ ھونەر نىيە
گەر لە دەست دى، دلى بىكە دەستدار

۱۲- سەرگوزەشتە

سالىكىيان ناخۇشپىيەك كەۋتە ناۋ حاجىيە پىادەمەكانى ھەجەۋە، مەن لەو سەفەرەدا
پىادە بووم، بە ئىنسانفەۋە بلىم كەۋتەنە سەرۋ پۇتەلاک و پروى يەكتىرى و جىتو و
قىسەى سووك پىكتىر گوتەن، پىاۋىكەم لە كەۋاۋەكەيدا دىت دانىشتىۋو و
بەھاورپىيەكەى دەگوت: "سەيرە! پىادەمەكانى سەر تەختەى شەترەنجى كە
ھەلدەكشىن و ئەچنە پىش بەرز و گەورەتر ئەبن، كەچى پىادە حاجىيەكان، ئەۋە
بىابانىان ھەموو بىرى، خراپتر بوون.

پارچە

لەمنەۋە بە حاجى، مەردوم ئازار بلى
ئەۋەى بە ئازار، پىستى خەلك ئەدەپى
ئەتق حاجى نىت، ھوشتر حاجىيە
كە دىك ئەخوا و بار ھەلئەگرى

پارچه

نای که له کاتهی، سهوزه له باغا
سهر دهردههینتی، چهند خوښه دلم
تۆش وهره نهی یار، تا دهممو بهمار
ببینی سهوزه، گیای سهر گلی کلم

۱۶- سهرگوزهشته

خوا په‌رستیک به هه‌لکه‌وت به‌لای یه‌کیکی ساماندارا تپیه‌ری که ده‌ست و پتی
به‌نده‌یه‌کی به‌ستبووه‌و و لیتی ئه‌دا، خوا په‌رست گوتی: "کۆری خۆم! خوای گه‌وره
به‌نده‌یه‌کی خستووته ژیر ده‌سه‌لاتی تۆ و تۆی کردووته گه‌وره‌ی ئه‌و، سوپاسی
خوا بکه و به‌خششه‌کانی له‌بیر مه‌که و ئه‌وه‌نده ئازاری ئه‌م پیاوه مه‌ده، نه‌وه‌کو
روژی قیامه‌تی ئه‌و له تۆ باشتر بێ و ئه‌و دهمی شهرمه‌زار ببیوه.

دوو تاکي

له به‌نده توو‌ره، مه‌به گه‌لیک جار
زۆری لێ مه‌که، مه‌یده دڵ ئازار
ئه‌وت کـریوه، تۆ به ده دره‌م
خۆ به توانای تۆ، نه‌رسکاوه ئه‌م
ئه‌و توو‌ره‌بوون و شانازییه تا چهن
هه‌یه له ئیوه‌ش، گه‌وره‌تر خاوه‌ن
ئه‌ی خاوه‌نده‌که‌ی، ئه‌رسه‌لان.. ئاغۆش^۱
فه‌رمانده‌که‌ی خۆت، مه‌که فه‌رامۆش

له گه‌وره و سه‌روهری جیهان - دروودی خوای لێ بێ - هاتووه که گوتوو‌یه:
گه‌وره‌ترین داخی روژی قیامه‌تی ئه‌وه‌یه که کۆیله‌یه‌کی خوا په‌رست نه‌به‌نه
به‌هه‌شت و خاوه‌نه فاسقه بێ دینه‌که‌ی نه‌به‌نه دۆزه‌خ.

۱. ئه‌رسه‌لان و ئاغۆش: ناوی دوو عه‌بدانن.

پارچه

له گهل به ندمیهک، که خزمه تکاره
رقی لی مه گره، زۆر مه یکه دلگیر
ئابروو چوونه، رۆژی قیامهتی
کوێله ئازاد بێ و گهره بێ زنجیر

۱۷- سه رگوزه شته

سالتیک له به لخواه له گهل شامییاندا چوومه سه فهری و ڕیگا له بهر جهرده و
ڕیگران پڕ مه ترسی بوو، لاوێکمان بۆ پارێزگاری و چاوساغبیه له گه لا بوو، له
به کارهێنانی مه تال و تیرو که واند مه شکرده بوو.
به هه موو چه کیکێ شارمزا بوو، هێنده به تین و توانا و به هیز بوو به ده پیاوان
که مه ی که وانی نه ویان پێ نه ده چه مایه وه و پالەوان نه بوو له و دنیا یه ida پشتی له
عه ردی بدا، به لام چونکه ده وله مند و به ناز په روه رده بوو، دنیا ی نه دیتبوو و
نه چوو یوه سه فهران و ته پل و شه پیووری پالەوانانی نه بیستبوو و بریسکه ی
شمشیری سوارانی نه دیبوو.

خانه

به دهستی دوژمن، نه بیوو ئه سیر
له دهوڕوبه ری، نه باریبوو تیر

وا ریک کهوت من و ئه و لاوه پێکه وه که وتینه لای یه کتری و ده رۆیشتین، هه ر
دیوارێکی کۆنینه ی هاتبایه پیش به هیزی بازوو ده پماند و هه ر دره ختێکی گهره
و په گاژۆی دیبایه به لایدا ده هیتا و ده یخست و به شانازییه که وه ده یگوت:

خانه

فیل له کوێیه، قۆل و بازووی گوردان^۱ ببینی!
ئهی شیر کوا، تا ده ست و په نجه ی مه ردان ببینی!

۱. گوردان: پالەوان.

ئېمە بەو حالەو، دوو هیندی له پشت تەپۆلکە یەکەو سەریان دەرتنا، تەمای
 ھەلمەت ھێنانی سەر ئېمەیان بوو یەکیکیان کوتکیکی پێ بوو، ئەوی تریان
 کەستەکیک، لە لاو مەگەم پرسی:
 "ئەو چاوەروانی چی، دوژمن ئەوا ھا؟"

خانە

بێنە چیت ھەبە، پیاوھتی و زۆری
 دوژمن بەپیتی خۆی، ھاوتە گۆپێ
 سەیرم کرد لاو تیرو کەوانی لە دەست بەریووتەو و وەک مێژۆکی تا سەر
 ئێسقانی دەلەرزێ.

خانە

نە ھەرکەسی مووقەلێش، بە تیری زری کونکەر
 لە پۆزی ھەلمەتی جەنگاوەران، پێ دەنیتە دەر
 چارەبەکی ترمان لەو زیاتر نەدیتەو، لەوێ کە شتو مەک و چەک و جل و
 بەرگەکانمان بەجێ ھێشتن و گیانمان بەساغی دەرباز کرد.

پارچە

مرووی کارزان بنێرە، بۆ ئیش و کاری گرینگ
 کە ئەتوانی نەپرەشێر، بخاتە ئەلقەیی کەمەند
 لاو گەرچی بازووی بەھیز و تەنی وەک فیلی ھەبێ
 لە ترسی ھێرشێ دوژمن، ئەشکی جومگەیی بەندبەند
 سەرەنجامی جەنگ لەلای، جەنگ دیتە دیارە
 وەک پرسیارێکی شەری، لە پێش دانیشمەند

١٨- سەرگوزەشتە

کۆرە دەولەمەندیکم دیت لەسەر گۆڤی باوکی دانیشتبوو و لەگەڵ منداڵە دەرویشیکدا هەرا هەرای بوو کە سندووقی گۆڤی باوکم لە بەردە و نووسینەکی سەری ڕەنگینە و تاتە مەرمەری لەسەر دانراوە و خشتی شینی پیرۆزەیی تیدا چەسپ کراوە، بەلام گۆڤی باوکی تۆ، بە چی ئەچی؟ گۆڤەکی بریتییە لە دوو خشتی نزیک یەک و لەو دوو مەشتە خاکەکی کە بەسەریدا کراوە "منداڵە دەرویش ئەمانەکی هەموو بیست و پاشدان کوتی: "هەتا باوکت دەتوانی لەبن ئەو بەردە گرانیانەکی کە دای پۆشیوە بێتە دەری، باوکم ئەگاتە بەهەشت.

یەک تاکی

کەریک تا باری، سووک بێ لە بانی
خۆش پەوتر ئەپوا و زۆر بەئاسانی

پارچە

دەرویشیک کە دەکیشی، باری گرانی هەزاری
هەرواش لە دەرگای مردن، ئەکاتن سووکە باری
کەچی ئەوەی بەخۆشی و بێ دەردەسەری ئەژی
لەبەر بوونی ئەمانە، دەمری مەرگی دژواری
هەرچۆنی بێ ئەو دیلە، کە لەزندان رزگاربی
دڵ خۆشترە لە میری، کەوتۆتە گرفتاری

١٩- سەرگوزەشتە

مانای ئەم فەرمايشتم لە گەرەمەیک پرسى چيیه کە:
(أعدي عدوك نفسك التي بين جنبيك) - واتە: "گەرەمترین دۆزمنی تۆ ئەو
نەفسەیه کە هەمیشە لەگەڵتایە"
و ئەلامی دایەو: "ماناکەکی ئەو، هەر دۆزمنیک چاکەکی لەگەڵا بەکی ئەبێتە

دوستت. کهچی (نفس) چندی خوشه‌یستی و چاکه و پیاوه‌تی له‌گه‌لا بکه‌یت،
به‌یهرمه‌کانیت زیاتر ده‌کات و زۆرت‌ر دوژمنته.

پارچه

ئالمی به‌ته فریشته ئاسا، به‌کم خوارینی
گه‌رمه‌کو چوار پێیانیش بله‌وه‌ی، ئه‌به‌ته به‌رد
مه‌رامی هه‌رک‌س به‌ئینیه‌ی، ئه‌به‌ته ملکه‌چیت
هه‌ر نفس نه‌بی که ملکه‌چیت کرد، فه‌رمانی نه‌کرد

۲۰- سه‌رگوزه‌شته

ده‌مه‌ته‌قیی "سه‌عدی" له‌گه‌لا داواکار (مودده‌ی)
ده‌ریاره‌ی ده‌وله‌مه‌ندی و هه‌ژاری

یه‌که‌یکم له‌ وینه‌ی ده‌رویشان نه‌که له‌سه‌ر په‌وشتی ئه‌وان له‌ کۆپ و دانیه‌شتنیکدا
دیت، ده‌ستی به‌ هه‌را هه‌رایه‌ کردبوو و ده‌فته‌ری سه‌کالایانی له‌ قسه‌ی نابه‌جی به
ده‌وله‌مه‌ندان لێک والا کردووه‌وه و هه‌روا له‌ دووشی ده‌دا، تا قسه‌کانی به‌و جێبه
که‌یشت که ده‌رویشان ده‌ستی چاکه‌یان به‌ستراوه و ده‌وله‌مه‌ندیش پێی راسته‌یان
شکاوه.

خانه

سه‌خی له‌ ده‌ستیدا نییه‌ دره‌م
خاوه‌ن سامانی‌ش، نییه‌تی که‌رم

من که په‌روه‌رده‌ی ده‌ستی به‌خششی گه‌وره‌ پیاوانم، ئه‌و قسه‌انهم به‌لاوه‌ گران بوو و
گوتم: "براله! پیاوی ده‌وله‌مه‌ند ده‌رامه‌تی هه‌ژاران و زه‌خیره‌ی گۆشه‌نشینان و ئامانجی
خودان پێوه‌ستیان و په‌نای رێبواران و هه‌لگری باری گرانی خه‌لکانی ترن، خۆراک
ئهم‌ن و ژێرده‌سته و به‌رده‌سته و نه‌که‌رانیان هاویه‌شی خواردن و خوارینه‌یه‌یان و
پێژه‌وی چاوتیریه‌یان گه‌ییوه‌ته‌و پیر و بێوه‌ژنان و خه‌لک و دهر و دراوستیان.

هه‌لبه‌ست

دهوله‌مهند ئه‌بێ بکا، وه‌قف و به‌خشش و میوانی
زه‌کات و فیتره و ئازادی و هه‌م دیاری و قوربانی
ده‌ما چۆن ده‌گه‌یه‌ ئه‌و ده‌وله‌ته‌ی ئه‌وان، که نه‌توانی
له‌و دوو رکاته زیاتر بکه‌ی، ئه‌ویش به‌سه‌ر په‌رێشانی

ئه‌گه‌ر توانایی جووده و ئه‌گه‌ر توانایی سجوود (کرنۆش) ده‌وله‌مهند باشتر
ده‌توانی بیانگاتی، چونکه پارهمیان هه‌یه که به‌خشش بده‌ن و جل و به‌رگ پاک و
خاوێن و به‌ناوبانگ و ده‌ست و دل و آلان و هێزی خواپه‌رستی له‌ پارووی چه‌ردایه،
که دیاره گه‌ده‌ی به‌تال بێ هێزه و ده‌ستی کورت بێ به‌خشش و پتی به‌ستراو
ناتوانی به‌روا و چاکه له‌ سکی برسێیه‌وه نایه‌ت.

پارچه

به‌ دل په‌شیوی، ئه‌نوێ ئه‌و که‌سه‌ی
ئه‌زانی نییه‌تی، نانی به‌یانی
مێرووله‌ هاوین؟ گرد و کۆیه‌تی
تا زستان باته، سه‌ر به‌ ئاسانی

بێ کاری و هه‌زاری هه‌رگیز پیکه‌وه هه‌ل ناکه‌ن و یه‌ک ناگره‌وه و پال وێکدان و
لێک خه‌ربوونه‌وه هه‌رگیز له‌ ده‌ست کورتیه‌دا ناکرێ، ئه‌وه‌ی ده‌وله‌مهنده‌ نوێزی
عه‌شای خۆی دابه‌ستوه‌ و ئه‌وه‌ی هه‌زاره‌ چاوه‌پوانی خواردنی عه‌شایه و ده‌سته‌و
ئه‌ژنۆ دانیه‌ستوه‌، جا ئه‌مانه‌ چۆناو چۆن به‌یه‌ک ئه‌چن.

خانه

خاوه‌نی پۆزی، دوایی هه‌ر خوايه
دل په‌راگه‌نده، دل به‌ره‌لایه

خوا په‌رستی ئه‌مان، له‌ قبول بوونی نزیکتره چونکه هه‌میشه بیران کرد و

ئامادىيە و پەرت و بلاۋىن، خەرىكى ئىشى خۇيان و پەيدا كىردى بۇتۇي خۇيانن،
 عەرب ئەل (أعوذ بالله من الفقر المكب وجوار من لا أحب) واتە: پەنا بە خوا لە
 ھەژارى و لە نىزىكى ئوھى كە خوشم ناوئ - ديسانوھ ھاتوھ كە (الفقر سواد
 الوجه في الدارين) واتە:

ھەژارى رووى رەشىي ھەر دوو دىيانە.

گوئى: "ئەمەيانت بىستوھ بەلام ئەمەيانت نەبىستوھ كە خوشەويست - د. خ -
 ھەرموويەتى: (الفقر فخري) واتە ھەژارى شانازى منە. ھەلام دايەوھ: نىدەنگ بە
 مەبەستى سەرۋەرى عالەم - د. خ - بۇ تا قىمىكە كە مەردى مەيدانى رەزان و
 مەتالى تىرى قەزان، نەك ئەوانەى كە بەرگى پىاۋچاكان ئەپۇشن و پارووى كە
 بەخىر ئەياندرىتى ئەفروشن.

چۈارينە

ئەي تەپلى بانگى، لە ناوھو بۇش
 بى توئشو بلى، تەكبىرت چىيە، نىھايەت ھىچە
 رووى تەماع لە خەلك، مەكە گەر پىاۋى
 تەزىجى ھەزار، دىنكىش لە دەست و پەنجەت مەپچە

دەروئىشى نەزان، راناۋەستى و ئارام ناگرئ تا ھەژارىيەكەى نەگاتە كوفەر (كاد
 الفقر أن يكون كفرا) واتە: ھەژارى ھىندەى نەماۋە بىتە كوفەر، ھەروەك چۆن بە
 دەستى بەتال پووتىك پۇشتە ناكىتەوھ و بەبى دەسەلاتىش دىلىك نازاد ناكىت،
 كى پاىە و پلەى ئىمە دەگەيەنئە ئاستى ئەوان و چۆن دەستى بەرز و توانا بە
 دەستى نزم و ناتوانا دىچىت و كەى وەكو يەكن؟ ئەى نازانى كە خواى مەزن
 لەبارەى خوشىي خەلكى بەھەشتا ئەفەرموئى: (اولئك لهم رزق معلوم) واتە: ئەوان
 بۇتۇي دىارىكراۋيان ھىيە.

خانە

تىنوۋ لە خەويا، واى دىتە بەرچاۋ
 گشت جىھان وەكو، كانىيە لە ناو

کاتێ که من ئەم قسەم بە دەموو بوو، دەروێش خۆی پێ رانهگیرا و جلەوی دەروێشییە لە دەست دەرچوو گەزارەوی دەرکیشا و ئەسپی زمان پاراوی و رەوانبیزی تانە و تەشەر و سەرکۆنەکردنێی لینگ دا و کوتی:

"زۆرت بە دەولەمەنداندا هەلدا و زۆرت قسەمی پەرت و بلۆ کردن، وات لێ کردن، تریاکێ هەزاران بن، یا کلیلی ژووری زەخیرە، کۆمەلێکی لەخۆیایی و فیزگەرە، خۆ پەسند و سل و چەمووش، که هەر خەریکی کۆکردنەوی دارایی و سامان و پارەن، و تینووی پلە و پایە و خۆدەرختستن، بە زۆرمەلێ نەبێ هەزاران نادوێتن و بەسووکی نەبێ سەیریان ناکن. زانیانیان بە سوالکەر دیتە بەرچاو، پێیان وایە ئەو سامان و پلە و پایە هەیە بە میرات بۆیان ماوتمووە و هەر لە زگماکووە هەیانبووە، جێتو بە مردووی هەزاران نەدەن، لە سەرەوی مەجلیسان دانەنیشن، باوەریان وایە، لە هەموو کەسیاندا باشترن، دڵسۆزی پێشانێ کەس نەدەن، لە پەند و ئامۆژگاری زاناو دانایان بێ ناگان و کوێیان نادەنێ که کوتووێانە: "ئەوی بەخوایەستی لە خەلکانی تر کەمترە و بەلام دەولەمەند و ساماندار و دیارترە، ئەو هەر بە دیمەن بە تواناترە، دەنا لە راستیدا پیاویکی بێ دەرمەتان و کلۆل و هەزارە.

یەک تاکی

گەر کەودەنێک بەسامان، فیزکا لەسەر دانایەک

بەقوونی کەرتی دانێ، با گای عەنەبەرنیش بێ

کوتم: قسەمی سووک بەوانە مەلێ و خراپەیان پێ رەوا مەبێنە که خاوەنی بەخشش و مووچە و بەراتن و دەست و دڵ والێن"

وەلامی دایەو: "بەهەلە جووی، ئەوانە نۆکەر و ملکەچی پارەن، بە چ کەلک دیت که ئەمانە وەک هەوری ئاوس و پەن، بەلام دانابارتێن و وەک سەرچاوەی هەتان و پرووناکی نادەنە کەس، ئەوانە سواری ئەسپی توانایین و بەلام لێ ناخوێن و هەنگاوێک لە پێی خوادا نەهاتێن و درهەمێک بێ خۆیادان و خۆهەلسەنگاندن و جێتو نادەن بەکەس، ئەوانە بە رەنج و ئازار و ماندووێون سامان کۆنەکەنەو و بە قەرچۆکی و رۆنی و پەزەیلییەو دەپیارێرن و لە دواییشدا بە پەرۆش و غەم و حەسرەتەو بەجێی دەهێلن هەروەک گەرە پیاوان کوتووێانە:

"زێر و زیوی پیاوی قرچۆک ئەوکاتە لە ژێر خاک دیتە دەرەوه که ئەو بۆ خۆی
چوو زێرخاکەوه"

خانه

دارایەك كۆكەت، بەرمانج و بە ئیش

كە یەكێ تر هات، ئەبیا بەبێ هیش

پێم گوت: "هیچ لەبارەى قرچۆکی ساماندارانەوه نازانی و ئاگات لێیان نییه،
تەنیا بە هۆی سۆڵکردنێوه نەبێ، دەنا هەركەسێك واز لە چاوچنۆکیه بێتێ ئهوجا
دەست و دڵ و لایى و قرچۆکی بۆ دەرئەكەوێ، سەنگی مەحەك ئەزانێ زێر چیه و
سۆڵكەر دەرزانێ قرچۆك كێیه.. گوتی: "لە تاقیکردنەوهی خۆمەوه ئەوه ئەلێم،
دەست و پێوهند و خزمەتکاری دڵمەق و بێ ئابروو لەبەر دەرگایانیان دادەنێن تا
دەست بەسینگی پیاوچاك و ئازیز و ئاوەزدارانەوه بنێن و بڵێن مال كەسى لێ
نییه، بەراستی راستیان گوتوووه.

خانه

ئەوهی که بیر و هۆش و خاوهنی كەمال نییه

بە دەرگاوانەكەى گوت، بۆت كەس لە مال نییه

گوتم: لەبەرئەوهی ئەمانە لە دەست سۆڵكەران هاتووێه گیان و وەزائە هاتوون و
ئەقڵ دەبیرێت كە ئەگەر لێ بیابان بێت بە دور و چاوی گەدایانی پێ بێت پێ.

هۆنراو

چاوی چاویرسی بەمالی دونیا

پێ نابیتەوه، وەك بیر بە شەونم

لە هەر كۆتیهك كەسێك دیت هەژاری و تالی و سوێریی چەشتوووه و بەهۆی
چاوچنۆکیهوه خۆی دەهاوێتە ناو كاری مەترسیدارو پێ تەلەزگەوه و لە سزای
دواڕۆژ ناترسیت و هەراسان نابیت و پەوا و ناپەوا لە یەكتر جیا ناكاتەوه و
نایانناسێ.

پارچه

که سگ کهسته که گلیکی، له پر و سهری کهوئ
دانه چلکي له خوشیيان، وا نه زانی ئیسقانه
گهر دوو کهس مردوویه کیان، له سهر شانی دانابی
پیای چاوچنوک پیی وایه، نهوش هر نان و خوانه

به لآم خاومن سامان و دارایی دنیا به چاوی لوتفی خوا سهر کراوه و ناوړی لی
دراوخته و بهر هوا و نار هوا ئاگادار کراوه. من هیشتا ئم و ته یه م ته و او نه کردووه
به لگه و بورهانم بق نه هیتاویه وه هیوادارم ئینسافت هبی، داخوا هرگیز دیوته
دهستی نزیاک به شانوه به سترایتوه، یا بی تاوانیک له بردهم دهرگای زیندانا
دانیشتی یا بی گوناھی پردهی ئاپرووی درابی یادهستیک له مه چه که وه برابی،
نه گهر له بهر هزاریه نه بووی؟ شیر هپیاوان که پیوستی ناچاری کردوون، له
کوناندا گیراون. له وانه شه یه کیک له دهر ویشان نه فسی ئهمماره ی داوایه کی لی
بکات و نه ویش نه توانی خوی له بهر راگری تووشی گونا هیک بی، چونکه زگ و
کیر چمکانن واته: دوو مندالی به زگیکن، تا یه کیکیان، دانیشتووه نه وهی تریان به
پیویه، پیستم دهر ویشیک به سهر کارکی خراپه وه گیرابوو، له گهل
شهرمه زاریه شیدا له بهر دبارانی دهرسا. گوتی: موسلمانینه! توانای ژن
هینانیم نییه و خوشم پی پاناگیرئ چ بکه م؟ (لا رهبانية في الاسلام) واته: ربه نی
له ئیسلامدا نییه.

نه وهی که هوی هیوړی و ئارامی خوا پیداوانه نه وهی که هموو شه ویک
خهرامانیکیان له بهر و باو هشدایه و رژانه جوانیکیان له ژوورسهر وهی که پوژی
رووناک له جوانی نه و خوانه شهرمه زاره و دهست له سهر سینکه و سهولی
خهرامانیش له حسرمتا پیی له قورایه.

خانه

چهنکی ناوخته، خوینی نازیزان
به عهتابی سوور، سهر پهنجی پهنگان

جا بڙيه پهوا نبييه له گهڻل جوان پوخسارتيكي وادا له خراپه بگړيت و پوو بکاته
نارپهوايي.

يهک تاکي

دلټک پهری بهه شتی، بفرټنی و یه غمای کا
کمی ناوړ نه داته وه، له بتانی یه غمای^۱

هونراوه

نوهی که خورمای ته پی، له بهر دم و ده ستابی
بهرد ناهاوټه لقی دارمیتو و هیشووه تریان
به زوری نه دارو ده ست کورته کان له گونا هانه وه ده تالین و برسی یانیش نان
ده فرټن.

يهک تاکي

سهي دې که گۆشتی، چنگ کورت ناپرسی
ئی حوشتري سالحه، یا که ری دم جبال
چهندان ژنی داوین پاک و پوو سوور له بهر هه ژاری و نه داری که وتوونه ته نیتو
داوی داوین پیسی و ناوی پر نرخي خویان داومه بهر بای پیسوايي.

يهک تاکي

له گهڻل برسی یه تی، هیزی پارټز نامیني
هه ژاری جله، له ده ستی ته قوا ده ستیني
نوهی که گوتت، ده رگا له پووی هه ژاران دانه خن، حاته می تایی که له
بیایان دانه نیش، نه گهر له شاریکد ابایه لافاو و هیرشی که دایان کراسیان
له بهردا ونجرونجر دم کرد.

۱. یه غما: له تیوه نیری یه گمدا بهمانای تالانه، له دوهمدا - بهمانای شاری یه غمای
تورکستانه که به ژنی جوان بهناویانگه.

ههروهك له كتيبي (طيبات^١) دا نووسراوه .

يهك تاكي

له من مهواره با كهمسي ديكهش نهكهن تهماشه
لهلای گهدياتن چۆن چۆن دهتواني خيري كهي حاشا

گوته: "نا، من بهزميم به حال و بالي نهواندا ديتوه".
گوتم: "نا هسهرمت و داخ بق مالي نهوانه دمخويت. ئيمه لهناو قساندا
ههردووكمان يهكانگير بووين، ههه داشتيكي لهسهه تهختي شهترمنجي جوولاند،
من به داشتيكي تر، كشم پي له شاي دمكرد و به ئهسپيگ دام نهپوشي، ههتا
نهوهي له خورجيتيدا بوو هيچي پي نهما و دوا تيري تيرداني بهلگهكاني
هاويشتن.

پارچه

له حانده هيرشي نهو دهم ههراشه
وريات له خوت بي، مهتال فري نهدهي
له ههراوهوريا و فيششال بهولوه
چي ديكه نيهيه و توش گومان نهبهي
نهو قسه زانهي دهمودوو تهپهش
دهست بهچهكهوه لهبهه دهركييه و قهلاش چۆلهوهي

تا له نهجاما بهلگهي پي نهما و كۆلم پي دا، نهوجا كهوته قسهي بي كهلك و
وهك نهزانان كه بهلگهيان بق بهرگري پي ناميني، زنجيري دوژمنايهتي وهكار
ديخن و وهك نازمري^٢ بت تراش كه لهگهال كورمهكيدا نهيتواني و بهبهلگه پتي
نهوترا و دهرهستي نههات، بهشه پي بۆي ههستا و گوته:

١. طيبات: ناوي كتيبيكي تري "سهدي" يه .

٢. نازمير باوكي ئيبراهيم پيغهمهبره.

(لئن لم تنته لأرجمنك) واته: ئەگەر نەبیریتەوه بەرد بارانت ئەکەم. کەوتە جێتۆدانیم و ئەمنیش لە دەمیم دایەوه و یەخەیی گرتم و ئەمنیش چەناکەیم گرت.

پارچه

من و ئەو هەر دووک بەیەکدا هاتین
خەڵکیش لە دەورمان، شادان و خەندان
لەوتە ئێمەش پەنجەیی سەرسامییان
هەموو بەجاری خستۆتە بەر دان

بە کورتی دەمەقالتی ئەم قسە و هەرایانەمان برده لای قازی و بە دادوهری
حوکومەتی قایل بووین، تا دادوهری موسلمانان مەسلەتێکی بکات و دارێکی
بەنیوان ساماندار و هەزاراندا بێنێ، قازی کە حاڵی ئێمەیی بەو جۆرە دیت و
قسەکانی هەر دوولامانی بیست سەری بردهوه ناو یەخەیی بیرکردنەوهی خۆی و
دوای لێ وردبوونەوه و تێڕامانێکی زۆر سەری هەڵتێناپەوه و گوتی:

ئەیی ئەو کەسەیی کە ستایشی دەولەمەندانێ کردووه و جەفا و خراپە و ناسازی
هەزاران گوتووه، ئەوێ بزانه کە لە هەر جێیەک گۆل هەبێ دڕکیش هەیه و
لە هەر جێیەک مەیی لێبێ سەرخۆش و مەستیشی لێیه و خەزەنش لەکوێ بێ
ماریشی لێیه، گەوهەری شەهواریش نەهەنگی ئادەم خۆری لەگەڵ و خۆشی و
بەختەوهی دنیايش ژمەرو پێوهانی دنیايشی لە دوايه. خۆشی و پابواردنی ناو
بەهەشتیش دیواری دەردو نازار و نارێمەتی دەوهی داوه.

خانه

جەوهی دوژمن چی بکاتن، گەر نەکا دلخواهی دۆست
گەنج و مار و دڕک و گۆل، شادی و غەم پێکەوهن

ئەیی نابینی لە باغاندا داری بۆن خۆش و داری وشکیشی تیايه، دەولەمەندانیش
پیاوی ناسوپاسگوزار و نیعمەت ناشوناسیان تێدایەو لە ریزی دەرویش و
نەدارانیشدا پیاوی بەتوانا و خۆراگر و کڕووزاوهشیان تێدایە.

ئەو ئەر تېرە و تاقم و كۆمەلەن كە بېستەن، تېرە و تاقم و كۆمەلەنكى تېرىش
 ھەن، سىفرمە خوانى بەخشىيان پاخشىووە و بەدوای دەنگ و ناو و ناویانگەوھن و
 خوازىيارى لىبووردنەن و خاومەنى دنياو رۆژى دوايەن، ھەك بەندەمەكانى ھەزەرتى
 پاشاى عالەم، پەشت و پەنا قايم بە خۆشەويستىي خاويى، سەرکەوتوو و خاومەن
 دەسەلات لەناو خەلکى، پارىزەرى سىنوورى ئىسلام مىراتگرى مەلکى ھەزەرتى
 سولەيمان، گەرە دادپەرورە پاشايانى زەمان خاومەن زەھەرى دنيا و دین
 (ئەتەبەگ ئەبەوبەكرى كورە سەعدى كورەى زەنگى) خوا رۆژ و رۆژگارى پايدارتر
 كات و بەيداغى ھەر بەرز و شەكاوہ بېت.

پارچە

ھېچ باوكتىك ئەر رىزدارىيەى لەگەل كورەى خۆى نەكرد
 كە دەستى بەخشىشى تۆ دای بە بنەمالەى ئادەم
 خوا ويستى كە پىرۆزىيەك، بەو جىھانە بېەخشى
 وا تۆى بەرھەمەتى خۆى، كەردە سەردارى عالەم

قازى كە قەسى گەيانەنە ئېرە، لە قەلەمىرەوى گومانى ئىمەدا نەسپى زىدە
 پۆيىيەى لىنگ دا، سەرمان بۆ ھەرمەنى قازىيەتییەى دانەواند، چاومان لە دەمەقالى
 و ئەوھى لە نىوانماندا پرووى دابوو پۆشى، پتى ئاشتەوايىمان ھەلېژارد، لە
 لىبووردەمىيدا سەرمان لەسەر پتى يەكتەرى دانا و سەر و پرووى يەكتەرىمان ماچ كەرد
 و گەتوگۆكەمان بەم دوو خانەيە دوايى پى ھىنا.

پارچە

گەمەى لە سوورەى گەريوون مەكە، ئەى كاكى ھەرويش
 لە چارە پەشیتە گەر بەم شىپەوازەو ھەمى
 ئەى ھەلەمەند ھەتا ھەست و بىلت والایە
 بخۆ و بېەخشە كە تۆ، دنيا و ئاخىرەت ئەگرى

دەرگهی ههشتهم

له سه‌ر په‌یره‌وی هه‌لسوو‌راندنی ژیان

۱- په‌وشت

مالّ بۆ ئاسوودمیی ژیان، نه‌ک هه‌ر بۆ کۆکردنه‌وی، له‌ دانا‌یه‌کیان پرسى، کى به‌ختیاره‌ و کى به‌دبه‌خته؟ وه‌لامى دایه‌وه: "به‌ختیار ئه‌و که‌سه‌یه‌ خواردی و چاندی و به‌دبه‌ختیش ئه‌وه‌یه‌ مرد و به‌جی هه‌شت."

خانه

نوێژ له‌ سه‌ر که‌سى مه‌که، که‌ پۆی و هه‌جی نه‌کرد
له‌ کۆکردنه‌وی مالدا خۆی دانا و هه‌جی نه‌برد

"موسا" سه‌لامى خۆای لى بى - وای ئامۆژگاری قاروونی^۱ کرد: (أحسن كما أحسن الله اليك) واته: چاکه‌ بکه‌ وه‌ک چۆن خوا چاکه‌ی له‌گه‌لدا کردی - به‌لام نه‌ییبست و نه‌جامه‌که‌یت بیست.

پارچه

ئه‌وه‌ی چاکه‌ی نه‌کرد کۆ، له‌گه‌ل دره‌م و دینار
دوایی سه‌ری مه‌رگی خۆی، به‌دینار و دره‌م کرد
که‌ر ئاره‌زووی ده‌سکه‌وتی، پۆزی دنیاو ئاخیرته
که‌رم به‌خه‌لکی بکه‌، چۆن خوا به‌ تۆی که‌رم کرد

عهرمب ده‌لی: (جد ولا تمنن لأن الفائدة إليك عائدة) واته - "به‌خشه‌ بى ئه‌وه‌ی منه‌ت بکه‌ی، راستیه‌که‌ی سوودی بۆ تۆ ده‌که‌رتنه‌وه".

۱. ناوی یه‌ک له‌ ده‌وله‌مندانى کۆنه، داراو سامانیکى زۆری هه‌بوو.

پارچه

داری سه‌خاوت له کوڅی په‌گی کرد
به ناسمانا چوو، لق و پڅپی نهو
نه‌گر به‌یوای، له به‌ری بخوڅی
به‌منه‌ت به‌لاوه‌ی، مهنی قه‌دی نهو

پارچه

سوپاسی خوا که، سه‌رکه‌وتی به‌خیر
له به‌خششی خوڅی نه‌کردی بی به‌ش
شانازی مه‌که، شا خزمه‌ت نه‌که‌ی
بق به‌رده‌وامیت، سوپاس که پیشک‌ش

۲- ره‌وشت

دوو که‌س په‌نجیان به‌با چوو، په‌کټکیان مالی کڅ کرده‌وه و نه‌یخوارد. نه‌وی تر
نه‌وی فیری بوو کاری پی نه‌کرد.

دوو تاکی

تو هر چه‌ندیکی، فیری و بزانی
نیشی پی نه‌که‌ی، دیاره نادانی
نه نه‌بته زانا و نه ناقل نه‌بی
چواری پی باریکی، کتیب لی بکه‌ی بار
جا نه‌وی می‌شکه، چووزانی پشتی
چی لی نراوه، کتیب یا باره‌دار

۳- پهوشت

زانين بڼه ټاين په رومړدمکړدنه، نهک بڼه دنيا خواردن.

خانه

نښه زانين و زوهد و پارتيز و تهقواي خځي فروت
جوخينځي زور گوردهي وکړه کرد، به لام هموي سوت

۴- پهوشت

زانايهکي خوځنه پارتيز، کوډريکي چرا به دمهسته (بهدي به وه لايهتي) واته: پتي
پتي دمردکا، به لام خځي پتي دمرناکات.

خانه

بي سووده نښه ژيني خځي دپړاند
هيچي نهکړي و زيري خځي چواند

۵- پهوشت

ولات به دانا و زانايانهوه جوانه و ټاين به خوځپارتيزانهوه، پاشايان پتويستيان به
ناموزگاري دانايان زياتره، له چوونه پيش و نزيکبوونهوي دانايان له پاشايان.

پارچه

نښه پاشا نهگه پهندي ببيسي
له ناو دنيا دا، پهندي وانيه
کار هر بسپيره، به پياوي دانا
هرچند کار، نيشي پياوي وانيه

۶- پهوشت

سي شت بي سي شت، پايه دار نابي: مالي بي بازرگاني و زانين بي ليکولينهوه و
گفتوگي، کيشوهر وولات بي سياست.

پارچە

كاتى به دهمودوى خوش، دلى كەسپىكت ڤاو كرد
به توورمى بىدوينى، بلى خۆلت له چاو كرد
چونكه سهه گۆزه نهبات، تالى گوزالكي نابا
هر چاكهيك وابيكى، يانى هەمووت له ئاو كرد

۷- رهوش

به زمى هاتنوه به پياوخراپاندا ستمه له پياوچاكان و لىبووردنیش له زۆرداران
ستمه له ههزاران.

خانه

ئهگەر بهكارى بلاوينهوه، وكو پياوچاكان
به مالى تووه تاوانى نهوتق ئهكا، بى پايان

۱- پەند

پشت به دوستايەتى پاشايان و ئاوازی خوشى مندا لان نابەستريت، كه ئەمیان به
خەيالێك و ئەویان به خەویك دەگۆرین.

هۆنراو

دلى خۆت مهده يارى ههزار دوست
گەر بیدهى داوته، بۆ جودایى خۆت

۲- پەند

هەموو نەینییەکانەت بە دوست و خۆشەویستەکانەت مەلێ کێ دەلێ نابێتە دوژمنەت و
هەموو خراپەیهکیشت لەگەڵ دوژمنەتدا مەکه، نەهەمک ببێتەوه دوستت.

۳- پەند

ئەو نەینییەى شار دووتەتەوه لای دوستەکانەتى مەدرکینە، با دوستێکی راستیش
بیت، چونکه ئەویش دوستی هەن و ئیدی هەروا بەزنجیره یەک بە نواى یەکدا.

پارچه

بئی دهنکی چاتره، لهوهی که نابئی
چیت له دلدايه، کهسئی بیبیسئی
له سهراچاوهوه، بهری ئاو بگره
که جۆکا پر بوو، کئییه بیبهسئی

خانه

قسهیهک به نهینى، که نابئی بگوتئى
هرگیز له ئاو خه لک، ناشئى بگوتئى

۸- رهوش

دوژمنى بئى هیز که دیته ژیر بار و خۆى به دوست پيشان دهدا مه بهستى هر
ئوهیه ببیته دوژمنیکى به هیز و توانا و گوتووینه ئوه پشت به دوستایهتى
دۆستان نابهستئى، چ جاي دلنایى له دمه لاسکى دوژمنان.

۴- پەند

ئوهی دوژمنى بچووکی خۆى به گهم بزانئى، وهک ئوه وایه ئاگرێکی گزی
پشتگوئى خستبئى.

پارچه

ئهمرۆ ئه توانى، ئاگر خاموش کهى
که گهشاپهوه، دانه گرئى جيهان
مه هیله دوژمن، دهست داته گهوان
تۆ دایدروو به تیر، وهک تیک و دورمان

۵- پەند

به جۆرێک له نێوان دور دوژمندا بدوئى، که ناشتېوونهوه شهرمه زار نه پیت.

پارچه

له نیتوان دووکەس، شەپ وەک ئاگره
دوو زمان و شوقار، داردهست هه لگره
کهینێ بوونهوه هه وāl، ههردووکیان
شهرمهنده و روورەش، ئه‌بی له‌ناویان
له‌ناو دوو که‌سا، ئاگر هه‌لگیرسان
ژی‌ری نییه‌ خۆتی، لێ بده‌ی به‌سووتان

پارچه

به‌سپایی بدوێ، له‌گه‌ل دۆستانه‌
تا گوێی لێ نه‌بی، دوژمنی خوێنخوار
چی ده‌یڵی لێ له‌بن، دیوار وریابه‌!
نه‌ک گوێیه‌ک هه‌بی، له‌و دیوی دیوار.

٦- په‌ند

ئه‌وه‌ی ناشتی له‌گه‌ل دوژمنانی دۆستی خۆی ئه‌کا بیری ئازاردانی دۆستانی خۆی
هه‌یه‌.

ئه‌ی خاوه‌ن هۆش، ده‌ستت له‌و دۆسته‌ بشق
که‌ دانه‌نیشی له‌گه‌ل، یه‌که‌ دوژمنانی تو

٧- په‌ند

ئه‌گه‌ر له‌ به‌جیه‌ینانی کارکتدا دوودل بووی، ئه‌و لایه‌یانی هه‌لبژێره‌ که‌ ئاسانه‌تر
دی به‌ده‌سته‌وه‌ و ئازاری که‌متره‌.

خانه

به توندی له گه‌ل پیاوێکی نه‌رما مه‌که گه‌فتوگو
ئه‌وه‌ی له‌ دهرگای ئاشتیشت ئه‌دا مه‌که جه‌نگ و جۆ

۸- پهنه

تا ئیش به‌ زێڕ و پاره پێک بێ، ناشی گیان به‌خێته مه‌ترسییه‌وه، عه‌ره‌ب ئه‌لێ
(آخر الحیل السیف) واته: دوا‌ی هه‌موو فیتلێن ئه‌وجا نۆرە‌ی شمشیره.

خانه

که ده‌ست له‌ هه‌موو فیتلێک بوو بنه‌به‌ست
ئه‌وه‌م ره‌وايه، شیر بگریته ده‌ست

۹- پهنه

به‌زه‌میت به‌بێ هێزی دوژمندا نه‌یه‌ته‌وه، چونکه که هاته‌وه سه‌رخۆ و توانای
په‌یدا کرده‌وه، ئه‌و تۆ نابوێت.

خانه

که دوژمنت بێ هێز دی، به‌غیز سمیل بامه‌ده
میشکه له‌هر ئیسقانی و له‌هر کراسی مه‌رده

۹- ره‌وشت

هه‌رکه‌سیک به‌دیک بکوژی، خه‌لکی له‌به‌لای وی رزگار ده‌کات و کابرای به‌دیش
له‌ سزای خوا.

پارچه

بووردن کارێکی زۆر جوانه به‌لام
زامی خه‌لک مه‌خه به‌ر ئیشی مه‌ره‌م

نەیزانی ئۆمەي پەھمی کرد بە مار
سەھەم بوو کردی، لە کوپی ئادەم

۱۰- پەوشت

بەگوێگەردنی ئامۆزگاری دوژمن هەلەیه، بەلام گوێ لێ راگرتنی پەوايه، تا به
پێچەوانەي ئۆمەه کار بکەیت و ئەمەش راستییەکیە.

دوو تاکی

لەوه بترسە دوژمن پێت بێت ئۆه بکە سادەي
ئۆهک بە دوو دەست لە ئەژنۆي پەقی پەشیمانیت دەي
گەر پێگای راستی هەروەکو تیرت نیشان دا دوژمن
تۆ بەلای چەپدا وەربیسوورێتۆه، هەر دوو چاوی من

۱۰- پەند

توورەیی لە ئەندازە بەدەر ترس هێنە و نەرمیی ناوختیش هەبەت بەره. نەهێندە
توورە و تۆسەن بە لێت پترسەن نەهێندەش نەرم بە بەسەرتدا زāl بن.

دوو تاکی

نەرمش و توندی پێکەوه دانێ
وەک خوێنگەر زام و هەتوان دانەنێ
پێلای ژێر هێندە توندی ناگرێ
تا توورەییەکی دنیا داگرێ
نە هێندەش نەرم و شلک و ناسکە
زوو بشکێتەوه بەو قۆل و باسکە
تە خۆی زۆر بەرز ئەگریت و ئەروا
نە ئەکەوتە بەر قەسەي بێ پەروا

دوو تاکی

لاوئک به باوکی، گوت پیاوی دانا
په نډیکم فیرکه، په نډی پیرانا
گوتی پیاووتی، بکه تا دمتوانی
نه هیلای گورگ لیت، تیرکا ددانی

۱۱- رهوشت

دووکس دوژمنی ولات و ناین: پاشای بی سمبر و خواپهرستی بی عیلم.

خانه

با پاشای ولات نه بی، سازادیکی فرماندهر
که بق خودای نه بیت، به ندمیه کی فرمانبهر

۱۱- په نډ

له سهر پاشا پیویسته که متر له به ندمه کانی خوی تووړه بی و زیده پوی له
تووړه بوونیدا نه کا به سهریاندا، تا دۆسته کانی خوی باوهر و متمانه یان پی
بمینی، ناگری قین و تووړه می له پیشدا له خاومنه که به ده بیت، پاشدان که
زمانه کی کیشا نه و جا ده گاته دوژمن یا هر نایگاتی.

دوو تاکی

ناشی نادمی، که تو له خاکی
بنییه که لته، توندی و بی باکی
توی هینده توند و وا سهره لگری
دیاره له خاک نی، تو له ناگری

پارچه

له شاری بهیله قاندا^۱، سهرم له عابیدیک دا
پیم گوت: به زانینی خوت، له نه زانینم پاک که
گوتی برۆ: وهکو خاک، ئارامگر به ئهی فهقی
یاخو هه رچیت خوتندوو، تیکرا هه مووی ژیر خاک که

۱۲- رهوش

به دخوو به دهست دوژمنیکه وه گرفتاره، بچیت هه شوینیک له دهست سزای ئهو
رزگاری نابێ.

خانه

که ره له دهست دهستی جهفا، به دخوو بچته ئاسمان
له دهستی خووی بهدی خووی، هه میسه بهر به لایه

۱۲- په‌ند

که دیت بهر بلای که وتووته ناو سوپای دوژمنه وه، تۆ خوت کۆکه ره وه، به لام که
دیت ئه وان کۆکن تۆ بیر له په‌رت و بلای و ناخۆشی بکه ره وه.

پارچه

برۆ له گه‌ل دۆستان، به‌ی غه‌می دانیشه
که له نێو دوژمنانت هه‌لایسا هه‌را و جه‌نگ
به‌لام هه‌ر که هه‌ستت کرد، له‌گه‌ل یه‌کا هاودهنگن
دهست له‌سه‌ر که‌وان دانێ و قایم بکه‌ قه‌لای سه‌نگ

۱۳- رهوش

که‌ینێ فێله‌کانی دوژمن سه‌ریان نه‌گرت، زنجیری دۆستایه‌تی را ده‌ته‌کینێ و ئینجا

۱. بهیله‌قان: شارێکه له ئێران له میانی شیروان و ئازربایجان.

له ژیر پرده‌ی دښتایه تیدا، کاریکی وا دمکات هیچ دوژمنیک نه یکرېږي.

۱۳- پند

سهری مار به دهستی دوژمن پان کهوه، چونکه یه کییک له م دوو که لکانه‌ی لیوه سهر
هه لدهدا، نه‌گهر دوژمن سهرکهوت نهوه ماره‌کات کوشت و نه‌گهر مارمکش
سهرکهوت، نهوه له دوژمن رزگار بووی.

خانه

له رږځی جهنگ د لنیا مبه، له دوژمنی بی هیز
میشکی شیر درده‌هیني، که دهستی له گیان به‌ردا

ناموژگاری

نه‌گهر زانیت هه‌والیک دلی کهسپک نازار ددها، تو مه‌یلتي و لتي بیده‌نگ به، با
یه‌کیکی تر بیلتي.

خانه

بولبول موژده‌ی به‌هار بی‌ره
هه‌والی به، به کوند بسپیره

۱- پیشبینی

پاشای له سته‌مکار (خیانته) ی کهس ناگادار مه‌که تا به ته‌واوته‌ی د لنیا نه‌بی،
دهنا بق نه‌مانی خوت تي ده‌کوشي.

هه‌لبه‌ست

قسه حازرکه، جا وهره گوشتار
که دیت قسه‌ت، وا نه‌کاتن کار
کوتن له گیانا کار نه‌کا، به دوان^۱
به‌لام خوت به پند مه‌ده، به زمان

۱. دوان: قسه.

۱۴- پەشت

ئەوئى ئامۇزگارىي خۇ پەسندىك بىكات، خۇي پىتويستى بە ئامۇزگارىكارىكە.

۱۴- پەند

تەفرەي دوژمن مەخۇ و بەخۇنازىنى ستايش گۇيان مەكپە كە ئەم داوى پىسقى
ناوئەتەو و ئەو دامەنى چاۋچىنۇكى گرتوۋەتەو.

۱۵- پەشت

پىاۋى گەۋچ پىداھەلدانى لا خۇشە، وەكو لاشەيەك لەلاقەو فوۋى تىكەي قەلەو
دەركەۋى.

پارچە

گوئى مەدە دەنگى مەدى چاۋلووسان
كە بە ھەرزانى، سوۋدى لىت ئەۋى
گەر رۇژى نىيازىت نەگەياندە جى
دوۋ سەد قات ھەلەت دەۋمىرى ئەۋى.

۱۶- پەشت

تا وتار خوتنىك پەخنى لى نەگىرى قسەكانى پوخت نابن.

خانە

خوت ھەل مەكىشە، بە جوانى گوفتارى خوت
بە ئافەرىنى نەزان و يا بە پىي ئەفكارى خوت

۱۷- پەشت

ھەموو كەسىك ئەقلى خۇي لا تەواو و مىندالىي خۇي لا جوان.

پارچه

جوو و موسولماننیک کیهوتنه گفتوگو
پیکهین گرتمی له مشتموریان
موسلمان نیگوت: نهگه وانهو
وهک جوولهکویهک دهرچم له جیهان
جوو نیگوت: سویندی به تورات نهخوم
وانهیی بمرم، وهک توی موسلمان
گه لهسه زهوی دانا نه مینتی
کس به نهفامی خوی نابا گومان

۱۸- رهوشت

ده پیاو لهسه خواننیک نهخون، به لام دوو سهگ لهسه که لاکیک پیک نایه.
چاوهرسی به جیهاننیک هر چاوهرسییه و کهچی پیاوکی قانیه به ناننیک تیره،
دانایان گوتوویانه: ههژاری به قناعت چاکتره له دهوله مهندي به سامان.

یهک تاکی

ریخو لهیی تهنگ رهنکه، بهنانه وشکیک پری
به لام سامانی دنیا، پر ناکاتن چاوی تهنگ

دوو تاکی

باوکم که سووری ژینی تهواو بوو
نهم تاکه پهندهی پی گوتم و دهرچوو
شه هومت ناگره، پاریزی لی بکه
ناگری دوزهخ له خوت خوش مهکه
به رگهی نهو ناگره سووره ناگری تو
ئاو بهم ناگره دابکه ئیمیرق

۱۵- پەند

ھەر كەستىك لەكاتى توانايدا چاكا نەكا، لە بى توانايدا سەختى ئەبىنى.

خانە

لە ھەردەم نازار، بەدبەختتر نىيە
لە لىقەوماننا، كەس يارى نىيە

۱۹- رەوشت

ھەر شتىك زوو پەيدا بىي، زۆر نامىنىتتەو.

پارچە

بىستم كە گلى، رۆژھەلات ئەكەن
بەماوھى چل سال، بە كاسەى چىنى
لە ھەردەشت رۆژى سەدى وا ئەكەن
بۆيە لىرە كەم نەرخيان ئەبىنى

پارچە

جووچكە لە ھىلكە دەرھات، لە رسقى خۆى ئەگەپى
ئادەمىزاد نىيەتى، تەمىز و ژىرى و زانين
ئەم كە كاتى گەرە بوو، بەھىچ شتىكى ناكا
ئەو لە گشت شت تىپەپى، بە گەرەپەتى و بە تىن
ئاوتنە لە گشت جىيەك، ھەيە بۆيە بى نەرخە
لە ھەل دژوار دىتە دەست، بۆيە بەنەرخە و سەنگىن

۲۰- رەوشت

كار بە لەسەرھۆيىيەو دىتە دەست، پىاوى بەپەلە زوو ئەكەوئى.

دوو تاکي

به‌چاوی خۆم دیم، له چۆڵ و بیابان
ئایسته^۱ پێش کۆت، له خۆشڕۆی رههوان
ئێسپی رههوانی خۆشڕۆ مایهوه
وشترهوان هێدیش، هه‌ر نه‌پسایه‌وه

۲۱- پژوهش

بقى نهران هيج شتيك له بيدنگى باشر نيه و نهگر نهمشى برانيباه نهران نه نه بوو.

پارچہ

فہزل و کہالت، گہر نییہ و باشہ
ٹاگات لہ زمانی خوٲ بئی لہ زارا
پیاو ہر زمانی خوئی پیسوای نہکا
گوٲزی بئی کاکل، سووکہ لہ بارا

پارچہ

شیتیک کهریکی مهشوق دانه
هره ولی له گهل نه دا به دایم^۲
دانایهک گوتی: نه زان خهریک چی
له کارهت سل که، له لومسی لایم^۲
چارپی له تۆوه قسه فیر نابئ
بیدهنگی فیربه، تۆ له بههیم^۴

۱. ناهيسته: لهسهرڅو. يا نهوهي هتيدي هتيدي دهروا.

۲. **دایم: همیشه، به‌رده‌وام.**

۳. لایم: لائیم: لؤمه کهر

۴. به‌هایم: نازہل، چوارپی.

دوو تاکی

ورد نه بیتوه یه کییک له جوابدان
زوری بی جی دیت، گفتوگویی له قسان
وهره یا قسه ریک خه وک دانا
یاخو بیدمگ به، هروکو چوارپا

۱۶- پەند

هرکس یک له گهل له خوی دانانردا کهوته بینو بهرهی قسان تا خه لکی وایزانن
نوهکسه دانایه، بابزانن که نهزانه.

یهک تاکی

گر یه کییک له تق چاکتر کهوته دوان
چاتریش بزانی، لپی مه گره پمخنان

۲۲- پەموشت

نوهی له گهل به دان همستی و دانیشی، چاکی نابینئ.

دوو تاکی

گر فریشته له گهل دیو بکا دوسی
لپی فیر ئه بی ترس و ستم و دل پیسی
له بهدان بهدی نه بی، فیر نابی
بو گورگ پیست درونهوه هر نابی

۱۷- پەند

نهیننی عیبی خه لکی دهرمه خه، نهوک ریسواین و ناویان بزپئ و توش بی متمانه
بیت.

۲۳- پوهشت

هر کسې فېری زانست بوو و کاری پې نه کړد و مکو نه و وایه گایه کی له جوړتیدا
لې خوړپت و توو نه و شپنې.

۲۴- پوهشت

له له شې بې دلوه خوا پهرستی ناکړې و له توکلې بې ناوک و کاکله و مش کال
پیدا نابې.

خانه

زور بالای جوانی ژیر په چو چار شپو
که دهر کهوت ناسیت، پیرمونه ی دپو

۲۵- پوهشت

نه گهر هموو شه ویک "قدر" نه بوو، شهوی "قدر" بې قدر نه بوو

خانه

بهرد همووی له علی به د مخشان بووایه
بهرد و له لعل نه بوو په ک نرخیان بووایه

۲۶- پوهشت

نه هر کسې به دیمه ن جوانه پوه شتی شي باش و دروسته، کار له دهر وندایه،
نه و مکه له پیسته.

پارچه

تو نه توانی به یه ک روژ تی بگه ی خووی پیاو
که گه شتو ته کوئ، له پایه کانی علوم
به لأم له بیر و هوشی نه رخیان مبه و مه غروم
که گیانی پیس به چن دین سال نابې مه علوم

۲- پیشبینی

نهمی بهگز گهراندا بچی خوینی خوی نه پژی

پارچه

نه گهر تو زور خست به زل بزانی
راستیان گوت: خیل یهک نهیینی به دووان
زو نیو چوانت، نهیینی شکا
که شه ره قوچت، کرد له گهل بهران

۲۷- رهوشت

په نجه له گهل شیر لیکدان و دهست بق شمشیر بردن کاری ناقلا نه نییه.

خانه

شهر و زوره ملی مه که له گهل مهست
به ره له سهر په نجه، بخه باغه ل دهست

۲- پیشبینی

لاوازیک له گهل به هیزیکدا زورانبازی بکا، یاری دوژمنه بق نه مانای خوی.

پارچه

که ی سایه په رومر، توانای ههیه
بیته مهیدانی شه پکه ران له جهنگ
بازوو سست شیتته، که په نجه باوچ
پرویه پرووی پیاوی نازا و ناسن جهنگ

۲۸- رهوشت

هر که سی گوی له ناموژگاری نه گریت، حزی له سهر کوته کردنه.

خانه

که ئاموژگاریت نه هاته گوی
که گلهم لی کردی بیدمگ به له جی

۱- گوتهی جوان

بی هونه‌ران چاویان هه‌لنایه هونه‌رم‌ندانی پی ببین، هه‌روه‌کو سه‌گی به‌ره‌لا که
سه‌گی راوی دیت، ئه‌یکاته هه‌را، به‌لام ناشوێری بیته پیتش. پیاوی سه‌پله که
نه‌یتوانی ده‌روه‌ستی هونه‌رم‌ند بیت، به‌ پیسییه‌وه ئه‌چیته پیتسته‌وه.

خانه

پیاوی سه‌پله غه‌یبه‌تی خۆی هه‌ر ئه‌کا
چونکه کاتی پوه‌په‌روو لاله زمانی

۲۹- په‌وشت

ئه‌گه‌ر سته‌م و ئازاری سک نه‌بوايه، هه‌چ بالنده‌یه‌ک نه‌ئه‌که‌وته ناو داوی
پاوجیه‌وه، به‌لکه پاوچی هه‌ر خۆی داوی دانه‌نابایه‌وه.

۳۰- په‌وشت

دانایان دره‌نگ ئه‌خۆن و خواپه‌رستان نیوه‌تیر و زاهیدان مه‌مره و مه‌ژی و لاوان تا
له‌گه‌ن ئه‌گرێ و پیران تا ئاره‌قه ده‌که‌نه‌وه و به‌لام په‌ند و قه‌له‌نده‌ران ئه‌وه‌نده
ئه‌خۆن تا هه‌ناسه‌یان لی ده‌په‌رێ و نان و پستی که‌س له‌سه‌ر سفره نامی‌نی.

یه‌ک تاکی

به‌نده و دیلی سک، دوو شه‌و ناخه‌وێ
له‌به‌ر گه‌ده‌ی پر، وه له دڵ ته‌نگی

۳۱- په‌وشت

پرسکردن به ژنان ماڵ وێرانیه و دلاواییش له‌که‌ل که‌نده‌ل‌ندا گونا‌هه.

خانه

دلّت بسووتی به پلنگی تیژ دان
بی خواپیت کردووه به مافی پەزان

۱۸- پەند

ئەوێ دەسهلاتی بەسەر دوزمندا دەشکێ و نەیکوژی دوزمنی خۆیەتی.

خانه

بەرد لە دەستا بی و ماریش لە سەر سنگ
شیتییە رامیتنی، یا بکە یەرەنگ

تاقمێک بە پێچەوانەیی ئەمەیانەو بە بەرژموند زانی و گوتیان لە کوشتنی
دیلاندا رامان و وردبۆنەووە باشترە، لەبەرئەوێ ئیختیارمکە هێشتا هەر ماوێ لە
کوشتن و نەکوشتندا، جا دەتوانی بکوژی یا نەکوژی و دەشتوانی ببەخشی، بەلام
ئەگەر بی راوستان بکوژیت لە وانەیە بەرژموندییەک لە دەست دەرچێ و جارتیکی
تر قەرەبوو نەبێتەو.

دوو تاکی

ئاسانە یەکیک لە گیان کەمی بی بەش
کوژراو گیانی، ناخریتەو لەش
لە مەرجی ئەقڵی، تیر زەنە وەستان
هەرکە تیر دەرچوو، ناچتەو کەوان

۳۲- پەوشت

ئەگەر دانایەک لەگەڵ نەفاماندا تێوێ گلا، ئەبێ بە تەمای پێژ و شکۆمەندیی نەبێت
و ئەگەر نەفامێکیش وە قسە بێنی و بەسەر دانایەکدا زāl بی پێت سەیر نەبێ
چونکە بەردێکە و هەموو گەوهەریکی ئەشکێنێ.

خانه

سەير نىيە گەر دەرئەبىي نەفەس
بولبولتىك قەلى، بىتە ھاو قەفەس

پارچە

گەر ھونەرمەندىك لەدەست ئەوياش ئازار بىيىنى
ھەست بە ناخۇشى ئەكا، دلى پر لە غەم نابى
بەردى بەد گەوھەر، ئەگەر كاسەى زىرەن بىشكىنى
نرخى بەرد زىاد ناكە و بەھاي زىرەش كەم نابى

۳۳- رەوشت

ئەگەر دانايەك يا ھۆشمەندىك لە نىو ھەرزەكاراندا قىسەى خۇي بىرى سەرت
سورنەمىنى، چونكە ئاوازي بوربوت^۱ ۋە سەر دەنگى دەھۆل ناكەوئى و بۆنى عەنبەر
لە بۆگەنى سىردا ون ئەبى.

دوو تاكى

ملى ھەلبىرى دەنگ بەرزى نادان
كە دانايەكى، بى شەرم بەزان
تۆكە نازانى پەردەى حىجازى
لەبەر تەپلى جەنگ، نەما ئاوازي

۳۴- رەوشت

گەوھەر بىكەوتتە ئاودەستىشەو ھەر بەنرخ و بەھايە، ھەروھە تۆز ئەگەر بىشگاتە
ئاسمان ھەروا سووك و بى نرخە. پەروەردەى ناشايان جىي داخە و ماندوويوونى
بەفەر چوونە، خۆلەمىش بۆيە جى بەرزە چونكە ئاگر گەوھەركى خوايىيە بەلام

۱. بوربوت: ئامپىرىكى مۇسقىيە

چونکه خوځله‌میش خوځی هونهریکي نییه هه روهمو خاکه، نرخی شه‌کر له‌به‌ر ئه‌وه
نییه که له قامیشه به‌لکه خوځی تایبه‌تمه‌ندیی خوځی هه‌یه.

دوو تاکي

سروشتي کمنان، بێ خیر بوو بێ بهر
نرخی به‌رز نه‌کرد، بوونی پتفه‌مبه‌ر
هونهر بنوخته، نه‌ک تیـره و پدهر
گول نه‌وه‌ی درکه و برایم له نازهر

۳۵- ره‌وشت

میسک ئه‌وه‌یه که خوځی بۆن بدا، نه‌ک وه‌کو عه‌تار نه‌لێ، دانا وه‌ک قوتووی عه‌تار
بیده‌نگه و هونهرنما. نه‌زان وه‌ک ته‌پلی شه‌ر ده‌نگ گه‌وره و به‌تال.

هه‌له‌سه‌ت

زانایه‌ک له‌ناو، که‌وه‌ده‌نان دابی
ئابهم جۆره‌یان، گوته‌وه دۆستان
وه‌ک نه‌وجوانیک، له‌ناو کوێران بێ
یاخو قورئانیک، له‌ناو زهن‌دیقان

۳۶- ره‌وشت

دۆسته‌یکي که به عومریک ده‌گیرێ، نابێ به هه‌ناسی‌کی بره‌نجینه‌درێ.

یه‌ک تاکي

به‌ردیک به‌ چهند سال نه‌بیته له‌هل
نه‌که‌ی به‌ پشووتک، بیشکینی به‌ به‌رد

۳۷- رهوشت

ئەقل بەدەست نەفسەو، وەك پیاوی گرفتارە بەدەست ژنی جەربەزو حیلەبازەو

خانه

مالئاوایی بکە تۆ، لە خوۆشی و لە خانووی

کە دەنگی ژنی تیدا، بەرز ئەبیتەو لەوی

۳۸- رهوشت

برپاری بێ هیز قرت و فیل و ئەفسوونە و هیزی بێ برپارێش نەزانین و شیتی.

یەك تاکی

پاکی و تەگبیر و ئەقل پیویستە، ئینجا مۆلک و مال

کە مۆلک و دارای نەزان چەکیکن، بۆ شەری خودا

۳۹- رهوشت

جوامێرێک کە بخوا و ببەخشی زۆر لە خواپەرستیکی چاکترە نەخوا و ھەر داینی.
ئەوھی لەبەر خاتری خەلک واز لە ئارەزووھکانی بێنی ئەو لە ئارەزووی حەلەو
کەوتووئە ئارەزووی حەرامەو.

خانه

عابیدیک گەر بۆ خودای نەکا، گۆشەنشینی

بێچارە لە ئاوێنەی تاریکدا، چ ئەبینی

کەم کەمە زۆر ئەبی و دلوپ دلوپ دەبیتە لافاو، یانی ئەوانەمی کە دەسەلاتیان
نییە و بێ هیزن، با وردە بەردان کۆکەنەو، تا دەرفەت، ئەوسا دەماری پێ لە
مێشکی دوژمن دەربینتی.

هۆنراو

(دلۆپ دلۆپ لەسەریەک، کۆیتەوه، ئەبته نەهر
پوویار لەگەڵ پوویاریک، کۆ بۆوه ئەبته بەحر)

خانە

کەم کەم پێکەوه، زۆر دیتە ئەژمار
دەنکە دەنکەیه، گەنم لە عەمبار

٤١- پەوشت

زانا نابێ بێ هۆشیی نەفامان بەحیلم و توانایییەوه بەسەر بەرێ چونکە بۆ
هەردوو لایان زەرەرە، ئەو سامی نامینێ و نەزانیی ئەویش پتەوتر دەبێ.

خانە

گەر لەگەڵ سێلە بدویتی بەخۆشی
زیاتری دەکا، بەدی و سەرکێشی

٤٢- پەوشت

گوناھ هەر کەسێک بیکا، ناپەسندییە و لە زانایانیشدا ناشیرینترە چونکە زانین
چەکی شەری شەیتانە و کە خاوێن چەکیشیان بەدیلی برد شەرمەزاریی زۆرتەرە.

دوو تاکی

باشترە پیاویک، نەزان بێ و هەزار
لە زانایەکی، نەکا پارێزگار
ئەو لەبەر کوێری، پێی کەوتە لاپال
ئەم بە دووچاوان، ئەکەوتە چال

٤٣- پهوشت

کیان ههمووی هه ناسهیه که، جیهان بوونیکه له نیتوان دوو نه بووندا نهوانه دی دین به دنیا دهفرۆش کهرن، "یوسف" نهفرۆشن نه دی چ نهکړن؟ (ألم أعهد اليكم يا بني آدم أن لاتعبدوا الشيطان أنه لكم عدو مبين) واته: نه ری نهی بهنی ئادهم نه دی پهیمانم لی وهر نه گرتن شهیتانی نه پهرستن، خو شهیتان دوژمنیکي ئاشکرای ئیوهیه.

خانه

به قسهی دوژمن نه تو، پهیمانی دوستیت شکاند
له گهل دوژمن بووی به دوست و له گهل دوست دوستیت پساند

٤٤- پهوشت

شهیتان دهرهوستی دلسوزان و پاشاش دهرهوستی هه ژاران نایهن.

هه لیهست

قهر د مهده بهوهی که نویتز ناکا
با له هه ژارییا، دهمی والا کا
نهو فرهزی خوا، نه هیئتیه جی
چون بق قهردی تو، دلی دانه ته پی

٤٥- پهوشت

نهوهی له ژیانیدا نانی نه خورئ، که مرد ناویشی نابریئ، تامی ترئ بیوه ژن نهیزانئ نه که خاوهن ترئ، یوسفی راستگور - دروودی خوای لی بی له سالی گرانایی "میسر" دا تیری نه نه خوارد، تا برسپیهکانی له بیر نه چی.

دوو تاکی

نهوهی که نهژی له خووشی و بونه
نازانئ حالی برسپیان چونه

کەسیک ئەزانى، حالى هەزارى
کە خۆى دىبىتى، دەردى نەدارى

پارچە

ئەى ئەوئى کە سواری ئەسپى خۆشپەوى، خیرا مەرق
وا کەرى زى کیشى مسکین، چوارپەلى چۆتە قورئ
تۆ لە بۆ ئوردو مەچوو، مالى دەرویشى هەزار
لەو کـلاوێژنە ئەو دەودى دلە دیتـە دەرى

۱۹- پەند

لە وشکە سالیدا لە دەرویشى بۆ حال و بال مەپرسە چۆنى؟ بەو مەرچە نەبۆ کە
مەرەمىکى لەسەر برىنى دابىتى و شتىکى بۆ بېرىتەو

پارچە

کە کەرتکت بە بارهه دیت، کەوتۆتە قورئ
بەزمىت پىیدا بىتەو و مەوستە لەسەر سەرى
بەلام کەى رۆیشتى و لیت پرسى، چۆن کەوتوو
کەمەر بىستە و وەک مەردان، بۆى بگرە کلکى کەرى

۴۶- پەوشت

دووشت ناچنە ئەقلەو، خواردنى بەرلە دابەشکرانى و مردنى ناوخت و لەناکاو.

پارچە

چارەنووس قەت ناگۆرئ، بەهەزار ئاهونالە
بەسوپاس یا بەگلەبى، بىتە دەرى لە زارى
فرىشتەى دیارىکراوى، سەر گەنجینەکانى با
باکى چرای پىرێژنێتى، چىبە وەمەرى یەکجارى

۲۰- پەند

ئەي داواكارى مووچە و بەرات و بژىۋى دانىشە تا بىخۆيت تۆش ئەي ئەجەل ھاتوو
مەرق و رامەكە، كيان دەرناپەيت.

پارچە

كۆشش بۆ خۆراک بەكى يا ئەكى
ھەر بۆت ئەتىرى، خوای عەززە و مەجل
بەكەوئە زارى، شېر و پەنگىش
ئاتخۆن ئەمىنى، تا پۆزى ئەجەل

۴۷- پەشت

دەست ناگاتە دانەندراو و دانراویش لە ھەرچىيەك بى دەست ئەيگاتى.

خانە

بىستەتووتە سەندەر چووتە ناو تارىكى
ئوای ئەم ھەموو پەنجەش، ئاوى ھاياتى نەچەشت

۲۱- پەند

راوچى بى رىسق ماسى لە دىچەدا ناگرى و ماسىش بى ئەجەل لە وشكايىيە
نامرى.

خانە

ھەزارى چاۋچىنۆك، بە دىنىادا پائەكا
ئەو بەدوای رزق و رۆزىيا و ئەجەل بەدوای ئەوا

۴۸- پەشت

دەولە مەندى فاسق كەستەككى زىرپىيە و دەروەشكى چاك جوانىكى تۆزاويە،
ئەمیان كراسە پىناويەكەى مووسايە و ئەوئە پىشپىنىش رىشى رازاوەى فیرەوون.

توورپهیی و توندوتیژیی پیاوچاکان روو له رهوینهوهیه و دهولهتی پیاوخراپانیش
سه‌ر به‌رهو نشیوه.

پارچه

ئهوهی که خاوهن سامان و جییه
یارمه‌تی که‌سی د‌شکاوانادا
پتی ب‌تی که هیچ، سامان و جییه‌ک
که‌لکی ناگرئ، له ئه‌و دنیا‌دا

۴۹- په‌وشت

ه‌سوود ه‌روه‌ک له به‌خششه‌کانی خوا ر‌ژد و قرچ‌ۆکه، ئاواش د‌وژمنی پیاوی ب‌ی
کونا‌هه.

پارچه

زپه پیاو‌تیکی م‌یشک و شکم د‌یت
که‌وتبووه گیانی، پیاوی خاوهن جا‌ه
گوتم: ئه‌ی خوا‌جه، تق‌ ز‌ۆر ب‌ی به‌ختی
خه‌لکی خوا پ‌یداو، چ‌ییانه‌ کونا‌ه

پارچه

نه‌که‌ی ئاره‌زووی به‌لا، ب‌ۆ ه‌سوود
که ئه‌و به‌دبه‌خته، ب‌ۆ خ‌ۆی به‌لایه
هیچ پ‌یویست نا‌کا، د‌وژمنیه‌ی ب‌که‌ی
ئه‌و خ‌ۆی د‌وژمنی، خ‌ۆی وا له د‌وايه

۵۰- پەشت

سوختەى بى ئامانچ عاشقىكى بى زىر و پارمىه و رىتبارىكى نەشارمزا و
بالندىمىكى بى پەر و بالە و زاناي بى كردهوش دارى بى بەرە. زاهىدى نەزانىش
خانووى بى قاپى و دەرە و مرار و مەبەست لە هاتنە خوارەوى قورئان،
پەيداكردى پەشتى باش و جوانە، نەك ھەر خويندەوى شىوھى نووسىنەكانى.
خواپەرستى نەزان رىتبارىكى پىادىمىه و زانايەكى كردار سست و خاوسوارىكى
نووستووه. گوناھكارىكى تۆپەكار باشترە لە خواپەرستىكى بەخۆنان.

خانە

سەرھەنگى چاترە، خوش خو و دلدارى
نەك زانايەكى، مەردوم ئازارى
لە يەككىيان پرسى: "زاناي بى كردهو بە چ دەچى؟ گوتى:
"بە ھەنگىكى بى ھەنگىن".

خانە

بە زەردەوالەى دلپەق و ناپىا و بلى
كە ھەنگوینىش نادەى، پتوھ مەدە

۵۱- پەشت

پىاوئى نىرىەتى نەبى ژنە و خواپەرستى چاوجنۆكىش رىگر.

پارچە

بۆ خۆ دەرخستن، كراسى سىپى لەبەر
تا لای خەلك چاك بى و نامەكەت سىا
دەست لە دىنیاىە دەبى ھەلگرى
كە دەستت درىژە و بۆ خوشت كۆتا

۵۲- رهوشت

دوو کهس حسره‌میان له دل دهرناچې و پټی زیانی له قور چه‌قیویان نایه‌ته دهرې،
بازرگاننیکي که‌شتی شکار و میراتگریکی هاو‌دهمی پندان.

پارچه

درویش پټیان ره‌وايه، خوټنی نالت برژین
ګر نه‌یانتوانی ده‌ستیان بګاته، مال و سامانت
یان مبه‌ ناوال له‌ګل که‌سانی کراس شینپوش
یا ده‌ست بشق له گشت سامان و بوون و مانت
یا دؤستایه‌تی فیله‌وانانی خاومن فیل مه‌که
یا ده‌بی خانووت هینده‌ قایم بی، نه‌ته‌بی بانت

۵۳- رهوشت

نه‌ګرچی خه‌لاتی سولتان به‌نرخه، به‌لام کوټه کراسی خوت به‌ریز و به‌نرختره و
هرچه‌نده خواردنی سر سفره‌ی ګه‌ورانیش به‌ تامه، به‌لام ورده نانی نیو
هه‌بنانه‌ی خوت به‌تامتره.

خانه

سرکه‌ی ده‌ستی خوت، له ته‌کیا ته‌ره
له نانی خیر و ګوشت ګا چاتره

۵۴- رهوشت

پیچه‌وانه‌ی ړټی راست و دږی بیرورای ناقلمه‌ندان، به‌ ګومان دهرمان خواردن و
به‌ نه‌شاره‌زایی و بی کاروان پوښتن، له "غزالی"^۱ پټشه‌وايان پرسى - په‌حمه‌تی

۱. غزالی: (ثیمام محمد) له زانایه ناودارمکانی پټچی (سه‌لجووقی)په، له سالی (۴۵۰)ی کوچی له طوس هاتووته جیهان. له زانیاریدا، له فقه و حکمت ګه‌شتووته پایه‌ی (مجتهد) له سالی (۴۸۴)ی کوچی له‌سر خوازتمی (نظام الملك) له مدرسه‌ی نیزامیه له به‌غدا تدریساتی کرد، پاشان چوار سال کناره‌گیری کرد، تالیفاتى گرینګى لى به‌جى ماوه... - زمكى -

خوای لای بی - به چی گه‌یشتییه ئەم پایه‌یه؟ گوتی: "به‌وه‌ی که هەرچییه‌کم
نه‌زانیایه، شهرم له پرسینی نه‌ئکرد"

پارچه

نومیدی شیفا هاتنت، ئەو دهمه ئاقلانه‌یه
ئەو کەسه نه‌بزت بگرێ، که سروشتت ئەزانی
چی نازانی بپرسه، چونکه هەر کەم پرسینه
ئەبته‌ پرگری پایه وزانینت به‌ ئاسانی

۲۲- پەند

هەر شتیکت که زانی بۆت دهرئه‌که‌وێ، په‌له‌ له پرسینی مه‌که، که بق سامی
ده‌سه‌لات زیانبه‌خشه

پارچه

که "لوقمان" دیتی، له ده‌ستی داوود
به‌ په‌رجوو^۱ ئاسن، ده‌بیت‌ه‌وه‌ مووم
نه‌پرسی ئەوه‌ چی ئەکە، چونکه
زانی بی پرسین، لای ئەبی مه‌علووم

۵۵- ره‌وشت

هەرکه‌سیکی له‌گه‌ڵ خراپان هه‌ستی و دانیشی، ئەگەر خوری ئه‌وانیش کاری تی
نه‌کا، به‌کرده‌وه‌ی ئه‌وانه‌وه‌ تاوانبار ئەبی، خو ئەر بق نوێژیش بچته‌ کاولیک، هەر
کومانی مه‌ی خواردنه‌وه‌ی پی ده‌بن.

۱. په‌رجوو: موعجیزه.

دوو تاکی

داغی نه زانیت، دانا له سهر خۆت
که نه زانیکت، هه لېژارد به دۆست
له دانا یانم، داوا کـرد یهک پهـند
گویتیان له^۱ نه زان، خۆت مه که په یوهـند
ئه گهر دانا ش بی، ههر که رت ئه کا
خۆ گهر نه زان بی، شیتتـرت ئه کا

۵۶- پوهشت

هتیمن و خۆراگری حوشتـر وه کو زانراوه، ئه گهر مندا لیک ریشمه که ی بگری و
به دوا ی خۆیدا رای کیشی و سهـد فرسهـنگی بیات، سهـر وهرنا گپری و له دووی
دهـروا، به لام ئه گهر خهـرمند و دۆلکی مهـترسیداری ها ته پیش که بیته هوی نه مان
و له ناوچوونی و مندا له که به نه زانی خۆی ههر رایکیشا، ئهـوا ریشمه و جلهـوه که ی
له دهست ئهـپسینی و چیتـری به دوا دا ناچی و له گهـلیا ناروا، له بهـر ئهـوه ی نهـرمی
له کاتی توندییا کاریکی ناشیرین و دزیوه و ئهـلین: "دوژمن به نهـرمی نابیتـه
دۆست، به لکه تهـمای دوژمنایه تییه ی زیاتـر دهـکا".

پارچه

ئهـوه ی دلسۆزیت ئهـکا، بیه به خاکی بهـریتی
گهر به پیچهـوانهـشه، دوو چاوی پرکه له خاک
به دلسۆزی و له سهـرخۆ، مهـدوی له گهـل بهـدخووا
ژهنگی کۆن به مهـورهدی، نهـرم که نا کـری پـاک

۵۷- پوهشت

ئهـوه ی له قسهـی که سانی تر دا ههـلداتی تا به کهـوره ی تی بگهـن پایه ی نهـزانی تی
دهـگهـن.

۱. له: له گهـل

پارچه

پیاوئ زبرهک بئ، جواب ناداتهوه
ههتا نهزانی، لئی کراوه پرسیار
گهرچی قسهکهی راست و رهواش بئ
خه لکی وهک مه حال بق نه خه نه کار

۵۸- رهوشت

برینیکم لهبن کراسیدا هه بوو، شیخ - رحممتی خوای لی بئ - هه موو پڙئی لئی
ئه پرسیم، که چۆنه؟ و نهی ئه پرسى له کوئیه؟ زانیم خۆی له ناوهینانی شوئنه کهی
ئه پاریزئی، چونکه ناوهینانی هه موو ئه ندامیکی لهش رهوا نییه و ناگوتری،
ئاقلمه ندان گوتوویهانه: ئه وهی قسهکانی پیش گوتنی کیشانه نهکا، له وه لامه کهی
دهرهنجی و دلی دیشی.

پارچه

تاچاک نهزانی، که قسهکانت راست و بهجینه
دهبی بق گوتن، نه کههیت هه زار
له راستی گوتنا، دهسته وهستانیش تق دابمینی
له وه چاکتره، درۆیهک بتکا ئازاد و رزگار

۵۹- رهوشت

درۆکردن وهک برینیکی گهرهیه، ئه گهر چاکیش بیت هه، شوئنه وه کهی هه
ئه مینی، نابینی که برایهکانی "یوسف" - سهلامی خوای لی بئ - به درۆیهکی
متمانیهان نهما (قال بل سولت لکم أنفسکم أمراً) باوکیان پیتی گوتن: ئیه
نه فستان دهنی کاریکی دان.

پارچه

کهسی خووی له سههر، راستی گوتن بئ
ئه یبوورن ئه گهر، هه لهی کرد جاری

به لام کـــــــــــــــــ ناوی، به درۆزن دەرچوو
متمانەي راستی، قسەي دیتە خواری

۶۰- رهوشت

گه‌ورترینی هه‌موو کائینات، ئاده‌میزاده و نزمترین بوونه‌وهریش سه‌گه و به
بۆچوونی هه‌موو ئاقله‌مهندانی‌ش، سه‌گیکي به ئه‌مه‌ک چاکتره له ئاده‌میزادیکی
سپله و ناسویاس.

پارچه

سه‌گ گوێچکەي نانێک، ناکا فه‌رامۆش
گەر پیتی دابده‌ی، سه‌د چار، کوچه سه‌نگ
به‌لام ته‌مه‌نیک، دلی سپله‌یه‌ک بلاوێنیه‌وه
له‌سه‌ر شتیکی، که‌م لیت دیتە جه‌نگ

۶۱- رهوشت

هه‌وسباز کردوه‌ی چاکه ناچینێ و بێ هونه‌ریش نابیتە سه‌روهر.

پارچه

به‌زه‌ییت نه‌یه، به‌گای زۆر خۆرا
که‌ هه‌ر ئه‌خوات و ئه‌نۆی له‌ خۆرا
ئه‌گەر نه‌شته‌وێ، وه‌ک گا قه‌له‌وێ
ئهبێ بۆ جه‌وری، خه‌لکی وه‌ک که‌ری

۶۲- رهوشت

له ئینجیلدا هاتوه، ئه‌ی کورێ ئاده‌م ئه‌گەر مāl و سامانت بده‌مێ، به‌ مāl ئاگات
له‌ من نه‌بێ و ئه‌گەر هه‌زاریشته‌ بکه‌م ئه‌وا به‌ دلتەنگیه‌وه دانەنیشی، ئه‌دی
شیرینی یادی منت که‌ی ده‌ستگیر ده‌بێ و که‌ی په‌له له‌ په‌رستنی من ده‌که‌ی؟

پارچه

گاویک مه‌غرور و ینه‌ک غافل به مال
له نه‌بوونیتا، ده‌ستکورتی و غه‌مبار
که‌ر حالی خو‌شی و ناخو‌شیت وابت
که‌ی پروو نه‌که‌یته، خوای په‌روهردگار

۶۳- ره‌وشت

ویستی خوای بی‌چوون، یه‌کیک له‌سه‌ر ته‌ختی پاشایه‌تی نه‌هینیته خواره‌وه و
یه‌کیکی تر له زگی ماسییا نه‌پاریزی.

خانه

خو‌شه بق‌که‌سی که ناوی خوای هر له‌که‌لدا بی
با و‌هک یونسیش خو‌ی له ناو زاری نه‌هه‌نگیدا بی

۶۴- ره‌وشت

که‌ر خوا تیغی توورپیی ده‌رکیشی پیغه‌مبه‌ر و پیاوچاکان هه‌موو سه‌ر دانه‌نوین،
خو‌نه‌که‌ر ناو‌ریکی نه‌رمونیان بداته‌وه به‌دکاران ده‌که‌یه‌نیته پله‌ی چاکان.

پارچه

که‌ر له حه‌شرا به توورپیی له‌که‌لمان بدوئ
پیغه‌مبه‌ران که‌ی ده‌رفه‌تی، شه‌فاعه‌تیان نه‌مینی
که‌ر له پرووی لوتفیش‌شه‌وه، په‌رده وه‌لادا
نه‌شقییا سه‌ر هه‌ل‌دیننه‌وه، به‌هیوای به‌خشینی

۶۵- ره‌وشت

ئه‌وه‌ی به سزای دنیا رتی راست نه‌گرتت تووشی سزا و ناخو‌شیه‌کانی دنیای تر
ده‌بیت، خوای که‌وره فه‌رموویه‌تی:

(ولنذيقنهم من العذاب الادنى دون العذاب الأكبر) واته: ئيمه ئازاره كه مه كه يان
به له ئازاره كه وره كه پى دمچيزين.

يهك تاكى

په ند هر دووانى به كه لكه، له پاشان كۆت و به ند دى
كه په نديان داي و نه تويست، نه تخه نه كۆت و به ندى

٦٦- رهوش

پياوچاكان له پيشينانه وه په ند و مرده گرن به له وهى و هك ئه وان تووش بن. دزان
دهست كورت ناكه نه وه، تا دهستيان كورت نه كه وه.

پارچه

مه ل ناچيته سهر، دانه و داوى ديار
كه دى مه ليكي، تر كه وتۆته به ند
په ند له به دبختى، خه لكى و مرگه
هه تا و مرنه گرن، ئيكه له تو په ند

٦٧- رهوش

ئه وهى كه گوپى ويستيان به گراني دروست كردوه، چ بكا تا ببيسى؟ و ئه وهى
كه مه ندى به خته وهرى بهى له دهست دمكيشن چ بكا تا له دهستى دهرنه چى؟

پارچه

شه وىكى تاريك، بۆ دۆستانى خوا
پووناكى ئه دا و وهك رۆژ ئه درهوشى
به خته وهرى بهك نيه، به زۆرى بازو
تا خواى به خشنده، نهيدا و نه به خشى

جوارينه

له لای کي شکایهت کهم؟ که دادوهری تر نییه
له دهستی تۆش بهولاره، دهستی بالتر نییه
ئهوهی تۆ شارمزی کهی، دیاره کهس ونی ناکا
ئهوهی که تۆش ونی کهی، هیچ کهسی رێبهه نییه

۶۸- پهوشت

که دایه کی ئه نجام باش چاکتره، له پاشایه کی به ده نجام.

خانه

پیش شادمانی، غه می بکیشی
نهک له دواي شادی، ئاخان هه لکیشی

۶۹- پهوشت

زهوی رێژنه له ئاسمان وهرده گریته و ئاسمانیش تۆز و خۆل له زهوی (کل انا
یترشح بما فیه) هه ر قاپه ئه وه ته پراوش دهکا (ده ده لێنی) که تێیدا یه.

خانه

ئه گه ر خووی ئیمهت، زۆر له لا به ده
ئه تۆ خووی باشی، خۆت له ده ست مه ده

۷۰- پهوشت

خوا وهندی گه وه و بهرز سووچان ده بینێ و ده پۆشی، که چی هاوسی ناشبینێ و
ده خروشی

خانه

پهنا به خوا، که خه لک غمیبیان نه زانی
کس نهیدما، له دهست یه کتر نه مانی

۷۱- رهوشت

له کانگه دا زتر به هه لکه نین دینه دهر و له دهست قرچوکیش به گیان کهندن.

پارچه

قرچوک ناخون و گوپیان هه ل نه خه ن
نه لین هه ر نومید، باشتره له خوارین
روژیک نه بین، به کامی دوژمن
زتر ماوه و قرچوک، چوته پای مردن

۷۲- رهوشت

هه ر کسیک به زمی به ژێردهستاندا نه پتهوه، دووچاری نازاری زهیردهستان
دهی.

دوو تاکی

نه هه ر بازوویهک، که هیزکی بوو
نه بی بشکین، له بی هیزکی دهست
دلی بی نهوا، قهت مه ده نازار
روژیک نه کویه، بهر هیزکی زۆردار

۱- سه رگوزه شته

دهرویشیک ناوا نه ناو رایه وه: "خوایه به زمییت به خراپاندا بیته وه" که خۆت په محمت
به چاکان کردوه و به باشیت ئافه ریده کردوون.

۷۳- رهوشت

که پیاری ئاقل تنگوچه له مهبه کی هاته پښ، خۆی لږ به دوور دهگرځ و له جی خۆیدا له نگر دهگرځ، چونکه سهلامتی له کناره و لیره خۆشی له خۆی نه بیني.

۷۴- رهوشت

قومارچی سڼ و شمشي نهوښت، کهچی هر سڼیه که هات.

خانه

هزار جار لهوږ، خوشتره له مهیدان
به لام کوا ئهسپ، به دهست خۆیهتی هوسار و جلوه

۷۵- رهوشت

په کهم که سڼک که دهست پښخه ری کرد و نهنگوستیلهی له دهست کرد "جهمشید"
بوو، لی بیان پرسى: "ئهوه بۆچی جوانیت دایه دهستی چهپ و که گهرهیی
راسته قینه هر بۆ راستهیه؟ کوتی: دهستی راسته جوانی راسته قینهی خۆی
بهسه."

پارچه

فرهیدوون کوتیه نهققاشانی چین
له خوار داوڤنی، چادرهکی بنووسن
له گهل "به دان" دا، باش به ئهی هۆشیار
که چاکان خۆیان، گهره و خوشبهختن

۲- سه رگوزمه شته

له گهرهیهکیان پرسى: "له گهل ئهوه هه موو گهرهیییهی که دهستی راست ههیهتی،
بۆ نهنگوستیله هر له دهستی چهپ دهکن؟ وهلامی دایهوه "ئهی نازانی کهسانی
لڤهاتوو هه میسه بڼ بهشن؟"

خانه

ئوۋەي پىسكاندى، خوۋشى و ھەژارى
يان بەخت ئەدا، يا بەختىياري

۷۶- پەوشت

ئەو كەسە دەتوانى بى ترس ئامۇزگارى و پەندى پاشايان دابدا، نە ترسى سەرى
ھەبى و نە تەماي زىر.

دوو تاكى

چ زىر برىژىيە، بەو پىتى خوداناس
يا شىرى ھىندى، لەسەر راگرى راس
نە ئومىد، نە باكيان، ئەبى لە ھىچ كەس
ئەمەيە بناغى، خوا پەرسىتى و بەس

۷۷- پەوشت

شا بۆ نەھىشتىنى سىتەمكارانە و پۇلىس بۆ خوۋنخواران و قازىش بۆ بىستىنى
سكالاپانە لە دزان، بەلام دوو دوژمنى بەحق پازى، ھەرگىز ناچنە بەردەمى قازى.

پارچە

كە دىتت دەبى، بىدەي ئەو حەقەي كەوا لەسەرتە
بە خوۋشى بىدەي يەكجار چاكتەرە، نەۋەك بەھەراۋ جەنگ و دلتەنگى
گەر كەسىك باج و خەراجى ئەدا، بە پەزامەندى
بەزۆرەملى ھەر لىتى دەستىن، لەگەل ھەقدەستى كاكى سەرھەنگى

۷۸- پەوشت

ھەموو كەسىك ددانى بە ترشى ئال دەبىتەۋە، قازىيان نەبى بەشىرىنى.

خانه

قازی گەر بهرتیل بخوا، پینج خه یار
بۆت داهمتاشی جیی ده بیستانزار

۷۹- رهوشت

سۆزانی پیر نه گەر تۆبه له نابه کارییه نه کات چ بکات و پۆلیسی دهرکراویش له
مەردوم ئازارییه؟

خانه

لاوێکی گوشه نشین، شیرێکی پی خودایه
پیریک له گوشه یه کدا، کلۆلی دهست و پایه

خانه

لاو ئه بی زۆر به هیزیی، تا خۆی دورکا له شه هومت
پیر خۆی ئارمژووی سسته، بۆی راست نابتهوه ئالهت

۸۰- رهوشت

له دانایه کی ناواریان پرسی، زۆر درمختی بهرز و بلندو بهردار هیه که خودای
گهوره پساندوونی و هیچیشیان، له داری سهروو بهولاوه پتیا نه گوتراوه ئازاد و
به ریش نادا، هۆی نه مه چییه؟ گوتی: "هر درمخته و درمخۆری وهرزیکه بۆ
بهردان، هه ندیك جار بهو وهرزانه تازهو گهشن، که وهرزه کهش به سه رچوو نهوه
سیس و ژاکاون. به لام سهروو لهو دار و درمختانه به دهره و هه موو کاتیک و
هه میشه هه ر سهوز و گهش و جوانه، نه مهش هه ر خوو و خدهی ئازادانه.

پارچه

دڵ مەبەستە بهوێ که دهروا، دیجله زۆر
له پاش خهلیفه کانیش، تیپه پریوه له بهغداد

ئەگەر تۆ لە دەستت دى، وەك دارخورما چاوتىرىبە
گەر لە دەستىشت نايە، وەك سەروو ببە ئازاد

۸۱- رەھوشت

دوو كەس بە حەسرەتەو مەردن: يەككىيان ئەوئەى ھەيبوو نەيخوارد و ئەوئەى تريان
زانى و نەيکرد.

پارچە

كەس بەو جۆرە نابىنى، پياوى قەرچۆك بە مەزنى
لە كەم و كورتىيەكانى بدوئەت و بۆى تى كۆشى
بەلام ئەگەر چاوتىرىك دوو سەد گوناھى ھەبى
سەخاوت و بەخشىنى، عەيبەكانى ئەپۆشى

كتىبى گولستان بە پشتىوانىيە خواى، كە يارمەتى و ھارىكارى ھەر لەو
دەخوازىت، تەواو بوو. ھەر وەك رەھوشتى دانەرانىشە، لە ھىچ نووسەرانتىكى
پيشىنە نەخوازەوتەو و شىعرمەكانى لە كەس وەر نەگىراون.

ھۆنراو

كۆنە شىرەى خۆت، بۆ خۆ جوانكردن
چاترە لە كراسىك، بۆى بكوپە خواستن

زۆرىنەى وتەكانى سەعدى شادى ھىن و دلخۆشكەر و جوولتەرن و خوشىيان
تىكەلە و كورت بىنانىش بەم ھۆيەو زمانى سەركۆنە و تان و تەشەريان درىژ
كردووە كە بەبى سوود مەشكى سەربەردن و دووگەلى چرا ھەلمزىن، كارى ئاقلان
نىيە، بەلام بۆ بىرو ھزرى رەھوشەنى خاوەن دلان، كە رووى قەسە و وتاران لەوانە،
شاراوە نىيە كە دوپرە پەند و ئامۆزگارىيە تىدا كەشراوتە ناو تانوپۆى ھەوداى
بەرگە و بابەتەكانىيەو و دەرمانى تالى ئامۆزگارىشمان تىكەلە بە ھەنگوونى وتارى
جوان كردووە تا بىرو مەشكى خۆتەنەرى پتوھە ماندوو نەبى و لە سامانى

وهرگرتنیش بیتبەش نەبى (الحمدلله رب العالمين) سوپاس بۆ خودای پەروردگاری
دنیاىە.

دوو تاکی

نامۆزگاریمان، لەجیتی خۆیدا کرد
رۆژگارانی کمان، تیدا بەسەربرد

گەر نەهاتە گویتی، ئارمەزووی هیچ کەس
لای پێفەمبەرەن، گەیانندنە و بەس

(ئەى خۆتەنەرى. کتیب، بەزەمى تەنیا لە خوا بخوازە
بۆ لێبوردنى کۆکەرەوێ و بۆ خاوەنەکەى

هەر چیبەک چاکە لەوێ کە بۆ خۆت ئارمەزووت لێتە
دوای هەمووان داوای بەخشین کە، لە بۆ نووسەرەوێکى

کەر من لە پۆژى رابوون هەلێکم دەست بکەوتبایە
لای ئەو دڵسۆزە، دەمگوت ئەى گەرە و سەرورەى ئێمە

گوناھکارمە منم ئەى گەرەى هەموو خێرخوازان
چى خراپەى هەمووم کردووە هاتووم خوازیارى بەد بەخشینیمە)

خانە

سوپاس بۆ خودا، کە ئەم کتیبە نوایی هات
پێش ئەوێ ژيانى من، بە کۆتا بگات

کۆ: ۱۹۶۷/۴/۲۲

پښت

5	ناساندن
9	"دباجه"
16	هوی دانانی په ږتووکه که
24	پوښ هینانوه له کوتاکردنی خزمهت و هوی هلبژاردنی گوشه‌نشینۍ
28	دمرگۍ په‌که‌م: له ره‌وشتی پاشایان
79	دمرگۍ دووم: له باره‌ی خوی دمویشانه‌وه
124	دمرگۍ سټیېم: له باره‌ی قنیات (قه‌ناعت) و دلنیاوون به بش
158	دمرگۍ چوارم: له سوودی خاموښی (بیدمنگی)
166	دمرگۍ پینجهم: له ئوین و لاوتنیدا
197	دمرگۍ ششم: له بیهیزی و پیری
206	دمرگۍ ه‌وتم: له کاریگری په‌روم‌دوه
233	دمرگۍ هشتم: له‌سر په‌رموی ه‌لسوړاندنی ژبان

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

Gulistan

Sheikh Moslehadin Saadi Shirazi

Translated by:
Zaki Ahmed Hanari

چاپخانه‌ی

عماد - گوردستان
Aras Press
Kurdistan - Erbil

